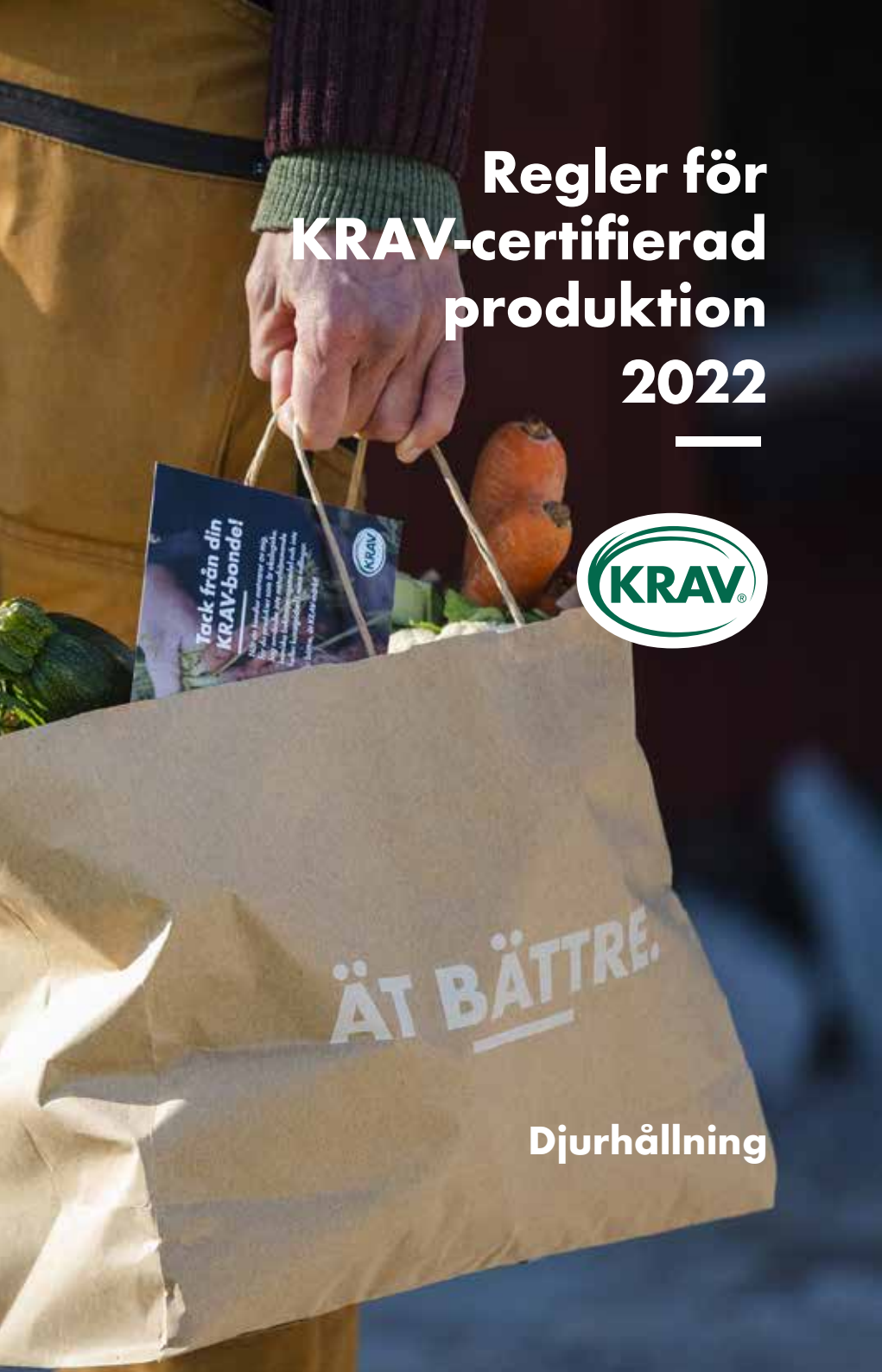

Regler för KRAV-certifierad produktion 2022

Djurhållning

KRAVs regelbok som mobilapp

Ladda ner appen

Hämta i App Store

Ladda ner på Google Play

KRAVs regelbok samlar de regler som gäller för alla produktionsinriktningar som kan KRAV-certifieras, till exempel växtodling, djurhållning och restaurang.

KRAVs regelbok är en smidig mobilapp som ger dig tillgång till hela KRAVs regelverk.

I appen kan du läsa om nyheter och ändringar i gällande och kommande utgåvor av regelverket.

KRAV®

www.krav.se

Regler för KRAV-certifierad produktion – utgåva 2022

KRAV ekonomisk förening
Regler för KRAV-certifierad produktion utgåva 2022
Postadress: KRAV, Box 1037, 751 40 Uppsala • Besöksadress: Klostergatan 13
Tel: 018-15 89 00 • Webbplats: www.krav.se • E-post: info@krav.se
facebook.com/KRAV.eko • twitter.com/kravmedia • youtube.com/kravmarkt • instagram.com/kravmarkt

Denna trycksak skyddas av såväl lag (1960:729) om upphovsrätt till litterära och konstnärliga verk som utländsk upphovsrättslagstiftning. Upphovsrätt innebär att KRAV har ensamrätt, med vissa mycket begränsade undantag, att förfoga över materialet genom att framställa exemplar av det och genom att göra det tillgängligt för allmänheten, i ursprungligt eller ändrat skick, i översättning eller bearbetning, på internet och i annan media eller teknik. I korthet innebär det att det inte är tillåtet att lagra, kopiera, överföra, visa, framföra, överlåta, sälja och på andra sätt utnyttja material i KRAVs regler.

Den enda användning av materialet som är tillåten är sådan begränsad användning som är möjlig genom särskilda undantag i upphovsrättslagen (privat bruk och citat), och sådan användning som KRAV ekonomisk förening har lämnat tillstånd till.

Det är tillåtet att använda material ur KRAV-reglerna för privat (dvs. icke kommersiellt bruk), men allt kommersiellt utnyttjande av KRAVs material får bara ske efter tillstånd från KRAV ekonomisk förening. Även om KRAV ekonomisk förening har givit tillstånd att använda materialet får materialet bara användas i enlighet med tillståndet. Källa och upphovsman skall alltid tydligt anges.

Det är inte tillåtet att använda KRAVs regler för annan certifiering än för KRAV-certifiering.

Enligt den så kallade citaträtten i upphovsrättslagen är det tillåtet att citera kortare delar ur KRAVs material. Citatet måste vara korrekt refererat och det skall tydligt framgå varifrån citatet är hämtat (KRAVs regler, utgåva 2022). Citatet får inte återges eller ändras på sådant sätt att meningen med texten förvanskas eller förvrängs. Dessutom skall omfattningen av citatet kunna motiveras av dess syfte. Det är inte tillåtet att citera större delar eller en hel text. Det innebär t.ex. att det inte är tillåtet att kopiera eller citera annat än korta utvalda delar av KRAV-reglerna och då endast om citatet är motiverat och källan anges.

Den som bryter mot upphovsrättslagstiftningen kan straffas med böter eller fängelse och dömas att betala skadestånd.

För mer information, kontakta *info@krav.se*.

© KRAV ekonomisk förening
Omslagsbild: Sara Ängfors/KRAV
Design och produktion: KRAV
Tryck: Fridholm & Partners AB
CO_2-SMART™ trycksak – co2smart.se

Svanenmärkt Trycksak 4041 0684

FSC www.fsc.org MIX Paper from responsible sources FSC® C151717

Innehåll

- Nyheter i KRAVs regler 2022 ... 8
- Läsanvisning ... 10
- Bli KRAV-certifierad ... 11
- Vilka av KRAVs regler berör mig? ... 12
- Lista över certifieringsorgan ... 13

1 INTRODUKTION TILL KRAVS REGLER ... 19

1.1 Det här är KRAV ... 20
1.2 IFOAMs principer om ekologisk produktion ... 20
1.3 Regelverkets grunder ... 21
1.4 Allmänna regler för certifiering (se kapitel 2) ... 22
1.5 Allmänna verksamhetsregler (se kapitel 3) ... 23
1.6 Växtodling (se kapitel 4) ... 26
1.7 Djurhållning (se kapitel 5) ... 32
1.8 Biodling (se kapitel 6) ... 36
1.9 Vattenbruk (se kapitel 7) ... 37
1.10 Vildväxande produktion (se kapitel 8) ... 38
1.11 Livsmedelsförädling (se kapitel 9) ... 39
1.12 Slakt (se kapitel 10) ... 40
1.13 Fodertillverkning (se kapitel 11) ... 40
1.14 Produktionshjälpmedel (se kapitel 12) ... 41
1.15 Restauranger och storhushåll (se kapitel 15) ... 42
1.16 Import och införsel (se kapitel 16) ... 43
1.17 Fiske (se kapitel 17) ... 43
1.18 Regler för certifieringsorgan (se kapitel 18) ... 44
1.19 Märkning och marknadsföring (se kapitel 20) ... 44

2 ALLMÄNNA REGLER FÖR CERTIFIERING ... 47

2.1 Vad det innebär att vara KRAV-ansluten ... 48
2.2 Certifikat ... 51
2.3 Dina åtaganden som certifierad ... 53
2.4 Kontroller ... 55
2.5 Om du inte följer reglerna ... 56
2.6 Att överklaga beslut eller lämna klagomål ... 60
2.7 Avtalsfrågor ... 61
2.8 Byte av certifieringsorgan ... 62
2.9 Sekretess ... 63
2.10 Hantering av personuppgifter ... 64
2.11 Lantbrukares samarbete med underleverantör ... 64
2.12 Avstängning vid agerande som kan skada KRAVs varumärke ... 65

3 ALLMÄNNA VERKSAMHETSREGLER 67
3.1 Socialt ansvar 69
3.2 Hantering av KRAV-certifierad produkt genom hela produktionskedjan 70
3.3 Ämnen och material 71
3.4 Minskad miljö- och hälsopåverkan från hygienarbete 73
3.5 Förpackningar 75
3.6 Miljö-, natur- och kulturskydd 76
3.7 Energianvändning 78
3.8 Energiplanering för lantbruksföretag 79
3.9 Energiplanering för växthus 80
3.10 Allmänna verksamhetsregler vid certifiering utanför EU/EES 81
3.11 Klimatrapportering 82

4 VÄXTODLING 83
4.1 Anmälan och omställningstider 84
4.2 Dokumentation av odling 87
4.3 Åtskillnad mellan konventionell och KRAV-certifierad produktion 87
4.4 Föroreningar och skyddsavstånd 89
4.5 Natur- och kulturskydd, god hävd och odling på mulljordar 92
4.6 Markbördighet och växtnäringshushållning 93
4.7 Växtnäringsbalans 95
4.8 Gödselmedel och jordförbättringsmedel 98
4.9 Växtskydd 106
4.10 Utsäde och vegetativt förökningsmaterial 110
4.11 Odling i växthus 113
4.12 Svampodling 114
4.13 Tillval: Hygienregler vid odling och hantering av frukt och grönt 115

5 DJURHÅLLNING 117
5.1 Gemensamma regler för alla djurslag 118
5.2 Nötkreatur 134
5.3 Får och getter 144
5.4 Grisar 151
5.5 Fjäderfän 158

6 BIODLING 173
6.1 Inträde och omställning 174
6.2 Märkning och dokumentation 175
6.3 Inköp av bin 175
6.4 Foder och risk för föroreningar 176
6.5 Läkemedel och bekämpningsmedel 177
6.6 Kupor 178
6.7 Djuromsorg 179

7 VATTENBRUK ... 181

8 VILDVÄXANDE PRODUKTION ... 183
8.1 Anmälan och utredning ... 184
8.2 Föroreningar och skyddsavstånd ... 184
8.3 Hänsyn till människor och miljö ... 185
8.4 Spårbarhet, dokumentation och socialt ansvar ... 186

9 LIVSMEDELSFÖRÄDLING ... 189
9.1 Råvaror ... 190
9.2 Processer ... 191
9.3 Processhjälpmedel, tillsatser och aromer ... 192
9.4 Ämnen i kontakt med livsmedel ... 193
9.5 Jäst- och vinproduktion ... 193
9.6 Märkning av KRAV-certifierade ingredienser ... 194
9.7 Hantering ... 194

10 SLAKT ... 195
10.1 Slakteriets ansvar ... 196
10.2 Hantering och djuromsorg ... 198
10.3 Märkning, identifiering och särhållning ... 199
10.4 Transport ... 200
10.5 Övernattning på slakteri ... 201
10.6 Drivning ... 203
10.7 Bedövning och avblodning ... 204
10.8 Nötkreatur ... 205
10.9 Får och get ... 205
10.10 Gris ... 206
10.11 Fjäderfän ... 206

11 FODERTILLVERKNING ... 209
11.1 Allmänna regler för alla sorters foder ... 210
11.2 Råvaror ... 211
11.3 Förädling ... 212
11.4 Innehåll och märkning ... 212
11.5 Foder till sällskapsdjur ... 213

12 PRODUKTIONSHJÄLPMEDEL ... 215
12.1 Allmänna regler ... 216
12.2 Jordar och jordblandningar ... 220
12.3 Gödsel- och jordförbättringsmedel ... 221
12.4 Växtskyddsmedel ... 225

13 ENPRODUKTCERTIFIERING (UTGÅTT) 227

14 BUTIK (UTGÅTT) 229

15 RESTAURANGER, STORHUSHÅLL OCH SERVERING SAMT KEDJECERTIFIERING 231
15.1. Allmänt 232
15.2 Utökat miljö- och hållbarhetsarbete 233
15.3 Användning av hållbara livsmedel för KRAV-certifierade restauranger 234
15.4 Certifieringsnivåer 235
15.5 Kedjecertifiering 237

16 IMPORT OCH INFÖRSEL AV PRODUKTER 241
16.1 Grundläggande regler 242
16.2 Erkända certifieringar och system för leverantörsgranskning 243
16.3 Olika sätt att verifiera tilläggskraven 244
16.4 Tilläggskrav för socialt ansvar i landgrupp 1 245
16.5 Tilläggskrav för socialt ansvar i landgrupp 2 246
16.6 Övriga tilläggskrav för samtliga produkter 247
16.7 Tilläggskrav för vegetabilier 249
16.8 Tilläggskrav för animalier 250
16.9 Tilläggskrav för övriga produkter 255
16.10 Produkter certifierade enligt NOP 255
16.11 Produkter certifierade enligt andra regelverk som EU erkänner 256

17 FISKE 257
17.1 KRAV-certifierat fiske på MSC-certifierade fisken 258
17.2 Fiskekommitténs bedömning 258
17.3 Certifiering av fartyg, dokumentation och kompetenskrav 258
17.4 Fiskemetoder och hantering av fångsten 260
17.5 Tekniska regler för fartyg 261

18 REGLER FÖR CERTIFIERINGSORGAN 265
18.1 Allmänna regler 266
18.2 Krav på certifieringsorgan 266
18.3 Krav på revisorer 271
18.4 Kompetenskrav vid kedjecertifiering 273
18.5 Kalibrering av regeltillämpningar 273
18.6 Certifieringsorganets arbete vid kedjecertifiering 274

19 CERTIFIERING AV KEDJOR 277

20 MÄRKNING OCH MARKNADSFÖRING 279
20.1 Allmänna regler 280
20.2 Märkning med KRAVs namn eller märken 281
20.3 Övrig märkning på förpackningen 282
20.4 Marknadsföring 283
20.5 Märkning på följesedlar och fakturor 285
20.6 Frivillig ursprungsmärkning 285
20.7 Certifiering av marknadsförare 285

B BILAGOR 287
Bilaga 1 – Tillåtna konventionella fodermedel och fodertillsatser 288
Bilaga 2 – Livsmedelstillsatser 289
Bilaga 3 - SIN-ämnen i förpackningar 293
Bilaga 4 – KRAVs märken 296
Bilaga 5 - Hållbara livsmedel i restauranger, storkök och serveringar 298
Bilaga 6 – Definition av Serveringskök 298

D DEFINITIONER 299

Nyheter i KRAVs regler 2022

1 januari 2022 börjar nya förordning (EU) 2018/848 om ekologisk produktion tillämpas. Därför har vi gått igenom alla regelkapitel som berörs och anpassat dem till den nya förordningen.

HÄR HAR VI GJORT DE FLESTA ANPASSNINGARNA:

- **Kapitel 4**, Växtodling. Bland annat om dokumentation, användning av icke ekologiskt utsäde och annat växtförökningsmaterial, produktion av utsäde och annat växtförökningsmaterial, godkännande av retroaktiv omställning samt reglerna om växthusodling.
- **Kapitel 5**, Djurhållning. Bland annat om dokumentation, tillstånd för inköp av konventionella avelsdjur, uppbindning av kor, användning av omställningsfoder, tillstånd för avhorning av kalvar och killingar, inte tillåtet med mjölkersättning, vissa utrymmen för grisar, inköp av fjäderfä, regler för värphöns gällande rastgårdar, mått öppningar i stallar och byggnader, och för slaktkyckling avseende öppningar i stallvägg och mått för sittpinnar och upphöjda sittplatser. För fjäderfäreglerna finns övergångsregler.
- **Kapitel 2** Allmänna regler för certifiering. Om kontrollintervall för fysisk kontroll, samt spårbarhetskontroll och massbalanskontroll.
- **Kapitel 3**, Allmänna verksamhetsregler. Bland annat om hantering av KRAV-märkta produkter i hela produktionskedjan, att undvika föroreningar, och att ta emot KRAV-certifierade produkter.
- Anpassningar till nya (EU) 2018/848 finns också i kapitel 6, 8, 9, 11 och 20.

VI HAR OCKSÅ GJORT FÖLJANDE ÖVERSYNER:

- **Delar av kapitel 12, Produktionshjälpmedel**. Reglerna innebär att det ställs högre krav på riskanalys och kemisk analys på ingående råvaror för att minimera risken att jordblandningar, jordförbättrings- och gödselmedel innehåller bekämpningsmedelsrester som kan skada den odling och de grödor produkten är avsedd för. Reglerna innebär också ett tydligare produktansvar vilket gör att felaktiga produkter lättare kan stoppas om de trots allt kommit ut på marknaden.
  Tillåtetbedömningen av produktionshjälpmedel görs enligt en ny process och tas över av FiBL. (Se regel 12.1.13) På webbplatsen www.insatslista.se kommer alla tillåtetbedömda produkter att publiceras, och där kan du hitta information om hur ansökan om tillåtetbedömning går till.
- **Hela Kapitel 15, Restaurang, storhushåll och servering samt kedjecertifiering.** Vi har förenklat genom att tidigare dubblerade regler i till exempel kapitel 2 och kapitel 15 nu är sammanförda, och vi kräver nu mindre detaljkontroll. Vi byter begrepp från ”godkända livsmedel” till ”hållbara livsmedel”. I detta nya begrepp inkluderar vi nu allt MSC-märkt samt certifierade ekologiska animalier, vilket i sig är ytterligare en förenkling. Reglerna

för 15 produkter fasas ut under 2022, och nivåerna av hållbara livsmedel höjs. Hela avsnittet om kedjecertifiering (tidigare kapitel 19) har också fått en del ändringar. Kapitel 19 ingår nu i detta kapitel, eftersom det numera endast kan tillämpas på restauranger, storhushåll och serveringar.

- **Delar av Kapitel 16 Import och införsel av produkter, om socialt ansvar.** KRAV-certifierade företag, som importerar och för in produkter från tidigare undantagna länder, ska från 1 januari 2022 arbeta systematiskt för att identifiera och minimera risker avseende socialt ansvar på leverantörsnivå. KRAV har tilläggskrav för mänskliga rättigheter och arbetsvillkor vid import och införsel, men hittills har länder inom EU och EES-området samt Schweiz, Storbritannien och Nordirland, USA, Kanada, Australien, Nya Zeeland och Japan undantagits från dessa tilläggskrav. Reglerna innebär att KRAV-certifierade företag som importerar från de tidigare undantagna länderna ska arbeta systematiskt för att identifiera och minimera risker avseende socialt ansvar på leverantörsnivå. Livsmedelssektorn är en bransch med många risker kring socialt ansvar och det är viktigt att jobba för att arbetarnas rättigheter upprätthålls oavsett i vilket land livsmedelsproduktionen bedrivs.
- **Kapitel 19**. Detta kapitel är till viss del förändrat och ingår numera i kapitel 15, och till viss del i kapitel 18.

Läsanvisning

Alla definitioner är samlade längst bak i avsnittet Definitioner. De ord i reglerna som har en definition är skrivna med en annan stilsort. *Ett exempel på detta är ordet* ***certifikat****.*

REGELTEXT

Vi har skrivit regeltexterna så att det ska vara tydligt vad som är bindande krav som den KRAV-anslutne ska uppfylla och som certifieringsorganen ska verifiera. Om det finns exempel och förklaringar så är dessa skrivna med kursiv text, och de ligger oftast sist i regeln.

VARIFRÅN KOMMER EN REGEL?

För att en produkt ska få säljas som ekologisk i EU måste produktionen även enligt svensk lag uppfylla kraven i förordning (EU) 2018/848 om ekologisk produktion. All KRAV-ansluten produktion ska uppfylla svensk lag, men eftersom KRAVs regler tillämpas även utanför Sverige och det i vissa fall förenklar om vi tydliggör vad lagen kräver, så innehåller KRAVs regler också vissa lagkrav.

KRAVs regler har utvecklats under lång tid och i samverkan med andra internationella organ. Därför innehåller våra regler krav som sträcker sig utöver EU-förordningen. För att göra tydligt vad en regel har för bakgrund, så finns det markeringar i texten som har följande betydelse:

- ***(EU)*** regeln har stöd i EU-förordningen
- ***(SL)*** regeln är ett förtydligande av övrig svensk lagstiftning
- ***(I)*** regeln har stöd i IFOAM Standard for Organic Production and Processing
- ***(K)*** regeln är KRAVs egen
- ***(EU/K)*** regeln har delvis stöd i EU-förordningen
- ***(SL/K)*** regeln har delvis stöd i svensk lagstiftning.

Vill du ha mer information om bakgrunden till en regel, kontakta oss på KRAV, via e-post till ***lantbruk@krav.se*** eller ***livsmedel@krav.se***

SYMBOLER:

Ny – innebär en helt ny regel från 2022

Ändrad – innebär ändring av regelns betydelse till 2022. Om en regel flyttats till annan plats i reglerna eller endast ändrats språkligt, så markeras detta inte med symbolen Ändrad.

Hjälpmedel finns på KRAVs webb. Exempel på hjälpmedel är information, mallar och checklistor som finns publicerade på ***www.krav.se***.

Större avvikelse (endast i kapitel 5 Djurhållning)

Bli KRAV-certifierad

För att få använda KRAV-märket behöver du ett certifikat (intyg) som visar att din verksamhet uppfyller KRAVs regler. Certifikatet utfärdas av fristående certifieringsorgan som är godkända för att kontrollera och certifiera enligt KRAVs regler. Det finns flera certifieringsorgan att välja mellan. Du hittar dem längre fram i regelboken och på www.krav.se.

SÅ HÄR GÖR DU FÖR ATT FÅ ETT CERTIFIKAT:

1. Ta reda på vad som gäller för att din verksamhet ska kunna bli KRAV-certifierad. Se www.krav.se, under Företag / Bli KRAV-certifierad.
2. Gör de förändringar i din produktion som är nödvändiga.
3. Registrera dig hos KRAV och ta kontakt med ett certifieringsorgan som är ackrediterat för att få göra kontroll enligt KRAVs regler, och teckna avtal om certifiering. Mer information finns på www.krav.se, under Företag / Certifieringsorgan. Du behöver också anmäla dig till Jordbruksverkets och Livsmedelsverkets register över ekologiska aktörer. Läs mer på www.krav.se, under Företag / Bli KRAV-certifierad, vid punkt 3. Registrera dig.
4. En revisor från certifieringsorganet besöker dig och gör en kontroll för att se att din verksamhet uppfyller KRAVs regler.
5. När du har fått din produktion certifierad av certifieringsorganet (för växtodling, djurhållning, biodling och vattenbruk gäller först en omställningstid på 6 veckor till 3 år) och erhållit ditt certifikat, får du börja använda KRAV-märket.
6. Du betalar en årlig licensavgift till KRAV. Du betalar också avgifter till certifieringsorganet som kommer på kontrollbesök till dig minst en gång per år.

Vilka av KRAVs regler berör mig?

KRAV har dels allmänna regler som berör alla oavsett produktionsinriktning, dels regler som är anpassade till olika typer av produktion. I tabellen nedan kan du se vilka regelkapitel som berör dig beroende på vilken produktion du har.

Du som exempelvis har växtodling berörs av reglerna i kapitel 2–4 och 20.

VERKSAMHET	REGELOMRÅDE/KAPITEL	ANMÄRKNING
– Växtodling	2 3 4 20	
– Växthus	2 3 4 20	Särskilt avsnitt 4.11
– Svampodling	2 3 4 20	Särskilt avsnitt 4.12
– Djurhållning	2 3 4 5 20	
• Nötkreatur		Särskilt avsnitt 5.2
• Får och getter		Särskilt avsnitt 5.3
• Grisar		Särskilt avsnitt 5.4
• Fjäderfän		Särskilt avsnitt 5.5
– Biodling	2 3 6 20	
– Vattenbruk	2 3 7 20	
– Vildväxande produktion	2 3 8 20	
– Livsmedelsförädling	2 3 9 20	
– Slakt	2 3 10 20	
– Fodertillverkning	2 3 11 20	
– Produktionshjälpmedel	2 3 12 20	
– Restaurang, storhushåll och servering samt kedjecertifiering	2 3 15 20	
– Import och införsel	2 3 16 20	
– Fiske	2 3 17 20	
– Certifiering av marknadsförare	2 3 20	Särskilt avsnitt 20.7
– Tillval: Hygienregler vid odling och hantering av frukt och grönt		Särskilt avsnitt 4.13

Lista över certifieringsorgan

Följande certifieringsorgan är i dag ackrediterade för att kontrollera och certifiera enligt KRAVs regler:

ControlCert Scandinavia AB

Box 12, 614 21 Söderköping
E-post info@controlcert.se
Telefon 0121-100 02
Webb: www.controlcert.se
Kod vid märkning: **SE-EKO-06**

– ControlCert Scandinavia AB erbjuder certifiering enligt KRAVs regler av följande produktion:
Livsmedelsförädling, restaurang, storhushåll och servering samt kedjecertifiering, import och införsel av produkter, samt certifiering av marknadsförare.

Debio

1940 Bjørkelangen – Norge
E-post: kontor@debio.no
Webb: www.debio.no
Tel: (+47) 63 86 26 50
Kod vid märkning: **NO-ØKO-01**

– Debio erbjuder certifiering enligt KRAVs regler av följande produktion:
Vattenbruk, fiske och förädling av produkter från vattenbruk och fiske.

HS Certifiering AB

Flottiljvägen 18, 392 41 Kalmar
e-post: info@hscertifiering.se
webb: www.hscertifiering.se
Tel: 0703 – 11 20 50
Kod vid märkning: **SE-EKO-04**

– HS Certifiering erbjuder certifiering enligt KRAVs regler av följande produktion:
Växtodling inklusive växthus, svampodling, djurhållning, biodling, livsmedelsförädling, restaurang, storhushåll och servering samt kedjecertifiering, slakt, foder- tillverkning, produktionshjälpmedel, import och införsel av produkter, samt certifiering av marknadsförare.

Intertek Certification AB

Box 1103, 164 22 Kista
E-post: kontakt@intertek.com
Webb: www.intertek.se/livsmedelscertifiering/krav-och-eu-ekologiskt/
Tel: 08-750 03 33
Kod vid märkning: **SE-EKO-08**

– Intertek Certification AB erbjuder certifiering enligt KRAVs regler av följande produktion:
Livsmedelsförädling, restaurang, storhushåll och servering samt kedjecertifiering, slakt, fodertillverkning, samt import och införsel av produkter.

Kiwa

Box 7178, 170 07 Solna
E-post: se.info@kiwa.com
Webb: www.kiwa.se
Tel: 018-17 00 00
Kod vid märkning: **SE-EKO-01**

– Kiwa erbjuder certifiering enligt KRAVs regler av följande produktion:
Växtodling inklusive växthus, svampodling, djurhållning, biodling, vattenbruk, fiske, vildväxande produktion, livsmedelsförädling, slakt, fodertillverkning, produktionshjälpmedel, restaurang, storhushåll och servering samt kedje-certifiering, import och införsel av produkter, samt certifiering av marknadsförare.

SMAK Certifiering AB

Hedvig Möllers gata 12, 223 55 Lund
E-post: certifiering@smak.se
Webb: www.smak.se
Tel: 020-61 62 63
Kod vid märkning: **SE-EKO-03**

– SMAK erbjuder certifiering enligt KRAVs regler av följande produktion:
Växtodling inklusive växthus, svampodling, djurhållning, biodling, livsmedels-förädling, slakt, fodertillverkning, produktionshjälpmedel, restaurang, storhushåll och servering samt kedjecertifiering, import och införsel av produkter samt certifiering av marknadsförare.

Valiguard AB
Boglundsgatan 2, Box 1931, 703 74 Örebro
E-post: foodsafety.sc@saiglobal.com
Webb: www.valiguard.com
Kod vid märkning: **SE-EKO-05**

– Valiguard erbjuder certifiering enligt KRAVs regler av följande produktion:
Livsmedelsförädling, slakt, import och införsel av produkter samt certifiering av marknadsförare.

Tillåtetbedömning görs av
Forschungsinstitut für Biologischen Landbau
Här ser du vilka produkter som är tillåtna och hur du anmäler produkter för tillåtetbedömning enligt KRAVs regler.
Webb: www.insatslista.se

Regler för KRAV-certifierad produktion utgåva 2022

KRAVs styrelse antog reglerna den 26 maj 2021

Introduktion till KRAVs regler

1

I det här kapitlet berättar vi om grunden för KRAVs regler, först övergripande och sedan kapitelvis. Du får veta syftet med reglerna och får korta beskrivningar av reglernas innehåll med förklaringar. De konkreta regler som du som är KRAV-certifierad ska tillämpa börjar i kapitel 2.

Vissa ord förklaras i avsnittet ”Definitioner”. De är skrivna med kursiv och fet stil. Definitionerna hittar du längst bak i reglerna.

1.1 Det här är KRAV

KRAV är Sveriges mest kända hållbarhetsmärkning för mat och dryck uppbyggd på ekologisk grund, med särskilt höga krav på djuromsorg, hälsa, socialt ansvar och klimatpåverkan. KRAV-märket är ett registrerat varumärke hos Patent och registreringsverket. Registreringen ger KRAV ekonomisk förening ensamrätt till varumärket KRAV. De företag som följer reglerna och är KRAV-certifierade samt betalar licensavgift får använda varumärket KRAV.

VISION

KRAVs vision är att all produktion av livsmedel är ekonomiskt, ekologiskt och socialt hållbar och tillgodoser dagens behov utan att äventyra kommande generationers möjligheter att tillgodose sina behov.

1.2 IFOAMs principer om ekologisk produktion

KRAV driver utvecklingen av ekologiska och hållbara livsmedel. KRAV utvecklar sitt regelverk baserat på IFOAMs principer om ekologisk produktion, men inte begränsat till EU-förordningen för ekologisk produktion. IFOAM är en medlemsbaserad internationell organisation som arbetar för hållbart jorbruk.

Här följer en sammanfattning av principerna.

Ekologiskt jordbruk:

- ska upprätthålla och förbättra markens, växternas, djurens och människans hälsa som en odelbar helhet
- ska grunda sig på levande ekosystem och kretslopp, genom att samarbeta med dem, efterlikna dem och hjälpa till att upprätthålla dem
- bör hanteras på ett försiktigt och ansvarsfullt sätt för att bevara hälsa och välbefinnande hos nuvarande och kommande generationer och miljö
- bör bygga på relationer som säkerställer rättvisa med avseende på den gemensamma miljön och livsmöjligheter.

1.3 Regelverkets grunder

KRAVs regler utgår från helheten och tar därför hänsyn till många faktorer i produktionssystemen och den omgivande miljön. Även socialt ansvar ingår som en viktig del. Vi ser biologiska mekanismer och sammanhang som grunden för vad som är naturligt och därmed förenligt med ekologisk produktion. Vår strävan är att ha ett vetenskapligt stöd för alla regler. Men ofta prioriterar vi försiktighetsprincipen till dess att forskning och beprövad erfarenhet kan ge en säker grund för reglernas gränsdragningar. Förbudet mot att använda GMO (genmodifierade organismer) och konstruerade nanomaterial är exempel på när försiktighetsprincipen varit styrande. Vid en konflikt mellan olika mål bedömer vi ofta helheten som viktigare än de olika delarna i konflikten.

KRAVs regler anger hur produktionen ska bedrivas för att produkter ska få märkas och marknadsföras med KRAVs märke eller med hänvisning till KRAVs regler. På så sätt skapar reglerna en plattform som underlättar en enhetlig marknadsföring av KRAV-certifierad produktion och ger förtroende i alla produktionsled och på marknaden. KRAV utvecklar reglerna tillsammans med producenter, konsument- och miljöorganisationer, forskare och handel. KRAVs styrelse fastställer sedan reglerna utifrån vad den bedömer vara praktiskt möjligt att uppnå för närvarande. KRAVs arbete med att förbättra reglerna pågår ständigt, men vi strävar efter att enbart publicera regelförändringar en gång per år.

RAMAR

KRAVs regler är till stor del anpassade till andra regelverk för ekologisk produktion, som finns både på europeisk och global nivå, och KRAV är medlem i det internationella samarbetsorganet IFOAM. Även EU har regler för ekologisk produktion i förordningen (EU) 2018/848 och de genomförande- och delegerade förordningar som tagits och tas fram med stöd i den. EU:s förordning är lag i Sverige och reglerar hur ordet ”ekologisk” får användas. Den omfattar växtodling, djurhållning, biodling, vattenbruk, vildväxande produktion, livsmedelsförädling, butik, import och fodertillverkning. KRAVs regler uppfyller EU-förordningen, men är i vissa fall strängare än den och omfattar dessutom fler områden, till exempel slakt, restaurangcertifiering och fiske.

All KRAV-certifierad verksamhet ska också följa nationell lagstiftning, exempelvis djurskydds- och miljölagstiftning.

OMFATTNING

KRAV gav ut de första reglerna 1985 och då omfattade de en A4-sida med växtodlingsregler. Idag har vi regler för 16 olika produktionsinriktningar eller regelområden som vi kallar dem. Fristående certifieringsorgan som är ackrediterade för att erbjuda KRAV-certifiering utför kontrollen och certifieringen.

KRAV sätter gränserna för vilka produkter och vilken produktion eller hantering av ekologiska produkter som kan bli KRAV-certifierad. KRAV-märket

är främst avsett för livsmedel, men även andra råvaror från ekologiskt jordbruk kan certifieras.

REGLERNA OCH KONTROLLEN OMFATTAR

- produktionsförhållanden
- produkter och recept
- dokumentation
- märkning
- provtagning och analys stickprovsvis

MED AVSEENDE PÅ

- primärproduktion
- produktionshjälpmedel och insatsmedel
- hantering, lagring och förpackning
- förädling
- försäljning och marknadsföring, samt
- produkter och råvaror som certifierats enligt andra regelverk för ekologisk produktion.

1.4 Allmänna regler för certifiering (se kapitel 2)

Syftet med certifieringen är att skapa trygghet för konsumenter och producenter genom att det finns en oberoende kontroll av att reglerna följs.

För att någon ska få marknadsföra ett livsmedel som ekologiskt eller KRAV-märkt ska hela produktionskedjan vara certifierad. För att få sin verksamhet certifierad ska ett företag registrera vissa uppgifter hos KRAV och få ett KRAV-nummer, samt ansöka om certifiering till ett ackrediterat certifieringsorgan och skriva under ett anslutningsavtal. Företaget får använda KRAVs namn eller märke först efter att ha fått ett giltigt certifikat för det regelområde som verksamheten omfattar. Innan ett certifikat utfärdas av certifieringsorganet kontrollerar det att alla relevanta regler är uppfyllda. Certifieringsorganet gör därefter minst en kontroll av den KRAV-certifierade verksamheten varje år, och ibland görs flera kontroller samma år. Efter fem år kan de fysiska kontrollbesöken hos verksamheter utan djur ske med två års mellanrum om reglerna har följts väl, och inga konventionella produkter hanteras på samma produktionsplats som de KRAV-certifierade (se regel 2.4.1).

REGISTRERING AV PRODUKTER (se 2.2.4)

För regelområdena livsmedelsförädling, fodertillverkning, produktionshjälpmedel samt import och införsel ska företaget registrera varje produkt på KRAVs webbplats innan de får säljas. Det gör det lättare för företag att hitta KRAV-märkta produkter, men också svårare för icke KRAV-certifierade företag att fuska. För EU-ekologiska produkter finns ingen motsvarande lista.

AVVIKELSER OCH ÖVERKLAGANDEN (se 2.5–2.6)

Certifieringsorganet upprättar en rapport om avvikelse när verksamheten helt eller delvis bryter mot någon av KRAVs regler. Syftet med avvikelser är att de ska visa tydligt att reglerna inte följs, men också att det finns möjligheter att förbättra verksamheten. Det finns tre grader av avvikelser: mindre, större och avstängningsgrundande. Det är normalt att en verksamhet har mindre avvikelser. Det viktiga är att de upptäcks, att företaget åtgärdar dem och förebygger så att det inte händer igen. Större avvikelser som den som är certifierad inte kan rätta till i efterhand kan leda till att certifieringsorganet underkänner mark, djur eller produkter. Vid särskilt allvarliga fall kan hela verksamheten bli underkänd och i sällsynta fall kan det leda till att certifieringsorganet stänger av producenten i upp till tre år. Så kraftiga åtgärder vidtar de endast när det finns skäl att anta att producenten medvetet brutit mot grundläggande regler. Den KRAV-anslutne har rätt att överklaga certifieringsorganets beslut.

LICENS- OCH CERTIFIERINGSAVGIFT (se 2.7.4)

Priset för en KRAV-certifiering består av både en licensavgift till KRAV och en avgift till certifieringsorganet för dess tjänster. KRAVs licensavgifter används till att stärka varumärket KRAV och för att utveckla reglerna bland annat.

1.5 Allmänna verksamhetsregler (se kapitel 3)

Alla KRAV-certifierade företag ska följa de allmänna verksamhetsreglerna.

SOCIALT ANSVAR (se 3.1 och 16.4)

KRAVs vision för en hållbar produktion innefattar socialt ansvarstagande. Därför har KRAV regler för socialt ansvar, vilket saknas i EU-förordningen för ekologisk produktion. I Sverige innebär det i första hand att KRAV-certifierade företag ska följa lagstiftning om socialt ansvar. Genom att detta finns med i reglerna ingår det i certifieringen att kontrollera att företaget följer lagstiftningen. Men det finns även krav som går längre än lagstiftningen, till exempel regler om ansvar för boendeförhållanden för gästarbetare. I vildväxande produktion och annan verksamhet med personal med säsongsanställning bedömer KRAV att det finns en förhöjd risk när det gäller socialt ansvar.

För import och införsel har KRAV tilläggskrav som gäller socialt ansvar. Dessa tilläggskrav bygger på FN:s allmänna förklaring om mänskliga rättigheter, FN:s vägledande principer för företag och mänskliga rättigheter, OECD:s riktlinjer för multinationella företag, FN:s Global Compact samt International Labour Organizations (ILO) konventioner och rekommendationer.

HANTERING OCH LAGRING AV KRAV-CERTIFIERAD PRODUKT (se 3.2)

Syftet med reglerna för lagring och hantering av KRAV-certifierade produkter är att förhindra att produkterna blir förorenade eller blandas ihop med produkter som inte är KRAV-certifierade.

Den som hanterar KRAV-certifierade varor och likartade konventionella på samma plats ska till exempel se till att de KRAV-certifierade varorna alltid är väl märkta, för att minimera risken för sammanblandning. Ett annat exempel är att den som använder samma utrustning för KRAV-märkta och konventionella varor alltid ska rengöra utrustningen innan den används för de KRAV-certifierade varorna.

ÄMNEN OCH MATERIAL (se 3.3)

Målet är att ämnen eller material som används i KRAV-certifierad produktion inte ska medföra risker för miljön eller för människors hälsa. Därför finns regler som förbjuder användningen av GMO och konstruerade nanomaterial.

GMO-förbud (se regel 3.3.4-3.3.5): Det är inte tillåtet att använda genetiskt modifierade organismer (GMO) eller produkter som är framställda av eller med GMO i KRAV-certifierad produktion. Den som vill använda produkter och råvaror som kan innehålla GMO ska kunna visa upp intyg om GMO-frihet, eller i vissa fall ta prover och analysera dem. Som hjälp för att avgöra om en råvara är en riskprodukt har KRAV tagit fram risklistor för GMO. De finns på ***www.krav.se.***

Det är bland annat av försiktighetsskäl som KRAV inte accepterar GMO, eftersom riskerna för spridning i naturen och följderna av sådan spridning är svåra att bedöma. Såsom dagens GMO-teknik tillämpas inom lantbruket leder det dessutom bland annat till ett ensidigt kemikalieberoende brukningssystem med multinationella företag som äger och säljer både utsäde och bekämpningsmedel. Ett ytterligare skäl till att GMO inte är tillåtet är att ekologiskt lantbruk ska vara ett alternativ för konsumenter som efterfrågar en produktion som inte använder GMO.

Nanomaterial (se regel 3.3.6): Med utgångspunkt i försiktighetsprincipen tillåter KRAVs regler inte konstruerade nanomaterial.

Med hjälp av nanoteknik går det att skapa mycket små partiklar, nanopartiklar, av olika ämnen. Eftersom partiklarna är så små får ämnena nya egenskaper och funktioner. I livsmedel förekommer konstruerade nanopartiklar i bland annat kosttillskott och näringsdrycker och där är syftet att ämnena ska tas upp lättare. Nanomaterial används också i livsmedelsförpackningar för att ge dem egenskaper som kan öka produkternas hållbarhet.

Kunskapen är bristfällig om hur nanomaterial uppträder i miljön, till exempel hur organismer tar upp dem eller om de bioackumuleras. Det finns också stor osäkerhet om hur nanopartiklar påverkar människokroppen. Men forskarna vet att de kan passera cellmembran och även från blodet in i hjärnan.

MINSKAD MILJÖ- OCH HÄLSOPÅVERKAN FRÅN HYGIENARBETE (se 3.4)

Reglerna för hygienarbete syftar till att minimera negativ hälso och miljöpåverkan vid rengöring, desinfektion och skadedjursbekämpning. Därför ska KRAV-certifierade företag använda rengöringsmedel som är miljömärkta när det finns sådana som ger godtagbart resultat. För att undvika problem med

skadedjur ska de i första hand använda förebyggande metoder och i andra hand bekämpa med mekaniska eller fysikaliska metoder.

Om kemiska metoder trots allt blir nödvändiga att använda är grundregeln att företaget ska se till att det inte finns några KRAV-märkta produkter i lokalen vid tillfället.

FÖRPACKNINGAR (se 3.5)

Förpackningar ska ha som huvudsyfte att skydda och bevara livsmedlet. Utöver detta ska förpackningen vara så resurs- och klimateffektiv som möjligt. Den som väljer förpackning ska undvika sådana som innehåller hälso- och miljöskadliga ämnen. Därför är Bisfenol A förbjudet i förpackningar med KRAV-märkta produkter. PVC får endast användas i locktätningar och i tätskikt på metall, och då bara när PVC-fria alternativ inte ger godtagbar kvalitet på livsmedlet. Motsvarande regler för förpackningar saknas i EU:s regler för ekologisk produktion.

KRAV har tagit fram en guide som hjälp för företag att miljöoptimera förpackningar, se Förpackningslotsen på ***www.krav.se***.

MILJÖ-, NATUR- OCH KULTURSKYDD (se 3.6)

Alla KRAV-certifierade företag ska bedriva ett systematiskt miljöarbete och visa omsorg om natur- och kulturmiljön. Till skillnad från EU:s regler för ekologisk produktion har KRAV särskilda regler för detta som revisorn ska följa upp vid kontrollerna.

KRAV-certifierade företag ska också se till att verksamheten ger upphov till så lite farligt avfall som möjligt. Allt avfall ska sorteras och lämnas för återvinning eller deponi.

ENERGIANVÄNDNING OCH ENERGIPLANERING (se 3.7–3.9)

Ett mål för den ekologiska produktionen är att minimera energianvändningen och minska behovet av fossil energi. För att minska livsmedelsproduktionens negativa klimatpåverkan har KRAV formulerat regler kring detta som går utöver EU:s regler för ekologisk produktion. Alla KRAV-certifierade företag ska kunna redogöra för sina åtgärder för att effektivisera energianvändningen.

Större företag ska dessutom genomföra en energikartläggning med hjälp av en energiexpert och i energikrävande växthus ska minst 80 procent av energin komma från förnybar energi eller spillvärme.

Förare som arbetar permanent i den certifierade delen av verksamheten ska vara utbildade i sparsamt körsätt. Det är ett effektivt sätt att minska användningen av fossil energi och samtidigt sänka kostnaderna i företaget.

Den el som KRAV-certifierade företag använder ska komma från förnybara energikällor, som sol, vatten eller vindkraft. Regeln gäller för all verksamhet på en produktionsplats även om den KRAV-certifierade produktionen bara utgör en liten del. Alla elbolag kan erbjuda el från förnybara källor, oftast till samma eller ett marginellt högre pris än den el som inte är produktionsspecifik. Genom att efterfrågan på miljövänlig el ökar, bidrar det till ökade investeringar i sådan.

1.6 Växtodling (se kapitel 4)

Målsättningen är en långsiktigt hållbar växtodling som ger produkter av hög kvalitet. Grunden i ekologisk odling är ett system med många aktiva åtgärder för att uppnå en god produktion. Naturfrämmande kemiska bekämpningsmedel och konstgödsel får inte användas och marken ska skötas väl, till exempel genom bra växtföljder och aktiv ogräsbekämpning.

Reglerna för KRAV-certifierad växtodling syftar till att:

- bevara och stärka markens långsiktiga produktionsförmåga
- skydda och utveckla den biologiska och genetiska mångfalden i kulturlandskapet och i produktionen
- minimera användningen av fossila bränslen och andra icke förnybara resurser
- undvika naturfrämmande ämnen och minimera utsläppen av föroreningar till den omgivande miljön
- minska utsläppen av växthusgaser och öka kolinlagringen.

OMSTÄLLNING (se 4.1)

Odlare som vill KRAV-certifiera sin produktion ska anmäla det till ett certifieringsorgan och sedan följa reglerna under en så kallad omställningstid då produkterna inte får säljas som KRAV-certifierade. Under omställningstiden avtar effekterna i marken av kemiska bekämpningsmedel och konstgödsel som har använts tidigare. Det blir också en period för att anpassa produktionen till de ekologiska metoderna. Omställningstidens längd grundar sig på en avvägning mellan konsumenthänsyn och viljan att underlätta omställningen till ekologisk produktion. För producenten innebär omställningstiden en minskad intäkt eftersom det inte går att få ut ett merpris för produkterna under den tiden.

Omställningstid finns i olika regelverk för ekologisk odling världen över, även om tiderna kan vara olika långa. Omställningstiderna i KRAVs regler är anpassade till EU:s förordning för ekologisk produktion. Undantaget är KRAV-certifierade julgranar som inte får genomgå omställningstid, de ska odlas enligt KRAVs regler från plantering till skörd. Argumentet är att konsumenten förväntar sig att kemiska bekämpningsmedel inte har använts i odlingen av granen.

Omställningstiden för växtodling kan i vissa fall förkortas om lantbrukaren kan visa att inga otillåtna gödsel- eller bekämpningsmedel har använts på marken under åren före anmälan till certifiering. Om marken varit certifierad enligt EU:s förordning krävs inte någon ny omställningstid för att få den KRAV-certifierad.

PARALLELLODLING (se 4.3.4–4.3.5)

Det är inte tillåtet att odla samma gröda både konventionellt och ekologiskt inom samma lantbruksföretag. Anledningen är att vid sådan så kallad parallellodling är risken för sammanblandning större och det blir svårare att undvika att konventionella produkter säljs som KRAV-certifierade. Om det rör sig om olika

sorter av samma gröda och skillnaderna är uppenbara, till exempel potatis med olika skalfärg, räknas det inte som parallellodling.

FÖRORENINGAR OCH SKYDDSAVSTÅND (se 4.4)

Den KRAV-certifierade odlingen ska skyddas från föroreningar och KRAV har mer detaljerade regler än EU-förordningen. En förorenad odlingsplats eller en gröda som har förhöjda halter av skadliga ämnen kan bli underkänd av certifieringsorganet. Ett exempel på skydd är att marken bara får tillföras en begränsad mängd tungmetaller med till exempel gödselmedel och kalk. Det ska också finnas en tydlig avgränsning mellan ekologiska och konventionella skiften. Kraven på skyddsavstånd är högre om skiftena tillhör samma brukare. Det beror på att det inte är möjligt att ställa samma krav på en granne. Det är då desto viktigare att informera grannar som odlar konventionellt om att odlingen är ekologisk så att de verkligen följer lagstiftningen om skyddsavstånd när de använder bekämpningsmedel.

Det är heller inte tillåtet att odla KRAV-certifierade livsmedel nära starkt trafikerade vägar. På 1990-talet fanns en rekommendation från myndigheterna om att inte odla bladgrönsaker inom 25 meter från starkt trafikerade vägar, främst på grund av att det fanns blytillsatser i bensinen. Även om blyföroreningar idag inte är ett lika uppenbart problem så är det översta markskiktet nära vägar med mycket trafik förorenat och har förhöjda halter av olika tungmetaller. KRAV har därför valt att behålla skyddsavståndet på 25 meter för livsmedelsgrödor eftersom det är en viktig fråga för konsumenterna. Det är däremot tillåtet att odla djurfoder och utsäde på denna mark. När det gäller djurens foder blir det en väldigt liten del i den totala foderstaten som odlats inom detta område.

ODLING PÅ MULLJORDAR (se 4.5.4)

Det är inte tillåtet med nyodling på mulljord. Det beror på att odling på mulljordar ger betydande utsläpp av växthusgaser till atmosfären. En uppskattning är att sådan odling står för ungefär en femtedel av det svenska jordbrukets totala utsläpp av växthusgaser. Vid dränering och uppodling av mulljordar ökar genomluftningen och det organiska materialet bryts långsamt ned. Det är en process där växthusgaserna koldioxid och lustgas avgår. EU:s förordning för ekologisk produktion har inga regler för mulljordar.

KRAV har diskuterat om det går att införa regler för hur mulljordarna ska brukas för att minimera utsläppen av växthusgaser, men det finns inget entydigt svar på vilka metoder eller grödor som ger minst utsläpp. Att lägga mulljordarna under vatten skulle minska utsläppen, men det är inte rimligt eller ens praktiskt möjligt i de flesta fall. Nuvarande regler innebär inga särskilda begränsningar i hur befintlig odling på mulljordar får ske. Odlingen kan komma att regleras när vi får ökade kunskaper i ämnet.

MARKBÖRDIGHET OCH VÄXTNÄRINGSHUSHÅLLNING (se 4.6)

En grundtanke i ekologisk odling är att markens bördighet ska byggas upp efter hand. Det är en av anledningarna till att det inte är tillåtet att odla ett fält ekologiskt vissa år och konventionellt andra (4.3.3). Det skulle annars kunna vara ett sätt att slippa sköta marken och ogrässanera med kemiska medel eller gödsla upp den med konstgödsel. Istället ska den ekologiska odlingen ske med en varierad växtföljd där till exempel vall och baljväxter ingår.

En minsta andel vall eller gröngödsling som huvudgröda ska ingå i växtföljden på alla skiften, även på gårdar som inte har djur som äter grovfoder. Det beror på att vall håller tillbaka ogräset och minskar växtföljdssjukdomar. Vallen är dessutom en gröda, som i vårt klimat, bidrar mycket till att bygga upp mullhalten i jorden. (4.6.1)

En högre mullhalt är bra på flera sätt. Den ger marken en bättre struktur som gör jorden mera lättbrukad och det i sin tur minskar bränsleförbrukningen vid jordbearbetning. En högre mullhalt ökar också markens vattenhållande förmåga och gynnar viktiga markorganismer som kan ge en bättre leverans av växtnäring till grödan. När mullhalten ökar binds kol i marken, denna kolinlagring minskar mängden koldioxid i atmosfären.

Att så in en gröngödslingsvall i en spannmålsgröda under föregående år ger betydligt större mängd rötter och är därför att föredra framför en ettårig gröngödslingsgröda, men båda sätten är möjliga.

Det finns många fördelar med att så in en mellangröda, fånggröda eller bottengröda eftersom de bland annat binder växtnäring och minskar risken för jorderosion. När marken är bevuxen under en stor del av året ökar det också mullhalten. Hur ofta dessa understödjande grödor återkommer i växtföljden påverkar hur stor kolinlagringen blir. Även andra sätt att hålla marken bevuxen under hösten eller vintern är positivt eftersom det minskar läckaget av växtnäringsämnen. Det naturliga sättet att tillföra kväve till ekosystemet är att utnyttja baljväxters förmåga att ta upp luftens kväve med hjälp av bakterier. Eftersom syntetisk kvävegödsel inte får användas är det ekologiska jordbruket helt beroende av baljväxter för sin kväveförsörjning. Därför ska baljväxter alltid ingå i växtföljden. (4.6.1–4.6.3)

Det är viktigt att minimera förlusterna av växtnäringsämnen från jordbruksmarken. Dels för att utlakning av fosfor och kväve leder till övergödning av vattendrag, sjöar och hav. Dels för att kväve som försvinner från marken i form av lustgas är en mycket stark växthusgas som står för ungefär en tredjedel av jordbrukets totala klimatpåverkan enligt forskarna. Slutligen är det också viktigt att hushålla med näringen eftersom den är en viktig resurs för produktionen. KRAV har därför särskilda regler för att minimera förlusterna av växtnäring. Dessa går utöver EU:s förordning för ekologisk produktion. (4.6.4–4.7)

En åtgärd är att odlaren ska bruka ned flytgödsel, urin och rötrester, vid spridning på obevuxen mark, senast inom fyra timmar för att undvika kväveförluster. En annan åtgärd för att minska läckaget av växtnäring är att

lantbrukaren ska ha en permanent bevuxen ogödslad zon mot vattendrag. Att hålla marken orörd eller bevuxen vintertid minskar också växtnäringsläckaget. När marken tillförs mer kväve än grödan kan ta upp ökar risken för förluster av kväve till luft och vatten. KRAV begränsar därför den maximala tillförseln av kväve med gödselmedel till 170 kilo per hektar. Enligt EU:s förordning gäller begränsningen enbart för stallgödsel.

VÄXTNÄRINGSBALANS (se 4.7)

De flesta KRAV-anslutna växtodlare som tar in växtnäring utifrån i form av gödsel eller foder ska regelbundet göra en fosforbalans. Det innebär en beräkning av hur mycket fosfor som förs in till gården jämfört med hur mycket som förs ut. På gårdar som har genomsnittliga fosforvärden i marken är målet att det ska vara balans mellan mängden införd och bortförd fosfor. Att KRAV har valt att i första hand ställa krav på fosforbalans och inte kvävebalans beror på att vissa förluster av kväve är oundvikliga och att resultaten av växtnäringsbalanser för kväve är svåra att tolka och jämföra mellan gårdar med olika förutsättningar och produktionsinriktning. Fosfor är dessutom en viktig ändlig resurs som vi behöver hushålla med.

GÖDSELMEDEL OCH JORDFÖRBÄTTRINGSMEDEL (se 4.8)

Grundtanken i ekologisk produktion är att växtnäringen ska cirkulera. Växterna tar upp näring ur marken och den går sedan direkt eller via djuren till livsmedelsproduktionen. För att få ett kretslopp är det viktigt att gödseln från djuren kommer tillbaka till åkerjorden där markorganismerna kan ta hand om den och omvandla den till näring som växterna kan ta upp.

Målet är att den KRAV-certifierade odlaren enbart ska använda gödsel från KRAV-certifierad produktion, men tills vidare är en del konventionell gödsel också tillåten. Det beror bland annat på att en del grönsaks- och spannmålsodlare inte har egen djurproduktion och därför behöver få använda gödsel från konventionella gårdar för att få bra grödor. Men kraven på vilken gödsel som odlarna får använda har skärpts successivt. De får till exempel inte använda gödsel från den mest intensiva konventionella djurproduktionen. Orsaken till det är att KRAV-certifierad odling inte ska vara beroende av gödsel från produktionsformer som skiljer sig alltför mycket från den KRAV-certifierade djurhållningen.

Biogasproduktion med gödsel från djur kan minska mängden växthusgaser från animalieproduktionen avsevärt och rötresten är en värdefull resurs för den ekologiska odlingen. Därför får KRAV-certifierade lantbrukare använda rötrester från biogasanläggningar där både tillåten och viss otillåten gödsel blandas, men bara i den omfattning som motsvarar andelen tillåten gödsel. Produktionen av denna biogödsel måste också vara KRAV-certifierad.

Näring förs bort från gården med avsalugrödor och för att få ett kretslopp också mellan stad och land får KRAV-certifierade lantbrukare använda biogödsel som producerats av källsorterat hushållsavfall och av restprodukter

från livsmedelsindustri och slakterier. Förutsättningen är att detta inte medför några miljö- eller hälsorisker och att produktionen av gödselmedlet är KRAV-certifierad.

KRAVs lista över tillåtna organiska gödselmedel följer i stort sett EU-förordningen. Det finns dock några undantag för ämnen som inte är i linje med KRAVs allmänna regler om ämnen som kan användas i KRAV-certifierad produktion (se 3.3.1–3.3.2). Detta gäller till exempel xylit som utvinns vid brunkolsbrytning.

När det gäller mineraler och andra oorganiska gödselmedel är grundregeln att de enbart får användas i sina naturliga former. Gödselmedlen får inte ha genomgått några processer annat än malning för att inte störa de naturliga processerna i marken. Det är skälet till att mald kalksten och gips från naturliga fyndigheter är de enda former av kalkningsmedel som odlaren får använda. Gips har en viss positiv effekt på markstrukturen, men den är betydligt mer kortvarig än effekten av bränd eller släckt kalk, som alltså inte är tillåtna. KRAVs lista över tillåtna oorganiska gödselmedel följer i stort sett EU-förordningen, men det finns undantag: KRAV tillåter inte aluminiumkalciumfosfat och thomasfosfat. Ingen av dessa substanser uppfyller det ovanstående grundkriteriet, eftersom de har genomgått kemiska processer.

På vissa jordar finns det en naturlig brist på vissa ämnen som växterna behöver i små mängder. När det finns en påvisbar brist på ett visst mikronäringsämne tillåter reglerna gödsling med det, trots att det inte finns några naturliga mikronäringsgödselmedel. Skälet till detta undantag är att det annars skulle vara svårt att få en bra skörd på dessa jordar.

VÄXTSKYDD (se 4.9)

I ekologisk odling bygger växtskyddet i första hand på förebyggande metoder och biologisk bekämpning. Lantbrukaren får inte använda kemiska bekämpningsmedel som består av naturfrämmande ämnen. Orsaken är att de förorenar yt- och grundvatten, minskar den biologiska mångfalden och kan skada användarna. De lämnar också rester i livsmedel och vad det innebär för hälsan är inte tillräckligt undersökt.

Exempel på förebyggande åtgärder mot ogräs och skadegörare är att ha en bra växtföljd och tåliga sorter samt att främja den biologiska mångfalden i och omkring odlingarna. I fruktodlingar kan odlaren till exempel ha marktäckande grödor mellan raderna, plantera in träd av andra arter eller sätta upp fågelholkar för att locka fåglar som äter skadeinsekter. Andra förebyggande åtgärder är att gynna och sätta ut växtskadegörarnas naturliga fiender (till exempel insekter eller rovkvalster) eller att använda fällor.

Vissa kemiska preparat som inte är naturfrämmande och vissa biologiska preparat får användas i ekologisk odling, men bara när det finns ett direkt hot mot grödan. Det finns inga godkända preparat för ogräsbekämpning i grödan, men man får använda värme och elektricitet. Listan över tillåtna växtskydds-

medel i KRAVs regler följer i stort sett EU-förordningen, men det finns några undantag där KRAVs regler är mer restriktiva. KRAV har inte tagit med en del växtskyddsmedel som enligt förordningen endast får användas på grödor som inte odlas i Sverige. Exempel på det är diammoniumfosfat och vissa pyretroider som enligt EU-förordningen är tillåtna i olivodlingar. Det faktum att pyretroider är kemiska bekämpningsmedel är ytterligare ett skäl till att KRAV inte tillåter användningen. KRAV tillåter inte heller kopparpreparat för bekämpning av svampsjukdomar, eftersom de kopparmängder som behövs överskrider KRAVs gränsvärden för tillförsel av tungmetaller. Koppar är skadligt för människor och djur i alltför höga halter.

I EU-förordningen finns ingen särskild reglering av tillsatser i växtskyddsmedlen, därför tillåter den pyretrumpreparat med piperonylbutoxid. Det är ett ämne som stabiliserar pyretrumextraktet så att det verkar kraftigare under längre tid, och har också i sig en viss bekämpningseffekt. Piperonylbutoxid kan ge resthalter i produkterna, och är skadligt för människor och däggdjur. Pyretrumpreparat med piperonylbutoxid är därför inte tillåtna enligt KRAVs regler.

För KRAV-märkta vegetabilier som är importerade accepterar vi de växtskyddsmedel som tillåts enligt EU-förordningen.

UTSÄDE OCH ANNAT VÄXTFÖRÖKNINGSMATERIAL (SE 4.10)

KRAV vill stimulera produktion av ekologiskt växtförökningsmaterial av hög kvalitet och med ett brett urval av sorter. Grundregeln är att odlaren ska använda KRAV-certifierat eller EU-ekologiskt utsäde och annat växtförökningsmaterial. När det inte finns ekologiskt sådant tillgängligt får växtförökningsmaterial från omställningsmark användas, om det gått 12 månader från att marken ställdes om till skörden av växtförökningsmaterialet. Om varken ekologiskt utsäde eller omställningsutsäde finns tillgängligt kan certifieringsorganen bevilja undantag för att använda konventionellt utsäde. Utbudet på ekologiskt utsäde och omställningsutsäde registreras i den svenska databasen organicXseedSverige. Inget utsäde eller förökningsmaterial får vara genmodifierat eller behandlat med kemiska medel efter skörd eller upptagning.

Den som odlar groddar eller skott i vatten utan näringstillsats måste alltid använda utsäde som är KRAV-certifierat, eftersom groddarna eller skotten då enbart består av utsäde som man låtit gro.

ODLING I VÄXTHUS (SE 4.11)

Växtodlingsreglerna gäller också för växthus och även där ska odlingen ske i levande jord. Det innebär att varken hydrokulturer eller odlingar i biologiskt inaktiva material kan bli KRAV-certifierade. Nya EU-regler innebär att odlingen ska ske i direkt kontakt med alven eller berggrunden. Därmed är inte heller odling i avgränsat substrat tillåten, utom för örter och prydnadsväxter som säljs i kruka samt för grodd- och utplanteringsplantor för vidare omplantering. Ett undantag gäller också för den produktionsyta som var certifierad för odling i

avgränsade bäddar före juni 2017. Detta undantag gäller till och med 2031.

KRAV tillåter produktion i avgränsat substrat som är tillåten enligt EU-förordningen, under förutsättning att en betydande del av växtnäringen kommer från jorden. Därför finns regler för hur mycket jord varje planta minst måste ha. Eftersom växthusproduktion är energikrävande har KRAV även särskilda regler som syftar till att minska dess klimatpåverkan.

SVAMPODLING (se 4.12)

KRAV-märkt svampodling innebär odling utan kemiska bekämpningsmedel, och att större delen av det substrat som svamparna odlas på ska komma från ekologisk produktion. Exempelvis ska halm som ingår i substratet vara ekologisk och om torv används får den inte vara kemiskt behandlad. Vissa svampar växer på trä, och för dessa gäller att träet inte får vara behandlat med kemiska produkter.

1.7 Djurhållning (se kapitel 5)

Den KRAV-certifierade djurhållningen ska kännetecknas av mycket god djurvälfärd. Grundläggande är respekten för de olika djurens särskilda behov när det gäller beteende, foder och den miljö de vistas i. KRAV har strängare regler för djurvälfärden än EU-förordningen för ekologisk produktion. Exempel på det är att grisar under betesperioden ska få beta, böka i jord och gyttjebada, att höns ska få bada i riktig sand och att moderdjur ska kunna föda i avskildhet.

Förutsättningen för att kunna ha en KRAV-certifierad djurhållning är att växtodlingen är KRAV-certifierad.

OMSTÄLLNING (se 5.1.2)

(Nöt 5.2.1 får och getter 5.3.1, grisar 5.4.1, fjäderfä 5.5)
Djurhållare som vill KRAV-certifiera sin produktion ska anmäla det till ett certifieringsorgan och därefter följa reglerna under en så kallad omställningtid då de inte får sälja djur eller produkter från dem som KRAV-certifierade. Omställningstidens längd varierar beroende på djurslag.

PARALLELLPRODUKTION (se 5.1.3)

Ett företag får inte föda upp samma djurslag både konventionellt och ekologiskt. Anledningen är att sådan så kallad parallellproduktion ökar risken för att blanda samman djuren och att råka sälja konventionella djur som KRAV-certifierade. Om det är olika djurslag på gården som är KRAV-certifierade respektive konventionellt uppfödda så räknas det inte som parallellproduktion.

INKÖP AV DJUR (se 5.1.5)

(Nöt 5.2.2, får och getter 5.3.2, grisar 5.4.2, fjäderfä 5.5)
I KRAV-certifierad djurhållning ska moderdjur och avkomma helst finnas på

samma brukningsenhet. Det minskar stress och smittspridning som lätt uppstår om djur från olika gårdar blandas. Om djur ändå behöver köpas in ska de i första hand vara KRAV-certifierade. Om förutsättningarna gör att en gård behöver köpa in djur regelbundet för att föda upp dem till slakt måste särskilda åtgärder vidtas så att djurens hälsa inte påverkas negativt.

För avel får uppfödaren köpa in EU-ekologiska eller ett begränsat antal konventionella djur. Det är tillåtet för att inte hämma utvecklingen av den KRAVcertifierade produktionen. Ett bra avelsarbete ger friskare djur och behovet av djurinköp för rekrytering minskar.

Reglerna tillåter däremot inte inköp av EU-ekologiska eller konventionella djur för att föda upp dem till slakt, med vissa undantag för fjäderfä.

AVEL (se 5.1.6)

Avelsarbetet ska grunda sig på naturliga förlopp. Samtidigt finns vissa tekniker med så stora fördelar för såväl djur som lantbrukare att de får användas i den ekologiska produktionen. Av det skälet är det tillåtet med inseminering, men inte embryoöverföring eller brunstsynkronisering med hormoner. Det är även tillåtet att använda könssorterad sperma eftersom det minskar behovet av djurinköp, till exempel när en besättning håller på att byggas upp eller utökas.

Vid inköp av djur ska raser som är lämpliga för ekologisk uppfödning väljas så långt det är möjligt. Reglerna tillåter inte djurraser som avlats så att de inte längre kan para sig eller föda naturligt. Exempel på detta är de vanligaste kalkonraserna och nötkreatursrasen Belgian Blue.

UTEVISTELSE OCH BETE (se 5.1.7)

(Nöt 5.2.3, får och getter 5.3.3, grisar 5.4.3, fjäderfä 5.5)
En av grundförutsättningarna i KRAV-certifierad djurhållning är att alla djur får vistas ute så mycket som möjligt. Det främjar ett naturligt beteende och bidrar till friska och starka djur. Samtidigt är det viktigt att skapa bra förutsättningar för utevistelsen, så att marken inte tar skada eller läcker näringsämnen.

Betet ger djuren både foder och en naturlig sysselsättning. Därför ska alla djurslag kunna beta, böka eller picka på beväxt mark under betesperioden. KRAV har tydligare och strängare regler för detta mervärde än EU-förordningen. Även grisar ska till exempel få beta och böka i jord i KRAV-certifierad produktion och så har KRAV fler detaljer om när olika djurslag ska hållas på bete.

I undantagsfall kan djur hållas inomhus under betesperioden, främst av djurskyddsskäl som vid sjukdom eller otjänligt väder, men också av vissa praktiska skäl såsom vid inseminering eller strax före slakt.

Det går inte att undvika att släppa djur på bete genom att endast ha uppfödning under vinterhalvåret. Däremot är det tillåtet att föda upp djurslag med kortare uppfödningstider enbart under sommaren.

STALLFÖRHÅLLANDEN (se 5.1.8)

(Nöt 5.2.4, får och getter 5.3.4, grisar 5.4.5, fjäderfä 5.5)
Djur ska ha tillgång till lämpliga stallar, och det finns regler för hur stallarna ska vara både när det gäller mått och utformning. De ska ha tillräckliga utrymmen för djurens rörelsebehov, och alla stallar ska ha fönster som ger dagsljus i hela byggnaden.

Grundregeln är att alla djur ska kunna röra sig fritt, och de får därför inte vara uppbundna eller hållas i bur. Trots det finns det tills vidare ett undantag för uppbundna nötkreatur i små besättningar. KRAV har gjort bedömningen att det annars skulle vara omöjligt för många mindre jordbruk att kunna ha ekologisk produktion. För att i någon mån kompensera för den begränsade rörelsefriheten ska lantbrukaren släppa ut djuren dagligen under perioden före och efter betesperioden, samt rasta dem minst två gånger i veckan under vintern. Att hålla uppbundna djur blir allt mindre vanligt och alla nya stallar som byggs ska vara lösdriftssystem.

Enligt reglerna får högst hälften av golvytan utgöras av dränerande golv, till exempel spaltgolv. Dessa håller djuren rena, men ger ingen bekväm liggplats. Om djur får välja undviker de normalt att lägga sig på spaltgolvet. För värphöns finns ett liknande krav, men här ska minst en tredjedel av inomhusytan vara ströbädd. För övriga fjäderfän ska hela ytan bestå av ströbädd.

Djuren ska kunna få utlopp för ett normalt socialt beteende genom att kunna vistas i grupp under större delen av tiden. Men när moderdjur ska föda eller värpa är det naturligt att de drar sig undan flocken. Därför finns det krav på antal reden per grupp värphöns. KRAV har dessutom regler som går utöver EU:s förordning för att kor, tackor och suggor ska ha möjlighet till avskildhet i samband med förlossning och under den första tiden därefter. Detta är viktigt för att ungarna ska få dia sin mor och få råmjölk.

FODER OCH VATTEN (se 5.1.9–5.1.10)

(Nöt 5.2.5, får och getter 5.3.5, grisar 5.4.6-5.4.7, fjäderfä 5.5)
Grundregeln är att djurens foder ska vara KRAV-certifierat, av god kvalitet och anpassat till varje djurslag. Alla djur ska också ha fri tillgång till bra grovfoder och vatten. En annan viktig grundregel är att KRAV-certifierade gårdar ska sträva efter att vara självförsörjande på foder i så stor utsträckning som möjligt. Det handlar om att ta vara på lokala resurser, att få ett bättre kretslopp av näringsämnen, minska risken för övergödning och att minska transporterna. KRAVs regler för självförsörjning är strängare än EU-förordningens, men såväl KRAV som EU-förordningen har gradvis skärpt kraven.

Kraftfoder: För idisslare finns det begränsningar i hur stor andel kraftfoder som får ingå i foderstaten, eftersom dessa djur i första hand är anpassade till att äta grovfoder. Idisslare ska därför inte heller utfodras med animaliskt foder, med undantag för vissa mjölkprodukter.

Ekologiskt foder: Kraven på andelen ekologiskt foder i foderstaten har skärpts

successivt. Sedan många år tillbaka ska foder till idisslare till 100 procent bestå av KRAV-certifierat foder inklusive att en viss andel foder från mark under omställning till KRAV-certifierad produktion får användas. Enkelmagade djur som grisar och fjäderfä har högre krav på rätt proteinsammansättning eftersom de inte själva kan bilda vissa essentiella aminosyror. Det gör det svårare att få fram ett bra foder som är helt ekologiskt. Av denna anledning är det fortfarande tillåtet att ge en liten mängd konventionellt proteinfoder till unga grisar och fjäderfä.

Självförsörjning: Olika gårdar kan samarbeta om foder och gödsel och räknas då som en enhet. Kravet på självförsörjning är högre för idisslare än för grisar och fjäderfän. Förklaringen är att en stor del av idisslarnas foderstat består av grovfoder som går att odla i hela landet.

För grisar och fjäderfän vars foder till stor del består av spannmål är kraven på självförsörjning lägre i skogsbygd än i slättbygd beroende på att det inte är lika lämpligt att odla spannmål i skogsbygden. Det är vanligt att gårdar med gris- och fjäderfäbesättningar köper in en stor del av fodret, särskilt i delar av landet som har liten spannmålsodling. Fram till för några år sedan var det dessutom förbjudet av hygieniska skäl att ge fjäderfä foderblandningar som inte var värmebehandlade. Det innebar att även gårdar med egen spannmålsodling sålde spannmålen och köpte in allt foder till hönsen. Fortfarande ska allt proteinfoder till fjäderfä vara värmebehandlat, men det är nu tillåtet att blanda det med spannmål som inte är värmebehandlad. Foder och foderblandningar som gården köper in ska följa reglerna för KRAV-certifierat foder och grundregeln är att råvaror av jordbruksursprung ska vara KRAV-certifierade.

UTFODRING AV KALVAR, LAMM OCH KILLINGAR (se 5.2.6, 5.3.6)

Det har stor betydelse att ungar och moderdjur får ha en nära kontakt under den första levnadstiden för att djuren ska hålla sig friska och må bra. Därför ska nyfödda lamm och killingar få dia minst under de första tre dagarna. I mjölkproduktion har minimitiden kortats ner till ett dygns diande för kalvarna. Många djurhållare upplever att det skapar stress hos djuren när kalvarna skiljs från korna efter tre dagar, då det hunnit skapas starka band. Samtidigt finns det mycket forskning som visar att det är bra för både kons och kalvens hälsa med en längre tids digivning. System med amkor eller att stegvis skilja på ko och kalv kan vara ett sätt att få den positiva effekten av digivningen och ändå undvika stress.

Efter digivningen ska djurhållaren fortsätta att föda upp kalvar, lamm och killingar på det egna djurslagets riktiga mjölk i flera månader.

KLIMAT OCH MILJÖ

(Nöt 5.2.5.4, 5.2.5.5, 5.2.7, får och getter 5.3.5.4, grisar 5.4.6.7, fjäderfä 5.5)
För att minska klimatpåverkan har KRAV regler utöver EU-förordningen. För grisar och fjäderfän är målet med dessa regler en god hälsa med ett högt foderutnyttjande och bra tillväxt hos djuren. Det ger mindre utsläpp av växt-

husgaser per kilo produkt. För idisslare, som står för en betydande del av jordbrukets utsläpp av klimatgaser är bilden mer komplicerad. God hälsa är en grundförutsättning, men sedan har uppfödaren möjlighet att välja mellan alternativa regler för foderutnyttjande och tillväxt. Det beror på att extensivare uppfödningsmetoder på naturbetesmarker också har fördelar. De är viktiga för den biologiska mångfalden som i sin tur ger naturen motståndskraft vid klimatförändringar. Dessutom kan välskötta naturbeten och långliggande vallar lagra in stora mängder kol i marken med en positiv effekt för klimatet.

HÄLSA OCH SKÖTSEL (se 5.1.11)
(Nöt 5.2.7–5.2.8, får och getter 5.3.7, grisar 5.4.8)
Ett viktigt mål i den KRAV-certifierade djurhållningen är att djuren ska vara friska. Därför ska de ha en bra stallmiljö och kunna vistas ute när det är lämpligt. De ska få bra foder och en god tillsyn. Det ska också finnas en strategisk plan för att förebygga god hälsa, och exempelvis i mjölkproduktionen ska nyckeltal för hälsa och djurvälfärd följas upp.

För att undvika onödig medicinering som till exempel kan leda till resistens hos bakterier, är förebyggande behandlingar inte tillåtna, med undantag för vaccinering. Det är heller inte tillåtet att rutinmässigt ge medel mot inälvsparasiter utan bara när det finns behov. Det beror på att det finns insektsarter på beten som hotas till sin överlevnad av sådana medel. Istället ska djurhållaren se till att ha en god betesplanering som minskar smittorisken i synnerhet för unga känsliga djur.

När djur trots allt blir sjuka ska de tas om hand och behandlas så snabbt som möjligt. Efter medicinering ska en viss tid gå innan det är tillåtet att leverera produkterna som KRAV-certifierade. Denna karenstid är dubbelt så lång som för djur i konventionell produktion. Det är en försiktighetsåtgärd för att minska risken för restsubstanser i produkterna.

1.8 Biodling (se kapitel 6)

Att sträva efter att bina och deras föda inte ska utsättas för kemiska bekämpningsmedel, GMO eller andra föroreningar är grunden för den KRAV-certifierade biodlingen och påverkar hela hanteringen.

Biodlaren får inte placera kuporna nära föroreningskällor eller GMO-grödor. Bin flyger i regel inte mer än tre kilometer. Därför ska nektar och pollenkällor inom tre kilometers radie från bigården huvudsakligen vara av KRAV-certifierat, ekologiskt eller naturligt ursprung. Vid utfodring utanför dragsäsongen ska sockret och honungen vara KRAV-certifierat.

Sjukdomar och angrepp av skadedjur ska biodlaren i första hand försöka hålla borta genom förebyggande insatser, till exempel genom regelbunden tillsyn, kontroll av drönarlarver och genom att hålla kupor, ramar och utrustning rena. Det finns också några få medel som är tillåtna att använda i kombination med förebyggande metoder.

Vid omläggning till KRAV-certifierad produktion ska biodlaren byta ut befintligt vax och ersätta det med KRAV-certifierat vax. Men det kan vara svårt att få tag på KRAV-certifierat vax i tillräcklig mängd, därför finns en möjlighet att använda konventionellt avtäckningsvax som inte innehåller några otillåtna restsubstanser.

Materialet i bikuporna ska i huvudsak vara av naturligt ursprung. Det går att använda plastmaterial för exempelvis isolering, så länge de utgör mindre än hälften av kupans totala vikt.

1.9 Vattenbruk (se kapitel 7)

Målet för KRAV-certifierat vattenbruk är att ta hänsyn såväl till miljön som till de vattenlevande organismernas trivsel och hälsa. De ska leva i en hållbar miljö som tillgodoser deras grundläggande fysiologiska och beteendemässiga behov. Vattenbruksdjuren ska till exempel ha tillräckligt med utrymme för att de ska må bra och kunna bete sig på ett sätt som är naturligt för arten.

KRAV-certifierat vattenbruk omfattar odling av alger och vattenbruksdjur såsom fisk, kräftdjur, tagghudingar och blötdjur samt odling av vattenlevande organismer som används för foder.

Regelområdet följer helt EU:s förordning för ekologisk produktion, med tillägg för KRAVs allmänna regler samt regler för märkning och marknadsföring.

LOKALISERING

Den KRAV-anslutna enheten ska placeras och drivas med hänsyn till den närliggande miljön. Vattenbruksdjuren ska ha vatten av god kvalitet med tillräckligt mycket syre och med temperatur och ljusförhållanden som är naturliga för dem. Det totala utsläppet från anläggningen ska inte belasta omgivningen så att den biologiska mångfalden påverkas negativt eller så att utsläppet orsakar övergödning av vattenområdet. Det är också viktigt att produktionen placeras på betryggande avstånd från andra utsläppskällor och att det finns en tydlig särhållning från konventionella enheter.

UTGÅNGSMATERIAL

Avelsarbetet ska vara inriktat på mål som hälsa och anpassning till miljön samt på god tillväxt med minsta möjliga användning av insatsmedel. Såväl vildfångade som konventionella organismer kan vid behov få användas till avel, men det krävs ett godkännande från myndigheter och en omställningstid för konventionella avelsdjur. Det är inte tillåtet att framkalla lek genom att använda hormoner.

FODER OCH UTFODRING

Fodret i KRAV-certifierat vattenbruk ska vara av god kvalitet och anpassat för arten. Därför ska till exempel fisk som föds upp i dammar eller i insjöar utfodras med foder som finns naturligt i dessa vatten. Om det inte finns tillräckligt

med naturligt foder är det tillåtet att använda ekologiskt foder av vegetabiliskt ursprung.

För köttätande vattenbruksdjur ska fodret i första hand bestå av ekologiska foderprodukter från vattenbruk. I andra hand kan det bestå av fiskmjöl och fiskolja av slaktspill från ekologiskt vattenbruk. Råvaror från hållbart fiske är också tillåtet.

Tillsatser såsom vitaminer, mineraler, antioxidanter och färgämnen ska ha naturligt ursprung eller vara så nära sin naturliga form som möjligt. Syntetiska/naturfrämmande tillsatser är inte tillåtna.

HÄLSA OCH DJURVÄLFÄRD

I fiskodling är en viktig målsättning att hålla aggressionerna på en låg nivå och förhindra att fiskarna skadar varandra. Därför ska vattenbrukaren regelbundet hålla odlingsenheten under uppsikt och vara uppmärksam på om stress och avvikande beteenden förekommer. Skyddsåtgärder och förebyggande åtgärder ska också vidtas mot rovdjur som kan stressa eller skada vattenbruket.

Den som odlar fisk ska förebygga sjukdomar bland annat genom god skötsel och rengöring samt vaccinering mot aktuella infektionssjukdomar. Målet är att undvika sjukdomsutbrott och minimera behovet av läkemedel.

Biologisk sjukdomsbekämpning ska prioriteras framför bruk av kemiska medel där det är möjligt och tillräckligt effektivt. Det är av särskild vikt att risken för antibiotikaresistens i naturmiljön undviks. Efter läkemedelsbehandling är karenstiden den dubbla jämfört med nationella bestämmelser. Läkemedel och bekämpningsmedel som inte har karenstid enligt nationella bestämmelser har i KRAV-certifierad produktion en karenstid på två dygn.

HANTERING OCH SLAKT

All hantering av vattenbruksdjur ska minimeras och ske med största försiktighet, för att undvika stress och fysisk skada. Bedövning ska användas vid hantering av avelsdjur när så är lämpligt.

Slaktteknikken ska säkra att fisken omedelbart blir medvetslös så att den inte känner smärta. Bästa slaktmetod ska väljas utifrån skördestorlek, art och produktionsanläggning.

1.10 Vildväxande produktion (se kapitel 8)

KRAVs regler för vildväxande produktion syftar till att främja och definiera hur vi hållbart kan använda växter som kan samlas in eller skördas i naturen. Målsättningen är att ta hänsyn till markens och ekosystemets långsiktiga förmåga att producera de växter som samlas in. Reglerna omfattar växter och svampar som inte är odlade, men även växter som är förvildade och som spritt sig på ett naturligt sätt. Insamling av växter och svampar på naturbeten där brukaren följer KRAVs regler för växtodling kan också certifieras. Däremot omfattar

reglerna inte vilda djur och inte heller vattenväxter eller alger.

Området där växterna samlas in får inte ha utsatts för föroreningar eller kemisk bekämpning som inte är tillåten enligt KRAVs regler. Till skillnad från EU-förordningen har KRAV också en regel som säger att insamlingen ska ta hänsyn till lokala kulturella traditioner och människor som bor i området.

Den som vill få produktionen certifierad ska göra en utredning som redovisar hur växterna ska samlas in på ett hållbart sätt utan att miljö, djurliv eller människor påverkas negativt och utredningen ska innehålla en riskanalys.

Underlaget till utredningen kan till exempel komma från myndigheter, från markägaren eller från ideella organisationer.

Relevanta delar av KRAVs sociala villkor gäller för plockare. Alla plockare ska vara registrerade och kunna identifieras och skriftlig information ska finnas tillgänglig på ett språk som plockaren förstår. De sociala reglerna är ett mervärde för KRAV-certifierad vildväxande produktion jämfört med EU-ekologisk som saknar sådana regler.

1.11 Livsmedelsförädling (se kapitel 9)

Syftet med reglerna för den KRAV-certifierade livsmedelsförädlingen är att behålla och utveckla de KRAV-märkta råvarornas mervärden och samtidigt stimulera och främja marknaden för KRAV-märkta produkter.

Därför ska livsmedelsförädlingen ske med hjälp av utvalda processer som är skonsamma mot såväl naturen som produkterna. Förädlaren ska undvika att använda naturfrämmande ämnen och bara ett begränsat antal tillsatser, processer och processhjälpmedel är tillåtna. Endast naturliga aromer och vissa enzymer får användas och till skillnad från vad som gäller för EU-ekologiska köttprodukter är nitrit inte tillåtet i KRAV-certifierade produkter, av försiktighetsskäl. Nitrit kan omvandlas till nitrosaminer i magen vilket ökar risken att få cancer.

Grundprincipen är att det enbart ska vara KRAV-certifierade råvaror i livsmedel som marknadsförs med KRAVs namn eller märke. Men för att underlätta utvecklingen av KRAV-märkta produkter får det finnas upp till tio procent EU-ekologiska ingredienser, eller högst fem procent konventionella ingredienser i en KRAV-certifierad produkt. Det är inte tillåtet att blanda EU-ekologisk eller konventionell ingrediens med KRAV-certifierad ingrediens av samma slag. Om de konventionella ingredienserna inte finns upptagna på EU:s förteckning över tillåtna konventionella ingredienser i ekologiska produkter måste Livsmedelsverket ge ett godkännande för att de ska få användas.

Om andelen KRAV-certifierade ingredienser är mindre än 90 procent får produkten inte KRAV-märkas, men det finns möjlighet att ange vilka ingredienser som är KRAV-certifierade.

1.12 Slakt (se kapitel 10)

Syftet med reglerna för slakt är att KRAV-certifierade djur ska slaktas i en miljö som är så lugn som möjligt och i slakterier som är anpassade till djurens behov och beteende. Slakten ska ske på ett KRAV-certifierat slakteri för att köttet ska kunna säljas som KRAV-märkt. EU-förordningen för ekologisk produktion har inga detaljregler för hantering av djur i samband med slakt.

Ett KRAV-certifierat slakteri ska ha ett systematiskt förebyggande djurskyddsarbete för samtliga djur på slakteriet, med en djurskyddsansvarig som deltar i årliga möten med KRAV. Slakteriet ska också ta hjälp av oberoende rådgivare för djurvälfärd, för att kunna sträva efter ständiga förbättringar i djurmiljön och djurvälfärden.

För att minimera den stress som transporter av djur medför ser KRAV gärna att slakten sker lokalt, helst på den egna gården eller i närområdet. I dagsläget är detta dock inte möjligt i större skala, men det pågår en positiv utveckling mot allt fler småskaliga slakterier runt om i landet.

Djur kan stressas av oro från andra djur, starkt ljus, luftströmmar, buller och höga ljud, smärta, slag och stötar. Personalen ska ta hänsyn till detta och hantera djuren lugnt och systematiskt. De ska till exempel utnyttja djurens naturliga beteende för att driva dem och inte blanda etablerade djurgrupper med främmande djur. Elektriska pådrivare eller andra former av hård drivning är inte tillåtet. Det är också viktigt att djuren är sysselsatta.

Att använda koldioxid som det görs idag, exempelvis i samband med avlivning av grisar, är inte helt optimalt. Forskning visar att djuren kan uppleva obehag av gasen. När det i framtiden finns bättre gasbedövningsalternativ än koldioxid i höga koncentrationer ska dessa användas.

Djuren ska i första hand slaktas samma dag som de anländer till slakteriet, men i dagsläget är det inte helt tillämpbart för nötkreatur, får och getter av logistik- eller djurvälfärdsskäl. Därför får en begränsad mängd idisslare övernatta under särskilda villkor.

Dokumentation och märkning av djur är viktigt för spårbarheten och för att de personer som hanterar djuren ska känna till deras ursprung. Slakteriet ska använda den märkningsteknik som är skonsammast för djuren.

1.13 Fodertillverkning (se kapitel 11)

Syftet med reglerna för fodertillverkning är att producenten ska kunna tillhandahålla foder till djuren som är hälsosamt, anpassat till djurslaget och inte skadar miljön. Grundregeln är att råvaror av jordbruksursprung ska vara KRAV-certifierade.

Fodermedel som inte består av jordbruksråvaror, till exempel mineralfoder, kan inte KRAV-certifieras. Däremot kan FiBL bedöma om ett sådant foder är tillåtet i KRAV-certifierad produktion varefter det listas på ***www.insatslista.se***

Allt foder ska vara framställt med tillåtna processer. Kemiska lösningsmedel får till exempel inte användas. För miljöns skull ska innehållet av tungmetaller underskrida gränsvärdena. Dessa gränsvärden är satta med hänsyn till att KRAVs gränsvärden för tillförsel av tungmetaller till mark inte ska överskridas. KRAVs regler om vilka spårämnen, mineraler och tekniska fodertillsatser som får ingå i fodret följer helt EU-förordningen för ekologisk produktion.

Det får inte finnas GMO i foder till KRAV-certifierad djurhållning.

1.14 Produktionshjälpmedel (se kapitel 12)

Syftet med reglerna för produktionshjälpmedel är att lantbrukare och konsumenter ska få tillgång till miljövänliga insatsmedel i odlingen. Exempel på produktionshjälpmedel är jordblandningar, gödselmedel och växtskyddsmedel.

Att tillverka, bryta eller samla in råvaror till produktionshjälpmedlet får inte leda till allvarliga miljöstörningar. Det finns också begränsningar för hur mycket tungmetaller som jord och gödsel får innehålla. Produktionshjälpmedlen får heller inte innehålla eller vara framställda av GMO. Förutom vad som står i kapitel 12 reglerar växtodlingskapitlet (kapitel 4) vad produktionshjälpmedlen får innehålla.

Antingen kan ett produktionshjälpmedel vara KRAV-certifierat eller tillåtetbedömt, det sistnämnda innebär att FiBL bedömt det som tillåtet att använda i KRAV-certifierad produktion. (Se regel 12.1.13.) Är det KRAV-certifierat får det märkas med KRAVs märke för produktionshjälpmedel. Exempel på sådana är olika biologiska och kemiska produkter samt vissa mineralprodukter som lantbrukare använder i sin växtodling. Syntetiska mikronäringsgödselmedel kan däremot inte KRAV-certifieras eftersom de bara får användas i undantagsfall, när det finns en påvisbar brist. Produktionshjälpmedel som är riktade till konsumenter får också KRAV-märkas.

Tillåtetbedömda produktionshjälpmedel är inte KRAV.certifierade och därför får tillverkaren inte KRAV-märka dem. Det får heller inte finnas angivet på förpackningen att medlet är tillåtet enligt KRAVs regler, men det får framgå i information om produkten i till exempel produktblad eller på hemsidor.

För att få användas i KRAV-certifierad produktion måste biogödsel gjord på källsorterat hushållsavfall vara KRAV-certifierad. Detsamma gäller för gödselmedelstillverkning på biprodukter av animaliskt ursprung, till exempel benmjöl. Rötrest från biogasanläggning, där både otillåten och tillåten gödsel används, måste också vara KRAV-certifierad.

KRAV-certifierade och tillåtetbedömda produktionshjälpmedel finns listade på ***www.insatslista.se***

1.15 Restauranger och storhushåll (se kapitel 15)

Målet är att KRAV-certifierade restauranger ska bidra till att göra KRAV-märkta livsmedel mer tillgängliga. Syftet är också att kunna visa gästerna hur långt restaurangen har kommit i sin satsning på hållbara livsmedel. Reglerna möjliggör att den som vill ska kunna börja på en låg nivå och sedan successivt höja andelen ekologiskt i restaurangens utbud.

Nivåindelningen bygger på hur stor andel hållbara livsmedel som restaurangen använder, baserat på inköpsvärdet för livsmedlen. Till hållbara livsmedel kan restaurangen räkna KRAV-certifierade, men också EU-ekologiska samt MSC-certifierade livsmedel.

De olika nivåerna är:

- Grundnivå: Minst 10 procent KRAV-märkta livsmedel och totalt minst 20 procent hållbara
- Bronsnivå: Minst 20 procent KRAV-märkta livsmedel och totalt minst 30 procent hållbara
- Silvernivå: Minst 40 procent KRAV-märkta livsmedel och totalt minst 60 procent hållbara
- Guldnivå: Minst 60 procent KRAV-märkta livsmedel och totalt minst 90 procent hållbara

Bland personalen ska det finnas goda kunskaper om KRAV och ekologisk produktion, och för att underlätta för gästerna ska restaurangen visa vilken nivå den är certifierad på med ett synligt uppsatt certifikat. Restaurangen kan också skriva ut på menyn vilka dagens KRAV-märkta ingredienser är.

Reglerna för restauranger är till för alla former av storhushåll, restauranger och caféer. Även mindre produktionsenheter som gruppboenden och förskolor omfattas av reglerna. Det går också att använda reglerna för restauranger i en kedjecertifiering. Restaurangen ska även bedriva ett mer övergripande miljöarbete, som exempelvis omfattar användning av miljömärkta rengöringsmedel, förnybar el och sortering av avfall.

KEDJECERTIFIERING

En grupp av enheter inom restaurang och storhushåll kan kedjecertifieras. Syftet med reglerna för certifiering av kedjor är att de som har många enheter som är lika varandra ska kunna göra en del av kontrollerna själva, och därmed inte behöva få kontrollbesök av certifieringsorganet varje år på varje plats. Istället ska kedjan ha ett system för internrevision.

Förutsättningen är att de har gemensam styrning för att kontrollera och redovisa att reglerna följs. Kedjan ska också ha ett internt avvikelsesystem och kunna ge stöd till enheter som får avvikelser.

Certifieringsorganens kontroll är i första hand inriktad på kedjans styrning samt på internrevisionen och avvikelsehanteringen. Certifieringsorganet gör stickprov och kontrollerar några enheter varje år för att säkerställa att den interna

kontrollen av reglerna fungerar. Varje enhet ska få minst en fullständig extern kontroll av certifieringsorganet under en sexårsperiod, och kontrolleras årligen av företagets internrevision.

1.16 Import och införsel (se kapitel 16)

KRAVs regler för import och införsel syftar till att göra det lättare för svenska konsumenter att göra hållbara val då de handlar produkter från resten av världen. Syftet är också att bidra till att öka den ekologiska produktionen såväl i Sverige som i andra länder genom att göra det möjligt att KRAV-märka produkter och råvaror som är producerade utanför Sverige. Men för att ett företag ska kunna KRAV-märka sådana produkter är förutsättningen att de uppfyller vissa grundläggande kriterier som enligt KRAV saknas i EU-förordningen för ekologisk produktion. Därför har KRAV vissa tilläggskrav i förhållande till EU-förordningen för importerade och införda produkter och råvaror som ska KRAV-märkas. Tilläggskraven utgår från KRAVs mervärden för djuromsorg, hälsa, socialt ansvar och klimatpåverkan.

KRAV ingår i den internationella ekologiska rörelsen och verkar för att stärka och värna det samarbete som byggts upp på frivillig grund inom IFOAM.

Ekologiska regler kan skilja mellan länder eftersom olika traditioner, klimat och förutsättningar råder i olika områden. Lokalt eller regionalt utvecklade och anpassade regler har också större trovärdighet för de lokala producenterna än regler som kommer utifrån. Därför kan KRAV acceptera att regler som tillämpas i andra länder leder till en KRAV-märkning, trots att det kan finnas vissa skillnader mellan regelverken.

Detta innebär att produkter och råvaror som är certifierade enligt EU-förordningen, eller enligt ett regelverk för ekologisk produktion som erkänns enligt EU-förordningen, kan KRAV-märkas förutsatt att de har producerats på ett sätt som uppfyller tilläggskraven i kapitel 16.

1.17 Fiske (se kapitel 17)

Målsättningen för det KRAV-certifierade fisket är att det ska vara hållbart, ta hänsyn till fiskens välfärd och leverera hälsosam mat. Spårbarheten är också grundläggande. Konsumenten ska veta var fisken är fiskad.

KRAVs regler för fiske omfattar alla delar av fisket fram till landningen. Reglerna är utformade i Sverige och relaterar därför främst till fiske i norra Nordostatlanten.

Det KRAV-certifierade fisket ska ske på hållbara bestånd och får inte överskrida den biologiska produktionsförmågan i ekosystemet. Tidigare hade KRAVs fiskekommitté ansvar för beståndsbedömningarna, men från 1 januari 2019 ska istället fartyget ingå i ett MSC-certifierat fiske. MSC-standarden omfattar hållbara bestånd, minimerad miljöpåverkan och god fiskeförvaltning. KRAV-

certifierat fiske innebär också att fiskefartyget är KRAV-certifierat.

Det ska finnas noggrann dokumentation som visar var fartyget fiskat. Redskapen ska vara utformade så att de begränsar bifångster av fåglar, däggdjur och sådan fisk som man inte avser att fånga. Dessutom har KRAV regler för fiskens välfärd, till exempel begränsningar av hur länge den får sitta på krokar.

För att minimera skadorna på miljön och på bottnarna har KRAV också regler för vilka bränslen och smörjoljor som fiskaren får använda och bomtrålning är inte tillåten. Bottentrålning är endast tillåten vid fiske efter nordhavsräka och då bara under vissa omständigheter. För att minska utsläppen av växthusgaser finns det också begränsningar i hur mycket bränsle det får gå åt per kilo landad fisk.

Av hälsoskäl får nivåerna av främmande ämnen i fisk eller skaldjur inte överstiga lagstadgade gränsvärden. Konsumtionen av produkten ifråga får inte heller vara begränsad för någon konsumentgrupp enligt Livsmedelsverkets kostråd. Det innebär till exempel att strömming från Östersjön eller Bottniska viken inte kan KRAV-märkas på grund av kostrådet för barn och kvinnor i barnafödande ålder om att inte äta sådan fisk oftare än 2-3 gånger per år.

1.18 Regler för certifieringsorgan (se kapitel 18)

Målet är ett väl fungerande system där reglerna tolkas på ett enhetligt sätt av kompetenta revisorer vid de olika certifieringsorgan som får kontrollera och certifiera enligt KRAVs regler.

Reglerna ställer krav på att certifieringsorganet ska vara ackrediterat, ha ett strukturerat miljöarbete och ett avtal med KRAV. De ställer också krav på vilken kompetens revisorer ska ha. Revisorerna ska till exempel ha särskild kompetens inom de regelområden där de gör kontroll.

KRAV samlar regelbundet representanter för alla certifieringsorgan för att diskutera hur KRAVs regler ska tillämpas.

1.19 Märkning och marknadsföring (se kapitel 20)

Reglerna för märkning och marknadsföring har som mål att öka och underlätta försäljningen av KRAV-certifierade produkter, att KRAV-märket används korrekt samt att värna om KRAV-märkets trovärdighet.

KRAV-märket är ett registrerat varumärke hos Patent och registreringsverket. Registreringen ger KRAV ekonomisk förening ensamrätt till varumärket KRAV. Det innebär att den som är certifierad får märka och märka om KRAV-certifierade produkter samt att den som är certifierad eller registrerad för varumärkesregistrering får använda KRAVs namn och märke vid försäljning av oförpackade produkter.

KRAV har olika märken för olika typer av produkter. Förutom det vanliga KRAV-märket finns ett märke med engelsk text för användning utanför Sverige

och särskilda märken för restaurang och för produktionshjälpmedel.

KRAV-certifierade produkter som omfattas av EU-förordningen ska dessutom märkas med EU:s logotyp. På produkter från fiske, produktionshjälpmedel samt på foder till sällskapsdjur är det däremot förbjudet att använda EU-logotypen, eftersom det saknas EU-regler för dessa områden. Det ska också finnas information om vilket certifieringsorgan som certifierat produkten.

Hjälp oss bli bättre

Du kan hjälpa oss att bli bättre! Skicka ett mejl till ***lantbruk@krav.se*** eller ***livsmedel@krav.se*** med dina synpunkter på våra regler!

Allmänna regler för certifiering

2

I detta kapitel finns allmänna regler för certifiering som rör alla KRAV-anslutna företag.

Detta kapitel innehåller:

- 2.1 Vad det innebär att vara KRAV-ansluten
- 2.2 Certifikat
- 2.3 Dina åtaganden som certifierad
- 2.4 Kontroller
- 2.5 Om du inte följer reglerna
- 2.6 Att överklaga beslut eller lämna klagomål
- 2.7 Avtalsfrågor
- 2.8 Byte av certifieringsorgan
- 2.9 Sekretess
- 2.10 Hantering av personuppgifter
- 2.11 Lantbrukares samarbete med underleverantör som inte är KRAV-certifierad
- 2.12 Avstängning vid agerande som kan skada KRAVs varumärke

2.1 Vad det innebär att vara KRAV-ansluten

2.1.1 Vilka som kan bli KRAV-anslutna

Att vara KRAV-ansluten är ett frivilligt åtagande som är öppet för alla som följer KRAVs regler och ***certifieringsorganets*** avtal. ***(EU/K)***

KRAVs regler för lantbruk (kapitel 4–6) får endast användas i Norden. KRAVs regler för fiske är endast tillämpliga i Nordostatlanten och Östersjön, samt i nordiska sötvatten. KRAVs övriga regler är tillämpliga inom hela EU och EES-området. ***(K)***

Företag utanför EU och EES kan certifieras enligt kapitel 9, 16 eller avsnitt 20.7. Då ersätts de allmänna verksamhetsreglerna i kapitel 3 med reglerna i avsnitt 3.10. I övrigt ska produktionen följa reglerna i kapitel 2, 20 samt 9 respektive 16. ***(K)***

2.1.2 Verksamhet som kräver KRAV-certifiering

Ditt företag ska vara certifierat i följande fall:

- Du producerar, förädlar, packar, förvarar, ***importerar*** eller för in produkter som ditt företag använder eller marknadsför med KRAVs namn eller märke. ***(EU/K)***
- Du utför tjänster åt ett KRAV-certifierat företag som innebär ***hantering*** av ***oförpackade*** KRAV-certifierade produkter. ***(EU/K)***
- Du marknadsför KRAV-märkta produkter och använder ditt eget namn eller varumärke. ***(EU/K)***
- Din restaurang använder KRAVs namn eller märke för att marknadsföra verksamheten. ***(K)***

2.1.3 Verksamhet som inte behöver vara KRAV-certifierad

Ditt företag behöver inte vara certifierat i följande fall:

- Du hanterar enbart ***färdigförpackade*** KRAV-certifierade produkter. ***(K)***
- Du säljer ***oförpackade*** produkter direkt till konsument och är registrerad för varumärkesanvändning. ***(K)***
- Du är underleverantör och har slutit avtal med ett KRAV-anslutet lantbruksföretag enligt avsnitt 2.11. ***(K)***
- Du har ett transportföretag och transporterar KRAV-certifierade produkter. Både den KRAV-anslutne som ansvarar för lastning av produkterna och den KRAV-anslutne som tar emot dem ska kontrollera att transporten skett på ett korrekt sätt. ***(K)***
- Du förmedlar KRAV-certifierade produkter utan att sälja och hantera dem. ***(K)***

Observera att enligt EU-förordningen krävs kontroll av vissa företag som enbart hanterar färdigförpackade produkter, exempelvis grossister och e-handelsföretag.

2.1.4 Regelområden

Vissa av KRAVs regler är allmänna, andra är anpassade till olika typer av verksamhet. När du åtar dig att följa KRAVs regler gör du det för ett eller flera regelområden.

De olika regelområden som finns för närvarande är ***(K)***:

- Växtodling ..... kapitel 4
- Växthus ..... avsnitt 4.11
- Svampodling ..... avsnitt 4.12
- Djurhållning ..... kapitel 5
- Biodling ..... kapitel 6
- Vattenbruk ..... kapitel 7
- Vildväxande produktion ..... kapitel 8
- Livsmedelsförädling ..... kapitel 9
- Slakt ..... kapitel 10
- Fodertillverkning ..... kapitel 11
- Produktionshjälpmedel ..... kapitel 12
- Restaurang och storhushåll ..... kapitel 15
- Import och införsel ..... kapitel 16
- Fiske ..... kapitel 17
- Certifiering av marknadsförare ..... avsnitt 20.7
- Tillval: Hygienregler vid odling och hantering av frukt och grönt ..... avsnitt 4.13

Du som endast lagrar och/eller hanterar KRAV-certifierade produkter i lösvikt eller bulk ska vara certifierad enligt kapitel 9 (Livsmedelsförädling), 11 (Fodertillverkning) eller 12 (Produktionshjälpmedel) beroende på typ av verksamhet. ***(K)***

Du som är lantbrukare och förädlar egna KRAV-certifierade råvaror ska följa reglerna i kapitel 9. ***(K)***

Du som är lantbrukare och har en butik, där du köper in andras produkter som du säljer under eget namn, ska vara certifierad enligt kapitel 9. ***(K)***

Om du som lantbrukare enbart säljer egna produkter i din butik, behöver du inte vara certifierad enligt kapitel 9. ***(K)***

2.1.5 Registrering hos KRAV - Ny i certifieringen

Du ska registrera dig hos KRAV med företags- och kontaktuppgifter och ange vilken verksamhet du vill certifiera. När du är registrerad hos KRAV får du ett KRAV-nummer. ***(K)***

Registreringen kan du själv göra direkt på Mitt KRAV på www.krav.se. Vissa certifieringsorgan bistår även med detta. Du kan också alltid kontakta KRAV.

Alla som vill bli ekologiska producenter i EU ska anmäla det till sin behöriga myndighet. Det betyder att du som vill bli KRAV-certifierad också ska anmäla dig till Jordbruksverkets och Livsmedelsverkets register över ekologiska aktörer. Detta gäller dock inte de regelområden som inte omfattas av EU-förordningen, det vill säga det gäller inte för produktionshjälpmedel, restaurang och storhushåll eller fiske.

På www.krav.se finns information om anmälan till aktörsregistret.

2.1.6 Ansökan till ackrediterat certifieringsorgan

När du har fått ditt KRAV-nummer och har ansökt till ett ackrediterat ***certifieringsorgan*** kan du bli certifierad enligt KRAVs regler för något av de olika regelområdena. Vilka regelområden som finns framgår av regel 2.1.4.

Du som ansöker om KRAV-certifiering förbinder dig att:

- följa de delar av KRAVs regler som din ansökan gäller ***(EU/K)***
- lämna kompletta ansökningshandlingar till ditt certifieringsorgan ***(EU)***
- betala avgifter för den aktuella certifieringen till ditt certifieringsorgan ***(EU)*** och licens till KRAV. Se även regel 2.7.4 ***(K).***

På www.krav.se finns en lista över ackrediterade certifieringsorgan. Certifieringsorganen tillhandahåller ansökningshandlingar och information om gällande regler och priser. Om du söker ersättning för ekologisk produktion eller för omställning till ekologisk produktion ska du ha ansökt till ett certifieringsorgan senast sista dagen för SAM-ansökan för att få stöd för innevarande kalenderår. Kontrollera datum för stödansökan och villkor för stöden med Jordbruksverket, www.jordbruksverket.se.

2.1.7 Tidpunkt för ansökan

För de flesta verksamheter får du lämna in din ansökan när som helst under året. Du ska lämna din ansökan i tillräckligt god tid för att ***certifieringsorganet*** ska hinna hantera den innan du vill börja med KRAV-certifierad verksamhet. Respektive certifieringsorgan informerar om när du ska lämna din ansökan. Har du en produktion som kräver ***omställningstid*** ska certifieringsorganet meddela när din produktion kan bli certifierad. ***(K)***

För vildväxande produktion (kapitel 8) finns ett senaste ansökningsdatum på våren för att certifieringsorganet ska kunna planera och utföra ***kontroll*** i tid. Detta datum står angivet i certifieringsorganets ansökningshandlingar för varje år. För biodling (kapitel 6) gäller 1 maj som sista dag för ansökan. ***(K)***

2.1.8 Följa regler och regeländringar

Du som är KRAV-ansluten ska följa KRAVs gällande regler. Dessa publiceras årligen på ***www.krav.se***. ***(K)***

KRAV har som mål att meddela den anslutne i god tid när reglerna för KRAV-certifierad produktion ändras. Målet är att meddela detta senast 3 månader innan de nya reglerna för året träder i kraft.

2.1.9 KRAVs regler följer EU-förordning (EU) 2018/848

KRAVs regler är skrivna för att även uppfylla kraven i EU-förordning ***(EU)*** 2018/848 om ekologisk produktion. Om reglerna i EU:s förordning är strängare än KRAVs regler så har förordningen företräde. ***(EU)***

Följande av KRAVs regelområden saknar motsvarighet i förordningen ***(K)***:

- Tillval: Hygienregler vid odling och hantering av frukt och grönt (avsnitt 4.13)
- Produktionshjälpmedel (kapitel 12)
- Restauranger och storhushåll (kapitel 15)
- Fiske (kapitel 17).

2.1.10 KRAV-märkning i relation till andra ekologiska regelverk

Du får inte KRAV-märka produkter som är producerade i Sverige om råvarorna är certifierade enligt ett annat ekologiskt ***regelverk*** än KRAVs regler. ***(K)***

Vid ***import*** och ***införsel*** gäller särskilda regler för att du ska kunna KRAV-märka produkter, se kapitel 16 (Import och införsel). ***(K)***

2.1.11 Följa lagen

Du är skyldig att följa gällande lagar och förordningar inom det regelområde som du är certifierad för ***(EU)***. Du ska också i övrigt agera ansvarsfullt, bland annat genom att inte engagera dig i verksamheter eller aktiviteter som står i strid med KRAVs stadgar eller som kan skada KRAVs varumärke ***(K)***.

Alla lagar och förordningar som gäller för din verksamhet är överordnade KRAVs regler. ***(EU)***

2.2 Certifikat

Reglerna i det här avsnittet handlar om hur anslutna företag får sitt ***certifikat***, det vill säga det intyg som visar för vilka regelområden företaget är certifierat. Utan certifikat får du inte sälja produkter med KRAVs namn och märke.

2.2.1 Giltigt certifikat

Du ska ha ett giltigt ***certifikat*** som visar att din produktion är KRAV-certifierad. Du får inte sälja produkter med KRAVs namn eller märke innan du av c***ertifieringsorganet*** fått ett underskrivet anslutningsavtal och ett certifikat för det regelområde som din verksamhet omfattar (se regel 2.1.4). För att certifieringsorganet ska utfärda ett certifikat krävs en ***kontroll*** av din verksamhet och att resultatet av kontrollen är godkänt. ***(EU)***

Certifikatet är giltigt under den tid som framgår på certifikatet, oavsett om en ny utgåva av KRAVs regler har publicerats efter utfärdandedatum.

2.2.2 Certifikat för varje regelområde

Du ska ha ***certifikat*** för varje enskilt regelområde som din verksamhet omfattas av. Om du har ett certifikat och inleder ny verksamhet som omfattas av ett regelområde som du inte tidigare varit certifierad för, ska du alltså ansöka om ett nytt certifikat från certifieringsorganet. De olika regelområdena framgår av regel 2.1.4. ***(K)***

2.2.3 Anmäla ändringar

Du ska informera ***certifieringsorganet*** om alla väsentliga ändringar i verksamheten. En väsentlig ändring är till exempel att verksamheten flyttar, att ägarförhållandena ändras eller att du byter ut den person som du har angivit som din kontaktperson. Ett annat exempel på en väsentlig ändring är om en certifierad produktion förändras så att information som du tidigare lämnat om produktionen och som har betydelse för certifieringen inte längre stämmer. ***(EU)***
Du ska även anmäla följande ändringar till ditt certifieringsorgan ***(EU):***

- Ny ***brukningsenhet***/ladugård***/växthus***
- Nya skiften
- Nytt djurslag
- Ny ***produktionsplats***
- Ny produktionslinje
- Nya processer

Ditt certifieringsorgan ska bedöma om din ändring i verksamheten innebär att det krävs en ny kontroll för att du ska vara fortsatt certifierad. ***(K)***

2.2.4 Meddela artiklar till KRAV

Om du är certifierad för ett eller flera av regelområdena livsmedelsförädling, fodertillverkning, produktionshjälpmedel eller import och införsel ska du anmäla till KRAV vilka KRAV-certifierade produkter du planerar att sälja innan du börjar marknadsföra dem. Du ska anmäla produkterna på artikelnivå och du gör anmälan genom att registrera dina artiklar i Mitt KRAV på ***www.krav.se***. Du ska också ange EAN-kod om du har en sådan för den artikel du registrerar. Du ska även avregistrera artiklar som inte längre marknadsförs som KRAV-certifierade. ***(K)***

Ditt ***certifieringsorgan*** verifierar att uppgifterna är korrekta när det gör kontroll. ***(K)***

Eftersom KRAV-anslutna företag kan göra nya produkter på redan certifierade produktionslinjer löpande under året kan artiklar registreras löpande under året. Certifiering innebär att företaget har rutiner för att följa KRAVs regler också när nya produkter tas fram. Certifiering innebär inte att enskilda produkter ska granskas av KRAV eller certifieringsorganet innan de får marknadsföras.

2.3 Dina åtaganden som certifierad

2.3.1 Informera personalen

Du ska informera alla berörda inom verksamheten om vad KRAV-certifieringen innebär. Du ansvarar för att all personal som hanterar KRAV-certifierade produkter känner till de krav som ställs på verksamheten tillräckligt väl för att kunna följa reglerna. ***(K)***

2.3.2 Kontaktperson

Du ska utse en kontaktperson för varje ***produktionsplats*** som omfattas av avtalet om certifiering enligt KRAVs regler. Du ska meddela ***certifieringsorganet*** kontaktpersonens namn. Kontaktpersonen ska vara väl insatt i KRAVs regler och i den verksamhet som bedrivs på produktionsplatsen. ***(K)***

2.3.3 Lämna uppgifter om din produktion till KRAV

Du ska lämna uppgifter om din produktion till KRAV och säkerställa att de är aktuella och korrekta. Detta kan du göra direkt på Mitt KRAV på ***www.krav.se*** eller via ditt ***certifieringsorgan***, om ditt certifieringsorgan erbjuder den tjänsten. Det gäller den produktion du ansökt om KRAV-certifiering för. Du ska lämna uppgifter om din produktion senast det datum som gäller för ditt regelområde. Aktuell information om gällande årligt sista datum hittar du på ***www.krav.se***. ***(K)***

Du ska också säkerställa att dina företags- och kontaktuppgifter hos KRAV är aktuella och korrekta. Detta kan du göra direkt på Mitt KRAV på ***www.krav.se*** eller via ditt certifieringsorgan, om ditt certifieringsorgan erbjuder den tjänsten. ***(K)***

2.3.4 Dokumentationskrav

Du ska dokumentera hur du uppfyller KRAVs regler och ha dokumentationen tillgänglig på det vis som ***certifieringsorganet*** begär. Certifieringsorganet har rätt att kräva att du har den dokumentation som det anser sig behöva. ***(EU)***

Du ska löpande dokumentera de ***produkter*** och råvaror som du köper in till den KRAV-certifierade produktionen. Dokumentationen ska innehålla uppgifter om vad du har köpt, hur mycket du har köpt samt vem eller vilket företag som levererat produkterna eller råvarorna. Du ska som ***KRAV-ansluten*** också löpande dokumentera de KRAV-certifierade varor du säljer, det vill säga vad du har sålt, hur mycket och till vem eller vilket företag. ***(EU)***

För att inköpta råvaror och produkter ska kunna räknas som KRAV-certifierade ska det tydligt framgå på fakturor, följesedlar eller annan dokumentation (exempelvis ***certifikat***) att de är KRAV-certifierade. ***(EU/K)***

Du ska spara dokumentationen i minst två år, eller enligt gällande lagstiftning, så att certifieringsorganet kan kontrollera den. ***(K)***

2.3.5 Inkommande och utgående följesedlar och fakturor

För att inköpta råvaror och produkter ska kunna räknas som KRAV-certifierade ska det tydligt framgå på fakturor, följesedlar eller annan dokumentation (exempelvis ***certifikat***) att de är KRAV-certifierade. Om KRAV-certifieringen inte tydligt framgår får du inte vidarehantera, förädla eller sälja dem som KRAV-certifierade. ***(EU/K)***

På utgående fakturor, följesedlar eller annan dokumentation ska det tydligt framgå vilka produkter som är KRAV-certifierade. ***(EU/K)***

Du som är certifierad enligt kapitel 16 och säljer oförpackade produkter som får KRAV-märkas ska i följesedlar, fakturor eller annan utgående dokumentation tydligt upplysa om:

- ursprungsland ***(K)***
- att produkten certifierats enligt KRAVs regler ***(K)***
- kodnummer för det certifieringsorgan som utfört certifieringen av företaget som genomfört produktens slutberedning ***(EU)***
- namn på det certifieringsorgan som KRAV-certifierat din produktion (såvida det inte är samma certifieringsorgan som i ovanstående punkt) ***(K)***

2.3.6 Anmäla avvikelser

Du ska så snabbt som möjligt anmäla till ***certifieringsorganet*** om du eller någon annan inom din verksamhet bryter mot KRAVs regler så att det leder till en större ***avvikelse*** (se regel 2.5.7). Du ska göra detta oavsett vem som brutit mot reglerna och oavsett om det varit av misstag eller inte. ***(EU)***

2.3.7 Informera köpare om ändringar

Om en ***produkt*** som varit KRAV-certifierad inte längre är det ska du omedelbart korrigera din information om produkten så att dina kunder inte riskerar att vilseledas. Det kan vara nödvändigt att du aktivt informerar köparna, bland annat för att undvika felaktig marknadsföring. ***(EU)***

2.3.8 Ekonomiskt ansvar gentemot köpare

Du har som säljare av ***produkter*** med KRAVs namn eller märke det fulla ansvaret för att KRAVs regler följs i den KRAV-certifierade produktionen. Ditt företag får ta eventuella ekonomiska konsekvenser gentemot köparen om du levererar produkter som KRAV-certifierade fast de inte är det. ***(K)***

2.4 Kontroller

2.4.1 Kontrollintervall

Ditt certifieringsorgan ska varje år göra minst en fullständig fysisk ***kontroll på plats*** av din KRAV-certifierade verksamhet. Certifieringsorganet får göra undantag från denna regel och endast göra en kontroll av att reglerna följs utan fysiskt besök efter att ha bedömt att risken för avvikelser är låg. ***(EU)*** Undantaget gäller dock inte regelområdena djurhållning och slakt ***(K)***.

För att det ska vara möjligt för certifieringsorganet att utsträcka tiden mellan två fysiska kontroller till som mest 24 månader ska din verksamhet åtminstone uppfylla följande villkor:

- Verksamheten har varit KRAV-certifierad under minst fem år. ***(K)***
- Under de tre senaste åren har det inte funnits någon större avvikelse. ***(EU)***
- Under den senaste kontrollen har det inte funnits någon mindre avvikelse. ***(K)***
- Inga konventionella produkter hanteras på samma produktionsplats som KRAV-certifierade produkter. ***(K)***

Certifieringsorgan får utföra kontroll utan ett fysiskt besök av företag utanför Sverige som kontrolleras enligt EU-förordningen av annat certifieringsorgan. Detta gäller endast certifiering enligt regelområdena livsmedelsförädling och import/införsel, och ska baseras på certifieringsorganets riskbedömning. ***(K)***

För verksamheter med djurhållning behövs i genomsnitt fler kontrollbesök än i annan KRAV-certifierad produktion. Under de två första åren som KRAV-certifierad djurhållare ska du ha två fysiska kontrollbesök per år, ett under ***stallperioden*** och ett under ***betesperioden***. Från och med tredje året som KRAV-certifierad djurhållare gör ditt ***certifieringsorgan*** minst ett årligt fysiskt kontrollbesök. ***(K)***

Även större slakterier ska få två fysiska kontrollbesök per år. ***(K)***

2.4.2 Oanmälda kontroller och extrakontroller

Ditt ***certifieringsorgan*** får genomföra oanmälda eller föranmälda ***kontroller*** och extrakontroller när som helst under avtalstiden. ***(EU)***

Alla certifieringsorgan ska göra minst 10 procent riskbaserade extrakontroller och 11 procent oanmälda kontroller räknat på alla anslutna företag. ***(EU)***

På djurgårdar ska certifieringsorganen göra 30 procent oanmälda extrakontroller varje år, till exempel vid kritiska tidpunkter. Certifieringsorganen fördelar dessa oanmälda kontroller dels enligt en riskbedömning och dels helt slumpmässigt. Dessa oanmälda extrakontroller kan gälla specifika frågor eller vara mer omfattande. ***(K)***

På slakterier (med undantag för ***mindre slakterier***) ska certifieringsorganen göra minst en årlig oanmäld extrakontroll per år, med fokus på hantering av levande djur (se även regel 10.1.7). ***(K)***

2.4.3 Tillträde

Ditt ***certifieringsorgan*** har rätt att inspektera och få dokumentation om all verksamhet som du bedriver, om certifieringsorganet anser att det behövs för att kunna certifiera den anmälda produktionen. ***(EU)***

Du ska ***(EU)***:

- lämna all information om verksamheten som certifieringsorganet begär, till exempel bokföring, ***certifikat*** och olika handlingar
- låta certifieringsorganet få tillträde till marker, ***växthus***, stallar, lager tillverknings- och produktionslokaler, försäljningsställen, tillagningskök, serveringskök och andra platser som ingår i verksamheten.

2.4.4 Provning

Certifieringsorganen ska provta produkter och odlingsmark hos motsvarande 5 procent av alla certifierade företag, samt vid misstanke om att reglerna inte följs. Proverna ska analyseras med avseende på otillåtna substanser såsom förbjudna ***bekämpningsmedel***, ***GMO***, livsmedelstillsatser och läkemedel. ***(EU)***

✚ *2.4.5 Spårbarhetskontroll och massbalanskontroll*

Ditt ***certifieringsorgan*** ska vid den årliga fysiska kontrollen på plats göra en spårbarhetskontroll och massbalanskontroll. Urvalet ska vara riskbaserat. ***(EU)***

✚ *2.4.6 Tillfälligt undantag för att göra distanskontroller*

Certifieringsorganen får under Covid-19 pandemin göra kontroller på distans för kunder som i riskbedömningen värderats som lågriskkunder ***(EU)***. Det får göras inom alla KRAVs regelområden också de som inte omfattas av förordningen för ekologisk produktion ***(EU)*** 2018/848. ***(K)***

Antalet extra kontroller, oanmälda kontroller och oanmälda extrakontroller ändras inte och inte heller antalet provtagningar som ska göras.

Undantaget gäller så länge EU:s förordningar om tillfälliga undantag för distanskontroll gäller eller när KRAV meddelar certifieringsorganen något annat.

2.5 Om du inte följer reglerna

Det här avsnittet handlar om ***avvikelser***. En avvikelse är när verksamheten inte följer en av KRAVs regler, helt eller delvis. Det finns tre grader av avvikelser: mindre, större och avstängningsgrundande.

2.5.1 Upprättande av en avvikelse

När en ***revisor*** upptäcker en ***avvikelse*** ska revisorn dokumentera avvikelsen. Varje enskild händelse som innebär att KRAVs regler inte följs, ska dokumenteras som en avvikelse. Detta kallas för att upprätta en rapport om avvikelse. ***(K)***

Endast en händelse ska dokumenteras per rapport, men en händelse kan innebära att flera olika regler inte följs.

2.5.2 Släckning av en avvikelse

Alla avvikelser ska åtgärdas. Åtgärdandet av en ***avvikelse*** sker i två steg: Dels ska du avhjälpa det aktuella problemet och dels ska du förebygga upprepningar av avvikelsen. Du ska även redovisa vad du har gjort för ditt ***certifieringsorgan***, som sedan ska bedöma om åtgärderna är tillräckliga. Om ditt certifieringsorgan godkänner åtgärderna är avvikelsen släckt. Om dina åtgärder inte godkänns kan avvikelsen släckas genom att du får en sanktion. Exakt hur avvikelser släcks varierar beroende på om det är en mindre, större eller avstängningsgrundande avvikelse. ***(K)***

En sanktion kan till exempel vara att certifikatet dras tillbaka för djur, skifte eller produkt.

2.5.3 Omgående släckning av en avvikelse

I vissa fall kan en ***avvikelse*** åtgärdas så pass omgående att den kan släckas medan revisorn fortfarande är på plats. En sådan avvikelse ska upprättas genom en rapport, avhjälpas och förebyggas på samma sätt som alla andra avvikelser. På det viset blir det lättare att se om ett problem återkommer. ***(K)***

2.5.4 Mindre avvikelser

En mindre ***avvikelse*** är när din verksamhet inte uppfyller ett eller flera enskilda krav i någon av KRAVs regler. Vid en mindre avvikelse ska du inom 28 arbetsdagar lämna ett svar till revisorn. ***(K)***

Där ska du redovisa ***(K)***:

- vilken avhjälpande åtgärd du vidtagit
- vilka förebyggande åtgärder du vidtagit eller kommer att vidta för att avvikelsen inte ska upprepas.

Ditt ***certifieringsorgan*** ska sedan inom fem arbetsdagar meddela om det beslutat att godkänna dina åtgärder. När certifieringsorganet har godkänt dina åtgärder är avvikelsen släckt. ***(K)***

2.5.5 Om åtgärder mot en mindre avvikelse inte godkänns

Om ditt ***certifieringsorgan*** inte godkänner ditt svar meddelar det dig att avvikelsen klassas som en större avvikelse och ärendet hanteras enligt reglerna 2.5.7–2.5.11. ***(K)***

Om ditt certifieringsorgan anser att ditt svar endast delvis löser problemet får det begära in kompletterande information. Certifieringsorganet bestämmer hur lång tid du har på dig att svara. ***(K)***

2.5.6 Kontroll av åtgärder mot en mindre avvikelse

Ditt ***certifieringsorgan*** kommer vid nästa kontroll att granska att du har avhjälpt och förebyggt avvikelsen så att den inte upprepas. Om det visar sig att du inte har avhjälpt eller förebyggt ***avvikelsen*** på det sätt som du har uppgett i ditt svar, ska revisorn hantera avvikelsen som en större avvikelse. ***(K)***

2.5.7 Större avvikelser

Du kan få en större avvikelse i följande fall:

- Du har använt otillåtna kemiska produkter i växtodling ***(EU).***
- Du har använt ***GMO*** eller produkter som är framställda av eller med GMO ***(EU).***
- Du har använt otillåtna tillsatser eller processhjälpmedel vid produktion av KRAV-certifierade livsmedel ***(EU).***
- Du har marknadsfört en råvara eller en produkt som KRAV-certifierad trots att den inte är det ***(EU).***
- Du har gjort avsteg från reglerna för djurhållning som är markerade som större avvikelse i kapitel 5 Djurhållning ***(K).***
- Du bedriver produktion eller verksamhet som strider mot gällande lagar och föreskrifter inom det regelområde där du är certifierad. (Se regel 2.1.11) ***(K).***
- Din verksamhet visar stora brister inom socialt ansvar (se avsnitt 3.1) ***(K).***
- Du är certifierad enligt kapitel 16 (Import och införsel) och produktionen av de produkter som är eller ska KRAV-märkas visar stora brister inom socialt ansvar (se avsnitt 16.4) ***(K).***
- Du har inte hanterat en mindre avvikelse enligt regel 2.5.4 eller ***certifieringsorganet*** har inte godkänt dina åtgärder enligt regel 2.5.6 ***(EU).***

2.5.8 Större avvikelse som kan avhjälpas

Om ditt ***certifieringsorgan*** bedömer att ***avvikelsen*** kan avhjälpas begär det en åtgärdsplan från dig. Du ska lämna den till certifieringsorganet inom sju arbetsdagar. I planen ska du beskriva ***(K)***:

- hur du ska avhjälpa felet
- vad som var orsaken till avvikelsen
- vilka förebyggande åtgärder du kommer att vidta för att avvikelsen inte ska upprepas.

Ditt certifieringsorgan ska inom fem arbetsdagar meddela om det beslutat att godkänna dina åtgärder. Om åtgärderna godkänns följer certifieringsorganet upp dem genom en extrakontroll inom 28 arbetsdagar från den ursprungliga ***kontrollen***. Vid behov, till exempel för att kontrollen behöver göras under rätt säsong, får den extra kontrollen göras senare än 28 dagar efter den ursprungliga kontrollen. När ditt certifieringsorgan gjort den extra kontrollen och verifierat att dina åtgärder är genomförda är avvikelsen släckt. ***(K)***

Ditt certifieringsorgan har rätt att ta betalt för denna extrakontroll. ***(K)***

2.5.9 Om dina åtgärder mot en större avvikelse inte godkänns

Om ditt ***certifieringsorgan*** inte accepterar dina åtgärder ska det besluta att helt eller delvis dra tillbaka ***certifikatet*** för produktionen ifråga. Ärendet hanteras då som en större ***avvikelse*** som inte kan avhjälpas (se regel 2.5.11). ***(K)***

I vissa fall får ditt certifieringsorgan besluta om borttagande av märkning på dina

produkter istället för att helt eller delvis dra tillbaka ditt certifikat (se regel 2.5.13). ***(K)***

Certifieringsorganet får begära in kompletterande svar om det bedömer att du är nära en tillfredsställande lösning. ***(K)***

2.5.10 Om du inte följt åtgärdsplanen mot en större avvikelse

Om du inte åtgärdat en större ***avvikelse*** vid den uppföljande ***kontrollen*** dras certifikatet för den berörda produktionen tillbaka, helt eller delvis. ***(K)***

När du genomfört åtgärderna mot den större avvikelsen, och ditt ***certifieringsorgan*** verifierat detta genom en extra kontroll, påbörjas en ny ***omställningstid*** för produktion som har omställningstider. ***(K)***

2.5.11 Om en större avvikelse inte kan avhjälpas

Om ditt ***certifieringsorgan*** bedömer att ***avvikelsen*** inte kan avhjälpas ska det besluta att helt eller delvis dra tillbaka certifikatet för produktionen ifråga. Du ska då inom sju arbetsdagar informera ditt certifieringsorgan om vilka åtgärder du genomfört som ett resultat av att certifikatet dragits tillbaka. Du ska meddela dina kunder att en eller flera ***produkter*** inte längre är KRAV-certifierade, och återkalla produkterna. ***(K)***

I vissa fall får ditt certifieringsorgan besluta om borttagande av märkning på dina produkter istället för att helt eller delvis dra tillbaka ditt certifikat (se regel 2.5.13). ***(K)***

2.5.12 Avstängningsgrundande avvikelser

Vid mycket allvarliga ***avvikelser*** kan ditt ***certifieringsorgan*** besluta att du stängs av under 1–3 år. Under avstängningstiden får du inte vara KRAV-ansluten. Du kan bli avstängd på grund av att produktionen allvarligt strider mot ”IFOAMs principer om ekologisk produktion” (se kapitel 1) i något av följande avseenden ***(K)***:

- Du har gjort allvarliga avsteg från djuromsorgsregler.
- Du upprepar en större avvikelse för tredje gången inom fem år.

Du kan också bli avstängd om du medvetet har ***(EU)***:

- använt otillåtna kemiska produkter i växtodling
- använt genetiskt modifierade organismer ***(GMO)*** eller GMO-produkter
- använt otillåtna tillsatser i KRAV-certifierade livsmedel
- påstått att en råvara eller produkt är KRAV-certifierad fast den inte är det.

Om innehavaren av KRAV-certifieringen är en juridisk person kan en ledande företrädares agerande tillräknas den juridiska personen. ***(K)***

Efter avstängningstiden får du ansöka om anslutning på samma villkor som vid nyanslutning. ***(K)***

2.5.13 Borttagande av märkning

Ditt ***certifieringsorgan*** får besluta om att KRAV-märkningen på dina produkter ska tas bort under en period, till dess att ditt certifieringsorgan har godkänt dina åtgärder och släckt den större ***avvikelsen***. Det innebär att du under den

perioden inte får sälja de berörda produkterna som KRAV-certifierade. När avvikelsen är släckt och du åter uppfyller reglerna får produkten åter märkas. ***(EU)***

En förutsättning för att certifieringsorganet ska fatta beslut om borttagande av märkning istället för tillbakadragande av certifikat är att du följer alla övriga regler medan du åtgärdar den avvikelse som orsakat beslutet. ***(EU)***

2.5.14 Tillfälligt tillbakadragande av certifikat vid avvikelse

Vid en större avvikelse eller en avstängningsgrundande avvikelse får ditt ***certifieringsorgan*** tillfälligt dra tillbaka ***certifikatet*** för hela eller delar av din produktion. ***(K)***

Det tillfälliga tillbakadragandet görs medan avvikelsen utreds, för att felaktiga produkter inte ska nå marknaden.

2.5.15 Varaktigt tillbakadraget certifikat

Certifikatet för din produktion får dras tillbaka varaktigt, helt eller delvis. Om ditt ***certifieringsorgan*** varaktigt har dragit tillbaka certifikatet för mark eller djur krävs ny ***omställningstid*** enligt reglerna 4.1.1 till 4.1.5 och 5.1.2.3. ***(EU)***

Det framgår av certifieringsorganets beslut hur omfattande tillbakadragandet är. Tillbakadragandet kan till exempel handla om vissa skiften eller vissa produkter.

2.5.16 Att återfå certifikat

För att din produktion ska kunna återfå ***certifikatet*** ska du lämna in en plan där du beskriver ***(K)***:

- vad som var orsaken till ***avvikelsen***
- vilka förebyggande åtgärder du kommer att genomföra för att avvikelsen inte ska upprepas.

Om planen godkänns så följer ditt ***certifieringsorgan*** upp den genom en extrakontroll inom 28 arbetsdagar från den tidpunkt då du meddelat att du genomfört de förebyggande åtgärder du planerat. ***(K)***

Certifieringsorganet har rätt att ta betalt för denna extrakontroll. ***(K)***

2.6 Att överklaga beslut eller lämna klagomål

2.6.1 Rätt att överklaga

Du har rätt att överklaga ditt ***certifieringsorgans*** beslut. Ditt certifieringsorgan ska ge dig en detaljerad beskrivning av hur du kan överklaga om du får ett negativt certifieringsbeslut. ***(EU)***

2.6.2 Överklaga till olika instanser

Ditt överklagande av beslut som rör KRAVs regler ska vara skriftligt och skickas till ***certifieringsorganet***, som sedan fattar beslut om överklagandet ***(K)***. Överklaganden av beslut som grundas i förordningarna för ***ekologisk*** produktion ska ske till Länsstyrelsen i det län där ditt certifieringsorgan har sitt säte ***(EU)***.

2.6.3 Vem som får överklaga

Det är bara du och ditt KRAV-anslutna företag som kan överklaga ett beslut i ett enskilt certifieringsärende. Överklagandet ska ha inkommit till ***certifierings-organet*** senast tre veckor efter att du tagit emot det beslut som du överklagar. ***(K)***

2.6.4 Omprövning

Om det kommer fram ny information får ***certifieringsorganet*** ompröva ett beslut även om du inte har överklagat. ***(K)***

2.6.5 Klagomål

Vill du klaga på ett ***certifieringsorgan*** ska du vända dig direkt till det certifieringsorganet. Vill du klaga på KRAV eller KRAVs regler vänder du dig till KRAV. ***(K)***

2.7 Avtalsfrågor

2.7.1 KRAV-anslutning

Efter att ditt certifieringsorgan tagit emot och behandlat din kompletta ansökan ska både du och ditt certifieringsorgan underteckna ett anslutningsavtal. Först då blir du KRAV-ansluten. Du ansvarar för att den information du lämnar till certifieringsorganet är korrekt. ***(EU)***

2.7.2 Avtalet med certifieringsorganet

Ditt avtal med ditt ***certifieringsorgan*** reglerar bland annat ***(K)***:

- vilka uppgifter du ska redovisa till certifieringsorganet
- hur redovisningen ska ske
- uppsägningstider
- övriga villkor kring uppsägning av avtal.

2.7.3 Uppsägning av avtal

När avtalet upphör drar ditt ***certifieringsorgan*** omedelbart tillbaka alla giltiga ***certifikat***. Du får därefter inte använda KRAVs märke eller på något annat sätt hänvisa till KRAV. Du ska förstöra allt material som antyder att verksamheten är certifierad enligt KRAVs regler. Du får inte heller marknadsföra produkter som KRAV-certifierade. ***(K)***

Ditt certifieringsorgan har rätt att under sex månader efter avtalets upphörande kontrollera att du inte otillbörligt använder eller hänvisar till KRAVs namn och märke. Det innebär bland annat att ditt certifieringsorgan har rätt att ta del av ditt företags bokföring, samt att kontrollera lager- och förpackningsutrymmen. ***(K)***

Om du slutar tillverka KRAV-certifierade produkter men vill fortsätta att sälja de produkter du har kvar i lager, så ska du också fortsätta att vara ***KRAV-ansluten*** och ha ett giltigt avtal om certifiering. ***(K)***

2.7.4 Licens- och certifieringsavgift

Priset för en KRAV-certifiering består av både en licensavgift till KRAV ekonomisk förening och en certifieringsavgift till ditt ***certifieringsorgan***. ***(K)***

Du ska betala en licensavgift för rätten att använda KRAVs regler, KRAVs namn eller KRAVs märke. Prislistan fastställs varje år och publiceras på ***www.krav.se***. KRAV fakturerar denna licensavgift. ***(K)***

Du betalar ingen licensavgift för det innevarande året om du ansluter dig till KRAV-certifieringen efter sista oktober eller om din KRAV-certifiering upphör före första mars. ***(K)***

Utöver licensavgiften ska du betala ditt certifieringsorgan för deras certifieringstjänster. Certifieringsavgiften faktureras av certifieringsorganet. ***(EU)***

2.7.5 Redovisning av försäljningsvärden

Du som är certifierad för ett eller flera av följande regelområden ***(K)***:

- livsmedelsförädling
- fodertillverkning
- produktionshjälpmedel
- ***import*** och ***införsel***

Ska senast den 15 mars varje år redovisa föregående kalenderårs försäljningsvärde för dina KRAV-certifierade produkter på artikelnivå. Du ska logga in och redovisa värdena i Mitt KRAV på: ***www.krav.se***.

2.8 Byte av certifieringsorgan

Reglerna i det här avsnittet handlar om vad som gäller om du vill att ett annat ***certifieringsorgan*** som är ackrediterat för KRAV-certifiering ska ta över certifieringen av din verksamhet, från ditt nuvarande certifieringsorgan.

2.8.1 Ansökan om byte

Om du vill byta ***certifieringsorgan*** så ska du ansöka till det nya certifieringsorganet om förflyttning av certifieringen. Det nya certifieringsorganet ska då säkerställa med ditt nuvarande certifieringsorgan att certifikatet för din verksamhet är giltigt. ***(EU)***

Vid byte av certifieringsorgan ska avtalet med det tidigare certifieringsorganet sägas upp skriftligt, när avtalet med det nya certifieringsorganet är klart. ***(EU)***

I samband med att du får ett nytt ***certifikat*** så rapporterar det nya certifieringsorganet detta till KRAV. ***(K)***

2.8.2 Dokumentationskrav vid byte av certifieringsorgan

Vid byte av ***certifieringsorgan*** ska du lämna in följande dokumentation till det nya certifieringsorganet ***(EU)***:

- Kontrollrapport från den senaste ***kontrollen***.
- Samtliga avvikelserapporter och uppgifter om förebyggande åtgärder

från de senaste fyra årens kontroller.
- Kopia av gällande KRAV-***certifikat***. ***(K)***
- Redovisning av vad i din verksamhet som är KRAV-certifierat, första årets ***omställning***, andra årets omställning, ***EU-ekologiskt*** respektive konventionellt.
- Om du har certifierad växtodling ska du lämna en skiftesredovisning med tillhörande karta. Märk ut första årets omställning, andra årets omställning samt EU-ekologiskt eller konventionellt.
- Om du har certifierad djurhållning ska du ange antal djur av olika slag och eventuella pågående ***omställningstider*** för djuren.

2.8.3 Kontroll vid byte av certifieringsorgan

Det nya ***certifieringsorganet*** granskar underlagen och avgör om det måste göra en ***kontroll*** på plats innan det kan ställa ut ett nytt ***certifikat***. ***(K)***

Samtliga ***avvikelser*** ska vara åtgärdade innan du kan få ett nytt certifikat. Det gäller både avvikelser som det tidigare certifieringsorganet hittat och sådana som det nya certifieringsorganet hittar. ***(K)***

2.9 Sekretess

Utan ditt tillstånd får varken ditt ***certifieringsorgan*** eller KRAV lämna ut information om din affärsverksamhet och produktionsmetoder till någon annan, förutom i följande fall:

- KRAV har rätt att lämna ut information om man kan visa att informationen redan var allmänt känd. ***(K)***
- Ditt certifieringsorgan och KRAV har rätt att offentliggöra information om en domstol eller myndighet kräver det. Certifieringsorganet och KRAV ska då snarast underrätta dig som ansluten om att man har offentliggjort den informationen. ***(EU)***
- KRAV får använda uppgifter om och från dig som ansluten, även om uppgifterna annars skulle vara sekretessbelagda, om syftet är att utveckla den ekologiska marknaden genom exempelvis publicering av statistik. En förutsättning är då att det inte går att identifiera dig som är ansluten. ***(K)***
- Ditt certifieringsorgan ska lämna ut de uppgifter det har om din produktion till KRAV om KRAV begär det. Då gäller sekretess för KRAV enligt denna regel. ***(K)***
- Certifieringsorganet och KRAV har rätt att lämna ut uppgifter om att den anslutne bryter mot KRAVs regler och på vilket sätt detta i så fall har skett. ***(EU)***
- Certifieringsorganen ska lämna uppgifter till varandra i samband med att en kund byter certifieringsorgan eller i samband med att de utreder avvikelser. ***(EU)***

2.10 Hantering av personuppgifter

Certifieringsorganen och KRAV har register över samtliga verksamheter som är anslutna till certifiering enligt KRAVs regler. Syftet med dessa register är att kunna informera om vilka företag som är anslutna och att kunna arbeta effektivt. I det här avsnittet finns regler om hur dessa uppgifter får hanteras.

På KRAVs webb hittar du information om hur vi hanterar personuppgifter och vilka rättigheter du som registrerad har enligt GDPR.

*Läs mer på: **www.krav.se.***

2.10.1 Publicering av uppgifter

KRAV och certifieringsorganen får lägga ut uppgifter om namn, adress, certifierade regelområden och certifierade produkter på sina respektive webbplatser. Syftet med att publicera denna typ av uppgifter är att köpare ska hitta KRAV-certifierade företag och produkter. ***(K) (I)***

2.10.2 Samtycke till hantering av personuppgifter

Genom att underteckna anslutningsavtalet godkänner du ***certifieringsorganets*** och KRAVs hantering av dessa personuppgifter. ***(K)***

2.10.3 Rätt till information

På din begäran ska ***certifieringsorganet*** eller KRAV kunna tala om hur de behandlat dina personuppgifter, för vilket ändamål de använt dem, vilka uppgifter om dig som finns registrerade, varifrån dessa uppgifter kommer, samt till vem eller vilka de lämnar ut uppgifterna. ***(K)***

2.10.4 Ändrat samtycke eller ändring av uppgifter

Om du inte längre vill att dina personuppgifter ska hanteras på detta sätt eller om du vill rätta felaktiga uppgifter i ***certifieringsorganets*** eller KRAVs register så ska du kontakta certifieringsorganet och KRAV. ***(K)***

2.11 Lantbrukares samarbete med underleverantör

Reglerna i det här avsnittet handlar om när du som KRAV-ansluten lantbrukare får anlita en underleverantör som inte har en egen KRAV-certifiering och vad som då krävs, samt när avtal krävs med en underleverantör som har en KRAV-certifiering.

2.11.1 När avtal krävs

Du får som ***KRAV-ansluten*** lantbrukare anlita en underleverantör utan att underleverantören är ansluten till KRAV-certifiering i följande fall:

- Underleverantören hanterar KRAV-certifierade ***råvaror*** som du har producerat eller köpt in. Exempel på ***hantering*** är lagring av produkter,

torkning av spannmål och rensning av utsäde ***(K)***.

- Underleverantören ***förädlar*** ett livsmedel av råvaror som du själv producerat. Alla råvaror i en sammansatt produkt ska du själv ha producerat. ***Tillsatser***, koksalt och vatten räknas inte som råvaror ***(K).*** *Exempel på förädling är pressning av olja.*
- Vid köp av tjänster som innebär användning av maskiner för sådd och sättning samt växtskyddsutrustning ***(EU)***.

Underleverantörens uppdrag får inte gälla slakt ***(K).***

Certifieringsorganet gör ***kontroll*** hos underleverantören som en del av kontrollen av din verksamhet ***(EU).***

Om din underleverantör har en egen KRAV-certifiering görs kontrollen av din underleverantörs certifieringsorgan ***(EU).***

Jordbruksverket kan komma att göra bedömningen att inget avtal behövs om du anlitar ett företag som är KRAV-certifierat.

2.11.2 Anmälan och avtal

Om du anlitar en underleverantör enligt 2.11.1 ska du anmäla detta till ditt ***certifieringsorgan*** och teckna avtal med underleverantören innan samarbetet påbörjas. ***(EU)***

2.11.3 Innehåll i avtal

Följande ska ingå i avtalet mellan dig som KRAV-ansluten lantbrukare och underleverantören ***(K)***:

- Underleverantören åtar sig att tillämpa relevanta delar av KRAVs regler.
- Underleverantören ger ditt ***certifieringsorgan*** rätt att göra ***kontroll*** av den aktuella verksamheten, enligt de villkor som framgår av dessa regler.
- Du som KRAV-ansluten har ansvar för eventuella avvikelser som certifieringsorganet konstaterar hos underleverantören.
- Underleverantören har endast rätt att KRAV-märka den KRAV-anslutne lantbrukarens produkter.
- Underleverantören får inte sälja vidare de produkter som underleverantören hanterar eller förädlar på uppdrag av KRAV-ansluten lantbrukare.

2.11.4 Förteckning över underleverantörer

Du ska ha en uppdaterad och lättöverskådlig förteckning över de underleverantörer som du har ingått avtal med. ***(EU)***

2.12 Avstängning vid agerande som kan skada KRAVs varumärke

2.12.1 Avstängningsgrundande agerande

Om du agerar i strid mot lagar och regler, eller annars agerar på ett klandervärt

sätt, och KRAV anser att ditt agerande riskerar att skada KRAVs varumärke eller renommé, kan ditt ***certifieringsorgan*** besluta att du stängs av under 1–3 år.

Under avstängningstiden får du inte vara ***KRAV-ansluten***. ***(K)***

Ditt agerande kan leda till avstängning om du till exempel ***(K):***

- förtalar eller sprider felaktig information om KRAV
- begår en brottslig handling av minst normalgraden som berör djuromsorg, miljö eller socialt ansvar
- bryter mot andra lagar och regler på ett sätt som riskerar att skada KRAV som organisation eller KRAVs varumärke eller renommé
- agerar klandervärt i något annat avseende på ett sätt som riskerar att skada KRAV som organisation eller KRAVs varumärke eller renommé.

Om innehavaren av KRAV-certifieringen är en juridisk person kan en ledande företrädares agerande tillräknas den juridiska personen. ***(K)***

2.12.2 Skadestånd

Om du agerar så att KRAV i betydande omfattning måste ingripa för att skydda sitt varumärke kan du bli ersättningsskyldig för de merkostnader som detta orsakar. ***(K)***

Allmänna verksamhetsregler

3

I detta kapitel finns verksamhetsregler för dig som är certifierad enligt KRAVs regler. Om du bedriver din verksamhet utanför EU/EES ska du följa reglerna i avsnitt 3.10 istället för reglerna i avsnitt 3.1 till 3.9.

Följande regler i kapitel 3 gäller hela verksamheten för alla KRAV-certifierade företag oavsett om företaget har någon produktionsplats med produktion eller inte:

- Regelavsnitt 3.1, exempelvis respektera mänskliga rättigheter (3.1.2), följa lagstiftning om socialt ansvar (3.1.3), säkra och hygieniska boendeförhållanden (3.1.5).
- Regelavsnitt 3.6, exempelvis omsorg om natur- och kulturmiljöer (3.6.1), farligt avfall (3.6.3) och systematiskt miljöarbete (3.6.8).
- Reglerna 3.7.1–3.7.2 som gäller sparsamt körsätt för transport- och arbetsfordonsförare och säljare i företaget.

Följande regler i kapitel 3 gäller endast de KRAV-certifierade företag eller de produktionsplatser som har produktion:

- Regelavsnitt 3.2 som gäller vid hantering och lagring av KRAV-certifierad produkt.
- Regelavsnitt 3.3 som gäller användning av ämnen och material i KRAV-certifierad produktion.
- Regelavsnitt 3.4 som gäller rutiner för rengöring- och desinfektionsåtgärder samt skadedjursbekämpning, där du bedriver KRAV-certifierad produktion.
- Regelavsnitt 3.5 som gäller förpackning av KRAV-certifierade produkter.
- Regelavsnitt 3.7, förutom regel 3.7.1 och 3.7.2, som gäller användning av förnybar el, energieffektivisering och energikartläggning där KRAV-certifierad produktion sker.
- Regelavsnitt 3.8 som gäller energiplanering för lantbruksföretag.
- Regelavsnitt 3.9 som gäller energiplanering för växthus.

Detta kapitel innehåller:

- 3.1 Socialt ansvar
- 3.2 Hantering och lagring av KRAV-certifierad produkt
- 3.3 Ämnen och material
- 3.4 Minskad miljö- och hälsopåverkan från hygienarbete
- 3.5 Förpackningar
- 3.6 Miljö-, natur- och kulturskydd
- 3.7 Energianvändning
- 3.8 Energiplanering för lantbruksföretag
- 3.9 Energiplanering för växthus
- 3.10 Allmänna verksamhetsregler vid certifiering utanför EU och EES
- 3.11 Klimatrapportering

3.1 Socialt ansvar

I det här avsnittet finns regler om arbetsvillkor och arbetsmiljö.

3.1.1 Berörd arbetskraft

Reglerna om socialt ansvar gäller hela arbetsstyrkan i den KRAV-certifierade verksamheten. Detta inkluderar verksamhet som har personal med säsongsanställning, gästarbetare, inhyrd arbetskraft från bemanningsföretag eller den som av eget intresse hjälper till i verksamheten (exempelvis volontärer eller praktikanter).

Reglerna berör inte ***(K)***:

- företag utan anställda eller inhyrd arbetskraft
- serviceföretag
- transportföretag
- hantverkare
- annan arbetskraft som inte arbetar med kärnverksamheten.

3.1.2 Respektera mänskliga rättigheter

Du ska respektera grundläggande mänskliga rättigheter i hela din verksamhet. ***(K)***

KRAVs regler om socialt ansvar bygger på FN:s allmänna förklaring om mänskliga rättigheter, FN:s vägledande principer för företag och mänskliga rättigheter, OECD:s riktlinjer för multinationella företag, FN:s Global Compact samt International Labour Organizations (ILO) konventioner och rekommendationer som rör socialt ansvar.

3.1.3 Följa lagstiftning om socialt ansvar

Du ska följa nationell lagstiftning om arbetsvillkor och arbetsmiljö samt Europeiska konventionen om skydd för de mänskliga rättigheterna (artikel 4). KRAV har valt att lyfta fram följande delar av denna lagstiftning som särskilt viktiga ***(K)***:

- Anställningsavtal
- Diskriminering
- Lön
- Arbetstid
- Ohälsa och olycksfall
- Boende/övernattningsmöjligheter
- Utbildning och kommunikation

Du hittar kontrollpunkterna i dokumentet ”Checklista – Socialt ansvar vid KRAV-certifiering” som finns på ***www.krav.se.***

3.1.4 Checklista för socialt ansvar

Du som har verksamhet inom något av de områden där KRAV bedömer att det finns en förhöjd risk för att reglerna om socialt ansvar inte följs ska fylla i checklistan (se regel 3.1.3) före ***kontroll***.

Områdena är ***(K)***:

- vildväxande produktion
- verksamhet som anlitar personal med säsongsanställning
- verksamhet med utländsk arbetskraft
- andra fall när ditt certifieringsorgan bedömer att det finns risker i din verksamhet.

3.1.5 Säkra och hygieniska boendeförhållanden

Om du som arbetsgivare erbjuder boende åt arbetstagare ska boendeförhållandena vara säkra och hygieniska. ***(SL)***

Detta kan till exempel gälla hygien, hälsa, miljö och brandskydd vid boende för säsongsarbetare.

3.1.6 Information på olika språk

Skriftlig information som arbetstagare behöver för att utföra arbetet ska vara tillgänglig på ett språk som arbetstagaren förstår. ***(SL)***

Detta kan till exempel gälla arbetsrutiner, anställningsavtal och KRAVs regler om socialt ansvar.

3.2 Hantering av KRAV-certifierad produkt genom hela produktionskedjan

I det här avsnittet finns regler om hur du ska hantera KRAV-certifierade ***produkter***. Reglerna gäller hela produktionskedjan, alltså exempelvis också inom växtodling, djurhållning och olika steg i tillverkningen av KRAV-certifierade produkter. Reglerna gäller även vid lagring.

3.2.1 Generell åtskillnad

Du ska hantera KRAV-certifierade ***produkter*** på ett sådant sätt så att det inte finns någon risk för att de blandas med produkter som inte är KRAV-certifierade. Du ska ha tydliga rutiner för förvaring och hantering av KRAV-certifierade produkter så att de hela tiden hålls isär från ej KRAV-certifierade produkter. ***(EU)***

3.2.2 Åtskillnad vid förädling

Om du använder lokaler, maskiner och annat för både KRAV-certifierad produktion och produktion som inte är KRAV-certifierad så ska du minimera riskerna för sammanblandning genom tydlig åtskillnad i produktionsprocessen. Du ska noggrant rengöra sådant som behållare, transportutrustningar och maskiner vid varje tillfälle innan du börjar tillverka KRAV-certifierade ***produkter***. Du ska se till att det finns skriftliga rutiner som säkerställer att åtskillnaden upprätthålls. ***(EU)***

3.2.3 Undvika föroreningar.

Du ska ha rutiner som säkerställer att KRAV-certifierade ***produkter*** och produktionshjälpmedel inte förorenas av oönskade ämnen.

Du ska bedöma vilka risker det finns för att dina KRAV-certifierade produkter kontamineras med bekämpningsmedel eller andra oönskade ämnen och göra lämpliga åtgärder för att hindra det. Du ska se över och anpassa dina rutiner regelbundet. ***(EU)***

Om du ska lagra KRAV-certifierade produkter i förpackningar eller emballage som tidigare innehållit produkter som inte är KRAV-certifierade, ska du rengöra dessa noggrant innan. ***(EU)***

3.2.4 Att ta emot en KRAV-certifierad produkt

När du köper en KRAV-certifierad ***produkt*** ska du vid mottagandet kontrollera att produkten är ordentligt märkt och att den är emballerad på ett sådant sätt så att den inte riskerar att förväxlas eller blandas samman med andra produkter. Du ska kunna redogöra för hur du kontrollerar mottagningen. ***(EU)***

Om du misstänker att produkten inte uppfyller reglerna, ska du hålla isär produkten från andra och inte sälja den vidare, och om du har möjlighet undersöka orsaken till förekomsten av otillåtna ämnen. Därefter ska du kontakta ditt certifieringsorgan. ***(EU)***

Du ska alltid begära att få se ett aktuellt KRAV-certifikat innan du köper in KRAV-certifierade ***oförpackade*** produkter. ***Certifikatet*** behöver inte visas upp vid varje efterföljande inköp från samma säljare, men om certifikatets giltighetstid gått ut vid nästa köptillfälle ska du begära att säljaren uppvisar ett nytt certifikat. ***(EU)***

3.2.5 Märkning vid lagring

Du ska lagra KRAV-certifierade ***produkter*** väl märkta med KRAVs namn eller märke och i deras respektive enheter. Det enda undantaget från detta är om alla produkter i ett lagerutrymme är KRAV-certifierade. ***(EU)***

3.2.6 Lagringsatmosfär

Du får använda lufttät lagring samt lagring i kontrollerad atmosfär (koldioxid, kvävgas, argon eller syre). ***(EU)***

3.3 Ämnen och material

Reglerna i det här avsnittet handlar om hur du ska arbeta förebyggande och välja ämnen och material i din verksamhet.

3.3.1 Allmänt om ämnen och material

Du ska sträva efter att de ämnen eller material som du använder i din KRAV-certifierade produktion uppfyller följande övergripande kriterier ***(K)***:

- De ska inte vara ***naturfrämmande***.
- De ska inte medföra risker för människors hälsa eller miljön.
- De ska främja god djuromsorg.
- Tillverkningsprocessen ska vara hållbar ur ett miljöperspektiv.
- Användningen ska bidra till och vara nödvändig för god livsmedelssäkerhet.
- Användningen ska överensstämma med konsumenternas uppfattningar och förväntningar.

3.3.2 Försiktighetsprincip – Utbytesprincip

Du får inte använda kemiska produkter eller biotekniska organismer som inte uppfyller KRAVs allmänna kriterier för ämnen och material (se regel 3.3.1) om de kan ersättas med produkter eller organismer som kan antas vara mindre farliga. ***(SL)***

3.3.3 Förebyggande åtgärder

Utgår

3.3.4 GMO-förbud

Du får inte använda genetiskt modifierade organismer ***(GMO)*** eller produkter som är framställda av eller med GMO i din KRAV-certifierade verksamhet. Det enda undantaget är veterinärmedicinska läkemedel. Förbudet omfattar följande ***(EU)***:

- Livsmedelsingredienser (inbegripet tillsatser och smakämnen)
- Processhjälpmedel vid livsmedelsförädling (inbegripet extraktionsmedel)
- Foderråvaror och foderblandningar
- Fodertillsatser och processhjälpmedel vid fodertillverkning (inbegripet extraktionsmedel)
- Utsäde och vegetativt förökningsmaterial
- Växtskyddsmedel
- Gödsel- och jordförbättringsmedel
- Mikroorganismer
- Djur

Förbudet mot att odla genetiskt modifierade grödor gäller hela din ***brukningsenhet***. Om du samarbetar med andra lantbruksföretag enligt regel 4.3.2 så omfattar regeln även dessa brukningsenheter. ***(K)***

3.3.5 Riskbedömning för GMO

Du ska använda senaste utgåvan av KRAVs risklistor för ***GMO***, för att avgöra vad du behöver göra för att säkerställa att en produkt eller ingrediens inte innehåller GMO, eller är framställd av eller med GMO. I vissa fall krävs intyg, i andra fall analys av den vara du köper. ***(K)***

Vid analys är det övre gränsvärdet för oavsiktlig förekomst av GMO eller genetiskt modifierat material, 0,9 procent. ***(EU)***

KRAV följer alltså de gränsvärden för GMO som EU har lagstiftat om. För GMO som inte är godkänd inom EU gäller som övre gränsvärde 0,1 procent. ***(EU)***

KRAVs risklistor för GMO (utgåva 2022-01-01) hittar du på ***www.krav.se.***

3.3.6 Nanomaterial och nanoteknik får inte användas

Livsmedel som innehåller eller består av ***konstruerade nanomaterial*** kan inte KRAV-märkas ***(EU)***. Du får heller inte använda konstruerade nanomaterial i KRAV-certifierad produktion, inbegripet i förpackningar eller på ytor som produkten kommer i kontakt med ***(K)***.

3.4 Minskad miljö- och hälsopåverkan från hygienarbete

Det här avsnittet innehåller regler för hygienarbete.

3.4.1 Omfattning

Reglerna omfattar alla typer av hygieniska åtgärder i lokalerna där du bedriver KRAV-certifierad produktion, alltså rengöring och desinfektion. När det gäller skadedjurspekämpning omfattas även åtgärder i anslutning till lokalerna. ***(K)***

3.4.2 Dokumentation

Du ska dokumentera dina rutiner för rengöring- och desinfektionsåtgärder. Rutinerna ska omfatta vad som ska rengöras, vilken metod du ska använda, hur ofta du ska rengöra och vilka rengöringsmedel du ska använda. Du ska också dokumentera genomförda åtgärder. ***(EU)***

3.4.3 Tillåtna medel vid rengöring och desinfektion

De rengöringsmedel du använder ska vara miljömärkta med Svanen, Bra miljöval eller motsvarande, om produkter med sådana märkningar finns för ända- målet. ***(K)***

För rengöring eller ***desinfektion*** av djurstallar, mjölkningsanläggningar och spenar får du använda produkter godkända av Bra Kemråd inom de användningsområden som de är godkända för. ***(K)***

Produkter godkända av Bra Kemråd hittar du på ***www.brakemrad.se***. Dessutom får du använda följande ämnen vid rengöring och desinfektion i produktionslokaler och lagerutrymmen där KRAV-certifierade produkter lagras eller hanteras ***(K):***

- Kalium- och natriumtvål
- Vatten och ånga
- Kalkmjölk
- Kalk
- Osläckt kalk
- Kaustiksoda (Natriumhydroxid)

- Kalilut (Kaliumhydroxid)
- Väteperoxid
- Naturliga växtextrakt
- Citronsyra, perättiksyra, myrsyra, mjölksyra, oxalsyra och ättiksyra
- Alkohol
- Salpetersyra (mejeriutrustning)
- Fosforsyra (mejeriutrustning)
- Natriumkarbonat

Om det krävs för att uppfylla lag- eller myndighetskrav så får du använda rengörings- och desinfektionsmedel som inte anges som tillåtna i denna regel ***(EU)***.

Vid användning av receptbelagda veterinärmedicinska preparat så gäller reglerna för veterinärmedicinska behandlingar (Se reglerna 5.1.11.9–5.1.11.14) ***(K)***.

Kommissionen har påbörjat arbetet med att se över vilka medel som får användas för rengöring och desinfektion för olika typer av ekologisk produktion. Förteckningar över vad som tillåts kan komma att publiceras under 2022 och påverkar då den här regeln.

3.4.4 Skadedjursbekämpning

Du ska alltid i första hand använda förebyggande åtgärder, som intrångsskydd, vid bekämpning av skadedjur på produktionsplatser där du bedriver KRAV-certifierad verksamhet. I andra hand får du använda fällor eller andra fysikaliska metoder. ***(K)***

Följande metoder är tillåtna ***(K)***:

- Frysning
- UV-ljus
- Ånga
- Kvävgas för syrereduktion
- Feromoner
- Ultraljud
- Värme
- Diatomépuder
- Elektricitet

3.4.5 Kemiska medel mot gnagare och insekter

Du ska alltid i första hand använda förebyggande åtgärder vid bekämpning av skadedjur. Kemiska medel får du endast använda vid konstaterat behov. Kemiska medel mot gnagare (rodenticider) får användas i betesstationer. I livsmedelslokaler får även betesstationer med kemiska medel mot kackerlackor och andra insekter användas. Om du använder kemiska medel ska du ha giltigt tillstånds- och kunskapsbevis för detta eller anlita ett professionellt bekämpningsföretag. Du ska dokumentera placeringen av bekämpningsstationer, vilket medel som använts, vem som genomfört bekämpningen och när bekämpningen skett. Du ska även göra en utvärdering av bekämpningens effektivitet. ***(K)***

3.4.6 Bekämpning i lokaler utan KRAV-certifierade produkter

Du får utföra ***desinfektion*** eller bekämpning med andra medel än de som anges i reglerna 3.4.3 och 3.4.4 om det sker i lokaler där inga KRAV-certifierade

produkter hanteras eller lagras för tillfället. I restauranger och storkök får du bekämpa kackerlackor och andra insekter med kemiska medel i bekämpningsstationer även när det finns KRAV-certifierade livsmedel i samma lokal. Vid desinfektion eller bekämpning ska du samtidigt vidta förebyggande åtgärder för att undvika att problemet upprepas samt säkerställa att inga rester av de använda medlen kan komma i kontakt med KRAV-certifierad ***produktion***. ***(K)***

3.4.7 Undantag i butik endast efter prövning

Efter prövning av certifieringsorganet kan bekämpning tillåtas i butik även då det finns KRAV-certifierade produkter kvar i lokalen. ***(K)***

3.5 Förpackningar

Det här avsnittet innehåller regler för förpackningar.

KRAV har tagit fram "Förpackningslotsen" som ett stöd för dig att tillämpa reglerna för förpackningar. Ladda ner den från www.krav.se.

3.5.1 Resurseffektiva förpackningslösningar

Förpackningens huvudsyfte är att skydda och bevara produkten. Du ska därför välja eller utforma förpackningar för KRAV-certifierade produkter så att livsmedlet, fodret eller produktionshjälpmedlet når slutkonsument utan onödiga kvalitetsförsämringar, samtidigt som svinn minimeras i alla led. ***(K)***
Utöver detta ska förpackningslösningen i sin helhet vara så resurs- och klimateffektiv som möjligt genom att du beaktar följande ***(K)***:

- Använd en så liten mängd material som möjligt.
- Utnyttja förnybara ***förpackningsmaterial*** när det är möjligt.
- Använd återvunnet material där det är möjligt.
- Se till att förpackningen går att återanvända eller återvinna i befintliga system.
- Se till att förpackningen gynnar energieffektiva transportlösningar.
- Se till att förpackningen är lätt att tömma och källsortera för konsumenten.

Vid kontroll ska du kunna visa att du har gjort detta. ***(K)***

3.5.2 Undvika hälso- och miljöskadliga ämnen och material

Du ska sträva efter att ämnen och material i förpackningar för dina KRAV-certifierade produkter är giftfria. Detta är särskilt viktigt i den del av förpackningen som kommer i kontakt med livsmedlet, fodret eller produktionshjälpmedlet. ***(K)***

Du ska göra en kartläggning av om något av de ***SIN-ämnen*** som finns med i Bilaga 3 har använts avsiktligt i dina förpackningar, och i så fall göra en avvecklingsplan. ***Polymerisationshjälpmedel*** eller ***initiatorer*** som använts vid tillverkning av plaster behöver inte redovisas. Regeln gäller endast ***primärförpackningar.*** ***(K)***

I bilaga 3 listas SIN-ämnen som kan finnas i livsmedelsförpackningar. Bilagan uppdateras utifrån aktuell SIN-lista publicerad av ChemSec, vilket innebär att ytterligare ämnen kan tillkomma i kommande utgåva av KRAVs regler.

På KRAVs webb hittar du hjälpmedel för SIN-kartläggning och för utformning av avvecklingsplan, se ***www.krav.se.***

3.5.3 Förbud mot Bisfenol A

Bisfenol A får inte avsiktligt ha använts i förpackningar för KRAV-certifierade produkter. Regeln gäller endast ***primärförpackningar.*** ***(K)***

3.5.4 Förbud mot PVC och andra klorbaserade plaster

PVC (polyvinylklorid) och andra klorbaserade plaster får inte användas i förpackningar för KRAV-certifierade produkter. Regeln gäller endast ***primärförpackningar.*** ***(K)***

PVC är dock tillåtet i locktätningar samt i tätskikt på metall, i de fall du kan påvisa att alternativa lösningar inte kan garantera hållbarheten eller kvaliteten på det aktuella livsmedlet. En förutsättning är att du arbetar med en avvecklingsplan. ***(K)***

På KRAVs webb hittar du information och hjälpmedel för hur du kan utforma din avvecklingsplan, se ***www.krav.se.***

3.5.5 Inga konserveringsmedel eller desinfektionsmedel

Förpackningen får inte vara behandlad med konserveringsmedel eller desinfektionsmedel. Desinfektion med hjälp av väteperoxid är dock tillåten. ***(K)***

Observera att konstruerade nanomaterial inte får användas i förpackningar, enligt regel 3.3.6.

3.6 Miljö-, natur- och kulturskydd

Reglerna i det här avsnittet handlar om hur du ska ta hänsyn till natur- och kulturmiljöer.

3.6.1 Natur- och kulturskydd

Du ska alltid visa omsorg om natur- och kulturmiljöer. Detta gäller i synnerhet om du bedriver din produktion i eller i närheten av särskilt skyddsvärda natur- och kulturmiljöer. ***(K)***

I reglerna 4.5.1 och 4.5.2 finns mer detaljerade regler om natur- och kulturskydd för lantbruksföretag.

3.6.2 Produkter och hanteringssätt som inte är tillåtna

Följande gäller för lantbruksföretag ***(K)***:

- Du får inte använda bekämpningsmedel på mark utanför själva odlingen

men som ändå ingår i ***produktionsenheten***, till exempel mellan skiften eller på grusgångar och tillfartsvägar.

- Du får inte använda fiberduk eller plast för mark- och kulturtäckning, insektsnät eller ensilageplast som är baserade på klorerade plaster som till exempel PVC.
- Om du använder fiberduk eller plast av något annat slag ska du avlägsna dem från marken efter användning, om de inte är nedbrytbara.
- Du får inte bränna fiberduk eller plast.

3.6.3 Farligt avfall

Du ska se till att din verksamhet ger upphov till så lite ***farligt avfall*** som möjligt. ***(SL)***

Du ska förvara och hantera farligt avfall på ett sådant sätt så att varken mark, luft eller vatten riskerar att förorenas. Du får inte blanda olika typer av farligt avfall med varandra. Du får heller inte blanda farligt avfall med andra typer av avfall eller med andra ämnen eller material. ***(SL)***

Du får bara låta företag med särskilt tillstånd transportera bort farligt avfall. Om ditt företag saknar sådant tillstånd kan du ändå transportera bort mindre mängder farligt avfall från din egen verksamhet efter att du anmält detta till Länsstyrelsen. ***(SL)***

Avfall betraktas som farligt om det exempelvis är explosivt, brandfarligt, oxiderande, giftigt eller hälsoskadligt. Exempel på farligt avfall är oljeavfall, impregnerat virke, el- och elektronikskrot, batterier, lösningsmedel, jordbrukskemikalier samt färg och lack.

För mer information, se avfallsförordningen (SFS 2011:927) och LRFs Miljöhusesyn (under "Allmänna gårdskrav: Farligt avfall").

3.6.4 Avlägsnande av skrot och skräp

Du ska sortera skrot, fordonsvrak, plast, papper och andra restprodukter eller avfall som du inte rimligen kan behöva för reparationsändamål, och lämna dessa för återanvändning, återvinning, energiutvinning eller deponi. Du ska i första hand återanvända och i andra hand återvinna. ***(SL/K)***

3.6.5 Material för reparationsändamål

Du ska hålla material för reparationsändamål prydligt samlat. Du ska också hålla efter uppställningsplatsen så att materialet inte blir övervuxet. ***(K)***

3.6.6 Trådstängsel

Du ska ta bort trådstängsel som inte används. ***(K)***

3.6.7 Systematiskt miljöarbete för lantbruksföretag

Du ska tillämpa ett system för egenkontroll av lag- och branschkrav på ***brukningsenheten***, till exempel LRF:s Miljöhusesyn, Bihusesyn eller något annat system som ditt certifieringsorgan bedömer som motsvarande. Du ska årligen någon gång mellan 1 januari och 1 juli gå igenom de krav som gäller för

din verksamhet och bedöma om du uppfyller dem eller inte. Du ska upprätta en åtgärdsplan för de krav som du bedömer att du inte uppfyller. ***(K)***

3.6.8 Systematiskt miljöarbete för övriga företag

Du ska ha en miljöpolicy och löpande dokumentera ditt miljöarbete genom ett miljöledningssystem eller på liknande sätt. Du ska definiera mål som kan följas upp av ditt certifieringsorgan vid ***kontrollerna***. ***(K)***

3.7 Energianvändning

Reglerna i det här avsnittet handlar om vad du ska göra för att minimera energianvändningen och minska behovet av fossil energi. Detta avsnitt gäller all ***KRAV-ansluten produktion***.

3.7.1 Sparsamt körsätt – förare som omfattas

Alla transport- eller arbetsfordonsförare som är permanent verksamma i den certifierade delen av ditt företag och som kör mer än 80 timmar per fordonstyp och år ska vara utbildade i sparsamt körsätt. (Exempel på fordonstyper är lantbruksmaskin, personbil och lastbil). ***(K)***

Dina säljare som kör mer än 80 timmar per år ska ha utbildning i sparsamt körsätt oavsett om de har med sig KRAV-certifierade ***produkter*** vid varje körning eller inte. ***(K)***

För körning i verksamheter utanför den KRAV-certifierade verksamheten *(till exempel skogsarbete)* behövs däremot inte någon utbildning i sparsamt körsätt.

Vid tillfälliga arbetstoppar får du anlita extrapersonal utan utbildning i sparsamt körsätt. ***(K)***

3.7.2 Sparsamt körsätt – utbildningens innehåll

Utbildningen ska ge en kompetensnivå i sparsamt körsätt som motsvarar den utbildning som ges av körskolorna. Som godkänd utbildning räknas kurser, studiecirklar eller självstudier. Är du utbildad i sparsamt körsätt för traktor eller tunga fordon räcker det även för körning med lättare fordon som exempelvis personbil. Utbildning i sparsamt körsätt för personbil är däremot inte tillräcklig för körning av tyngre fordon som till exempel traktor. ***(K)***

3.7.3 Förnybar el

Den el som du köper in ska till 100 procent komma från förnybara energikällor, till exempel vattenkraft eller miljömärkt el. Regeln gäller för alla ***produktionsplatser*** där KRAV-certifierad ***produktion*** förekommer, även om den produktionen bara utgör en liten del. ***(K)***

3.7.4 Elanvändning du inte råder över

Elanvändning som du inte råder över, till exempel vid inköp av tjänster eller om

elen ingår i hyran för en lokal, räknas inte som din och behöver inte komma från förnybara källor. ***(K)***

3.7.5 Energieffektivisering

Du ska arbeta för att effektivisera energianvändningen och minska användningen av fossila bränslen och du ska kunna redogöra för dina åtgärder. ***(K)***

För företag med stor energianvändning eller många djurenheter eller växthus finns mer detaljerade regler (se regel 3.7.6 samt avsnitt 3.8 och 3.9). ***(K)***

3.7.6 Energikartläggning

Du som bedriver slakt eller är förädlare av livsmedel, foder eller produktionshjälpmedel och har någon ***produktionsplats*** som förbrukar mer än 500 000 kWh/år ska i ditt energieffektiviseringsarbete utgå från en energikartläggning. Energikartläggningen ska göras av en certifierad energiexpert eller person med motsvarande kompetens. Energikartläggningen ska göras för den berörda produktionsplatsen, oavsett om den KRAV-certifierade produktionen bara är en liten del av den totala produktionen. Energikartläggningen behöver inte göras för hela företaget. Du ska uppdatera kartläggningen vart femte år. ***(K)***

Du som bedriver lantbruk med en årlig energianvändning över 500 000 kWh eller lantbruk med fler än 100 djurenheter ska göra en energikartläggning enligt regel 3.8.1. Du som har växthusproduktion ska göra en energikartläggning enligt regel 3.9.1. ***(K)***

3.8 Energiplanering för lantbruksföretag

Reglerna i det här avsnittet gäller bara lantbruksföretag med en årlig energianvändning på mer än 500 000 kWh eller med fler än 100 djurenheter, konventionella djur inräknat.

3.8.1 Energikartläggning lantbruk

Du ska göra en kartläggning av energianvändningen i ditt lantbruksföretag. Kartläggningen ska innehålla ***(K)***:

- en genomgång av alla energiförbrukande arbetsmoment som ska vara uppdelade med tydliga systemgränser
- gårdsspecifika åtgärdsförslag för förbättrad energieffektivitet
- en beräkning av jordbrukets årliga direkta energianvändning uppdelat på elenergi, dieselolja, eldningsolja samt eventuella andra drivmedel och bränslen.

Du ska kunna styrka kartläggningen med fakturor eller liknande beräkningsunderlag. Du ska uppdatera kartläggningen vart femte år. ***(K)***

*Information om hur du gör en energikartläggning finns på: **www.krav.se**. Sök på Energiplanering.*

3.8.2 Nyckeltal för energi

Du ska ta fram nyckeltal för energianvändningen i relation till gårdens areal, levererade animalier samt torkning av spannmål, trindsäd och oljeväxter. ***(K)***

Du ska dokumentera nyckeltalen vart femte år i samband med att du uppdaterar din energikartläggning. Nyckeltalen ska uttryckas enligt följande tabell ***(K)***:

Produktionsgren	Nyckeltal
Fältarbete i växtodlingen	Liter diesel/hektar
Levererade animalier	kWh/kg mjölk
	kWh/diko och kalv (till 220 dagars ålder)
	kWh/kg nötkött (levandevikt)
	kWh/slaktsvin
	kWh/smågris
	kWh/lamm
	kWh/kg ägg
	kWh/kyckling
Torkning av spannmål, trindsäd och oljeväxter	kWh/kg borttorkat vatten

3.9 Energiplanering för växthus

Reglerna i det här avsnittet gäller bara om du värmer upp ditt växthus eller om tilläggsbelysning bidrar till att värma växthuset.

3.9.1 Energikartläggning växthus

Du ska årligen beräkna hur mycket energi av olika slag du använder i växthusproduktionen, för uppvärmning, belysning, kylförvaring, koldioxidproduktion eller annat. ***(K)***

Du ska beräkna energiåtgången både per producerad mängd gröda och per kvadratmeter odlingsyta. För krukväxter räcker det om du räknar ut energiåtgången per kvadratmeter odlingsyta. Du ska dela upp energianvändningen i förnybar och icke förnybar energi. ***(K)***

Information om hur du beräknar energianvändning och hur du räknar ut yta finns på www.krav.se. Sök på Energianalys i växthus.

3.9.2 Förnybar energi

Du ska uppfylla minst ett av följande två krav ***(K)***:

- Minst 80 procent av den sammanlagda mängd energi du använder för uppvärmning, belysning och till kylrum samt för tillverkning av koldioxid ska komma från förnybar energi eller spillvärme. Du ska beräkna detta per kalenderår.
- Du får i genomsnitt använda högst 2,5 kWh fossil energi per kvadratmeter och odlingsvecka under kulturtiden.

3.9.3 Isolera under vintertid

Om du använder uppvärmda växthus under perioden 15 oktober – 1 april ska du utrusta dem med energiväv eller plastfolie. Detta behövs inte om du odlar i dubbelmaterialhus. ***(K)***

3.10 Allmänna verksamhetsregler vid certifiering utanför EU/EES

KRAVs regler kan användas för certifiering av företag utanför EU/EES för regelområdena Livsmedelsförädling (kapitel 9), Import och införsel (kapitel 16) samt Marknadsföring (avsnitt 20.7). Då ersätter reglerna i detta avsnitt, 3.10, de allmänna verksamhetsreglerna i avsnitt 3.1–3.9. ***(K)***

3.10.1 Omfattning

Du som bedriver verksamhet som kan certifieras enligt kapitel 9 eller 16 men är lokaliserad utanför EU och EES kan certifieras enligt dessa allmänna verksamhetsregler. ***(K)***

3.10.2 Vilka regler gäller

Du ska följa reglerna i kapitel 2 och 20, samt reglerna i avsnitt 3.10 och reglerna i kapitel 16 som berör din ***produktion.*** Om du bedriver livsmedelsförädling ska du också följa reglerna i kapitel 9. ***(K)***

3.10.3 Socialt ansvar

Du ska tillämpa alla regler i avsnitt 16.4 i din egen verksamhet. ***(K)***

3.10.4 Hantering och lagring

Du ska följa reglerna i avsnitt 3.2 vid hantering och lagring av KRAV-certifierade ***produkter***. ***(K)***

3.10.5 Ämnen och material

Du ska följa reglerna i avsnitt 3.3 vid val av ämnen och material i din verksamhet. ***(K)***

3.10.6 Minskad miljö- och hälsopåverkan från hygienarbete

Du ska följa reglerna i avsnitt 3.4 i hygienarbetet i din verksamhet. ***(K)***

3.10.7 Förpackningar

Du ska följa reglerna för förpackningar i avsnitt 3.5. ***(K)***

3.10.8 Natur- och kulturskydd

Du ska visa omsorg om natur- och kulturmiljön, i synnerhet skyddsvärda natur- och kulturmiljöer, om du bedriver din ***produktion*** i eller i närheten av sådana miljöer. ***(K)***

3.10.9 Farligt avfall

Du ska se till att din verksamhet ger upphov till så lite ***farligt avfall*** som möjligt. Du ska förvara och hantera ***farligt avfall*** på ett sådant sätt så att varken mark, luft eller vatten riskerar att förorenas. ***(K)***

3.10.10 Avlägsnande av skrot- och skräp

Skrot, fordonsvrak, plast, papper och andra restprodukter eller avfall ska du sortera och lämna för återanvändning, återvinning, energiutvinning eller deponi. Du ska i första hand återanvända och i andra hand återvinna. ***(K)***

3.10.11 Systematiskt miljöarbete

Du ska ha en miljöpolicy och löpande dokumentera ditt miljöarbete genom ett miljöledningssystem eller på liknande sätt. Du ska ha definierade mål som kan följas upp av ditt certifieringsorgan vid ***kontrollerna***. ***(K)***

3.10.12 Energianvändning

Du ska arbeta för att effektivisera energianvändningen och minska användningen av fossila bränslen och du ska kunna redogöra för dina åtgärder. ***(K)***

3.11 Klimatrapportering

Reglerna i det här avsnittet gäller dig som har ett lantbruksföretag med minst 200 ha ***jordbruksmark,*** varav minst 50 ha är åkermark . Om du har gjort Greppa Näringens Klimatkollen 2017 eller senare behöver inte du göra en ny beräkning. ***(K)***

3.11.1 Beräkning av klimatpåverkan

Du ska beräkna din klimatpåverkan för att göra det möjligt att på ett systematiskt sätt kunna minska den. Beräkningarna ska du göra genom Greppa Näringens Klimatkollen, genom att ingå i Arlas klimatarbete eller genom annan rådgivning som är godkänd av KRAV. Beräkningarna ska vara genomförda senast 31 december 2022. ***(K)***

3.11.2 Rapportera till KRAV

Du ska ge rådgivaren i uppdrag att dela rådata och resultat med KRAV, samt ge ett medgivande om att så får ske. ***(K)***

Succesivt kommer fler företag att omfattas av kravet på att följa reglerna för klimatrapportering. KRAV har rätt att föra uppgifterna vidare endast under förutsättning att de inte går att identifiera på individnivå, se regel 2.9 Sekretess.

Växtodling

4

Du som är certifierad för växtodling ska också följa de allmänna reglerna i kapitel 2 och 3, samt reglerna i kapitel 20. De regler som inte gäller växthusproduktion är i rubriken markerade med ”gäller inte växthus”.

Detta kapitel innehåller:

- 4.1 Anmälan och omställningstider
- 4.2 Dokumentation av odling
- 4.3 Åtskillnad mellan konventionell och KRAV-certifierad produktion
- 4.4 Föroreningar och skyddsavstånd
- 4.5 Natur- och kulturskydd, god hävd och odling på mulljordar
- 4.6 Markbördighet och växtnäringshushållning
- 4.7 Växtnäringsbalans
- 4.8 Gödselmedel och jordförbättringsmedel
- 4.9 Växtskydd
- 4.10 Utsäde och vegetativt förökningsmaterial
- 4.11 Odling i växthus
- 4.12 Svampodling
- 4.13 Tillval: Hygienregler vid odling och hantering av frukt och grönt

4.1 Anmälan och omställningstider

Det här avsnittet handlar om omställningstider efter omställning från konventionell produktion för olika typer av grödor. Det tar även upp särskilda regler för foder och utsäde som produceras på mark under omställning och retroaktivt godkännande av omställning.

4.1.1 Allmänt om anmälan och omställningstid

Du får inte sälja en gröda som KRAV-certifierad innan marken har legat i ***omställning*** en viss tid. ***(EU)***

Du ska följa KRAVs regler under ***omställningstiden*** och du ska ha anmält dig till ett ***certifieringsorgan*** så att de kan göra ***kontroll*** hos dig. Omställningstiden räknas tidigast från anmälningsdatum. Anmälningsdatum är när det undertecknade avtalet med beskrivning av företag och verksamhet samt skiftesredovisning finns hos certifieringsorganet. ***(EU)***

4.1.2 Omställningstid för ettåriga grödor

För ettåriga grödor, inklusive ekologiskt utsäde, är ***omställningstiden***, på dagen, minst två år innan sådd. Observera att höstsådd gröda därmed först kan bli godkänd om den sås på hösten efter att det gått två år sedan omställningens start. ***(EU)***

4.1.3 Omställningstid för vallar och beten

För vall är omställningstiden, på dagen, minst två år innan skörden får räknas som KRAV-certifierad. Detsamma gäller för bete för idisslare. ***(EU)***

För rastgårdar och beten för grisar och fjäderfän är omställningstiden ett år. ***(EU)***

4.1.4 Omställningstid för frukt och bär

För fruktträd, bärbuskar och övriga etablerade perenna grödor (förutom vallar och julgranar) är ***omställningstiden***, på dagen, minst tre år innan skörden får räknas som KRAV-certifierad. För perenna grödor som etableras på omställningsmark gäller att markens tvååriga omställningstid ska ha gått innan skörden räknas som KRAV-certifierad. ***(EU)***

4.1.5 Omställningstid för julgranar

För att julgranar ska kunna bli KRAV-certifierade, ska granplantorna planteras på omställningsmark eller KRAV-certifierad mark samt odlas enligt KRAVs regler från plantering till skörd. Det vegetativa förökningsmaterialet ska följa regel 4.10.1 och 4.10.4. ***(K)***

4.1.6 Förlängning av omställningstid

Om marken har förorenats med produkter eller ämnen som inte är tillåtna i ekologisk produktion kan ***omställningstiden*** förlängas. Jordbruksverket beslutar om en sådan förlängning. ***(EU)***

Om avloppsslam har spridits på marken förlängs omställningstiden till minst tre år från spridningstillfället för alla grödor. För ettåriga grödor innebär det tre år innan sådd och för fleråriga grödor tre år innan skörd. Du får inte använda omställningsgrödor från slamgödslad mark som foder för KRAV-certifierade djur. ***(K)***

4.1.7 Omställningstid vid odling i avgränsat substrat

Om du odlar i ett ***avgränsat substrat*** enligt regel 4.11.3 bestående av jord som är tillåten enligt regel 4.11.1 behövs det ingen ***omställningstid***. ***(EU)***

4.1.8 Foder från mark under omställning (gäller inte växthus)

Du får till viss del använda fodergrödor från en odling under ***omställning*** till egna KRAV-certifierade djur, se reglerna 5.1.9.11–5.1.9.17. Du får även sälja ***foder från omställningsmark*** om fodret skördas tidigast 12 månader efter att markens ***omställningstid*** påbörjades. ***(EU)***

Du ska i så fall använda följande märkning vid marknadsföring och försäljning: ”*Foder producerat på mark under omställning till KRAV-certifierad produktion*”. ***(EU)***

4.1.9 Utsäde och annat växtförökningsmaterial från en odling under omställning

Du får använda och saluföra ***omställningsutsäde***, och annat växtförökningsmaterial odlat på mark under omställning, om det har gått minst 12 månader från det att ***omställningen*** av marken påbörjades till skörd av grödan. ***(EU)***

Du ska i så fall använda följande märkning vid marknadsföring och försäljning av omställningsutsäde: ”Utsäde producerat på mark under omställning till KRAV-certifierad produktion.” ***(EU)***

4.1.10 Retroaktivt omställd mark

Du får inte skörda en KRAV-certifierad gröda eller omställningsgröda från retroaktivt omställd mark innan Jordbruksverket beslutat att retroaktivt godkänna omställningstiden. ***(EU)***

Om du vill ha ett retroaktivt godkännande av omställningstiden ska du ansöka i god tid före odlingssäsongen.

*Mer information om vad din ansökan ska innehålla finns på **www.jordbruksverket.se**.*

4.1.11 Retroaktiv omställning för skiften med miljöersättning

Du kan få tillgodoräkna dig omställningstiden retroaktivt för mark som omfattas av åtaganden där miljöersättningar enligt förordning (EU) nr 1305/2013 kan ligga till grund för ett godkännande.

I detta fall ansöker du om retroaktivt godkännande hos Jordbruksverket för berörda skiften.

4.1.12 Retroaktiv omställning för obehandlade skiften

Du kan få tillgodoräkna dig omställningstiden retroaktivt för mark där du kan styrka att skiftena har varit natur- eller jordbruksmark som under en sammanhängande period av minst tre år inte har behandlats med produkter eller ämnen som inte är tillåtna i ekologisk produktion. ***(EU)***

I detta fall ansöker du om retroaktivt godkännande för berörda skiften hos ditt certifieringsorgan.

Certifieringsorganet skickar in ansökan om retroaktivt godkännande för din mark till Jordbruksverket bland annat efter att certifieringsorganet gjort en detaljerad riskanalys, en kontrollrapport från kontroll på plats och i vissa fall laboratorietester av jord- eller växtprover. Jordbruksverket beslutar om din ansökan kan godkännas.

4.1.13 Retroaktivt godkännande för en del av omställningstiden

Om din ansökan om retroaktiv omställning inte kan godkännas för hela omställningstiden som krävs för den gröda du odlar, blir skörden inte KRAV-certifierad. Men du får räkna grödan som odlas under innevarande år som omställningsgröda om den skördas tidigast 12 månader efter att den retroaktivt godkända ***omställningstiden*** påbörjades. Då kan grödan exempelvis användas och säljas som ***omställningsfoder***. ***(EU)***

4.1.14 Förkortad omställningstid

Om dina omlagda skiften får en ny omställningstid för att de behandlats med produkter eller ämnen som inte är tillåtna i ekologisk produktion, kan du ansöka om att omställningstiden förkortas om behandlingen skett som ***(EU)***:

- en bekämpningsåtgärd mot skadegörare, ogräs eller invasiv art som är föreskriven av Jordbruksverket eller annan myndighet
- ett vetenskapligt försök

I detta fall ansöker du om förkortad omställningstid för berörda skiften hos Jordbruksverket.

4.1.15 Övergång från EU-ekologisk till KRAV-certifierad odling

Du som haft din ***ekologiska*** växtodling certifierad enligt gällande EU-förordning för ekologisk produktion och vill få den KRAV-certifierad ska anmäla det till ditt ***certifieringsorgan***. Det behövs ingen ny ***omställningstid***, men du ska uppfylla KRAVs regler senast från anmälningsdatum. ***(K)***

Ovanstående gäller även om du säger upp KRAV-certifieringen, är EU-certifierad och sedan vill återinträda i KRAV-certifieringen. Du får däremot inte rutinmässigt växla fram och tillbaka mellan EU-certifiering och KRAV-certifiering på en och samma mark. ***(K)***

Om övergång från EU-certifierad till KRAV-certifierad odling anmäls till certifieringsorganet efter att grödan är skördad, så kan inte skörden räknas som KRAV-certifierad. ***(K)***

4.2 Dokumentation av odling

4.2.1 Odlingsjournal

Du ska löpande föra en växtodlingsjournal med uppgifter om grödornas fördelning på olika skiften, datum för åtgärder, medel och mängder samt behandlings- metoder. Du ska dokumentera följande:

- Användning av gödsel- och jordförbättringsmedel per skifte: Typ, produktnamn, mängd per hektar samt spridningsdatum ***(EU)***. Se regel 4.6.5 om gödslingsplan. ***(K)***
- Användning av ***växtskyddsmedel*** per skifte: Preparat typ, produktnamn och aktiva substanser, mängd per hektar samt spridningsdatum. Ange och dokumentera även varför du behöver använda växtskyddsmedlet (vilka skadegörare som bekämpas). ***(EU)***
- Skörd per skifte: hur mycket du skördat av de olika grödor du odlar (ton per hektar i genomsnitt per skifte). Ange även om du har fått beviljats undantag för att använda konventionellt växtföröknings-material enligt 4.10.1, samt om de skördade grödorna kommer från KRAV-certifierad produktion eller produktion under ***omställning***. ***(EU)***

Du ska även dokumentera inköp av produktionshjälpmedel, såsom typ och mängd inköpt produkt. Du ska kunna visa verifikationer och produktblad för inköpta produktionshjälpmedel. ***(EU)***

Din dokumentation ska vara tydlig och väl samlad. Du ska spara dokumentationen på gården minst två år. Vid ***kontroll*** under odlingssäsong godkänns dagboksanteckningar. ***(K)***

4.3 Åtskillnad mellan konventionell och KRAV-certifierad produktion

Avsnittet innehåller regler om hur åtskillnaden ska upprätthållas i fall där det finns både ***konventionell*** och KRAV-certifierad produktion, antingen inom samma företag eller på olika företag som har nära samarbete.

4.3.1 Åtskillnad mellan KRAV-certifierade och konventionella produktionsenheter

Om du bedriver både KRAV-certifierad och ***konventionell*** produktion på samma ***brukningsenhet*** ska det ske på tydligt åtskilda ***produktionsenheter***. Även produktion under ***omställning*** ska ske på produktionsenheter som är tydligt åtskilda från dem med KRAV-certifierad och konventionell produktion. ***(EU)***

4.3.2 Flera brukningsenheter eller nära samarbete med andra gårdar

Vid nära samarbete mellan KRAV-certifierad och ***konventionell*** produktion på olika ***brukningsenheter*** ska du på begäran redovisa uppgifter från andra brukningsenheter än den KRAV-anslutna till ditt ***certifieringsorgan***. Certifieringsorganet får då utföra ***kontroll*** även vid dessa enheter. ***(EU)***
Regeln gäller ***(EU)***:

- om du driver flera brukningsenheter, exempelvis om du delat upp en brukningsenhet i flera företag
- om du har ett omfattande samarbete med ett annat lantbruksföretag
- om samma person(er) som ingår i ledningen för ett KRAV-anslutet lantbruksföretag också ingår i ledningen för ett lantbruksföretag med konventionell produktion.

4.3.3 Inte tillåtet att flytta runt KRAV-certifierad odling

Du får inte tillfälligt odla ***konventionellt*** på tidigare KRAV-certifierad mark för att sedan börja odla KRAV-certifierat där igen. Om du går ur KRAV-certifieringen och driver gården konventionellt får du inte ansöka om återinträde förrän efter ett år. Efter återinträdet gäller ***omställningstid*** på marken enligt avsnitt 4.1. Detta gäller även för enstaka KRAV-anslutna skiften. Du får däremot inte rutinmässigt växla fram och tillbaka mellan att odla konventionellt och enligt KRAVs regler på en och samma mark. ***(K)***

Du som sedan tidigare har KRAV-certifierad mark kan bara få ny mark KRAV-certifierad om du har kvar all tidigare KRAV-certifierad mark i certifieringen. Om du anmäler ny mark får du inte heller ta ut KRAV-certifierad mark ur certifieringen senare under samma säsong. ***(K)***

Undantag från regeln kan göras ***(K)***:

- när du har förlorat mark som tidigare varit KRAV-certifierad, till exempel genom att ett arrende upphört
- om den KRAV-anslutna delen av din ***brukningsenhet*** därigenom blir bättre sammanhållen.

Om du vill utnyttja något av dessa undantag så ska du dokumentera vilken mark det handlar om och motivera varför du ska få göra undantag. Ditt ***certifieringsorgan*** bedömer om du uppfyller kriterierna. ***(K)***

4.3.4 Parallellodling inte tillåten

Du får inte bedriva ***parallellodling***, det vill säga odla samma gröda både ***konventionellt*** och KRAV-certifierat eller konventionellt och på omställningsmark. Regeln gäller även om du har för avsikt att använda den parallellodlade grödan som foder åt egna konventionella djur eller sälja all parallellodlad gröda som konventionell. ***(EU)***

Om du odlar samma gröda på omställningsmark och på KRAV-certifierad mark räknas det inte som parallellodling. Du ska dock hålla skörd från den KRAV-certifierade grödan och den från omställningsmark åtskilda och dokumentera det. ***(EU)***

Det räknas som parallellodling även om du odlar vår- och höstformer av samma gröda. Däremot räknas det inte som parallellodling om du odlar olika sorter som är lätta att skilja från varandra, till exempel potatis med olika skalfärg. Ett annat exempel är att du odlar havre i renbestånd på din KRAV-certifierade mark och sår in minst 10 procent korn i din konventionella havre och därmed gör den till blandsäd. ***(EU)***

4.3.5 Undantag och parallellodlingskontroll

I vissa undantagsfall får du parallellodla samma sort eller sorter som är svåra att skilja från varandra. Du får parallellodla ***(EU)***:

- fleråriga perenner om de har en minsta odlingstid om tre år (gäller under en omställningsperiod om maximalt fem år, se nedan)
- om du gör det i forsknings- eller utbildningssyfte
- när du producerar utsäde, vegetativt förökningsmaterial och plantor
- om du har både KRAV-certifierad mark och omställningsmark där produkterna hålls åtskilda.

För att du ska kunna utnyttja undantaget enligt första punkten ovan ska du ***(EU)***:

- Ansöka skriftligt i förväg om en parallellodlingskontroll till ditt ***certifieringsorgan.*** I ansökan ska du upprätta en tidsplan för omställningen av hela din perenna odling på gården. Du ska påbörja omställningen av den sista delen av odlingen senast inom 5 år. Tidsplanen ska följas upp och godkännas årligen av ditt certifieringsorgan.
- Underrätta ditt certifieringsorgan senast 48 timmar innan du skördar var och en av de berörda produkterna.
- Underrätta ditt certifieringsorgan efter skörd om exakt hur mycket du skördat och hur du håller isär de berörda produkterna. Dokumentation över skördade mängder och rutiner för särhållning ska finnas tillgängliga för ***kontroll***.

4.4 Föroreningar och skyddsavstånd

Reglerna i det här avsnittet är till för att förhindra förorening av dina KRAV-certifierade grödor.

4.4.1 Tidigare markanvändning

Vid omställningsstart ska du kunna redogöra för tidigare markanvändning. Om det finns anledning att misstänka förekomst av markföroreningar ska du undersöka och dokumentera dem. ***(K)***

4.4.2 Underkännande av en förorenad odlingsplats eller gröda

Certifieringsorganet får underkänna en odlingsplats om det finns rester av föroreningar i så stor mängd att de kan orsaka problem. Detta gäller till exempel om det i de KRAV-certifierade produkterna finns rester av föroreningar i sådana koncentrationer att det påverkar produkternas värde som livsmedel eller foder. Höga halter av föroreningar är också skäl för certifieringsorganet att underkänna själva grödan. ***(K)***

4.4.3 Skyddsavstånd till egen konventionell odling (gäller inte växthus)

Om du inom samma företag eller i annat eget företag bedriver ***konventionell*** odling och den odlingen gränsar mot din KRAV-certifierade odling så ska du tillämpa följande skyddsavstånd till den KRAV-anslutna marken ***(K)***:

- Minst 25 meter vid kemisk bekämpning
- Minst 10 meter vid spridning av ***konstgödsel***
- Minst 1 meter vid radmyllning av gödsel eller sådd med betat utsäde.

4.4.4 Gräns till annan konventionell odling (gäller inte växthus)

Du ska vidta åtgärder för att minimera riskerna för att din KRAV-anslutna mark eller gröda förorenas av kemiska ***bekämpningsmedel*** eller ***konstgödsel*** från odlingar som ligger intill dina. Du ska informera dina grannar om att du odlar ***ekologiskt*** eller vid behov ha en skyddszon på din egen mark. ***(K)***

Det ska finnas en tydligt markerad gräns i fältet mellan ***KRAV-ansluten*** mark och ***konventionell*** odling. Om skiftena går ihop och det saknas naturlig avskiljning som till exempel diken, väg, permanent stängsel eller åkerren, ska gränspinnar eller motsvarande sättas ut längs gränsen med högst 50 meters mellanrum. ***(K)***

Vid kemisk bekämpning ska din konventionellt odlande granne som minimum tillämpa anpassade skyddsavstånd med "särskild hänsyn" enligt Naturvårdsverkets föreskrifter NFS 2015:5 och NFS 2015:2. Se även verktyget "Hjälpredan" för bestämning av anpassat skyddsavstånd på ***www.sakertvaxtskydd.se****.*

4.4.5 Rengöring av maskiner

Du ska rengöra såmaskin, tröska, gödselspridare, lantbrukspruta och liknande väl om du har använt maskinerna för produktionshjälpmedel eller utsäden som inte är tillåtna enligt KRAVs regler, eller för skörd av ***konventionella*** produkter. ***(EU)***

4.4.6 Hårt trafikerade vägar (gäller inte växthus)

Du får inte sälja grödor som odlas inom 25 meter från kanten av en hårt trafikerad väg som KRAV-certifierade livsmedel. Vägar räknas som hårt trafikerade i detta sammanhang om de i genomsnitt trafikeras av mer än 3 000 fordon per dygn räknat på årsbasis. ***(K)***

4.4.7 Begränsning av tungmetalltillförsel (gäller inte växthus)

Du ska begränsa mängden tungmetaller som tillförs din åkermark via gödsel-, jordförbättrings- och kalkningsmedel. ***(K)***

Du gör det genom att använda ***(K)***:

- KRAV-certifierade eller ***tillåtetbedömda*** gödsel-, jordförbättrings- och kalkningsmedel och inte överskrida den ***högsta tillåtna giva*** som anges
- övriga gödsel-, jordförbättrings- och kalkningsmedel som är tillåtna enligt KRAVs regler och själv beräknar den högsta tillåtna givan utifrån tungmetallinnehållet enligt regel 4.4.8.

Du får tillföra den högsta tillåtna givan för flera år, som mest fem, vid ett tillfälle. Då ska du begränsa givan de kommande åren. Läs i regel 4.4.8 hur mycket av olika tungmetaller du som mest får tillföra. Beräkna den totala tillförseln av tungmetaller med gödsel-, kalknings- och jordförbättringsmedel under femårsperioden. ***(K)***

Du behöver inte räkna med tungmetallinnehållet i egen stallgödsel eller stallgödsel som du tar emot direkt från andra lantbrukare. ***(K)***

4.4.8 Beräkna högsta tillåtna giva

När du ska beräkna den ***högsta tillåtna givan*** av ett gödsel-, jordförbättrings- eller kalkningsmedel ska du begära en analys av tungmetallinnehållet från den som marknadsför produkten. ***(K)***

Du beräknar den högsta tillåtna givan utifrån högsta tillåtna tillförsel av tungmetaller till åkermark enligt tabellen nedan. Du ska kunna visa att du inte tillför mer än maximalt fem årsgivor av någon tungmetall under en femårsperiod. ***(K)***

Ämne	g/ha och år
Bly	25
Kadmium	0,45
Koppar	300*
Krom	40
Kvicksilver	0,8
Nickel	25
Zink	600
Silver	3

* För koppar får större mängder, maximalt 1 kg per hektar, tillföras om du kan visa att den aktuella åkermarken behöver koppartillskott.

Om du tillför 1 ton/ha och år av en produkt som innehåller 1 ppm av ett visst ämne så innebär det ett tillskott på 1 g/ha och år av det ämnet. Tänk på att lägga ihop mängderna när du tillför flera olika medel.

4.5 Natur- och kulturskydd, god hävd och odling på mulljordar

Avsnittet handlar om hur du ska hålla odlingen i god hävd och skydda natur- och kulturvärden, samt vad som gäller för odling på ***mulljordar***.

4.5.1 Skötselplan

Du ska som ***KRAV-ansluten*** ta stor hänsyn till natur- och kulturmiljöer, inklusive den biologiska mångfalden. Du ska göra något av följande ***(I/K)***:

- Upprätta och tillämpa en skötselplan för natur- och kulturvärden.
- Använda Miljöhusesynens checklistor om hänsyn till natur- och kulturvärden, biotopskydd och fornminnen, och genomföra de åtgärder som de tar upp.

Regeln gäller för hela ***brukningsenheten***.

4.5.2 Åtgärder för natur- och kulturskydd

Du ska vidta följande åtgärder om de är relevanta på din gård:

- Minimera negativ inverkan på mark och vatten vid betesdrift. ***(I/K)***
- Undvika tillskottsutfodring på naturbetesmarker. ***(K)***
- Undvika preparat med svårnedbrytbara substanser för parasitbekämpning när djuren går på naturbetesmarker. Exempel på sådana substanser är avermectiner. ***(K)***
- Skydda naturbetesmarker samt åkerholmar och andra värdefulla landskapselement från bökande tamdjur. ***(K)***
- Hävda skyddsvärda ängs- och hagmarker väl. Med skyddsvärda menas att de har stor betydelse för flora och fauna eller att de har ett högt kulturvärde. ***(K)***
- Bevara bärande träd och buskar, som vilda fruktträd, hassel och liknande, samt hamlade träd och alléer. När detta inte är möjligt ska du ersätta dem med nya träd eller buskar. ***(K)***
- Undvika åtgärder som kan skada biotopskyddade områden i jordbruksmark som exempelvis stenmurar, odlingsrösen, åkerholmar, alléer, öppna diken, källor samt småvatten och våtmarker. ***(K)***
- Undvika att odla upp eller på annat sätt varaktigt förändra viktiga och känsliga ekosystem med lång kontinuitet, till exempel naturskogar och våtmarker. ***(I/K)***
- Se till att inte överutnyttja vattenresurserna. Finns det risk att marken blir försaltad ska du vidta åtgärder som motverkar det. ***(I/K)***

4.5.3 God hävd

Du ska hålla odlingen i god hävd, det vill säga odlingen ska vara välskött, för att minska risken för förökning av ogräs och skadegörare. ***(EU)***

4.5.4 Odling på mulljordar

Du får inte dika ut torvmarker för att etablera nyodling på ***mulljord***. Du får dock bruka befintlig odlingsmark på en mulljord. ***(K)***

4.6 Markbördighet och växtnäringshushållning

I det här avsnittet finns regler för ***växtföljd***, gödslingsplan och olika åtgärder för att minska förlusterna av växtnäring och utsläppen av växthusgaser.

4.6.1 Baljväxter och vall eller gröngödsling i växtföljden och växtnäringshushållning (gäller inte växthus samt frukt och bärodling)

Du ska presentera en plan för ***växtföljdens*** omlopp och dokumentera din växtföljd för varje skifte. Du ska uppfylla följande krav ***(K)***:

- Du ska ha en varierad växtföljd och en strategi för ogräsregleringen. Växtföljden ska normalt omfatta högst tio år och den ska innehålla ***baljväxter***.
- På varje enskilt skifte ska minst 20 procent av ***huvudgrödorna*** i växtföljdens omlopp vara vall eller ***gröngödsling***.

Om du ökar den biologiska kvävefixeringen, kolinlagringen eller markbördigheten, eller minskar växtnäringsläckaget genom att uppfylla minst två av följande krav (a–c), får du ha 10–20 procent vall eller gröngödsling som huvudgröda i växtföljdens omlopp ***(K)***:

a) 10 procent av grödorna i växtföljdens omlopp är baljväxter.
b) ***Höst- eller vinterbevuxen mark*** finns på minst 30 procent av din KRAV-certifierade areal varje år.
c) ***Mellangröda***, ***bottengröda*** eller ***fånggröda*** finns på minst 50 procent av din KRAV-certifierade areal varje år.

På de skiften där du har gräsmark eller fleråriga foderväxter med en omloppstid som är längre än fem år, behöver du inte följa denna regel, ett exempel är permanenta beten.

Observera att du ska som minimum följa den lagstiftning som gäller i ditt område när det gäller höst- eller vinterbevuxen mark.

✚ *4.6.2 Baljväxter, gröngödsling och växtmångfald i fleråriga grödor*

Du som odlar andra fleråriga grödor än foderväxter, till exempel bärbuskar och fruktträd, ska ***(EU)***:

- odla ***baljväxter***
- odla kortsiktiga ***gröngödslingsgrödor***
- ha en mångfald av växter.

✚ *4.6.3 Baljväxter, gröngödsling och växtmångfald i växthus*

Du som odlar i växthus ska ***(EU)***:

- odla ***baljväxter***

- odla kortsiktiga ***gröngödslingsgrödor***
- ha en mångfald av växter.

Detaljregler för tillämpning av odling av baljväxter, gröngödsling och växtmångfald i växthus är inte klara när KRAVs regler granskas och publiceras men vi bedömer att du hittar dem i ”Nationella riktlinjer för ekologisk produktion” på ***nationellariktlinjer.ekofakta.se.***

4.6.4 Minimering av erosion och växtnäringsläckage

Du ska odla på ett sådant sätt att du minimerar förlusterna av växtnäring och minskar risken för erosion. Du ska kunna redovisa vilka åtgärder du vidtagit och planerar att vidta för att uppnå detta. ***(K)***

Exempel på sådana åtgärder är:

- att ha marken bevuxen vintertid
- att odla ***fånggrödor***, särskilt efter ***gröngödsling***
- att lagra stallgödsel tätt och hantera stallgödsel på ett sådant sätt att den läcker så lite näring som möjligt
- att sprida stallgödsel med lämplig teknik och vid en lämplig tidpunkt (detta kan kräva större lagringskapacitet än vad lagen kräver)
- att bryta vall vid lämplig tidpunkt
- att i ***växthus*** hantera näringslösningar och överskott av bevattningsvatten väl.

Du ska som minimum följa den lagstiftning som gäller i ditt område, exempelvis om ***höst- eller vinterbevuxen mark*** och om vilka tidpunkter du får sprida stallgödsel. ***(SL)***

En sammanfattning av lagstiftningen på området finns i LRFs Miljöhusesyn, avsnittet Växtodling. Du kan hitta miljöhusesynen via ***www.miljohusesyn.nu.***

4.6.5 Permanent bevuxen zon mot vattendrag (gäller inte växthus)

Du ska lämna en skyddszon på minst tre meter invid vattendrag, våtmarker och sjöar som normalt är vattenförande året om. Denna skyddszon ska vara permanent bevuxen och ogödslad. Tre meter räknas horisontellt från medelvattenlinjen. ***(K)***

När du sprider stallgödsel intill vattendrag ska du dessutom lämna en ogödslad skyddszon som sträcker sig minst två meter in på fältet. För de vattendrag som är vattenförande året om innebär det att den ogödslade skyddszonen ska vara fem meter. ***(K)***

4.6.6 Nedbrukning av flytgödsel, urin och rötrest (gäller inte växthus)

Du ska bruka ner flytgödsel, urin och rötrest inom fyra timmar vid spridning på obevuxen mark. ***(K)***

4.6.7 Gödslingsplan

Du ska anpassa gödslingen till grödans behov för att minska risken för växtnäringsförluster. Därför ska du ha en gödslingsplan. Du ska planera din

gödsling så att du varje år tar hänsyn till behovet av åtminstone kväve och fosfor för de olika skiftena. Om du brukar flera skiften på samma sätt får du redovisa dessa tillsammans. ***(K)***

Utgå ifrån föregående års skörderesultat för aktuella skiften, årets förväntade skördenivå, förfrukt samt platsegenskaperna (exempelvis baserat på aktuell markkarta).

Du behöver inte ha en gödslingsplan om du uppfyller kraven för att få göra undantag för ***växtnäringsbalans*** enligt regel 4.7.1. Då räcker det att du via gödslingsjournal visar att stallgödseln sprids jämnt över arealen. ***(K)***

Inom ***växthusodling*** ska du anpassa gödslingen så väl som möjligt till kulturens behov. ***(K)***

Observera att gällande lagstiftning begränsar hur mycket fosfor du maximalt får tillföra per hektar och år. Se även 4.6.8 som begränsar kvävetillförseln i KRAV certifierad odling. I nitratkänsliga områden ska du även dokumentera en beräkning av grödans kvävegödslingsbehov utifrån förväntad skörd samt en beräkning av hur mycket kväve som kommer att frigöras i marken. Se mer information på ***www.jordbruksverket.se****.*

4.6.8 Maximal tillförsel av kväve (gäller inte växthus)

Du får tillföra maximalt 170 kg kväve per hektar åkermark och år med gödselmedel. ***(K)***

Du ska beräkna tillförseln som ett genomsnittsvärde för mängden totalkväve som gödseln innehåller. Du ska redovisa beräkningen per hektar som ett genomsnittsvärde för din KRAV-certifierade åkerareal. ***(K)***

4.7 Växtnäringsbalans

Det här avsnittet handlar om när du behöver göra en fosfor- eller kvävebalans, hur de ska göras och vilket överskott av fosfor som är tillåtet. Endast regel 4.7.9 gäller växthusodling.

4.7.1 Krav på fosforbalans (gäller inte växthus)

För att du ska ha god kontroll över användningen av fosfor på gårdsnivå ska du regelbundet göra en fosforbalans för din KRAV-certifierade odling. ***(K)***

Du behöver inte redovisa en fosforbalans om ett av följande villkor är uppfyllt ***(K):***

- du för normalt inte in några gödsel- eller fodermedel till din KRAV-certifierade gård. Mineralfoder eller mindre inköp av andra fodermedel vid extrema år räknas inte in i sådana inköp.
- du tillför gödselmedel på högst 5 ha av din åkermark. Övrig mark gödslas aldrig.

Om du har ett samarbetsavtal om foder och gödselmedel (regel 5.1.9.2) med en annan gård får du göra undantag från kravet på att redovisa ***växtnäringsbalans*** om gårdarna tillsammans uppfyller de ovanstående villkoren, exempelvis genom att inte föra in foder- och gödselmedel till den gemensamma KRAV-certifierade produktionen. Ditt ***certifieringsorgan*** bedömer detta. ***(K)***

4.7.2 När fosforbalans ska beräknas (gäller inte växthus)

Du ska göra en fosforbalansberäkning minst vart tredje år. I följande fall ska fosforbalans göras oftare ***(K)***:

- vid förändringar i produktionen som kan öka fosforöverskottet
- om du under föregående år har legat nära gränsen för tillåtna överskott enligt regel 4.7.5
- om du har överskott som kräver åtgärdsplan
- vid begäran från ***certifieringsorganet***.

Du ska beräkna fosforbalansen efter avslutad säsong, och den ska finnas tillgänglig för ***kontroll*** senast den 31 mars året efter beräkningsåret. ***(K)***

Exempel på förändringar i produktionen som kan öka fosföverskottet är ändrade gödsel- eller foderinköp som medför ökad införsel av fosfor, ändrade grödval som medför minskad bortförsel av fosfor eller byte av produktionsinriktning.

4.7.3 Underlag för beräkning av fosforbalans (gäller inte växthus)

Du ska basera beräkningen på faktiska värden från det aktuella året. Vid kraftiga avvikelser från det normala ska du justera skörden till nivån för ett genomsnittligt år. ***(K)***

Om du inte brukar hela gården enligt KRAVs regler ska du bara räkna på den KRAV-certifierade delen. ***(K)***

*Via **www.greppa.nu** hittar du rådgivning och verktyg för att själv göra en fosforbalansberäkning.*

4.7.4 Aktuell markkarta vid överskott av fosfor (gäller inte växthus)

Om din fosforbalans visar på ett överskott av fosfor ska du inom ett år ha en markkarta som motsvarar standardkartering enligt god markkarteringssed. ***(K)***

Du behöver inte markkartera ***(K)***:

- naturbetesmark och permanenta trädor
- permanenta beten och ***långliggande vall*** på åkermark, såvida du inte håller mjölkkor på dessa beten
- tillfälliga arrenden (högst tre år i rad) och arrenden som ska tas ur certifieringen detta år på grund av att arrende upphör.

*För en definition av ”god markkarteringssed”, se ”Rekommendationer för gödsling och kalkning” på **www.jordbruksverket.se**.*

4.7.5 Gränsvärden för överskott av fosfor (gäller inte växthus)

Du ska begränsa hur mycket fosfor du tillför, med utgångspunkt i fosforbalansen och markkartan. För de marker som är fosforklassade ***P-AL klass*** III eller högre, ska du sträva efter att nå en balans mellan den mängd fosfor du för in och den mängd du för ut. För marker som har lägre fosforklasser (P-AL klass I–III) får du ha ett visst överskott (se tabell). ***(K)***

Tillåtet årligt överskott av fosfor på den KRAV-certifierade arealen i medeltal (kg/ha) över en femårsperiod ***(K)***:

P-AL-klass				
I	II	III	IV	V
+20	+10	+5	0	0

Regeln har följande undantag ***(K)***:

- Du får ha ett högre överskott än ovanstående värden i ***växtföljder*** som baseras på grönsaksodling på friland samt i frukt- och bärodling. I dessa fall ska större delen av gårdens KRAV-certifierade areal ha denna produktion. Det finns inget gränsvärde för sådana fall, vilket beror på att det saknas tillräcklig kunskap om rimliga överskott i den typen av växtföljder.
- Om du har KRAV-certifierad djurhållning tillåter KRAV att du har ett överskott på högst 2 kg fosfor/ha i P-AL klass IV och V, under förutsättning att du inte köper in stallgödsel eller annat gödselmedel som innehåller fosfor.

Enligt gällande lagstiftning får du maximalt tillföra 22 kg fosfor per hektar och år från organiska gödselmedel. Tillförseln ska beräknas som ett genomsnitt över en femårsperiod.

4.7.6 Åtgärdsplan vid överskott av fosfor (gäller inte växthus)

Om du har ett överskott av fosfor som överstiger tabellens gränsvärden (regel 4.7.5) så ska du redovisa en plan med åtgärder för att minska överskottet till det som anges i tabellen i regel 4.7.5. ***(K)***

Exempel på sådana åtgärder är minskade inköp av gödselmedel, ökad självförsörjningsgrad av foder eller ökad spridningsareal för gödsel. Du kan också behöva justera din växtföljd och öka andelen **baljväxter** *för att uppnå balans mellan fosfor och kväve.*

Åtgärdsplanen får inte sträcka sig längre än fem år. Åtgärdsplanen kan innebära att överskotten ska följas upp med tätare balansberäkningar. ***(K)***

Du ska följa åtgärdsplanen som du tar fram och den följs upp vid nästkommande ***kontrollbesök***, eller tidigare om ***certifieringsorganet*** begär det. Åtgärdsplanen ska vara uppfylld inom 5 år. ***(K)***

4.7.7 Krav på kvävebalans (gäller inte växthus)

Om du har ett större överskott av fosfor än det som anges i tabellen (regel 4.7.5) får ditt ***certifieringsorgan*** begära att du gör en kvävebalans och vid behov en åtgärdsplan. ***(K)***

När du beräknar kvävebalansen ska du räkna in kvävefixering och kvävenedfall. Beräkningen ska baseras på faktiska värden från det aktuella året. Vid kraftiga avvikelser från det normala ska du justera skörden till nivån under ett genomsnittligt år. Vid behov ska en rådgivare med kvalifikationer inom området utföra arbetet eller granska och godkänna det. ***(K)***

Via www.greppa.nu hittar du rådgivning och verktyg för att själv göra en växtnäringsbalansberäkning.

4.7.8 Åtgärdsplan vid överskott av kväve *(gäller inte växthus)*

Om ***certifieringsorganet*** med utgångspunkt i kvävebalansen bedömer att du har ett överskott av kväve så ska du ta fram en åtgärdsplan. I åtgärdsplanen ska du identifiera orsaken till kväveöverskottet och sedan kunna visa på åtgärder för att minska överskottet. ***(K)***

Åtgärdsplanen får inte sträcka sig längre än fem år. Åtgärdsplanen kan innebära att överskotten ska följas upp med tätare balansberäkningar. ***(K)***

Du ska följa åtgärdsplanen som du tar fram och den följs upp vid nästkommande ***kontrollbesök***, eller tidigare om certifieringsorganet begär det. ***(K)***

4.7.9 Krav på växtnäringsbalans för växthus

Du ska regelbundet göra växtnäringsbalansberäkningar och allt eftersom anpassa gödslingen till kulturernas behov. ***(K)***

Du behöver inte redovisa en ***växtnäringsbalans*** om du uppfyller något av följande kriterier ***(K)***:

- Du använder inte mer än 200 m² växthusyta vid något tillfälle under året.
- Du kan visa att bevattningsvatten inte släpps ut i omgivande miljö.

Beräkningen ska göras för ***(K)***:

- kväve, kalium och fosfor
- den yta som används för KRAV-certifierad odling i ***växthuset***
- varje växthus eller avdelning. Om du odlar i ett ***avgränsat substrat*** ska du göra en redovisning per kultur.

Växtnäringsbalansen ska beräknas varje år efter avslutad säsong, och finnas tillgänglig för kontroll senast den 31 mars året efter beräkningsåret. ***(K)***

4.8 Gödselmedel och jordförbättringsmedel

I det här avsnittet finns regler för vilka gödsel- och jordförbättringsmedel du får använda i KRAV-certifierad växtodling och vilka villkor som gäller vid sådan användning. Det finns även en regel för bedömning av rötrest från biogasanläggning.

För att underlätta för dig att avgöra om ett gödsel- eller jordförbättringsmedel är tillåtet kan producenten certifiera produkten enligt kapitel 12 (Produktionshjälpmedel). KRAVs märke för produktionshjälpmedel får då användas på produkten och i marknadsföringen. Producenten av ett gödsel- eller jordförbättringsmedel kan också begära att **FiBL** *gör en bedömning av om medlet är tillåtet (se regel 12.1.13). Observera att KRAV-certifieringen gäller för vissa användningsområden och för certifierade produktionshjälpmedel bör du följa rekommendationer från tillverkaren. Tillåtetbedömda gödsel- och jordförbättringsmedel finns publicerade på:* ***www.insatslista.se***

4.8.1 Användning av gödsel- och jordförbättringsmedel

Du ska i första hand använda gödsel- och jordförbättringsmedel som är rester från växtproduktion och djurhållning, till exempel ***gröngödsling*** och stallgödsel ***(EU)***. Du ska också ta hänsyn till kretsloppsprincipen, klimatpåverkan och risken att förbruka ändliga resurser ***(K)***.

När det finns ett behov hos grödan och när andra odlingstekniska åtgärder eller gödsel från gårdens egen ***ekologiska*** produktion inte kan täcka näringsbehovet, får du ta in gödsel till gården. Du får bara använda de organiska och oorganiska gödsel- och jordförbättringsmedel som är tillåtna enligt regel 4.8.4 och 4.8.8. ***(EU)***

4.8.2 Tungmetaller och andra oönskade ämnen

Om du använder gödsel- och jordförbättringsmedel som köps in eller tas in utifrån på annat sätt får det inte leda till att tungmetaller eller andra miljöfarliga ämnen eller smittoämnen anrikas i marken. ***(K)***

För att förhindra anrikning av tungmetaller ska du följa regel 4.4.7 och 4.4.8. ***(K)***

4.8.3 Inga genetiskt modifierade organismer

Du får inte använda gödsel- och jordförbättringsmedel som innehåller ***genetiskt modifierade organismer (EU)***. Gödsel- och jordförbättringsmedlen får heller inte vara framställda av eller med GMO ***(EU)***. Du får inte använda gödsel från djur som har utfodrats med GMO-foder om gödseln kan innehålla grobart material ***(K)***.

Om det finns risk att ett gödsel- och jordförbättringsmedel innehåller eller är framställt av eller med GMO ska du skaffa ett intyg som försäkrar att produkten inte innehåller GMO eller låta analysera produkten. Vid analys är det övre gränsvärdet för oavsiktlig förekomst av GMO 0,9 procent. ***(EU)***

4.8.4 Tillåtna organiska gödsel- och jordförbättringsmedel

Alla gödsel- och jordförbättringsmedel i tabellen är tillåtna enligt gällande EU-förordning för ekologisk produktion, men i vissa fall har KRAV mer långtgående villkor. Detta markeras med ***(K)*** i villkoren för användning.

Gödsel- och jordförbättringsmedel	Beskrivning, krav på sammansättning, villkor för användning	
Stallgödsel	Produkter som består av en blandning av exkrementer från djur och vegetabiliska material (***ströbädd***). Gödseln får inte komma från ***konventionell*** djurhållning som är otillåten enligt regel 4.8.5.	*EU*
Torkad stallgödsel och torkad fjäderfägödsel	Får inte komma från ***konventionell*** djurhållning som är otillåten enligt regel 4.8.5.	*EU*
Komposterade exkrementer från djur, inbegripet fjäderfägödsel och komposterad stallgödsel	Får inte komma från ***konventionell*** djurhållning som är otillåten enligt regel 4.8.5.	*EU*
Flytande exkrement från djur	Till exempel urin. Används efter kontrollerad jäsning och/eller lämplig utspädning. Får inte komma från ***konventionell*** djurhållning som är otillåten enligt regel 4.8.5.	*EU*
Källsorterat hushållsavfall som är komposterat eller ***fermenterat***	Vegetabiliskt och animaliskt hushållsavfall från ett slutet övervakat insamlingssystem som är godkänt av Jordbruksverket och som komposterats eller genomgått anaerob fermentering för biogasproduktion. Kompost och rötrester från källsorterat hushållsavfall ska vara certifierade enligt kapitel 12. *(K)* Insamlingen ska vara begränsad till matavfall av vegetabiliskt och animaliskt ursprung från restauranger, storkök och andra typer av kök, inbegripet centralkök och hushållskök.	*EU*
Torv	Endast i trädgårdsodling (grönsaks-, blomster- och trädodling, plantskola).	*EU*
Avfall från svampodling	Substratets ursprungliga sammansättning ska vara begränsad till de produkter som omfattas av avsnitt 4.8.	*EU*
Exkrementer från maskar (maskkompost) och insekter		*EU*
Komposterad eller ***fermenterad*** blandning av vegetabiliska material	Produkt från blandning av vegetabiliskt material som komposterats eller genomgått anaerob fermentering för biogasproduktion.	*EU*
Rötrester från biogasanläggning som enbart innehåller material som är tillåtna som gödsel- och jordförbättringsmedel, och som innehåller animaliska biprodukter.	Rötresterna ska vara certifierade enligt kapitel 12. *(K)* Animaliska biprodukter (inklusive biprodukter från vilda djur) ska vara av kategori 3 eller endast mag- och tarminnehåll av kategori 2 (Definition av kategori 2- och 3-material finns i förordning (EG) nr 1069/2009). Processerna ska överensstämma med förordning (EU) nr 142/2011. Ska inte appliceras på ***ätliga delar av grödan*** om den ska användas som livsmedel eller foder.	*EU*

Gödsel- och jordförbättringsmedel	Beskrivning, krav på sammansättning, villkor för användning	
Rötrester från biogasanläggning som innehåller otillåten stallgödsel och/eller animaliska biprodukter från djur vars gödsel KRAV inte tillåter (se regel 4.8.5).	Rötrester som innehåller både otillåten stallgödsel och animaliska biprodukter ska vara certifierade enligt kapitel 12. *(K)* Det får inte ingå gödsel från djur som är uppfödda i bur, eller gödsel som är otillåten enligt 4.8.6. När tillåtna och otillåtna gödselmedel rötas i en gemensam biogasanläggning får endast den andel av rötresten som motsvarar andelen tillåten gödsel i rötkammaren användas för KRAV-certifierad produktion. Minst 5 % av de substrat som tillförs biogasanläggningen på årsbasis ska dock komma från ***ekologisk*** produktion. Beräkningarna ska göras på ***torrsubstansinnehållet.*** Animaliska biprodukter (inklusive biprodukter från vilda djur) ska vara av kategori 3 eller endast mag- och tarminnehåll av kategori 2 (Definition av kategori 2- och 3-material finns i förordning (EG) nr 1069/2009). Processerna ska överensstämma med förordning (EU) nr 142/2011. Om animaliska biprodukter ingår ska rötresten inte appliceras på ***ätliga delar av grödan*** om den ska användas som livsmedel eller foder.	*EU*
Animaliska biprodukter enligt nedan: • Blodmjöl • Hovmjöl • Hornmjöl • Benmjöl • Benmjöl där gelatinet tagits bort • Fiskmjöl • Köttmjöl • Fjädermjöl, hårmjöl och chiquettemjöl • Ull • Päls* • Hår • Mjölkprodukter • Hydrolyserade proteiner	Produkterna ska vara certifierade enligt kapitel 12. Detta krav på certifiering gäller inte mjölkprodukter kategori 3-material. (K) Produkterna ska uppfylla kraven för kategori 2- eller kategori 3-material enligt förordning (EG) nr 1069/2009 om animaliska biprodukter. Ska inte appliceras på ***ätliga delar av grödan*** om den ska användas som livsmedel eller foder. Detta spridningsvillkor gäller inte mjölkprodukter. *(K)* *Högsta tillåtna halt krom (VI) i mg/kg torrsubstans: ej påvisbart	*EU*
Hydrolyserade proteiner av vegetabiliskt ursprung		
Vegetabiliska produkter och biprodukter	Till exempel halm, avslagna ***gröngödslingsgrödor***, vall, växtrester från parker och trädgårdsanläggningar, mjöl av oljekakor, kakaoskal, maltgroddar samt vissa andra avfall från livsmedelsindustrin. Framställningsprocessen får inte ha gjort materialet olämpligt för spridning som gödsel. När du använder restprodukter från industrin ska materialet ha analyserats på oönskade ämnen såsom läkemedelsrester, radioaktiva ämnen, smittoämnen eller tungmetaller. Livsmedelsklassade restprodukter är undantagna från detta krav. Se regel 4.4.7 för gränsvärden för tillförsel av tungmetaller. *(K)* Avfall ska hanteras och behandlas enligt gällande lag. Se framför allt Avfallsförordningen (SFS 2011:927).	*EU*

Gödsel- och jordförbättringsmedel	Beskrivning, krav på sammansättning, villkor för användning	
Alger, tång och därav beredda produkter	Produkter som är tillverkade av alger eller tång får ha gått igenom följande processer: • fysiska processer *(till exempel torkning, infrysning och malning)* • extraktion med vatten eller med sur och/eller alkalisk lösning • jäsning Endast ekologiska eller skördade på ett hållbart sätt i enlighet med del III punkt 2.4 i bilaga II i (EU) 2018/848.	*EU*
Sågspån och träflis Komposterad bark Träaska	Materialet ska komma från trä som inte är kemiskt behandlat efter avverkningen. Halmaska räknas inte som träaska. Aska från storskalig förbränning ska analyseras för tungmetaller så att du kan säkerställa att du inte överskrider KRAVs gränsvärden för tillförsel av tungmetaller, (se regel 4.4.7 och 4.4.8). *(K)* Aska från förbränning på den egna gården ska analyseras om du använder mer än 100 kg aska per hektar. Om aska används kontinuerligt behövs ny analys vart tredje år. *(K)*	*EU*
Avfall från blötdjur	Endast från hållbart fiske, enligt definitionen i artikel 2 i förordning (EU) nr 1380/2013, eller från ***ekologiskt*** vattenbruk.	*EU*
Äggskal	Får inte komma från ***konventionell*** djurhållning som är otillåten enligt regel 4.8.5.	*EU*
Humus- och fulvosyror	Endast om de erhålls genom rening av dricksvatten. *(K)*	*EU*
Kitin (polysackarid som framställs ur skal av kräftdjur)	Endast om de kommer från hållbart fiske, enligt definitionen i artikel 2 i förordning (EU) nr 1380/2013, eller från ***ekologiskt*** vattenbruk.	*EU*
Organiskt rikt sediment från sötvatten som bildats under syrefria betingelser (till exempel sapropel)	Endast organiska sediment som är utvunna som biprodukter från verksamhet i sötvatten eller tidigare sötvattensområden. Endast sediment från källor som är fria från föroreningar av bekämpningsmedel, långlivade organiska föroreningar och bensinliknande ämnen. Utvinningen ska ha skett på ett sätt som orsakar minsta möjliga påverkan på vattenmiljön. Högsta tillåtna koncentration i mg/kg torrvikt: • koppar: 70 • nickel: 25 • bly: 45 • zink: 200 • kvicksilver: 0,4 • krom (totalt): 70 • krom (VI): ej påvisbart • Kadmiun: 0,7 Fr.o.m den 16 juli 2022 gäller de relevanta gränsvärden för förorenade ämnen som fastställs i förordning (EU) nr 2019/1009.	*EU*
Biokol	Produkt från pyrolys av organiskt material av vegetabiliskt ursprung som används som jordförbättringsmedel. Endast från obehandlat material eller material behandlat med tillåtna växtskyddsmedel enligt regel 4.9.3. Biokol ska analyseras för polycykliska aromatiska kolväten (PAH), högsta tillåtna halt PAH är 4 mg/kg torrsubstans. Biokol som förs in till gården ska analyseras så att du kan säkerställa att du inte överskrider KRAVs gränsvärden för tillförsel av tungmetaller (se regel 4.4.7 och 4.4.8) *(K)*. Fr.o.m den 16 juli 2022 gäller de relevanta gränsvärden för förorenade ämnen som fastställs i förordning (EU) nr 2019/1009.	*EU*

Du får också använda gödsel- och jordförbättringsmedlen enligt tabellen om de gått igenom andra biologiska eller ***fysikaliska processer*** som syftat till att utvinna eller koncentrera näringsämnen från organiska restprodukter. Men du får inte använda gödsel- och jordförbättringsmedel eller produkter som renats fram så att näringsämnena huvudsakligen finns i oorganisk form. ***(EU)***

4.8.5 Stallgödsel från konventionell produktion som inte är tillåten

Du får använda stallgödsel från ***konventionell*** djurhållning, med följande undantag ***(EU)***:

- Det är inte tillåtet att använda stallgödsel från specialiserad produktion av nötkreatur i spaltgolvsboxar. Dock från integrerad produktion av nötkreatur där ungdjur går på spalt.
- Det är inte tillåtet att använda stallgödsel från slaktsvinsbesättningar med mer än 50 slaktsvin i årlig produktion. Dock från besättningar med ***ströbädd*** i storboxsystem.
- Det är inte tillåtet att använda stallgödsel från slaktkycklingar och andra slaktfåglar. Gödsel från besättningar med en beläggningsgrad på maximalt 21 kg/m^2 är dock tillåten om det finns dokumentation som styrker att fodret är fritt från koccidiostatika.
- Det är inte tillåtet att använda stallgödsel från burhöns, pälsdjur eller andra djur i ***burar***.

4.8.6 Otillåtna organiska gödsel- och jordförbättringsmedel

Förutom det som anges i regel 4.8.5 så får du heller inte använda följande organiska gödsel- och jordförbättringsmedel:

- Animaliska biprodukter i kategori I enligt förordning (EG) nr 1069/2009 ***(EU)***
- Guano ***(K)***
- Xylit ***(K)***
- Leonardit ***(K)***
- Humus- och fulvosyror som erhålls genom oorganiska salter eller lösningar ***(K).***
- Jordbakterier eller andra mikroorganismer som är ***genetiskt modifierade*** ***(EU)***
- Avloppsslam, vare sig från egen trekammarbrunn eller i annan form ***(EU)***
- Humanurin eller humanfekalier i någon form ***(EU)***
- Gödsel från djur som har fått GMO-foder, om gödseln kan innehålla grobart material ***(K)***
- Blandningar av tillåtna och otillåtna gödsel- och jordförbättringsmedel. Enda undantaget är rötrester från biogasproduktion, se regel 4.8.4 ***(EU)***
- Övriga medel som inte angetts som tillåtna ***(EU)***

4.8.7 Användning av rötrest från biogasanläggning

Du får använda rötrester från biogasanläggningar där tillåtna och otillåtna gödsel- och jordförbättringsmedel enligt regel 4.8.5 blandas ***(EU)*** under förutsättning att biogasanläggningen är certifierad enligt kapitel 12 i KRAVs regler ***(K).***

Kravet på certifiering eller tillåtetbedömning gäller även biogasanläggningar på den egna gården, om de hanterar både tillåten och otillåten gödsel. Endast den mängd rötrest som motsvarar andelen ingående tillåten gödsel får användas på KRAV-certifierad mark. ***(K)***

Om det bara är tillåten gödsel som ingår i den blandning av material som rötas så krävs ingen bedömning av om rötresten är tillåten, men du som använder rötresten ska kunna uppvisa dokumentation på allt material som ingår i processen. ***(K)***

4.8.8 Tillåtna oorganiska gödsel- och jordförbättringsmedel

Du får använda oorganiska gödsel- och jordförbättringsmedel i sin naturliga form. Mineralprodukter får inte ha genomgått processer som syftat till att göra dem mer lättlösliga, undantaget malning. Fysikalisk extraktion är tillåten. Produkterna får inte innehålla ämnen som är uttryckligen otillåtna enligt regel 4.8.9, eller ha för höga halter av oönskade ämnen enligt regel 4.8.2. ***(K)***

Alla gödsel- och jordförbättringsmedel i tabellen är tillåtna enligt EU-förordningen, men i vissa fall har KRAV mer långtgående villkor. Detta markeras med ***(K)*** i den text som beskriver villkor för användning.

Gödsel- och jordförbättringsmedel	Beskrivning, krav på sammansättning, villkor för användning	
Råfosfat, mjukt malet	Ska ha trikalciumfosfat och kalciumkarbonat som huvudbeståndsdelar. Se exakt definition i förordning (EU) nr 2019/1009. Kadmiumhalten får vara högst 12 mg/kg P (K).*	*EU*
Kaliumråsalt, (*till exempel kainit*)	Produkt erhållen från kaliumråsalter. Minsta halt av näringsämnen (viktprocent): 9% K2O* Kalium uttryckt som vattenlöslig K20: 2% MgO* Magnesium i form av vattenlösliga salter uttryckta som magnesiumoxid Från oraffinerade kaliumsalter. Se exakt definition i förordning (EU) nr 2019/1009.	*EU*
Kaliumsulfat och kalimagnesia	Framställt av kaliumråsalt genom fysikalisk extraktion. Får innehålla magnesiumsalt.	*EU*
Vinass och vinassextrakt	Vinass från salmiakproduktion är inte tillåten.	*EU*
Kalciumkarbonat, till exempel mald kalksten, kalkspat, kalcit, märgel, kalkhaltiga havsalger (maerl), fosfathaltig krita	Endast naturligt förekommande.	*EU*

Gödsel- och jordförbättringsmedel	Beskrivning, krav på sammansättning, villkor för användning	
Kalcium- och magnesiumkarbonat	Endast naturligt förekommande, till exempel dolomitkalk och annan magnesiumhaltig kalksten.	*EU*
Magnesiumsulfat (kieserit)	Endast naturligt förekommande.	*EU*
Lösning av kalciumklorid	Behandling av blad på äppelträd efter konstaterad kalciumbrist.	*EU*
Gips (kalciumsulfat)	Endast naturligt förekommande. *Se exakt definition i förordning (EU) nr 2019/1009.**	*EU*
Kalk från sockerindustrin	Biprodukter från framställning av socker från sockerbetor och sockerrör.	*EU*
Industrikalk från framställning av vakuumsalt	Biprodukt från produktion av vakuumsalt från saltfyndigheter i berg.	*EU*
Rent svavel	Renad naturprodukt eller industriellt framställd produkt. *Se exakt definition i förordning (EG) nr 2003/2003, nr 3 bilaga I.D t.o.m 15 juli 2022.**	*EU*
Spårämnen (Mikronäringsämnen)	Oorganiska gödselmedel som innehåller mikronäringsämnen enligt förteckningen i bilaga I.E till förordning (EG) nr 2003/2003 t.o.m 15 juli 2022.* Se även regel 4.8.10 (K).	*EU*
Natriumklorid (NaCl)	Endast havs- och stensalt	*EU*
Stenmjöl (till exempel kisel-, basalt- och granitmjöl) och leror	Inklusive värmebehandlade produkter av lera/lermineral som vermikulit, perlit och leca.	*EU*

Fr.o.m den 16 juli 2022 gäller de relevanta gränsvärden för förorenade ämnen som fastställs i förordning (EU) nr 2019/1009

4.8.9 Otillåtna oorganiska gödselmedel

Du får inte använda följande oorganiska gödselmedel:

- Aluminiumkalciumfosfat ***(K)***
- Basisk slagg ***(K)***
- ***Konstgödsel*** (syntetiska handelsgödselmedel) ***(EU)***
- Kvävesalter eller lösningar av dem ***(EU)***
- Övriga medel som inte angetts som tillåtna ***(EU)***

4.8.10 Mikronäringsämnen

Du får använda särskilda gödselmedel med mikronäringsämnen om behovet av mikronäringsämnen inte kan täckas med rimliga givor av andra tillåtna gödselmedel och om bristen är uppenbar. ***(EU)***

I fältmässig odling ska du utifrån tidigare erfarenheter eller analyser visa på brist, såvida inte tydliga bristsymptom finns. I ***växthusodling*** med datastyrd näringstillförsel får bristsymptom kalkyleras i förväg. ***(K)***

Du får inte använda mikronäringsgödselmedel som innehåller kväve i sådan mängd att det får betydelse för växternas kväveförsörjning. Du får inte heller

använda gödselmedel som innehåller flera mikronäringsämnen om du inte kan visa att grödorna lider brist på alla de ingående mikronäringsämnena. Mikronäringsämnena får tillföras jorden eller i växande gröda. För definition av mikronäringsämnen, se tabellen i regel 4.8.8. ***(EU)***

✚ *4.8.11 Mikroorganismer*

Du får använda preparat av mikroorganismer för att förbättra jordens allmänna tillstånd eller tillgängligheten på näringsämnen i jorden eller till grödan. ***(EU)***

4.9 Växtskydd

I det här avsnittet finns regler för vilka ***växtskyddsmedel*** du får använda i KRAV-certifierad växtodling och vilka villkor som gäller för användningen.

Växtskyddsmedel ska vara godkända av Kemikalieinspektionen för att få säljas, och i många fall även för att få användas. Enligt förordningarna (EG) nr 1107/2009 och SFS 2014:425 om godkännande av växtskyddsmedel ska även fysikaliskt verkande växtskyddsmedel som såpor och paraffinolja godkännas av Kemikalieinspektionen. I förordningarna finns även regler om hur du får använda kemiska produkter eller bioteknikska organismer för att bekämpa skadegörare. Allmänkemikalier är undantagna från kravet för godkännandet av Kemikalieinspektionen så längre de listas i del C i bilagan till förordning (EU) nr 540/2011. Fullständiga villkor för användning för dessa ämnen finns på Jordbruksverkets webbsida ***www.jordbruksverket.se****.*

För att underlätta för dig att avgöra om ett växtskyddsmedel är tillåtet kan tillverkaren certifiera produkten enligt kapitel 12 (Produktionshjälpmedel). De får då använda KRAVs märke för produktionshjälpmedel på produkten och i sin marknadsföring. Tillverkaren av ett växtskyddsmedel kan också begära att ett **FiBL** *gör en bedömning av om medlet är tillåtet (se regel 12.1.13). Tillåtetbedömda växtskyddsmedel finns publicerade på* ***www.insatslista.se***

4.9.1 Förebyggande metoder

Du ska i största möjliga utsträckning använda förebyggande metoder mot ogräs och skadegörare. Du får använda preparat med naturliga fiender som består av nematoder, insekter eller spindeldjur (NIS) och som är godkända av Naturvårdsverket. Du får bara använda de ***växtskyddsmedel*** som tas upp i regel 4.9.3 vid ett direkt hot mot grödan. ***(EU)***

Du ska minimera risken för att ogräs, skadeinsekter och sjukdomar angriper dina grödor genom att gynna skadegörarnas naturliga fiender, välja lämpliga arter eller sorter, ha en lämplig växtföljd, samt genom att använda mekaniska eller fysikaliska metoder. ***(EU)***

Du får bekämpa ogräs termiskt (med värme) och elektriskt ***(EU)***. Du får inte sterilisera jord på termisk väg ***(K)***.

4.9.2 Inga genetiskt modifierade organismer

Du får inte använda ***växtskyddsmedel*** som innehåller ***genetiskt modifierade organismer***. Växtskyddsmedlen får heller inte vara framställda av eller med GMO. ***(EU)***

Om det finns risk att ett växtskyddsmedel innehåller eller är framställt av eller med GMO ska du skaffa ett intyg som försäkrar att produkten inte innehåller GMO eller låta analysera produkten. ***(K)***

Vid analys är det övre gränsvärdet för oavsiktlig förekomst av GMO 0,9 procent. ***(EU)***

4.9.3 Tillåtna växtskyddsmedel

Du får använda vissa typer av ***växtskyddsmedel*** i din KRAV-certifierade odling. Inget växtskyddsmedel får användas mot ogräs. Men observera att växtskyddsmedel ska vara godkända av Kemikalieinspektionen. Alla växtskyddsmedel i tabellerna är tillåtna enligt gällande EU-förordning för ekologisk produktion. Fullständiga villkor för användning finns på Kemikalieinspektionens webbsida ***www.kemi.se***.

Allmänkemikalier

*Livsmedelsbaserade allmänkemikalier från vegetabiliskt eller animaliskt ursprung enligt definitionen i artikel 2 i förordningen (EG) nr 178/2002 markeras med en * i tabellen nedan. De behöver inte godkännas av KEMI för att få användas.*

Namn	Beskrivning, krav på sammansättning, villkor för användning	
Equisetum arvense L.*		*EU*
Kitosanhydroklorid *	Som erhålls från *Aspergillus*, ekologiskt vattenbruk eller hållbart fiske enligt Art. 2 i förordning (EU) nr 1380/2013	*EU*
Sackaros*		*EU*
Kalciumhydroxid (släckt kalk)		*EU*
Vinäger*		*EU*
Lecitin*		*EU*
Salix spp. Cortex*		*EU*
Fruktos*		*EU*
Natriumvätekarbonat (natriumbikarbonat)		*EU*
Vassle*		*EU*
Solrosolja *		*EU*
Urtica spp. (*Urtica dioica* extract) (*Urtica urens* extract)*		*EU*

Namn	Beskrivning, krav på sammansättning, villkor för användning	
Väteperoxid		*EU*
Natriumklorid (salt)		*EU*
Öl*		*EU*
Senapsfröpulver *		*EU*
Lökolja*		*EU*
L-cystein (E 920)		*EU*
Komjölk*		*EU*
*Allium cepa** L. lökextrakt		*EU*

Lågriskaktiva ämnen

Namn	Beskrivning, krav på sammansättning, villkor för användning	
COS-OGA Chito-OligoSackarid - Oligo-galakturonsyra		*EU*
Cerevisan och andra produkter baserade på fragment av celler från mikroorganismer	Får inte vara framställd av genetiskt modifierade organismer.	*EU*
Järnfosfat (järn(III) ortofosfat)		*EU*
Laminarin	Kelp ska antingen odlas ekologiskt i enlighet med gällande EU-förordning för ekologisk produktion eller skördas på ett hållbart sätt i enlighet med Art. 2 i förordning (EU) nr 1380/2013.	*EU*

Mikroorganismer

Alla mikroorganismer (bakterier, virus och svamp) som anges i del A, B och D i bilagan till förordning (EU) nr 540/2011 får användas, förutsatt att de inte härrör från genetiskt modifierade organismer.

Andra substanser

Namn	Beskrivning, krav på sammansättning, villkor för användning	
Spinosad		*EU*
Koldioxid		*EU*
Etylen	Endast på potatis; den kan dock också användas på citrus som en del av en strategi för att förhindra skador av fruktflugor	*EU*
Fettsyror (till exempel Kaliumsalt (såpa) av fettsyror)	Alla användningsområden godkända, utom ogräsbekämpning.	*EU*

Namn	Beskrivning, krav på sammansättning, villkor för användning	
Allium sativum (vitlöksextrakt)		*EU*
Hydrolyserade proteiner utom gelatin		*EU*
Kaliumvätekarbonat (Kaliumbikarbonat)		*EU*
Repellenter (doftämnen) av animaliskt eller vegetabiliskt ursprung/ fårtalg		*EU*
Feromoner och andra semiokemikalier	Endast i fällor och dispensrar.	*EU*
Aluminiumsilikat (kaolin)		*EU*
Kiselgur (diatoméjord)		*EU*
Kvartssand		*EU*
Azadiraktin utvunnet ur frön av *Azadirachta indica* (Nimträd)		*EU*
Vegetabiliska oljor: citronellaolja, Kryddnejlikaolja, rapsolja, myntaolja, apelsinolja, tea tree olja	Alla användningsområden godkända, utom ogräsbekämpning.	*EU*
Pyretriner	Endast av vegetabiliskt ursprung.	*EU*
Svavel		*EU*
Paraffinolja		*EU*
Svavelkalk (kalciumpolysulfid)		*EU*
Maltodextrin	Får inte vara framställd av eller med ***genetiskt modifierade organismer.***	*EU*
Terpener: Eugenol, geraniol och tymol		*EU*

4.9.4 Otillåtna växtskyddsmedel

Du får inte använda följande växtskyddsmedel trots att de är tillåtna enligt gällande EU-förordning för ekologisk produktion (K):

- Pyretroider
- Deltametrin
- Lambda-cyhalotrin
- Koppar i form av kopparhydroxid, kopparoxiklorid, kopparsulfat och kopparoxid
- Bordeauxvätska (kopparoxid, släckt kalk)

4.9.5 Tillsatser i växtskyddsmedel

Du får inte använda pyretrumextrakt med tillsats av piperonylbutoxid. ***(K)***

4.10 Utsäde och vegetativt förökningsmaterial

Avsnittet beskriver vilka krav det finns på utsäde och vegetativt förökningsmaterial.

Om du odlar utsäde till försäljning ska utsädeslagstiftningen följas. Utsäde av lantbruksväxter ska vara certifierat enligt lagstiftningen. Undantag finns för så kallade bevarandesorter. Utsäde av köksväxter ska vara certifierat eller uppfylla de krav för kontrollerat standardutsäde som Jordbruksverket föreskriver, se ***www.jordbruksverket.se.***

Kommissionen arbetar med en förändring av reglerna för ekologiska groddplantor (fröplantor) som kan komma att påverka KRAVs regler.

4.10.1 Ekologiskt utsäde och annat växtförökningsmaterial

Denna regel gäller för dig som använder bruksutsäde. Du som har certifierad utsädesodling, se regel 4.10.5 - 4.10.7

Du ska använda ***ekologiskt*** växtförökningsmaterial när det finns tillgängligt.

Om det inte finns får du använda växtförökningsmaterial från omställningsmark. Plantor för utplantering av ettåriga växter ska alltid vara ekologiska. Ekologiskt förökningsmaterial innebär att utsäde och annat växtförökningsmaterial ska vara certifierade enligt KRAVs regler eller förordning (EU) nr 2018/848. ***(EU)***

Du får använda utsäde eller annat förökningsmaterial som du har producerat på egen omställningsmark, om det gått 12 månader från att marken började läggas om innan du skördar. Du får använda ditt egna växtförökningsmaterial även om det finns ekologiskt växtförökningsmaterial tillgängligt av samma sort. ***(EU)***

Tillgängligt ekologiskt förökningsmaterial finns registrerat i den svenska databasen, organicXseed-Sverige, ***se.organicxseeds.com****.*

Om tillgängligt ekologiskt förökningsmaterial och förökningsmaterial från omställningsmark inte är lämpligt för din produktion när det gäller kvalitet eller kvantitet, om du inte kan få leverans i tid före sådd eller plantering kan du ansöka om ett individuellt undantag för att få kunna använda konventionellt, obetat förökningsmaterial. Du kan också ansöka om undantag om du kan motivera användningen av utsäde för forskning, tester i småskaliga fältförsök, för produktinnovation, eller i syfte att bevara sorter.

När ekologiskt förökningsmaterial och förökningsmaterial från omställningsmark har tagit slut kan du ansöka om ett individuellt undantag som ger dig rätt att använda konventionellt förökningsmaterial om det inte är kemiskt behandlat efter skörd.

Du ansöker om undantag till ditt certifieringsorgan via databasen organicXseeds. Du ska få ditt undantag beviljat innan sådd eller plantering.

När det inte finns ekologiskt förökningsmaterial och förökningsmaterial under omställning av vissa grödgrupper kan Jordbruksverket bevilja en generell dispens som ger dig rätt att använda konventionellt icke-kemiskt behandlat förökningsmaterial. Sådana

generella dispenser dokumenteras i databasen organicXseed. Det finns dock begränsningar för användning av konventionellt vegetativt förökningsmaterial, se regel 4.10.6.

Från och med 2037 ska du använda ekologiskt utsäde.

✚ 4.10.2 Heterogent växtförökningsmaterial

Du får använda ***ekologiskt heterogent växtförökningsmaterial.*** ***(EU)***

Tillgängligt ekologiskt heterogent växtförökningsmaterial finns registrerat i den svenska databasen, organicXseed-Sverige, se.organicxseeds.com.

Du som producerar ekologiskt heterogent växtförökningsmaterial ska anmäla produktionen till Jordbruksverket, se mer information på ***www.jordbruksverket.se***

4.10.3 Behandlat utsäde

Du får inte använda kemiskt behandlat utsäde eller annat växtförökningsmaterial i KRAV-certifierad odling, men förökningsmaterialet får vara behandlat med biologiska medel eller värmebehandlat. ***(EU)***

4.10.4 Omställningstid vid produktion av ekologiskt växtförökningsmaterial

Omställningstiden vid produktion av växtförökningsmaterial är olika för olika grödor. Du som producerar ekologiskt växtförökningsmaterial ska ***(EU)***:

- så eller sätta ettåriga växter på mark där omställningen påbörjades minst två år före sådd av grödan
- skörda fleråriga foderväxter på mark där omställningen påbörjades minst två år före skörd, och grödan ska vara odlad minst två säsonger
- skörda andra fleråriga växter på mark där omställningen påbörjades minst tre år före skörd, och grödan ska vara odlad minst två säsonger.

Dessa regler gäller de odlingar som etableras från och med 2022. Har du anlagt en utsädesgröda 2021 ska du följa EU förordning (EU) nr 834/2007. ***(EU)***

4.10.5 Utsäde vid produktion av växtförökningsmaterial

Det utsäde eller annat växtförökningsmaterial du använder för att producera ekologiskt växtförökningsmaterial får vara konventionellt om det inte behandlats kemiskt. Det får vara värmebehandlat. Förökningsmaterialet får inte vara framställt av eller med ***genetiskt modifierade organismer***. ***(EU)***

↻ 4.10.6 Produktion av utsäde på omställningsmark

Du kan odla ***omställningsutsäde*** under förutsättning att du anmälde marken till omställning minst 12 månader innan du skördar omställningsutsädet. Du får sälja omställningsutsäde med märkningen *”Utsäde producerat på mark under omställning till KRAV-certifierad produktion”.* ***(EU)***

4.10.7 Nedklassat utsäde

Om du odlar utsäde på KRAV-certifierad mark och utsädet klassas ned får du endast använda eller sälja grödan som KRAV-certifierad produkt i följande fall ***(EU):***

- Du har sått grödan med ekologiskt utsäde.
- Jordbruksverket har beslutat om generellt undantag för att använda konventionellt obehandlat utsäde av den sort du odlar.
- Du har sökt och fått individuellt undantag för den sort du odlar, och det har beviljats innan du sått grödan.

Om du odlar utsäde på omställningsmark enligt regel 4.10.6, och utsädet klassas ned får du i de fall som nämns ovan använda eller sälja skörden som foder från omställning.

Bedömer du att det är lämpligt utifrån skälen för nedklassning av utsädesodlingen får du också använda skörden som eget utsäde, både när du odlat den på KRAV-certifierad mark och på omställningsmark.

4.10.8 Begränsningar och villkor för användning av konventionellt vegetativt växtförökningsmaterial för fleråriga växter

När det inte finns ***ekologiskt*** vegetativt förökningsmaterial tillgängligt får du med vissa begränsningar använda ***konventionellt***. Om du använder konventionellt vegetativt förökningsmaterial, som är avsett för plantering och för produktion av andra produkter än utsäde och vegetativt förökningsmaterial, gäller följande ***(EU)***:

- För växter med kortare kulturtid än ett år som förökas vegetativt genom sticklingar, ska förökningsmaterialet komma från moderplantor som odlats ekologiskt i minst en växtsäsong när det gäller frilandsodling. För ***växthusodling*** motsvaras växtsäsong av växtens normala kulturtid. Exempel på sticklingsförökade växter är rosmarin, dragon eller julstjärna.
- För odling av växter med längre kulturtid än ett år, får konventionellt odlade plantor användas, under förutsättning att skörden säljs som ekologisk tidigast kalenderåret efter planteringen.
- För odling av blomsterlökar för produktion av snittblommor, ska löken vara ekologisk.
- för produktion av snittblommor från annat vegetativt förökningsmaterial än lök ska det vegetativa förökningsmaterialet vara ekologiskt senast 2025.

Med kulturtid menas tiden från plantering eller sådd till skörd eller försäljning. När du använder konventionellt förökningsmaterial ska det vara kemiskt obehandlat efter skörd eller upptagning, se regel 4.10.2. ***(EU)***.

4.10.9 Utsäde för groddning och skottodling

Utsäde för groddning och skottodling i vatten utan näringstillsats måste alltid vara KRAV-certifierat. Du får bara använda ett inert odlingsmedium. Du får inte använda ***omställningsutsäde***. För skottodling i jord gäller samma regler som för utsäde generellt. ***(EU)***

4.11 Odling i växthus

I det här avsnittet finns särskilda regler för ***växthus***. Du som odlar i växthus ska även följa alla övriga regler för växtodling i det här kapitlet, utom regler där rubriken är markerad med ”Gäller inte växthus”. Växthusproduktionen ska ske på och i levande jord och du ska använda kortsiktiga gröngödselgrödor och baljväxter samt växtmångfald för att öka markbördigheten och den biologiska aktiviteten i jorden. ***(EU)***

4.11.1 Så- och planteringsjordar

Du får använda vermikulit, sand, lera, lättklinker och perlit i så- eller planteringsjordar. I övrigt får du använda de gödsel- och jordförbättringsmedel som är tillåtna enligt regelavsnitt 4.8. ***(K)***

4.11.2 Undantag för odling i avgränsade substrat

Du får varken odla i enbart biologiskt inaktiva material eller utan kontakt med alven eller berggrunden. Genom undantag får du ***(EU)***:

- odla växter för produktion av prydnadsväxter och örter som säljs i kruka till slutkonsumenten
- odla grodd- eller utplanteringsplantor i behållare för vidare omplantering
- odla på sådana ytor som var ***ekologiskt*** certifierade för odling i ***avgränsade bäddar*** före den 28 juni 2017. Du får inte utöka dessa ytor. Detta undantag gäller fram till den 31 december 2031.

Om du odlar i ett ***avgränsat substrat*** enligt något av de tre undantagen ovan behövs ingen ***omställningstid*** ***(EU)***.

Om du tillför växtnäring efter att du planterat, så ska varje planta ha minst 30 liter jord. Detta gäller ettåriga grönsakskulturer med lång kulturtid, såsom tomat, gurka, paprika och aubergine. Övriga kulturer ska ha minst 0,2 liter substrat. Övriga kulturer innefattar huvudsakligen örtkryddor och sallat, men även bärkulturer som jordgubbar ingår i denna grupp. ***(K)***

För plantor som sedan omplanteras på friland eller i större jordvolym i ***växthus*** finns inga storlekskrav på krukan, men de ska odlas i ett biologiskt aktivt material. ***(K)***

Detaljregler för tillämpning av odling av baljväxter, gröngödsling och växtmångfald i växthus är inte klara när KRAVs regler granskas och publiceras men vi bedömer att du hittar dem i ”Nationella riktlinjer för ekologisk produktion” på ***nationellariktlinjer.ekofakta.se.***

Senast den 31 december 2026 ska EU-kommissionen presentera en rapport om anändningen av avgränsade bäddar inom ekologiskt jordbruk. Rapporten kan leda till ett nytt lagförslag.

4.11.3 Hydrokulturer

Hydrokultur är när du odlar växterna i en näringslösning. Du får bara odla vattenväxter på detta sätt. ***(EU)***

Groddning räknas inte som en hydrokultur.

4.11.4 Konstljus

Du får inte använda konstljus som enda ljuskälla under hela växtens liv. ***(K)***

För skottodling som sker i jord gäller ***växthusreglerna***, så konstljus får inte vara enda ljuskällan. Vid groddning tillsätts däremot endast vatten och det räknas därför inte som växthusodling, så den produktionen behöver inte ha något dagsljus. ***(K)***

4.12 Svampodling

I det här avsnittet finns speciella regler för dig som odlar svamp. I övrigt ska du följa de regler i kapitel 2, 3, 4 och 20 som är tillämpliga.

4.12.1 Substrat

Substratet som du odlar din svamp i får endast innehålla ***(EU)***:

- stallgödsel från ***ekologisk*** djurhållning eller från djurhållning under ***omställning***
- stallgödsel från ***konventionell*** djurhållning om stallgödsel enligt första punkten inte finns tillgänglig och förutsatt att den är tillåten som gödsel- och jordförbättringsmedel (se regel 4.8.5), samt utgör högst 25 procent av substratets totala vikt före eventuell kompostering och vattentillsats
- andra produkter av jordbruksursprung, till exempel halm, från ekologisk produktion
- torv som inte är kemiskt behandlad
- trä som inte är behandlat med kemiska produkter efter fällning
- mineralprodukter som är tillåtna som gödsel- och jordförbättringsmedel (se regel 4.8.8)
- vatten
- jord.

4.12.2 Konstljus

Du får odla svamp i mörker och du får använda konstljus som enda ljuskälla när du arbetar med odlingen. ***(EU)***

4.13 Tillval: Hygienregler vid odling och hantering av frukt och grönt

För de flesta typer av produktion innehåller KRAVs regler inte specifika hanteringsregler för att uppfylla lagstiftning eller olika branschriktlinjer. I allmänhet menar vi att de branschriktlinjer som finns på respektive område får komplettera KRAVs regler.

För att underlätta för dig som vill ha en oberoende tredjepartsgranskning av att du följer nedanstående hygienregler finns dock detta avsnitt för odling och hantering av frukt och grönt. Du väljer själv om du vill att ditt certifieringsorgan kontrollerar att du följer reglerna. Du som blir certifierad för reglerna i detta avsnitt uppfyller ”Från Sverige”-märkningens regel 5.1.1 för produkterna matpotatis, frukt, bär, rotfrukter, grönsaker och svamp.

4.13.1 Anmäla verksamheten

Du ska anmäla till ditt ***certifieringsorgan*** om du vill bli certifierad för detta regelområde i god tid innan du vill att certifieringen ska vara klar. Efter godkänd ***kontroll*** utfärdar ditt certifieringsorgan ett ***certifikat*** om att de frivilliga hygienreglerna är uppfyllda.

4.13.2 Riskbedömning av vattenkällor för bevattning och tvätt

Du ska årligen göra en riskbedömning med avseende på livsmedelssäkerhet och gå igenom rutiner och faror som kan finnas som påverkar din vattenkälla. Du ska ta hänsyn till förändrade förutsättningar som kan påverka vattenkvaliteten som till exempel att du byter vattenkälla. Du ska dokumentera din riskbedömning. Dokumentationen ska innehålla:

- vilka vattenkällor du använder
- vilken bevattningsteknik du använder
- vilka eventuella föroreningskällor din produktion är utsatt för
- vilken typ av gröda du odlar
- hur den skördade produkten kommer att konsumeras *Exempel: konsumenten förväntas skölja salladen innan den äts rå, vinterpotatis skalas och kokas eller steks innan den äts.*
- vilka förebyggande åtgärder du gör.

I Branschriktlinjerna för livsmedelssäkerhet vid produktion av frilandsodlade grönsaker och bär finns hjälpmedel i form av flödesscheman som du kan använda som hjälp vid riskbedömningen av vattenkällan. Du hittar dem på: ***www.livsmedelsverket.se***

4.13.3 Vattnets mikrobiologiska kvalitet

Du ska provta bevattningsvatten och sköljvatten enligt det schema du bestämt vid din riskbedömning och du ska kunna styrka vattenkällornas mikrobiologiska kvalitet, exempelvis genom godkända analysresultat för provtagning.

För verktyg och vägledning vid provtagning av din vattenkälla se Branschriktlinjerna för livsmedelssäkerhet vid produktion av frilandsodlade grönsaker och bär.

Du hittar Branschriktlinjerna för livsmedelssäkerhet vid produktion av frilandsodlade grönsaker och bär på Livsmedelsverkets hemsida: ***www.livsmedelsverket.se***.

4.13.4 Lämplig bevattningsteknik samt tidpunkt för bevattning under odlingssäsong

Om bevattningsvattnet kommer i kontakt med ätliga delar av grödan ska vattnet hålla dricksvattenkvalitet. Vid bevattning i nära anslutning till skörd ska det ske på ett sådant sätt att stänk av jord på de ätliga delarna undviks. Du ska kunna redogöra för vilka bevattningstekniker som du använder för respektive gröda när du har bevattnat.

Rätt utförd bevattning är speciellt viktigt för grönsaker och bär som konsumeras råa.

4.13.5 Hygien

Du ska ha skriftliga rutiner för:

- personalhygien
- hur man ska agera vid skada eller sjukdom.

Alla som arbetar med odling och hantering ska:

- ha tillgång till toaletter med möjlighet till handtvätt
- alltid tvätta händerna innan arbete påbörjas och efter toalettbesök
- ha hela och rena skydds- och arbetskläder
- känna till rutinerna för personalhygien och för hur man ska agera vid skada eller sjukdom.

4.13.6 Emballage och utrustning

Du ska hantera och förvara allt emballage som kommer i kontakt med produkten på ett sådant sätt att kontamination av smitta och främmande föremål inte sker.

För att undvika smitta och annan kontaminering ska du ha skriftliga rutiner för:

- rengöring av maskiner och utrustning
- rengöring av emballage som du avser att återanvända
- rengöring av redskap som kommer i kontakt med produkterna.

Du ska kunna redogöra för hur emballaget du använder förvaras i väntan på att användas, och hur det hanteras vid skörd. Emballaget får inte förorenas av smitta, främmande föremål eller skadedjur.

Stöd finns i Branschriktlinjerna för livsmedelssäkerhet vid produktion av frilandsodlade grönsaker och bär. Rengöringsrutinerna ska spegla den typ av produktion som du har och det ska vara relevant utifrån ett livsmedelsperspektiv. Mer detaljerade rutiner förväntas av producenter av ätfärdiga grönsaker och bär samt de producenter som sköljer ätfärdiga grönsaker och bär.

Djurhållning

5

Reglerna i det här kapitlet beskriver hur du ska bedriva KRAV-certifierad djurhållning. Du som är certifierad för djurhållning ska också följa de allmänna reglerna i kapitel 2, 3 samt kapitel 20 och reglerna i kapitel 4 Växtodling.

Detta kapitel innehåller:

- 5.1 Gemensamma regler för alla djurslag
- 5.2 Nötkreatur
- 5.3 Får och Getter
- 5.4 Grisar
- 5.5 Fjäderfän

5.1 Gemensamma regler för alla djurslag

Reglerna i detta avsnitt är övergripande för KRAV-certifierad djurhållning och gäller oavsett djurslag. Avsnittet innehåller:

- 5.1.1 Allmänt
- 5.1.2 Anmälan och omställning
- 5.1.3 Parallellproduktion och produktionsväxling
- 5.1.4 Märkning och dokumentation
- 5.1.5 Inköp av djur
- 5.1.6 Avel
- 5.1.7 Utevistelse och bete
- 5.1.8 Stallförhållanden
- 5.1.9 Foder och vatten
- 5.1.10 Processer, tillsatser och konservering av foder
- 5.1.11 Hälsa och skötsel
- 5.1.12 Hantering och transport
- 5.1.13 Ull och hudar

5.1.1 Allmänt

5.1.1.1 God omsorg och miljö

Du ska ge djuren en så god omsorg och miljö att varje djur kan behålla en god hälsa ***(EU)***. Djuren ska ha en värdig tillvaro ***(K)***. Ett gott hälsotillstånd hos djuren är en förutsättning för att djurproduktionen ska kunna KRAV-certifieras ***(K)***.

! *Du får en större avvikelse om djurens skötsel, hälsotillstånd eller miljö har betydande brister.*

5.1.1.2 Kunskaper om djurhållning

Du ska ha nödvändiga bas- och yrkeskunskaper om ***djurhälsa*** och ***djurvälfärd***. ***(EU)***

5.1.2 Anmälan och omställning

5.1.2.1 Anmälan

Du ska anmäla djurhållningen till ditt ***certifieringsorgan*** innan ***omställningstiden*** kan börja. Du ska också anmäla nytt djurslag och ändrad produktionsinriktning till ditt certifieringsorgan. Anmälan ska göras i så god tid att certifieringsorganet kan göra ett ***kontrollbesök*** före omställningsstarten vid behov. ***(EU)***

5.1.2.2 Omställningsstart

Du ska sköta dina djur enligt KRAVs regler från det datum för omställningsstart som ditt ***certifieringsorgan*** fastställer. ***(EU)***

5.1.2.3 Omställningstid

Du ska sköta dina djur enligt KRAVs regler under en ***omställningstid*** innan du får sälja animalieprodukter eller djur som KRAV-certifierade. Omställningstiden är olika för olika djurslag. ***(EU)***

Omställningstiden framgår i reglerna för respektive djurslag.

5.1.2.4 Omställningstid vid övergång från EU-ekologisk till KRAV-certifierad produktion

Om du byter från ***EU-ekologisk*** produktion till KRAV-certifierad produktion kan tiden som du varit EU-ekologisk räknas in i ***omställningstiden***, från den dag som ***certifieringsorganet*** kan verifiera att du har följt KRAVs regler för djurhållning. ***(K)***

Du får en större avvikelse om produkter eller djur sålts som KRAV-certifierade innan omställningstiden är över.

5.1.3 Parallellproduktion och produktionsväxling

5.1.3.1 Parallellproduktion

Det är inte tillåtet med ***parallellproduktion***. Parallellproduktion är inte tillåten även om du har djuren på separata produktionsplatser som drivs av samma företag. ***(EU)***

Du får ha KRAV-certifierade och konventionella djur av olika djurslag på samma företag under förutsättning att du håller dem tydligt åtskilda.

5.1.3.2 Undantag då parallellproduktion är tillåten

Du kan få ha ***parallellproduktion*** om det sker i forsknings- eller utbildningssyfte. För att du ska få ha parallellproduktion måste de KRAV-certifierade och ***konventionella*** djuren hållas tydligt åtskilda på olika ***produktionsenheter***. Du måste kunna redogöra till ditt ***certifieringsorgan*** vilka åtgärder som du vidtar för att hålla isär djur, djurprodukter, gödsel och foder mellan de olika enheterna. ***(EU)***

5.1.3.3 KRAV-certifierat och EU-ekologiskt av samma djurslag samtidigt

Du får inte ha ***EU-ekologisk*** djurhållning samtidigt som du har KRAV-certifierad djurhållning av samma djurslag. ***(K)***

5.1.3.4 Växla mellan KRAV-certifierad och EU-ekologisk produktion

Du får inte tillfälligt ändra djurhållningen till ***EU-ekologisk***. Om du går över till EU-ekologisk produktion och sedan åter vill KRAV-certifiera din produktion ska du uppfylla ***omställningstiden*** för aktuellt djurslag på nytt. ***(K)***

Tiden som din djurhållning varit EU-certifierad kan dock minska omställningstiden

om ditt certifieringsorgan kan verifiera att du har följt KRAVs regler för djurhållning. Jämför regel 5.1.2.4.

5.1.3.5 Växla mellan KRAV-certifierad och konventionell produktion

Du får inte tillfälligt ändra djurhållningen till ***konventionell***. Om du går över till konventionell produktion och sedan åter vill KRAV-certifiera din produktion ska du uppfylla ***omställningstiden*** för aktuellt djurslag på nytt. ***(K)***

För äggproduktion ska du göra ett uppehåll på minst 12 månader innan du kan påbörja KRAV-certifierad produktion igen. ***(K)***

Observera att andra omställningsregler gäller för mark, se avsnitt 4.1.

5.1.4 Märkning och dokumentation

5.1.4.1 Märkning av djur

Du ska märka varje djur som kan märkas individuellt enligt gällande lag. ***(SL)*** Slaktgrisar, lamm och fjäderfän som du inte kan märka individuellt ska du ändå kunna särskilja om de blir behandlade med läkemedel. ***(EU)***

5.1.4.2 Dokumentation

Du ska kunna uppvisa följande dokumentation för din djurhållning ***(EU/K)***:

- Födda, inköpta, sålda och döda djur
- Alla skador och sjukdomar
- Alla behandlingar, även de du utför själv, med uppgift om behandlingsresultat och vilken ***karenstid*** du ska hålla
- Förebyggande behandlingar, injektioner med selen, ***fodertillskott*** eller andra preparat
- Godkännande om undantag från produktionsregler från jordbruksverket
- ***Nyckeltal*** för förebyggande hälsoarbete för mjölkkor
- Kastrering och avhorning
- ***Utevistelseperiodens*** början och slut
- ***Betesperiodens*** början och slut
- Tillfällig innevistelse av djurgrupper eller enstaka djur under utevistelse- och betesperioden
- Vilka uppbundna nötkreatur som inte rastas, av vilken orsak och/eller under vilka väderförhållanden
- Tillfällig uppbindning av djur; vilket djur och under vilken tid
- Foderstater
- Inköp av foder, fodertillskott, tillsatser och konserveringsmedel
- Försäljning av ***produkter***
- Produktion av eget foder
- Anmärkningar från slakt, levandebesiktning, mjölkbedömning eller motsvarande
- Ritningar över byggnader, rastgårdar, betesfållor och drivgångar
- Övrigt som anges för specifika fall i andra regler

I dokumentationen ska alla djur och djurgrupper kunna identifieras. När du dokumenterar uppgifter om hela djurgrupper ska gruppen vara definierad så att det framgår vilka individer den består av. Dokumentationen ska vara tydlig, väl samlad och behållas på ***gården*** så att den ger information om förhållanden under en längre tidsperiod (se även regel 2.3.4). ***(EU)***

Grunden för all dokumentation om din produktion är att djur liksom foder och andra insatsmedel ska vara spårbara. Innehållsdeklarationer ska finnas för sammansatta produkter. Då kan du visa att du enbart använt produkter som är tillåtna enligt KRAVs regler. Dokumentationen är också en hjälp för dig som producent att följa upp produktionen för att se att den följer KRAVs regler. Flera av dokumentationskraven finns redan i lagstiftning och i förordningar från Jordbruksverket.

5.1.4.3 Dokumentation för livdjur

Om du säljer livdjur ska du skicka med ett utdrag ur behandlingsjournalen för de senaste 12 månaderna till nästa ägare. Du ska även skicka med dokumentation över eventuell pågående ***omställningstid*** eller ***karens*** efter läkemedelsbehandling. ***(EU)***

5.1.5 Inköp av djur

5.1.5.1 Inköp av djur för avel och rekrytering

Du ska köpa in KRAV-certifierade djur (inkluderar även djur under ***omställning***), om du behöver det för avel och rekrytering. Det finns ingen begränsning i antal eller ålder. ***(K)***

Om det inte finns KRAV-certifierade djur att tillgå får du köpa ***EU-ekologiska*** djur. Men om du köper in rekryteringsdjur regelbundet ska dessa vara KRAV-certifierade och du ska ha ett etablerat samarbete med uppfödaren. ***(K)***

5.1.5.2 Inköp av djur för uppfödning till slakt

Om du ska köpa in djur för att föda upp dem till slakt ska djuren vara KRAV-certifierade eller under ***omställning***. Du ska kunna visa att samarbetsformerna mellan dig som köpare och uppfödaren är sådana att djuren bibehåller en god hälsa, samt att djuren levereras direkt mellan ***gårdarna***. ***(K)***

Läs mer om vad som gäller under respektive djurslag.

I bedömningen av om regelkravet uppfylls tar ditt certifieringsorgan hänsyn till hur många besättningar som du samarbetar med, djurens ålder vid inköp, om det finns karantänsstall eller mottagningsstall, hur stallsystemen ser ut, samt om uppfödaren och du som är köpare är anslutna till något hälsoprogram.

Du får en större avvikelse om du köpt konventionella eller EU-ekologiska djur för att föda upp dem till slakt.

5.1.5.3 Inköp av konventionella djur för avel och rekrytering

Du behöver ett godkännande från Jordbruksverket för att få köpa in ***konventionella*** avels- och rekryteringsdjur i de fall det inte finns KRAV-certifierade eller ***EU-ekologiska*** djur att tillgå. Du får då köpa in dräktiga djur men de får inte ha fött ungar. ***(EU)***

Godkännande av inköp av konventionella djur från Jordbruksverket ska kunna uppvisas vid ***kontroll***. ***(EU)***

Omställningstiden för de konventionella djuren framgår i reglerna för respektive djurslag.

5.1.5.4 Inköp av djur från utrotningshotade lantbruksraser

I avels- och rekryteringssyfte får du köpa in ***konventionella*** djur av ***utrotningshotade raser***. I de fallen är det tillåtet att köpa in moderdjur som har fött ungar. ***(EU)***

Vilka raser som avses framgår av SJVFS 2021-xx.

Omställningstiden för de konventionella djuren framgår i reglerna för respektive djurslag.

5.1.6 Avel

5.1.6.1 Val av raser och linjer

Du ska i första hand använda dig av raser och linjer som är lämpliga för ***ekologisk*** djurhållning. Djur som ska KRAV-certifieras ska vara av raser som kan para sig och föda naturligt. ***(EU)***

Du får en större avvikelse om du köpt in eller håller djur av en otillåten ras.

5.1.6.2 Avelsmaterial för att främja ekologisk produktion

Du får använda semin och ***genomisk selektion*** för att uppnå önskade avelsframsteg. Du får också använda könssorterad sperma. ***(EU)***

Könssorterad sperma får användas i ekologisk produktion enligt nuvarande praxis i Sverige. Användning av könssorterad sperma är inte reglerad i EU-lagstiftningen för ekologisk produktion, något som kan komma att ändras.

5.1.6.3 Embryoöverföring

Överföring av embryon är inte tillåten ***(EU)***. Du får inte heller köpa djur som tagits fram med embryoöverföring (ET) ***(K)***.

Du får däremot använda sperma från embryotransferdjur till inseminering och du får köpa djur med ET i härstamningen. ***(EU)***

Detta är tillåtet för att inte begränsa avelsmaterialet.

5.1.6.4 Inga preparat för att kontrollera fortplantning

Det är inte tillåtet att synkronisera brunst eller att rutinmässigt framkalla förlossning med hjälp av artificiella medel, hormonpreparat eller liknande. ***(EU)***

Du får en större avvikelse om du inte följer regeln.

5.1.6.5 Inga genmodifierade djur

Genmodifierade djur är inte tillåtna i KRAV-certifierad produktion. ***(EU)***

Du får en större avvikelse om du håller genmodifierade djur i din KRAV-certifierade produktion.

5.1.6.6 Skötsel av alla djur enligt KRAVs regler

Du ska sköta alla djur inom samma djurslag enligt KRAVs regler, alltså även de djur som inte kommer att KRAV-certifieras. ***(K)***

Det kan till exempel röra sig om inköpta, inhyrda eller medicinerade djur.

5.1.7 Utevistelse och bete

Se även under respektive djurslag vad som gäller för utevistelse och bete.

5.1.7.1 Maximerad utevistelse

Du ska hålla djuren utomhus så mycket som möjligt utan att djuren eller marken tar skada. Du ska planera djurens utevistelse och betesgång så att det i möjligaste mån fungerar väl även om det är ovanligt torrt eller regnigt. Du ska kunna redogöra för dina rutiner för utevistelse under olika delar av året. ***(K)***

Att djuren får vistas ute är en av grundförutsättningarna i KRAV-certifierad djurhållning.

5.1.7.2 Bete för foder och sysselsättning

Du ska se till att alla djurslag kan beta under lämplig del av året. Betet ska ge djuren både foder och sysselsättning. Du ska kunna redogöra för hur du planerat för tillräckligt bete under hela betessäsongen, till exempel genom en skriftlig betesplan. ***(K)***

5.1.7.3 Produktion året om

Produktionen ska ske kontinuerligt och under hela året. Utevistelse och bete ska ingå för djurslaget men måste inte alltid göra det för varje individ, då det finns djur som har kortare levnadstid än ett år. Det är dock tillåtet att bedriva produktion enbart under betes- och utevistelsesäsongen. ***(EU/K)***

Om du samverkar med en annan KRAV-certifierad ***gård*** för till exempel uppfödning av lamm och ***kalvar*** kan en av gårdarna föda upp djur endast under ***stallperioden*** och den andra under ***utevistelse***- och ***betesperioden***. ***(EU/K)***

Du får en större avvikelse om du inte följer regeln.

5.1.7.4 Stängsel

Du ska hålla alla stängsel välskötta. Du ska undvika att använda stängsel med taggtråd, men om du använder det får taggtråden inte vara strömförande. ***(SL)*** Om du kombinerar taggtråd med elektrifierad slät elstängseltråd ska stängslet följa Jordbruksverkets föreskrifter. ***(SL)***

Taggtråd får inte användas till grisar enligt Jordbruksverkets föreskrift om grishållning (SJVFS 2019:20).

5.1.7.5 Utevistelseytan

Du ska se till så att djurens utevistelseyta inte läcker växtnäring. Ytan ska också ge djuren ett fast och torrt underlag ***(K)***. Markytor som är högt belastade av djuren ska vara hårdgjorda, dränerade eller naturligt ha motsvarande funktion ***(SL)***.

5.1.7.6 Djur i fäboddrift

Om du har djur i fäboddrift som är registrerad av länsstyrelsen får du hålla dem inne under natten också under ***betesperioden*** om det är nödvändigt på grund av riklig förekomst av knott och mygg under en längre tid. Det innebär att du då inte behöver följa regeln om att djuren ska vara ute under större delen av dygnet. Du får också ha djuren inne under natten om det finns stor risk för rovdjursangrepp. ***(K)***

5.1.8 Stallförhållanden

5.1.8.1 Stallar

Dina djur ska ha ändamålsenliga stallar. ***(SL)***

Under respektive djurslag finns detaljregler.

5.1.8.2 Utegångsbesättningar

Du kan undantas från kravet på att ha ett ändamålsenligt stall om du är ansluten till ett kontrollprogram för utegångsdjur som är godkänt av Jordbruksverket. ***(SL)***

5.1.8.3 Fri rörlighet för alla djur

Alla djur ska kunna röra sig fritt. Djuren får inte hållas uppbundna eller i någon form av ***bur***. ***(EU)***

Se särskild regel Undantag för uppbundna nötkreatur, 5.2.4.9.

5.1.8.4 Tillfällig uppbindning

Du får av veterinärmedicinska skäl tillfälligt binda upp djur, under förutsättning att du håller dem under uppsikt. Du får tillfälligt isolera djur om det krävs av hänsyn till säkerhet, av djurvälfärdsskäl eller av veterinära skäl. ***(EU)***

Du ska begränsa tiden då djuret är uppbundet eller isolerat till vad som är absolut nödvändigt för att uppnå målet med det särskilda skälet, dock allra längst 2 veckor om inte veterinär föreskriver behandling som kräver längre uppbindning. ***(EU/K)***

5.1.8.5 Hel golvyta

För alla djur utom fjäderfän ska minst hälften av minimiytan utgöras av helt golv. Resten får vara dränerande golv. ***(EU)***

Under respektive djurslag hittar du mått för minimiytor och andra detaljregler.

5.1.8.6 Djurens liggplats

Du ska ge djuren en bekväm och rymlig liggplats som ska hållas torr, ren,

dragfri och vid behov varm. Liggplatsen ska ha helt golv, vara beströdd och ge djuren en god komfort. Du får ha en madrass eller en gummimatta på liggplatsen, men det ska också finnas strömaterial. Du ska sköta liggplatserna så att hygienen är god och uppförökning av flugor förhindras. Halm som strömedel får vara ***konventionellt*** odlad. ***(EU/K)***

Du får en större avvikelse om du inte följer regeln.

5.1.8.7 Tillgång till ätplatser

Alla djur i en grupp ska kunna äta utan konkurrens, vilket i de flesta fall innebär att det krävs fler ätplatser än det minimiantal som djurskyddslagen anger. ***(K)***

5.1.8.8 Tillgång till dagsljus

Djuren ska ha tillgång till mycket dagsljus och belysning som stödjer deras dygnsrytm och beteendebehov. Ljusinsläppen ska ge dagsljus som är jämnt fördelat i hela stallet. ***(SL)***

Om du nyansluter hus till certifieringen eller vid ny- och ombyggnad ska dagsljuset släppas in genom en yta som motsvarar minst 3 procent av golvytan, om inte annat anges (för får och getter se regel 5.3.4.4). ***(K)***

5.1.8.9 Ingen eltråd i stallet

Du får inte ha eltråd monterad i stallet. ***(SL)***

Inomhus finns det risk att djur blir trängda mot eltråden eftersom rörelseytan är mer begränsad än utomhus.

Du får en större avvikelse om du inte följer regeln.

5.1.9 Foder och vatten

Alla foderuppgifter är uttryckta i ***torrsubstans*** (ts) om det inte står något annat.

5.1.9.1 Självförsörjning av foder

Till en viss grad ska du producera fodret till dina djur på din egen ***gård***, eller i samverkan med en annan gård enligt regel 5.1.9.2. ***(EU)***

Självförsörjningsgraden ska du beräkna utifrån den årliga foderåtgången på gården, inklusive betesintaget. Du ska räkna på dina skördar under normala förhållanden. Om du har flera KRAV-certifierade djurslag på gården får du slå ihop självförsörjningskravet till ett enda för hela gården. ***(EU/K)***

Du får en större avvikelse om du inte följer regeln.

5.1.9.2 Samarbete om foder och gödsel mellan KRAV-certifierade gårdar

Du får samarbeta med en eller flera andra KRAV-certifierade ***gårdar*** om foder och gödsel så att era gårdar tillsammans uppnår minst den självförsörjningsgrad av foder som krävs för de djurslag ni har. Du ska då upprätta ett samarbetsavtal med dem du samverkar med. ***(EU)***

5.1.9.3 Inköpt foder

Om du köper in foder får du i beräkningen av din självförsörjningsgrad kvitta det mot följande grödor, som antingen du själv eller en eller flera ***gårdar*** du samarbetar med odlar och säljer ***(EU)***:

- Alla grödor som kan användas som foder till de aktuella djuren
- Utsäde

5.1.9.4 Gödselspridning på ekologisk mark

Gödsel från KRAV-certifierad djurhållning ska spridas på KRAV-certifierad eller ***EU-ekologisk*** mark. Om du inte har tillräckligt med egen areal som brukas ekologiskt ska du upprätta avtal om gödselspridning med en annan KRAV-certifierad eller EU-ekologisk ***gård***. ***(EU)***

5.1.9.5 Vatten

Du ska se till att djuren alltid har tillgång till vatten av god kvalitet. ***(SL/K)***

Du får en större avvikelse om du inte följer regeln.

5.1.9.6 Foder av god kvalitet och anpassat till djurslaget

Du ska ge djuren ett foder som de mår bra av. Fodret ska vara av god hygienisk kvalitet och sammansättningen ska vara anpassad till respektive djurslag och produktion. ***(SL)***

Du får en större avvikelse om du inte följer regeln.

5.1.9.7 KRAV-certifierat foder

Allt foder som är av jordbruksursprung ska vara KRAV-certifierat. Men fram till 31 december 2026 får du ge grisar och fjäderfän en liten andel ***konventionellt*** proteinfoder. ***(EU)***

Se regler och procentsatser för detta under respektive djurslag.

Du får en större avvikelse om du inte följer regeln.

5.1.9.8 Mineralfoder och liknande

Du ska inte räkna in mineralfoder, kalk, snäckskal och liknande när du beräknar procentandelen KRAV-certifierat foder. ***(EU)***

5.1.9.9 Inga genetiskt modifierade organismer i foder

Du får inte använda ***genetiskt modifierade organismer*** som foder eller vid framställning av foder, fodertillsatser eller foderkonserveringsmedel. ***(EU)***

Du får en större avvikelse om du inte följer regeln.

5.1.9.10 Tillåtna animaliska fodermedel

Du får ge vissa animaliska foderråvaror av hög kvalitet till grisar och fjäderfän. Vassle, skummjölk och andra restprodukter från KRAV-certifierad mjölkproduktion får även ges till idisslare. Vilka ***produkter*** du får använda framgår av bilaga 1. ***(EU)***

Fiskmjöl ska komma från ***hållbart fiske***, alltså fiske som följer ***ICES*** råd eller motsvarande. ***(K)***

KRAV rekommenderar att musselmjöl används.

5.1.9.11 Foder från mark under omställning

Du får använda foder som odlas på mark under ***omställning*** på olika sätt beroende av hur stor del av ***omställningstiden*** som gått innan du skördar. Du ska hålla isär ***omställningsfoder*** av olika slag och hålla isär det från KRAV-certifierat foder. Även nedklassat utsäde från en odling under omställning kan användas enligt reglerna om foder från mark under omställning (se även regel 4.10.7). ***(EU)***

5.1.9.12 Skörd från din egen gård de första 12 månaderna – upp till 20 procent

Om du tar skörd på din egen ***gård*** innan 12 månader gått sedan du påbörjade ***omställningen*** av marken, får du använda skörden till dina egna KRAV-certifierade djur och dina egna djur under omställning. Men det gäller bara om det är ***(EU):***

- bete, foder från fleråriga grödor eller ***proteingrödor***, och
- maximalt 20 procent av den årliga fodergivan.

5.1.9.13 Skörd från din egen gård efter minst 12 månader – upp till 100 procent

När det gått 12 månader eller mer från början av ***omställningstiden*** till skörd, får du använda alla grödor som ***omställningsfoder***. Omställningsfodret från din egen ***gård*** får då utgöra hela den årliga fodergivan. ***(EU)***

5.1.9.14 Inköpt omställningsfoder – upp till 25 procent

Du får köpa in ***omställningsfoder*** som skördats 12 månader eller mer efter att ***omställningstiden*** påbörjats. Det inköpta fodret får då ***(EU)***:

- som mest utgöra 25 procent av det årliga foderintaget, och
- utgöras av alla grödor som är aktuella för djuren.

Fodret ska vara märkt med ”Foder producerat på mark under ***omställning*** till KRAV-certifierad produktion”. ***(EU)***

5.1.9.15 Kombinationer av omställningsfoder – upp till 25 procent

Du får inte använda mer än sammanlagt 25 procent inköpt ***omställningsfoder*** och foder från din egen ***gård*** som du skördat under de första 12 månaderna. ***(EU)***

5.1.9.16 Samtidig omställning – upp till 100 procent

Om du påbörjar ***omställningen*** för djur och växtodling samtidigt kan du välja 24 månaders omställning för djurhållningen. Du får då använda all egen produktion av olika grödor under omställning även om det inte gått 12 månader från början av ***omställningstiden*** till skörd. Under omställningstiden får du även använda befintligt ***konventionellt*** foder om det är skördat på den egna ***gården***. ***(EU)***

5.1.9.17 Samarbetsavtal – flera gårdar ses som en enhet

Om du har ett skriftligt samarbetsavtal som gäller samverkan om foderproduktion och gödsel med en eller flera ***gårdar***, får ni räkna gårdarna som en enhet enligt reglerna för växtnäring, foderförsörjning och ***omställningsfoder***. Betande djur får då också flyttas mellan gårdarna. ***(K)***

5.1.10 Processer, tillsatser och konservering av foder

5.1.10.1 Godkända foderprocesser

Allt processat foder du använder ska vara framställt med processer som är tillåtna i KRAVs regler. Följande processer är tillåtna ***(EU)***:

- Mekaniska och ***fysikaliska processer***
- ***Biologiska processer*** som ***fermentering*** och jäsning *(exempelvis användning av mjölksyrakulturer och mögelkulturer)*
- Enzymatiska processer, exempelvis för att koagulera eller spjälka ämnen
- Extraktion med vatten, etanol eller fetter
- Fällning

Fodermedel som är tillåtna enligt regel 11.4.4 finns på ***www.krav.se.***

5.1.10.2 Salt i fodret

Du får komplettera fodret med koksalt och snäckskal. ***(EU)***

5.1.10.3 Spårämnen, vitaminer och mineraler

Du ska använda spårämnen, vitaminer och mineraler från naturliga källor om det finns att tillgå. De spårämnen, vitaminer och mineraler som är tillåtna hittar du i bilaga III i förordning (EU) 2021/1165. ***(EU)***

Du får använda syntetiska fodertillsatser under en begränsad tid om följande tre villkor är uppfyllda ***(EU)***:

- En veterinär har rekommenderat det.
- Tillsatserna är nödvändiga för djurens hälsa.
- Det saknas naturliga alternativ.

Sådana syntetiska fodertillsatser kan till exempel vara enzymer.

5.1.10.4 Aminosyror och urea

Du får inte använda renframställda aminosyror eller urea. ***(EU)***

Du får en större avvikelse om du bryter mot regeln.

5.1.10.5 Foderkonserveringsmedel

De kemiska foderkonserveringsmedel som är tillåtna till ***grovfoder*** är myrsyra, propionsyra och ättiksyra. Du får även konservera spannmål med propionsyra. ***(EU)***

5.1.10.6 Inga tillsatser till halm

Du får inte använda halm som är behandlad med ammoniak eller andra foderkonserveringsmedel. ***(EU)***

5.1.10.7 Tillsatser och substrat vid ensilering

Du får använda följande tillsatser vid ensilering ***(EU)***:

- Enzymer och mikroorganismer får användas endast om väderförhållandena inte tillåter tillräcklig ***fermentering***.
- Myrsyra, natriumformiat, propionsyra, sorbinsyra, citronsyra, mjölksyra och ättiksyra.

Utöver dessa får du även använda melass i den mängd som behövs för ensilering. ***(EU)***

Tillåtetbedömda ensileringsmedel finns publicerade på följande webbplats ***www.insatslista.se***

5.1.10.8 Syrning av mjölk

För att syra mjölk får du använda syrad mjölk, till exempel filmjölk, bakteriekulturer och syrningsmedel av vegetabiliskt ursprung ***(K)***. Du får inte använda kemiska foderkonserveringsmedel som till exempel myrsyra, propionsyra och ättiksyra för att syra mjölk ***(EU)***.

5.1.11 Hälsa och skötsel

5.1.11.1 Tillsyn

Du ska ha god tillsyn över alla dina djur. ***(SL)***

5.1.11.2 Djurens hälsa

Du ska arbeta förebyggande med ***djurhälsa*** genom att ge djuren goda miljöer och bra skötsel samt ha goda betes- och utfodringsrutiner. ***(EU)***

Du får en större avvikelse om du inte följer regeln.

5.1.11.3 Djurens renhet

Du ska hålla djuren rena. Djur som är kraftigt förorenade av gödsel eller får slaktanmärkningar som visar på bristande djuromsorg får inte KRAV-märkas. ***(K)***

Slakterier är skyldiga att meddela djurhållarens ***certifieringsorgan*** om det finns slaktanmärkningar som tyder på bristande djuromsorg i besättningen (se regel 10.2.7). ***(K)***

Du får en större avvikelse om du inte följer regeln.

5.1.11.4 Förebyggande hälsoarbete

Du ska kunna visa att du arbetar förebyggande och att djurens hälsa är god. Du ska ha och följa en genomtänkt plan för strategiskt förebyggande djurhälsoarbete, inklusive smittskydd. Planen ska åtminstone omfatta ***(K)***:

- rutiner för smittskydd för besökare, samt vid in- och utförsel av djur till/från besättningen,
- en plan för provtagningar som krävs för till exempel parasiter, eller för juverhälsa,

- betesplanering för att bland annat minimera infektioner av inälvsparasiter och begränsa uppförökning av smitta på markerna,
- eventuellt behov av ***karantän***, vaccinationer eller andra åtgärder för att förbättra hälsan,
- ***rengöring*** av stallar och ***desinfektion***.

Du hittar mallar för förebyggande hälsoarbete på www.krav.se.

5.1.11.5 Uppföljning med veterinär

Du ska ta hjälp av veterinär med det förebyggande hälsoarbetet om din ***produktion*** har ***(K)***:

- onormalt hög dödlighet räknat för olika kategorier av djur
- återkommande problem med sjukdom av visst slag
- återkommande problem med hälta eller andra fysiska skador
- ökande antal sjukdomsfall
- ökande frekvens av besiktningsfynd enligt slaktskadestatistiken
- andra brister som ditt ***certifieringsorgan*** bedömer att du ska åtgärda med hjälp av veterinär.

Du ska därefter tillsammans med din veterinär årligen följa upp åtgärderna i det förebyggande hälsoarbetet under minst 2 år. ***(K)***

5.1.11.6 Omhändertagande av sjuka djur

Du ska omgående ta hand om djur som visar tecken på att vara sjuka eller skadade och ge dem den vård de behöver. Om det uppstår hälsostörningar som kan bero på brister i djurens miljö, skötsel eller utfodring ska du omedelbart åtgärda bristerna. Svårt sjuka djur som inte kan behandlas ska avlivas. ***(SL)***

Du får en större avvikelse om du inte följer regeln.

5.1.11.7 Injektioner med vitaminer och mineraler

En veterinär eller någon annan som är behörig får ge injektioner med vitamin- och mineralpreparat som en enstaka åtgärd. För att undvika att denna typ av problem återkommer ska du därefter komplettera fodret med vitaminer eller mineraler. I områden där halten av selen är dokumenterat låg får du i förebyggande syfte låta injicera djuren med selenpreparat. ***(K)***

5.1.11.8 Rutinmässig eller förebyggande läkemedelsbehandling

Du får inte behandla dina djur rutinmässigt eller förebyggande med läkemedel eller kemiska ***bekämpningsmedel (EU)***. Men det finns två undantag:

- Du får använda vaccin om det finns ett uppenbart behov och andra behandlingsmetoder bedöms som sämre ***(EU)***. Du ska ha en plan över vilka vaccinationer som behövs i besättningen ***(K)***.
- Du får använda ***smärtstillande medel*** och ***lokalbedövningsmedel*** vid ingrepp som avhorning och kastrering ***(EU)***.

Du får en större avvikelse om du inte följer regeln.

5.1.11.9 Läkemedelsbehandling vid behov

Du ska använda läkemedel om det finns ett djurvälfärdsmässigt behov av det. Om du använder läkemedel eller veterinärmedicinska preparat ska du följa ***karenstiderna*** enligt reglerna 5.1.11.12 och 5.1.11.14. Du får även använda läkemedel eller vacciner som är framställda av eller med ***GMO***. ***(EU)***

Kor med konstaterat höga celltal får behandlas under sinperioden.

Du får en större avvikelse om du inte följer regeln.

5.1.11.10 Parasitbekämpning

Parasitbekämpning med medicinska preparat får inte ske förebyggande utan bara när behov kan påvisas. Behovet kan du påvisa genom att ta prov som visar att djuren är infekterade av parasiter och/eller att behandling rekommenderats av veterinär. Du får inte använda preparat med långtidsverkan som flugbrickor och kapslar som placeras i våmmen eftersom de räknas som förebyggande behandlingar. ***(EU/K)***

Beslut om parasitbekämpning ska grundas på en avvägning mellan god djuromsorg och målsättningen att inte vara beroende av kemiskt syntetiska läkemedel eller bidra till ökad resistens mot avmaskningsmedel.

Du får en större avvikelse om du inte följer regeln.

5.1.11.11 Avmaskning med avermectiner

Du får bara använda avermectiner för avmaskning när andra preparat inte väntas ge önskad effekt. När djuren går på naturbetesmark ska du undvika preparat som innehåller svårnedbrytbara substanser som till exempel avermectiner. ***(K)***

5.1.11.12 Karenstid vid läkemedelsbehandling

Om du använder preparat där Läkemedelsverket har fastställt en ***karenstid***, ska du tillämpa en dubbelt så lång karenstid som den angivna. Om du använder ett preparat med noll dagars karenstid angiven eller där det saknas uppgift om karenstid ska du tillämpa 48 timmars karenstid. ***(EU)***

Under karenstiden ska du särskilja de behandlade djurens mjölk och ägg från de friska djurens ***produkter***. Mjölken och äggen från behandlade djur får inte levereras som KRAV-certifierade. ***(K)***

På behandlingskvittot som du får av veterinären framgår vilken karenstid preparatet har. Det är alltså den tiden du ska dubblera. ***(K)***

Behandlingar som är helt karensfria framgår av regel 5.1.11.13.

Du får en större avvikelse om du inte följer regeln.

5.1.11.13 Karensfria preparat och behandlingar

Under förutsättning att preparaten du använder inte har en fastställd ***karenstid*** så är följande preparat och behandlingar karensfria ***(K)***:

- kolpreparat,
- injektioner med vitaminer och mineraler,

- tvätt med desinfektionsmedel,
- alla utvärtes behandlingar utom parasitbehandlingar,
- vaccinationer.

Preparat för utvärtes behandling får innehålla ingredienser baserade på mineralolja. ***(EU)***

5.1.11.14 Omställningstid vid upprepad läkemedelsbehandling

Vid vissa typer av upprepad läkemedelsbehandling ska djuren gå igenom en ny ***omställningstid.*** Det gäller djur som blivit behandlade med kemiskt syntetiska läkemedel fler än 3 gånger under ett år, eller djur med kortare livslängd än 12 månader som behandlats mer än en gång under sin livstid. I dessa fall är omställningstidens längd ***(EU)***:

- 12 månader för nötkreatur, dock minst tre fjärdedelar av djurets livstid
- 6 månader för grisar, får och getter
- 6 månader för mjölkproduktion
- 10 veckor för fjäderfä som ska gå till köttproduktion
- 6 veckor för äggproduktion.

Som en behandling räknas alla de behandlingar som är avsedda att bota en och samma sjukdom. I antalet behandlingar ska du inte räkna in vaccinationer, parasitbekämpningar eller ***lokalbedövnings***- och ***smärtstillande medel***. Du ska inte heller räkna in obligatoriska behandlingar som är föreskrivna av myndigheter. ***(EU)***

Du får en större avvikelse om du inte följer regeln.

5.1.11.15 Stympning

Du får inte stympa djur. Under vissa förutsättningar får du dock låta kastrera ***kalvar*** och grisar samt avhorna djur så att de inte kan skada varandra. ***(SL)***

Under respektive djurslag hittar du vilka förutsättningar som ska gälla.

Observera att du behöver ett godkännande från Jordbruksverket för att få avhorna djur.

Du får en större avvikelse om du inte följer regeln.

5.1.12 Hantering och transport

5.1.12.1 Lastning och transport

Du ska hålla tiden för transport så kort som möjligt. Du ska se till att alla djur utsätts för minimal fysisk och psykisk påfrestning när de lastas, transporteras och lastas ur. ***(EU)***

Du ska kunna beskriva hur du hanterar djur för att minimera negativ påverkan vid lastning, transport och urlastning. ***(K)***

Notera att du kan behöva kompetensbevis och andra tillstånd för att transportera djur, mer information finns på Jordbruksverkets webbplats.

5.1.12.2 Sammanhållning av djurgrupper

Du ska undvika att sätta samman nya djurgrupper inför slakt. Om du ändå sätter samman nya djurgrupper bör du inte göra det senare än två veckor före transport, så att djurgruppen ska hinna etableras. ***(K)***

5.1.12.3 Dokumentation och information inför slakt

När du skickar djur för slakt ska du se till att slakteriet får den information som krävs enligt regel 10.2.3, 10.3.4, och 10.5.3. ***(K)***

Om djuren inte får övernattas enligt reglerna ovan ska du se till att slakteriet får den informationen i god tid inför slakt.

5.1.13 Ull och hudar

5.1.13.1 Användning av KRAVs namn vid försäljning av ull eller hudar

Om du har KRAV-certifierad djurhållning och säljer dina egna ***produkter*** till konsument får du ange att ull eller hudar kommer från KRAV-certifierad ***produktion***. ***(K)***

5.1.13.2 Hur KRAVs namn får användas

Du får inte märka ull- eller hudprodukter som KRAV-certifierade eller med KRAVs märke. När du märker eller marknadsför en hud från KRAV-certifierad djurproduktion får du exempelvis skriva ”Fårskinnet kommer från KRAV-certifierad djurhållning”. Ordet KRAV ska skrivas i versaler. ***(K)***

5.1.13.3 Var märkningen får sitta

När du märker en hud får du göra det med insydda etiketter, med hängetikett, genom att märka den omslutande förpackningen eller genom prägling. ***(K)***

5.1.13.4 Företag som berett ull eller hudar

Om du säljer beredda och märkta hudar eller ull ska du ange av vilket företag de beretts. ***(K)***

5.2 Nötkreatur

I detta avsnitt finns de djurslagsspecifika reglerna för KRAV-certifierade nötkreatur, som du ska följa och tillämpa tillsammans med avsnitt 5.1 (Gemensamma regler för alla djurslag).

Avsnittet innehåller:

- 5.2.1 Omställningstider vid inträde och inköp
- 5.2.2 Inköp av djur
- 5.2.3 Utevistelse och bete
- 5.2.4 Stallförhållanden
- 5.2.5 Självförsörjning och foder
- 5.2.6 Utfodring av kalvar
- 5.2.7 Förebyggande hälsoarbete för mjölkkor
- 5.2.8 Operativa ingrepp

5.2.1 Omställningstider vid inträde och inköp

5.2.1.1 Omställningstider vid inträde

Omställningstiderna för nötkreatur är ***(EU)***:

- 6 månader för produktion av mjölk
- 12 månader för produktion av kött och hudar, dock minst tre fjärdedelar av djurets livstid

Du får sälja ***kalvar*** som föds under omställningstiden som KRAV-certifierade när 12 månader gått från omställningsstarten. ***(K)***

Som alternativ kan du välja 24 månaders omställningstid för mjölk, kött och hudar när mark och djur samtidigt läggs om till KRAV-certifierad produktion. Du ska då utfodra djuren huvudsakligen (till mer än 50 procent) med eget foder från den mark som ingår i ***omställningen***. Du behöver då inte ta hänsyn till reglerna för användning av eget ***omställningsfoder***. ***(EU)***

Exempel: Ett ungdjur som är ett år när du ansluter dig till certifieringen får du sälja som KRAV-certifierat tidigast vid 4 års ålder eftersom det först då varit i certifiering under tre fjärdedelar av sin livstid. Om du inte redan har växtodlingen omställd är det därför en fördel att välja 24 månaders samtidig omställning. Efter 24 månader får samtliga djur som påbörjat omställningen vid omställningsstarten säljas som KRAV-certifierade, oavsett ålder.

Du får en större avvikelse om produkter eller djur sålts som KRAV- certifierade innan omställningstiden är över.

5.2.1.2 Omställningstid för inköpta konventionella nötkreatur

Om du redan har en KRAV-certifierad nötkreatursbesättning och köper in ***konventionella*** nötkreatur för rekrytering eller avel ska de inköpta djuren genomgå en ***omställningstid*** innan du får sälja ***produkterna*** från dem som KRAV-certifierade. ***Kalvar*** till dessa inköpta djur har ingen omställningstid. ***(EU)***

Omställningstiderna är (EU):

- 6 månader för produktion av mjölk

- 12 månader för produktion av kött och hudar, dock minst tre fjärdedelar av djurets livstid.

Om du har en nötkreatursbesättning i ***omställning*** och köper in konventionella nötkreatur för rekrytering eller avel ska de inköpta djuren också genomgå samma omställningstid innan du får sälja ***produkterna*** från dem som KRAV-certifierade. Kalvar från dessa inköpta djur får säljas som KRAV-certifierade när omställningstiden för den ursprungliga besättningen är över. ***(EU)***

Observera att du behöver godkännande från Jordbruksverket för inköp av konventionella djur, med undantag för utrotningshotade raser, se regel 5.1.5.3–5.1.5.4.

Du får en större avvikelse om produkter eller djur sålts som KRAV-certifierade innan omställningstiden är över.

5.2.2 Inköp av djur

5.2.2.1 Inköp av KRAV-certifierade kalvar eller ungdjur för uppfödning till slakt

Du får köpa in ***kalvar*** eller ***ungdjur*** för uppfödning till slakt från maximalt tre olika besättningar inom en tolvmånadersperiod. Om du vill köpa in kalvar eller ungdjur från fler än tre besättningar inom en tolvmånadersperiod ska din ***produktion*** vara ansluten till ett ***hälsoprogram***. ***(K)***

Om du har amkor eller tillgång till KRAV-certifierad mjölk för utfodring på annat sätt får kalvar flyttas tidigare än vid avvänjning, om det sker på ett sådant sätt att kalvarnas hälsa och utveckling inte påverkas negativt av den tidiga flytten. ***(K)***

5.2.2.2 Inköp av konventionella nötkreatur

Efter godkännande från Jordbruksverket får du köpa in ***konventionella*** djur i avels- och rekryteringssyfte. ***Utrotningshotade raser*** får köpas in utan godkännande från Jordbruksverket. ***(EU)***

Vilka raser som avses som utrotningshotade framgår av SJVFS 2021-xx
Se även reglerna 5.1.5.3–5.1.5.4.

5.2.3 Utevistelse och bete

5.2.3.1 Tid på betet för nötkreatur (ej mjölkkor)

Du ska ordna så att nötkreatur över 6 månaders ålder är ute på betesmark större delen av dygnet under ***betesperioden***. Med större delen menas mer än 12 timmar per dygn. ***(K)***

Du får en större avvikelse om du inte följer regeln

5.2.3.2 Betesintag under betesperioden

Alla nötkreatur över 6 månaders ålder, utom mjölkkor och ungtjurar, ska under ***betesperioden*** ha ett bete som ger dem minst 50 procent av det dagliga intaget av foder räknat som ***torrsubstans*** (ts). ***(K)***

Om det blir torka och djuren får brist på bete så ska du dokumentera det. ***(K)***

Du får en större avvikelse om du inte följer regeln.

5.2.3.3 Bete för mjölkkor

Du ska aktivt arbeta för att dina mjölkkor ska vistas ute på betesmark under större delen av dygnet under ***betesperioden***. Det dagliga betesintaget ska vara minst 6 kg ts. ***(K)***

Med större delen av dygnet menas mer än 12 timmar per dygn. ***(K)***

På www.krav.se finns Betesguiden – ett hjälpmedel för tillämpning av KRAVs betesregler för mjölkkor.

Du får en större avvikelse om du inte följer regeln.

5.2.3.4 Betesintag för ungtjurar

Det dagliga betesintaget för ungtjurar ska under ***betesperioden*** vara minst 50 procent av grovfoderintaget. ***(K)***

5.2.3.5 Utevistelse för kalvar

Du ska ordna utevistelse för ***kalvar*** senast från 4 månaders ålder under ***betesperioden***. Kalvarna ska vid utevistelsen ha tillgång till hydda eller annat skydd, till exempel träd. Utevistelsen får vara i rastgård och ska ske åtminstone under en del av dagen. ***(K)***

Kalvar som blir 4 månader gamla i augusti får hållas inne resten av betes- och ***utevistelseperioden***. ***(K)***

5.2.3.6 Utevistelse för avelstjurar

Du får hålla tjurar för avel i obevuxna rastgårdar under både ***betes***- och ***utevistelseperioden***. ***(EU)***

5.2.3.7 Utevistelse för nötkreatur utöver betesperioden

Du ska ordna så att djuren är ute under åtminstone en del av dagen under ***utevistelseperioden***. Utevistelseperioden är tiden före och efter ***betesperioden*** och den ska sammantaget vara minst 2 månader, men om möjligt längre. ***(K)***

Resten av året, under ***stallperioden***, får nötkreatur hållas inomhus. ***(EU/K)***

Du får en större avvikelse om du inte följer regeln.

5.2.3.8 Tillfällig innevistelse för nötkreatur

Du får i vissa fall hålla djur, som annars har krav på daglig utevistelse, inne. Du får under ***betes***- och ***utevistelseperioden*** tillfälligt hålla nötkreatur inne högst 2 veckor vid betäckning, inseminering, sinläggning, för att föda eller före slakt. Du får också tillfälligt hålla djuren inne vid sjukdom, knottangrepp, otjänligt väder eller vid stor risk för rovdjursangrepp. Du ska ge djuren tillgång till utevistelse under ***karenstiden*** efter läkemedelsbehandling. ***(EU)***

5.2.3.9 Ungtjurar anmälda till slakt

Du får hålla ungtjurar inne med tillgång till rastgård om de är anmälda till slakt och ska slaktas före ***(K)***:

- 15 juni i Götaland
- 1 juli i Svealand och Norrland

Regeln ändras därför att förordning (EU) 2018/848 ändras. För dig som hållit ungtjurar inne till 15 juni respektive 1 juli enligt KRAVs tidigare regler kan detta vara möjligt också under 2022. Regeln kommer att ses över till 2023.

Du får en större avvikelse om du inte följer regeln.

5.2.4 Stallförhållanden

5.2.4.1 Mått i stallar för nötkreatur

Det utrymme inomhus och utomhus som alltid ska vara tillgängligt för djuren finns specificerat i tabell 1. För liggbås och andra detaljer som inte anges i KRAVs regler gäller minimimått enligt svenska djurskyddsbestämmelser.

Utrymmeskraven är miniminivåer. Funktionskraven kan göra att större ytor behövs i ditt stall.

Tabell 1 Utrymmeskrav för nötkreatur

Kategori av djur	**A.** Minsta utrymme inomhus (m^2 per djur)	**B.** Minsta utrymme utomhus/ rastgård (m^2 per djur)
Kalv, ungdjur och diko:		
Levande vikt (kg);		
< 60	1,5 *(SL)*	1,1 *(EU)*
< 90	1,7 *(SL)*	1,1 *(EU)*
< 100	2,2 *(SL)*	1,1 *(EU)*
< 200	2,5 *(EU)*	1,9 *(EU)*
≤ 350	4,0 *(EU)*	3,0 *(EU)*
> 350	1 m^2/100 kg (dock minst 5,0) *(EU)*	0,75 m^2/100 kg (dock minst 3,7) *(EU)*
Mjölk-/amko på ströbädd	8,5 *(SL)*	4,5 *(EU)*
Mjölk-/am-/sinko, övrig lösdrift	6,0 *(EU)*	4,5 *(EU)*
Avelstjur	10,0 *(EU)*	30,0 *(EU)*
Uppbundna vuxna nöt	Djurskyddsbestämmelser	4,5 *(EU)*

Måtten i tabellen bygger på såväl svensk djurskyddslagstiftning som EU-förordningens krav.

5.2.4.2 Inomhusyta

Du kan räkna in tillgängligt utrymme utanför stallet i det totala utrymmet inomhus (tabell 1, kolumn **A**) under ***stallperioden***, om djuren har ständig tillgång till detta utrymme. Utrymmet inomhus ska dock minst motsvara minimimåtten för liggyta enligt svensk djurskyddslag. ***(K)***

5.2.4.3 Utomhusyta (Rastgård)

Under ***utevistelseperioden***, då djuren ska vistas ute åtminstone en del av dagen, ska utomhusytan uppfylla minimimåtten i tabell 1, kolumn **B**, om du inte släpper ut djuren på betesmark. ***(EU/K)***

Rastgården får vara täckt med tak upp till 75 procent av ytan. ***(EU)***

5.2.4.4 Nötkreatur i ligghall

För nötkreatur som hålls i ligghall med ständig tillgång till utevistelse, får ytan under tak motsvara minimimåtten för liggyta enligt svensk djurskyddslag. Den totala tillgängliga ytan inom- och utomhus ska dock vara ***(EU)***:

- minst enligt måtten i tabell 1 kolumn **A** under ***stallperioden***
- minst enligt måtten i tabell 1 kolumn **A+B** under ***utevistelseperioden***.

5.2.4.5 Tillgång till liggplatser

I stall med liggbås ska det finnas minst ett liggbås per djur. ***(SL)***

5.2.4.6 Lösdrift vid nybygge

Du ska bygga för lösdrift när du bygger nytt eller gör en omfattande om- eller tillbyggnad av stallar till nötkreatur. ***(SL)***

5.2.4.7 Möjlighet att kalva avskilt

Du ska se till att dina kor kan kalva avskilt från andra djur. Kalvning inomhus ska ske i en kalvningsbox, som kan vara permanent eller tillfällig. Du ska planera så att du har tillgång till tillräckligt många kalvningsboxar i förhållande till hur kalvningarna fördelar sig över året. ***(K)***

Om kalvning sker på ***djupströbädd*** inomhus får den endast ske i flocken om du bevakar djuren, så att du vid behov kan avskilja ko och ***kalv*** från den övriga flocken i samband med födseln. ***(K)***

Du får endast i undantagsfall binda upp kon när hon ska kalva. Platsbrist är inte skäl nog för att binda upp kon vid kalvning. ***(K)***

Avskildhet i samband med födsel är viktigt bland annat för att kalven ska få råmjölk från sin mor. På bete finns gott om plats och korna kan själva söka sig undan flocken.

5.2.4.8 Kalvar i grupp

Du ska hålla ***kalvar*** i grupp. Du får hålla en kalv i ensambox upp till maximalt en veckas ålder ***(EU)***. Om du, i undantagsfall, måste hålla kalven ensam i en box längre tid ska boxen vara minst lika stor som två ensamboxar ***(K)***.

Det är viktigare att kalvarna i en grupp är i ungefär samma ålder, så att utfodringen fungerar väl, än att de är många i en grupp. Därför räcker det med två kalvar i en grupp om du då får bättre åldersfördelning.

5.2.4.9 Undantag för uppbundna nötkreatur

I besättningar med maximalt 50 vuxna nötkreatur får vuxna hondjur hållas uppbundna under ***stallperioden***, förutsatt att de rastas utomhus minst 2 gånger per vecka ***(EU)***. Från 9 månaders ålder får djuren hållas uppbundna under sammanlagt en månad för att vänjas vid att vara uppbundna ***(K)***.

Du ska kunna visa rutinerna för rastningen. ***(EU)***

Detaljregler för tillämpning av rastning hittar du i "Nationella riktlinjer för ekologisk produktion" på ***nationellariktlinjer.ekofakta.se***

Du får en större avvikelse om du inte följer regeln.

5.2.5 Självförsörjning och foder

5.2.5.1 Självförsörjningsgrad för nötkreatur

Till en viss grad ska du producera fodret på din egen ***gård***, eller i samverkan med en annan gård. Självförsörjningsgraden för nötkreatur ska vara:

- minst 60 procent för mjölkkor och rekryteringsdjur ***(EU)***
- minst 75 procent för övriga nötkreatur ***(K)***.

Nötbesättningar i områden med begränsad tillgång till eget foder och begränsad möjlighet att samarbeta om foder och gödsel med en annan KRAV-certifierad gård, till exempel på öar, kan undantas från självförsörjningskravet på 75 procent. Detta kan då sänkas till en lägre nivå, dock lägst 60 procent. ***(K)***

Ditt certifieringsorgan bedömer vad som är en rimlig nivå för din gård. Från 2024 ska självförsörjningsgraden för mjölkkor och rekryteringsdjur vara 70 procent enligt (EU) 2018/848.

Du får en större avvikelse om du inte följer regeln.

5.2.5.2 Andel kraftfoder i foderstaten för nötkreatur

Du får utfodra enligt följande:

- Högst 30 procent ***kraftfoder*** till slaktdjur och ***ungdjur.*** ***(K)***
- Högst 40 procent kraftfoder till kor. Du får höja andelen till högst 50 procent under 3 månader tidigt i laktationen. ***(EU)***
- Högst 40 procent kraftfoder till ***kalvar*** vid övergång från mjölkutfodring till normal grovfoderstat. Perioden får vara upp till sex månaders ålder. ***(EU/K)***

Du ska beräkna andelen kraftfoder i foderstaten på det dagliga intaget av foder som ***torrsubstans***. ***(EU)***

Du får en större avvikelse om du inte följer regeln.

5.2.5.3 Fri tillgång till grovfoder

Du ska ge dina djur fri tillgång till ***grovfoder*** av god kvalitet. Bete, hö eller ensilage ska ingå i djurens foderstat ***(EU)***. Du får tillfälligt utfodra med enbart halm, till exempel vid sinläggning av kor ***(K)***.

Du får en större avvikelse om du inte följer regeln.

5.2.5.4 Ureahalt och foderstat för mjölkkor

Du ska följa ureahalten i mjölken och korrigera utfodringen av dina mjölkkor vid halter över 5,5 eller under 2,5 mMol per liter mjölk. För korrigering ska du följa värdena för de tre senaste månaderna. Om värdet avviker vid enstaka tillfällen eller vid hög beteskonsumtion betraktas det som normal variation. Du ska använda analysvärdena från din mjölktank. Om dina korrigeringar inte ger resultat ska du kontakta rådgivare. ***(K)***

5.2.5.5 Klimat och miljönytta i utnyttjandet av grovfoder

För andra djur än mjölkkor ska du uppfylla minst ett av följande alternativ ***(K)***:

- Du ska huvudsakligen hålla dina djur på betesmark under ***betesperioden***. För slaktdjur innebär det minst en betesperiod. Som betesmark räknas mark med kod 52 (enligt Jordbruksverket) och liknande marker. Även permanenta betesvallar på åkermark, där vallen inte brutits på de senaste 10 åren, räknas som betesmark.
- Du ska ha en god utfodringsstrategi för att minimera risken för över- eller underutfodring. Du ska kunna beskriva hur utfodringsstrategin ser ut. Den kan till exempel bestå i att du analyserar ditt skördade ***grovfoder*** eller gör annan bedömning av näringsinnehållet i olika skördepartier och utfodrar olika djurgrupper därefter.
- Du ska följa upp att dina slakt- och rekryteringsdjur har en bra tillväxt genom vägning eller annan bedömning av tillväxten. Du ska kunna visa på en bra tillväxt hos dina slaktdjur genom till exempel normala slaktvikter på slaktavräkningarna.

Om du får återkommande problem med exempelvis slaktvikter eller oplanerad hög inkalvningsålder ska du göra en dokumenterad uppföljning av tillväxt och utfodringsstrategi tills problemen har avhjälpts. Du kan använda olika alternativ för att uppfylla regeln för olika djurgrupper.

5.2.6 Utfodring av kalvar

5.2.6.1 Digivning

Du ska se till att dina ***kalvar*** diar under minst ett dygn, alltså minst 24 timmar efter födseln, men de får gärna dia under längre tid än så. Vid behov får du stödutfodra råmjölk med nappflaska. Sondmatning av kalvar är inte tillåten, utom som en enstaka nödåtgärd som behandlingsmetod vid sjukdom för att säkerställa att svaga kalvar som inte kan suga själva får i sig näring. ***(K)***

Du får göra undantag från kravet om digivning om din besättning går igenom en period med sanering av en sjukdom då diande inte kan tillåtas. Du ska då informera ditt ***certifieringsorgan*** i förväg. ***(EU)***

Du får en större avvikelse om du inte följer regeln.

5.2.6.2 Mjölkutfodring under mjölkperioden

Efter digivningsperioden ska du huvudsakligen föda upp ***kalvar*** på det egna

djurslagets KRAV-certifierade mjölk till dess att de är minst 3 månader gamla. ***(EU)***

Om kalven inte har möjlighet att dia ska den kunna suga mjölk i en naturlig ställning genom en konstgjord spene, som inte ska vara placerad för högt. För att tillfredsställa djurets sugbehov ska du låta mjölkbaren, napphinken eller motsvarande finnas tillgänglig en tid efter att djuren har druckit upp mjölken. ***(K)***

Du får tidigast påbörja avvänjningen när en vecka av mjölkutfodringsperioden återstår. ***(K)***

Med "huvudsakligen" menas att kalven ska få rikligt med mjölk under större delen av mjölkperioden. I takt med att kalven växer kan en nedtrappning ske där mjölkgivans andel i foderstaten minskar. Det är dock bara under sista veckans avvänjning som mjölkgivan får utgöra mindre än hälften av det dagliga energibehovet.

5.2.6.3 Kraft- och grovfoderutfodring under mjölkperioden

Du ska se till att ***kalvar*** som föds upp med mjölkutfodring får lämpligt ***grovfoder*** i fri tillgång, samt ***kraftfoder*** under mjölkperioden. Du får anpassa kalvar till annan utfodring en vecka före försäljning till ***konventionell*** uppfödning. ***(K)***

Reglerna för andelen kraftfoder, 5.2.5.2, tillämpas efter mjölkperiodens slut.

5.2.6.4 Utfodring med mjölk från kor under omställning

Du får utfodra ***kalvar*** med mjölk från inköpta ***konventionella*** kvigor som kalvat in när det har gått 2 månader från kvigornas omställningsstart. ***(K)***

5.2.6.5 Utfodring med mjölk från läkemedelsbehandlade kor

Under den ***karenstid*** som fastställts av Läkemedelsverket får du endast ge mjölken från en ko som blir läkemedelsbehandlad till dess egen ***kalv***. Därefter får du ge mjölken också till andra kalvar. ***(K)***

Detta gäller också mjölk från kor som behandlats upprepade gånger och som ska gå igenom en extra ***omställningstid*** enligt regel 5.1.11.14. ***(K)***

5.2.6.6 Utfodring med konventionell mjölk och mjölkersättning

Du får inte utfodra ***kalvar*** med ***konventionell*** mjölk eller mjölkersättning som innehåller kemiskt syntetiserade komponenter eller komponenter av vegetabiliskt ursprung. ***(EU)***

Om du föder upp djur med konventionell mjölk eller otillåten mjölkersättning gäller följande ***(EU)***:

- Kalvar som föds upp för slakt får inte bli KRAV-certifierade.
- Kalvar som behålls i besättningen för rekrytering får bli KRAV-certifierade efter en ***omställningstid*** på 12 månader.

Du får hetta upp mjölk för att bekämpa sjukdomar om en veterinär har rekommenderat det. ***(EU)***

5.2.6.7 Syrning av mjölk

För att syra mjölk får du använda syrad mjölk, till exempel filmjölk, bakteriekulturer och syrningsmedel av vegetabiliskt ursprung. ***(EU/K)***

5.2.7 Förebyggande hälsoarbete för mjölkkor

”Fråga Kon” eller motsvarande djurvälfärdsbedömning fungerar som ett hjälpmedel för att identifiera områden där åtgärder behövs för att förbättra ***djurvälfärden***.

Läs mer om ”Fråga kon”, ”Hälsopaket Mjölk” och ”Kokontrollen” på ***www.vxa.se***.

5.2.7.1 Besättningar som är anslutna till Kokontrollen

Om du har en besättning som är ansluten till Konkontrollen ska du regelbundet följa upp nedanstående ***nyckeltal*** i ”Signaler Djurvälfärd” ***(K)***:

- Spädkalvsdödlighet 0–24 timmar
- Kalvdödlighet 1–60 dagar (kvigkalvar)
- Kalvdödlighet 2–6 månader (kvigkalvar)
- Ungdjursdödlighet 6–15 månader (kvigor)
- Självdöda/avlivade kor
- Utgång totalt (kor) (ej liv)
- Sjukdomsrapporterade kor totalt
- Mastitbehandlingar
- Klöv-och bensjukdomar (kor)

Du ska låta göra ”Fråga kon”, eller motsvarande, om något av ovanstående nyckeltal i ”Signaler djurvälfärd” visar röd gubbe (vilket betyder att besättningen tillhör de 10 procent som har sämst värde för nyckeltalet ifråga) eller om andra tecken i djurhållningen tyder på djurvälfärdsproblem i besättningen. ***(K)***

Undantaget är om något nyckeltal visar röd gubbe och orsaken kan härledas till ett genomtänkt strategiskt arbete, som inte äventyrar ***djurvälfärden***, eller till en enstaka händelse (till exempel ett tillfälligt sjukdomsutbrott). Då behöver du inte låta göra ”Fråga Kon” eller motsvarande. Du ska däremot följa upp att redan vidtagna åtgärder fått effekt genom att kontrollera att nyckeltalet ändras till gul eller grön gubbe efter att 12 månader passerat. ***(K)***

5.2.7.2 Besättningar som inte är anslutna till Kokontrollen

Om du har en besättning som inte är ansluten till Kokontrollen ska du systematiskt följa upp ***djurvälfärden*** genom att årligen dokumentera åtminstone följande ***nyckeltal (K):***

Nyckeltal	***Gränsvärden*** *
• Spädkalvsdödlighet 0–24 tim.	11 %
• Kalvdödlighet 1–180 dagar (kvigkalvar)	10 %
• Ungdjursdödlighet 6–15 månader (kvigor)	4 %
• Självdöda/avlivade kor	10 %
• Utgångna kor (ej liv)	47 %
• Totalt antal sjukdomsfall (kor)	44 %
• Mastitbehandlingar	22 %
• Veterinärbehandlade klöv-och bensjukdomar	5 %

** Siffrorna motsvarar gränsvärdena för de 10 procent som har sämst värden bland besättningarna i Signaler Djurvälfärd (= röd gubbe).*

På www.krav.se hittar du en lathund för hur ovanstående parametrar beräknas.

Om något av ovanstående nyckeltal överskrider de gränsvärden som anges i tabellen eller om andra tecken tyder på djurvälfärdsproblem ska du låta göra ”Fråga kon” eller motsvarande. ***(K)***

Undantaget är om något nyckeltal överskrider gränsvärdena och orsaken kan härledas till ett genomtänkt strategiskt arbete, som inte äventyrar djurvälfärden, eller till en enstaka händelse (till exempel ett tillfälligt sjukdomsutbrott). Då behöver du inte låta göra ”Fråga Kon” eller motsvarande. Du ska däremot följa upp att redan vidtagna åtgärder fått effekt genom att kontrollera att nyckeltalet visar ett värde under gränsvärdena när 12 månader passerat. ***(K)***

5.2.7.3 Ny i certifieringen

När du anmäler din mjölkproduktion till KRAV-certifiering ska du låta göra en djurvälfärdsbedömning, som ”Fråga kon”, ”Hälsopaket Mjölk” eller motsvarande. ***(K)***

5.2.7.4 Efter en djurvälfärdsbedömning

Du ska genomföra de åtgärdsförslag som tas fram i ”Fråga kon” eller ”Hälsopaket Mjölk” (eller motsvarande). Du ska följa upp om åtgärderna haft effekt genom att kontrollera ***nyckeltalen***, och vid behov genomföra en ny djurvälfärdsbedömning efter en viss tid. ***(K)***

5.2.8 Operativa ingrepp

5.2.8.1 Kastrering av kalvar

Du får låta kastrera ***kalvar*** som är yngre än 8 veckor. Kalven ska vara ***lokalbedövad*** och få ***smärtstillande*** medel vid ingreppet. Vid enstaka tillfällen kan du få låta kastrera äldre djur. ***(EU/K)***

Sedering i samband med kastrering är tillåten men inget krav. Du hittar mer information om lokalbedövning, smärtlindring och sedering på www.krav.se.

5.2.8.2 Avhorning av kalvar

Efter godkännande från Jordbruksverket får du låta avhorna ***kalvar*** som är yngre än 8 veckor genom bränning ***(EU/K)***. Vid speciella omständigheter, exempelvis om djuret har sena hornanlag, kan avhorning genom bränning göras vid något högre ålder ***(EU)***.

Efter godkännande från Jordbruksverket får du låta avhorna enstaka äldre djur av djurskydds- eller hanteringsskäl. ***(EU)***

Djuren ska vara ***lokalbedövade (SL)*** och ska ges ***smärtstillande medel*** vid ingreppet. ***(K)***

Sedering i samband med avhorning är tillåten men inget krav. Du hittar mer information om lokalbedövning, smärtlindring och sedering på www.krav.se.

5.3 Får och getter

I detta avsnitt finns de djurslagsspecifika reglerna för KRAV-certifierade får och getter, som du ska följa och tillämpa tillsammans med avsnitt 5.1 (Gemensamma regler för alla djurslag).

Avsnittet innehåller:

- 5.3.1 Omställningstider vid inträde och inköp
- 5.3.2 Inköp av djur
- 5.3.3 Utevistelse och bete
- 5.3.4 Stallförhållanden
- 5.3.5 Självförsörjning och foder
- 5.3.6 Utfodring av lamm och killingar
- 5.3.7 Operativa ingrepp

5.3.1 Omställningstider vid inträde och inköp

5.3.1.1 Omställningstider vid inträde

Omställningstiderna för får och getter är ***(EU)***:

- 6 månader för produktion av mjölk
- 6 månader för produktion av kött, hudar och ull.

Du får sälja lamm och killingar som föds under omställningstiden som KRAV-certifierade när 6 månader gått från omställningsstarten. ***(EU)***

Som alternativ kan du välja 24 månaders omställningstid för mjölk, kött, hudar och ull när mark och djur samtidigt läggs om till KRAV-certifierad produktion. Du ska då utfodra djuren huvudsakligen (till mer än 50 procent) med eget foder från den mark som ingår i ***omställningen***. Du behöver då inte ta hänsyn till reglerna för användning av eget ***omställningsfoder***. ***(EU)***

! *Du får en större avvikelse om produkter eller djur sålts som KRAV-certifierade innan omställningstiden är över.*

5.3.1.2 Omställningstid för inköpta konventionella får och getter

Om du redan har en KRAV-certifierad djurhållning och köper in ***konventionella*** djur av samma slag för rekrytering eller avel ska de inköpta djuren genomgå en ***omställningstid*** innan du får sälja ***produkterna*** från dem som KRAV-certifierade. Lamm och killingar till dessa inköpta djur har ingen omställningstid. ***(EU)***

Omställningstiderna för får och getter är ***(EU)***:

- 6 månader för produktion av mjölk
- 6 månader för produktion av kött, hudar och ull.

Om du har en besättning under ***omställning*** och köper in konventionella djur av samma slag för rekrytering eller avel ska de inköpta djuren genomgå samma omställningstid innan du får sälja produkterna från dem som KRAV-certifierade. Lamm och killingar till dessa inköpta djur får säljas som KRAV-certifierade när omställningstiden för den ursprungliga besättningen är över. ***(EU)***

Observera att du behöver godkännande från Jordbruksverket för inköp av konventionella djur, med undantag för utrotningshotade raser, se regel 5.1.5.3–5.1.5.4.

Du får en större avvikelse om produkter eller djur sålts som KRAV-certifierade innan omställningstiden är över.

5.3.2 Inköp av djur

5.3.2.1 Inköp av KRAV-certifierade djur för uppfödning till slakt

Du får köpa in lamm och killingar från maximalt tre olika besättningar inom en tolvmånadersperiod. ***(K)***

5.3.2.2 Inköp av konventionella får och getter

Efter godkännande från Jordbruksverket får du köpa in ***konventionella*** djur i avels- och rekryteringssyfte. ***Utrotningshotade raser*** får köpas in utan godkännande från Jordbruksverket. ***(EU)***

Vilka raser som avses som utrotningshotade framgår av SJVFS 2021-xx
Se även reglerna 5.1.5.3–5.1.5.4.

5.3.3 Utevistelse och bete

5.3.3.1 Tid på bete under betesperioden

Du ska ordna så att dina får och getter är ute på betesmark dygnet runt under ***betesperioden***. ***(EU)***

Du får en större avvikelse om du inte följer regeln.

5.3.3.2 Betesintag under betesperioden

Djuren ska ha ett bete som ger dem minst 50 procent av det dagliga intaget av foder räknat som ***torrsubstans*** (ts). ***(K)***

Du får en större avvikelse om du inte följer regeln.

5.3.3.3 Utevistelse för baggar och bockar

Du får undantagsvis hålla baggar och bockar för avel i obevuxna rastgårdar under ***betesperioden*** och ***utevistelseperioden***. Du får hålla dem inne under vintern, om du uppfyller de extrakrav som finns i regel 5.3.4.4. ***(K)***

5.3.3.4 Utevistelse för får och getter övrig tid

Du ska se till att får och getter kan vara ute åtminstone en del av dagen under annan tid än ***betesperioden***. Du kan dock få göra undantag från kravet på utevistelse vintertid om du uppfyller de extrakrav som finns i regel 5.3.4.4. ***(K)***

Du får en större avvikelse om du inte följer regeln.

5.3.3.5 Tillfällig innevistelse för får och getter

Du får i vissa fall hålla djur inne som annars skulle vara ute varje dag. Du får under ***betesperioden*** och övrig tid som djuren ska ha daglig utevistelse, tillfälligt hålla dem inne i högst 2 veckor vid betäckning, inseminering,

sinläggning, för att föda eller före slakt. Du får också tillfälligt hålla djuren inne vid sjukdom, knottangrepp, otjänligt väder, vid stor risk för rovdjursangrepp eller efter klippning. Du får hålla besättningen eller grupper inom besättningen inne under perioden med lamning och killning. Du ska ge djuren tillgång till utevistelse under ***karenstiden*** efter läkemedelsbehandling. ***(EU/K)***

5.3.4 Stallförhållanden

5.3.4.1 Mått i stallar för får och getter

Det utrymme inomhus och utomhus som alltid ska vara tillgängligt för djuren finns specificerat i tabell 2. För detaljer som inte anges i KRAVs regler gäller minimimått enligt svenska djurskyddsbestämmelser. ***(K)***

Utrymmeskraven är miniminivåer. Funktionskraven kan göra att större ytor behövs i ditt stall.

Tabell 2. Utrymmeskrav för får och getter

	Minsta utrymme inomhus (m^2 per djur)	Minsta utrymme utomhus/rastgård (m^2 per djur)
Vuxet får eller get	1,5 *(EU)*	2,5 *(EU)*
Dräktig tacka	1,7 *(SL)*	2,5 *(EU)*
Lamm eller killing, levande vikt (kg):		
< 15	0,35 *(EU)*	0,5 *(EU)*
< 30	0,5 *(SL)*	0,5 *(EU)*
> 30	1,0 *(SL)*	1,0 *(K)*

Måtten i tabellen bygger på såväl svensk djurskyddslagstiftning som EU-förordningens krav.

5.3.4.2 Utomhusyta (Rastgård)

Får och getter ska ha tillgång till rastgård hela året, utom när de är på bete, såvida du inte håller dem i ett stall som uppfyller kraven i regel 5.3.4.4. ***(K)***

Rastgården får vara täckt med tak upp till 75 procent av ytan. ***(EU)***

Du får en större avvikelse om dina får eller getter saknar tillgång till utevistelse under vintern.

5.3.4.3 Får och getter i ligghall

För djur som hålls i ligghall med ständig tillgång till utevistelse, får ytan under tak motsvara minimimåtten för liggyta enligt svensk djurskyddslag. Den totala tillgängliga ytan ska då vara lika stor som den sammanlagda ytan för minsta utrymme inomhus och utomhus/rastgård, enligt tabell 2. ***(K)***

Exempel: Du har 10 dräktiga tackor i en grupp i en ligghall med ständig tillgång till utevistelse. Tackorna har i enlighet med svensk djurskyddslag ett utrymme på 1,2 m^2 per djur, det vill säga 12 m^2, i ligghallen. Om man lägger ihop ytorna inomhus och utomhus/rastgård (17 m^2+ 25 m^2) framgår det att tackorna ska ha minst 42 m^2 totalt. Då du har minskat ytan "inomhus" till 12 m^2 ska ytan i rastgården därför vara minst 30 m^2.

5.3.4.4 Får och getter i stall vintertid

Du får hålla får och getter inne under vintern utan tillgång till rastgård, om stallet har ***(K)***:

- 1,5 gånger större yta än minimiytan inomhus enligt tabell 2 för vuxna djur
- 2 gånger större yta än minimiytan inomhus enligt tabell 2 för lamm och killingar
- ljusinsläpp i stallet motsvarande minst 10 procent av golvytan
- insläpp av frisk luft så att stallmiljön blir utomhusliknande, men torr och vindskyddad.

Dessutom ska dina får och getter vara ute dygnet runt under längre tid än enbart ***betesperioden***, så länge vädret gör det möjligt. ***(K)***

Regeln gäller även lamm som föds under vintern och slaktas före betesperioden. ***(EU)***

Du får en större avvikelse om dina får eller getter saknar tillgång till utevistelse under vintern utan att stallet uppfyller villkoren ovan.

5.3.4.5 Avskildhet vid lamning och killning

Får och getter ska vid behov kunna lamma och killa avskilt från andra djur. Inomhus ska du bevaka djuren så att du kan avskilja dem från den övriga flocken i samband med födseln. ***(K)***

Avskildhet i samband med födsel är viktigt. Utomhus finns gott om plats och djuren kan själva söka sig undan flocken.

5.3.5 Självförsörjning och foder

5.3.5.1 Självförsörjningsgrad för får och getter

Till en viss grad ska du producera fodret på din egen ***gård***, eller i samverkan med en annan gård. Självförsörjningsgraden för får och getter ska vara:

- minst 60 procent för mjölkande djur ***(EU)***,
- minst 75 procent för övriga djur ***(K)***.

Besättningar i områden med begränsad tillgång på eget foder och begränsad möjlighet att samarbeta om foder och gödsel med en annan KRAV-certifierad gård, till exempel på öar, kan undantas från självförsörjningskravet på 75 procent. Detta kan då sänkas till en lägre nivå, dock lägst 60 procent. ***(K)***

Ditt certifieringsorgan bedömer vad som är en rimlig nivå för din gård.

Från 2024 ska självförsörjningsgraden för mjölkande djur vara 70 procent enligt (EU) 2018/848.

Du får en större avvikelse om du inte följer regeln.

5.3.5.2 Andel kraftfoder i foderstaten för får och getter

Du får utfodra enligt följande:

- Högst 30 procent ***kraftfoder*** till slaktdjur och unga djur ***(K)***.
- Högst 40 procent kraftfoder till mjölkproducerande djur ***(EU)***. Du får

höja andelen till högst 50 procent under 3 månader tidigt i laktationen ***(EU)***. Du får också tidigarelägga 3-månadersperioden för högdräktiga tackor och getter då de på grund av fostrens tillväxt inte har utrymme för att konsumera tillräckligt mycket ***grovfoder (K)***.
- Högst 40 procent kraftfoder till lamm och killingar vid övergång från mjölkutfodring till normal grovfoderstat. Perioden får som längst vara 1 månad efter avvänjning ***(EU)***.

Du ska beräkna andelen kraftfoder i foderstaten på det dagliga intaget av foder som ***torrsubstans***. ***(EU)***

Du får en större avvikelse om du inte följer regeln.

5.3.5.3 Fri tillgång till grovfoder

Du ska ge djuren fri tillgång till ***grovfoder*** av god kvalitet. Bete, hö eller ensilage ska ingå i djurens foderstat ***(EU)***. Du ska se till att getter har tillgång till vedartade växter eller grenar året om ***(K)***.

Du får en större avvikelse om du inte följer regeln.

5.3.5.4 Klimat och miljönytta i utnyttjandet av grovfoder

För får och getter ska du uppfylla minst ett av följande regelalternativ ***(K)***:
- Du ska huvudsakligen hålla dina djur på betesmark under ***betesperioden***. För slaktdjur innebär det minst en betesperiod. Som betesmark räknas mark med kod 52 (enligt Jordbruksverket) och liknande marker. Även permanenta betesvallar på åkermark, där vallen inte brutits på de senaste 10 åren, räknas som betesmark.
- Du ska ha en god utfodringsstrategi för att minimera risken för över- eller underutfodring. Du ska kunna beskriva hur utfodringsstrategin ser ut. Den kan till exempel bestå i att du analyserar ditt skördade grovfoder eller gör annan bedömning av näringsinnehållet i olika skördepartier och utfodrar olika djurgrupper därefter.
- Du ska följa upp att dina slakt- och rekryteringsdjur har en bra tillväxt genom vägning eller annan bedömning av tillväxten. Du ska kunna visa på en bra tillväxt hos dina slaktdjur genom till exempel normala slaktvikter på slaktavräkningarna. Om du får återkommande problem med slaktvikter ska du göra en dokumenterad uppföljning av tillväxt och utfodringsstrategi tills problemen har avhjälpts.

Du kan använda olika alternativ för att uppfylla regeln för olika djurgrupper.

5.3.6 Utfodring av lamm och killingar

5.3.6.1 Digivning

Du ska se till att lamm och killingar diar under minst tre dygn, men de får gärna dia under längre tid än så. Vid behov får du stödutfodra råmjölk med nappflaska. Sondmatning av lamm och killingar är inte tillåten, utom som en enstaka nödåtgärd som behandlingsmetod vid sjukdom eller om digivningen

inte fungerar, för att säkerställa att svaga djur som inte kan suga själva får i sig näring. ***(K)***

Du får göra undantag från kravet om digivning om din besättning går igenom en period med sanering av en sjukdom då diande inte kan tillåtas, till exempel CAE hos getter. Du ska då informera ditt ***certifieringsorgan*** i förväg. ***(K)***

Du får en större avvikelse om du inte följer regeln.

5.3.6.2 Mjölkutfodring under mjölkperioden

Efter råmjölksperioden ska du huvudsakligen föda upp lamm och killingar på det egna djurslagets KRAV-certifierade mjölk till dess att lammen är minst 8 veckor och killingarna är minst 45 dagar gamla. ***(EU/K)***

Om ungarna inte har möjlighet att dia ska de kunna suga mjölk i en naturlig ställning genom en konstgjord spene som inte ska vara placerad för högt. För att tillfredsställa djurets sugbehov ska du låta mjölkbaren, napphinken eller motsvarande finnas tillgänglig en tid efter att djuren har druckit upp mjölken. ***(K)***

5.3.6.3 Utfodring med mjölk från moderdjur i omställning

Du får utfodra lamm och killingar med mjölk från ***konventionellt*** inköpta moderdjur när det har gått 2 månader från moderdjurens omställningsstart. ***(K)***

5.3.6.4 Utfodring med mjölk från läkemedelsbehandlade djur

Under den ***karenstid*** som fastställts av Läkemedelsverket får du endast ge mjölken från ett djur som blir läkemedelsbehandlat till dess egna diande ungar. Därefter får du ge mjölken också till andra lamm eller killingar. ***(K)***

Detta gäller också mjölk från moderdjur som behandlats upprepade gånger och som ska gå igenom en extra ***omställningstid*** enligt regel 5.1.11.14. ***(K)***

5.3.6.5 Utfodring med konventionell mjölk och mjölkersättning

Du får inte utfodra lamm och killingar med ***konventionell*** mjölk eller mjölkersättning som innehåller kemiskt syntetiserade komponenter eller komponenter av vegetabiliskt ursprung. ***(EU)***

Om du föder upp djur med konventionell mjölk eller otillåten mjölkersättning gäller följande ***(EU)***:

- Djur som föds upp för slakt får inte bli KRAV-certifierade.
- Djur som behålls i besättningen för rekrytering får bli KRAV-certifierade efter en ***omställningstid*** på 6 månader.

Du får hetta upp mjölk eller använda mjölk från ett annat djurslag för att bekämpa sjukdomar, om en veterinär har rekommenderat det. ***(EU)***

5.3.7 Operativa ingrepp

5.3.7.1 Avhorning

Efter godkännande från Jordbruksverket får du låta avhorna killingar som är yngre än 8 veckor genom bränning ***(EU/K)***. Vid speciella omständigheter,

exempelvis om djuret har sena hornanlag, kan avhorning genom bränning göras vid något högre ålder ***(EU)***.

Efter godkännande från Jordbruksverket får du låta avhorna enstaka äldre djur av djurskydds- eller hanteringsskäl***. (EU)***

Djuren ska vara ***lokalbedövade (SL)*** och ska ges ***smärtstillande medel*** vid ingreppet. ***(K)***

Sedering i samband med avhorning är tillåten men inget krav. Du hittar mer information om lokalbedövning, smärtlindring och sedering på ***www.krav.se****.*

5.4 Grisar

I detta avsnitt finns de djurslagsspecifika reglerna för KRAV-certifierade grisar, som du ska följa och tillämpa tillsammans med avsnitt 5.1 (Gemensamma regler för alla djurslag).

Avsnittet innehåller:

- 5.4.1 Omställningstider vid inträde och inköp
- 5.4.2 Inköp av djur
- 5.4.3 Utevistelse och bete
- 5.4.4 Naturligt beteende
- 5.4.5 Stallförhållanden
- 5.4.6 Självförsörjning och foder
- 5.4.7 Utfodring av smågrisar
- 5.4.8 Operativa ingrepp

5.4.1 Omställningstider vid inträde och inköp

5.4.1.1 Omställningstider vid inträde

Omställningstiden för grisar är 6 månader för produktion av kött och hudar. Du får sälja grisar som föds under omställningstiden som KRAV-certifierade när 6 månader gått från omställningsstarten. ***(EU)***

Som alternativ kan du välja 24 månaders omställningstid för kött och hudar när mark och djur samtidigt läggs om till KRAV-certifierad produktion. Du ska då utfodra djuren huvudsakligen (till mer än 50 procent) med eget foder från den mark som ingår i ***omställningen***. Du behöver då inte ta hänsyn till reglerna för användning av eget ***omställningsfoder***. ***(EU)***

Du får en större avvikelse om produkter eller djur sålts som KRAV-certifierade innan omställningstiden är över.

5.4.1.2 Omställningstid för inköpta konventionella grisar

Om du har en KRAV-certifierad grisbesättning och köper in ***konventionella*** gyltor eller galtar för rekrytering eller avel ska de inköpta djuren genomgå en ***omställningstid*** innan du får sälja ***produkterna*** från dem som KRAV-certifierade. Avkomman till de inköpta gyltorna har ingen omställningstid. ***(EU)***

Omställningstiden för grisar är 6 månader för produktion av kött och hudar.

Om du har en grisbesättning under ***omställning*** och köper in konventionella gyltor och galtar för rekrytering eller avel, ska de inköpta djuren genomgå samma omställningstid innan du får sälja produkterna från dem som KRAV-certifierade. Avkomman till de inköpta gyltorna får säljas som KRAV-certifierad när omställningstiden för den ursprungliga besättningen är över. ***(EU)***

Observera att du behöver godkännande från Jordbruksverket för inköp av konventionella djur, med undantag för utrotningshotade raser, se regel 5.1.5.3-5.1.5.4.

Du får en större avvikelse om produkter eller djur sålts som KRAV-certifierade innan omställningstiden är över.

5.4.2 Inköp av djur

5.4.2.1 Inköp av KRAV-certifierade grisar för uppfödning till slakt

Du får köpa in KRAV-certifierade smågrisar från maximalt tre olika besättningar inom en tolvmånadersperiod. ***(K)***

Du ska hålla smågrisar som är inköpta från olika besättningar, liksom inköpta grisar av olika åldrar, inom sina grupper och separerade från andra grupper. ***(K)***

5.4.2.2 Inköp av konventionella djur

Efter godkännande från Jordbruksverket får du köpa in ***konventionella*** djur i avels- och rekryteringssyfte. ***Utrotningshotade raser*** får köpas in utan godkännande från Jordbruksverket. ***(EU)***

Vilka raser som avses som utrotningshotade framgår av SJVFS 2021-xx
Se även reglerna 5.1.5.3–5.1.5.4.

5.4.2.3 Karantän för inköpta djur

Du ska hålla grisar som köpts in för rekrytering i ***karantän*** under minst tre veckor för att säkerställa besättningens smittskydd. ***(K)***

5.4.3 Utevistelse och bete

5.4.3.1 Tid på bete under betesperioden

Du ska ordna så att grisar är ute på huvudsakligen bevuxen mark större delen av dygnet, under en sammanhängande period om minst 4 månader under ***betesperioden***. ***(K)***

Du får en större avvikelse om du inte följer regeln.

5.4.3.2 Bete för foder och sysselsättning

Betet ska ge grisarna både foder och rikliga tillfällen till sysselsättning. Grisarna ska vid stripbetning och andra betessystem alltid ha tillgång till bevuxen mark.

Du ska flytta dem till nya beten så snart allt är uppbökat på den aktuella arealen. ***(K)***

5.4.3.3 Utevistelse övrig tid

Du ska ge grisarna tillgång till rastgård under den tid på året då de inte hålls på bete. ***(EU)***

5.4.3.4 Grisar som ska slaktas under betesperioden

Grisar ska släppas på bete så snart mark- och väderförhållanden tillåter det. Växande grisar som ska slaktas i juli eller senare under ***betesperioden*** ska gå på betesmark senast 1 juni. ***(K)***

5.4.3.5 Utevistelse för avelsgaltar

Du får hålla galtar för avel i obevuxna rastgårdar under både ***betes***- och ***utevistelseperioden***. ***(EU)***

5.4.3.6 Tillfällig innevistelse för grisar

Du får tillfälligt hålla djuren inne vid sjukdom, knottangrepp eller otjänligt väder. Du ska erbjuda djuren utevistelse på rastgård eller bete under ***karenstiden*** efter läkemedelsbehandling. ***(EU)***

5.4.3.7 Innevistelse vid betäckning eller inseminering

Du får hålla suggor och gyltor utan bete i upp till fyra veckor efter en betäckning eller inseminering som leder till dräktighet. De ska ha tillgång till utevistelse på rastgård om de måste vara inne under mer än en vecka. ***(K)***

5.4.3.8 Innevistelse vid grisning

Du ska se till att suggan och smågrisarna senast tre veckor efter grisning vistas ute på bete under ***betesperioden*** eller på rastgård under övrig tid på året. Vid grupphållning i omgångsuppfödning räknas tre veckor från den senast födda kullen. ***(K)***

5.4.3.9 Hämtning från bete inför slakt

Du får hämta grisar från betet högst två veckor före planerad leverans till slakt. Under denna period ska grisarna ha tillgång till utevistelse på rastgård. ***(EU/K)***

5.4.3.10 Vattensvalka på bete

Du ska se till att grisar har tillgång till gyttjebad eller annan vattensvalka på betet under den varma årstiden. ***(K)***

Du får en större avvikelse om du inte följer regeln.

5.4.4 Naturligt beteende

5.4.4.1 Avskildhet vid grisning

Du ska se till att suggor kan grisa avskilt och i skydd, till exempel i grisningshydda. Suggan får grisa inomhus om hon får tillräcklig frihet, utrymme för att bygga bo och riklig tillgång till material att bygga bo med. ***(K)***

Du får flytta suggan till en grisningsbox tidigast en vecka före beräknad grisning. Du ska ha rutiner för djurens skötsel och andra förutsättningar i samband med grisning som gör det möjligt för suggorna att vistas i flock fram till dagarna före grisning. ***(EU)***

Du får en större avvikelse om du inte ordnar så att dina suggor och gyltor kan grisa avskilt.

5.4.4.2 Grisar i grupp

Du ska hålla växande grisar och suggor utan smågrisar i grupp både inne och ute. ***(EU)***

Du får en större avvikelse om du inte följer regeln.

5.4.4.3 Möjlighet att böka

Du ska ge grisar tillgång till naturlig sysselsättning och ett aktivt födosöksbeteende genom att ge dem möjlighet att böka till exempel inför vallbrott, som skogsmarksberedning, vid trädesbearbetning eller i djup ***ströbädd.*** ***(EU)***

Du får en större avvikelse om du inte följer regeln.

5.4.5 Stallförhållanden

5.4.5.1 Mått i stallar för grisar

Det utrymme inomhus och utomhus som alltid ska vara tillgängligt för djuren finns specificerat i tabell 3. För detaljer som inte anges i KRAVs regler gäller minimimått enligt svenska djurskyddsbestämmelser. ***(K)***

Utrymmeskraven är miniminivåer. Funktionskraven kan göra att större ytor behövs i ditt stall.

Tabell 3. Utrymme inomhus och i rastgård för grisar

	Levande vikt (kg)	Minsta utrymme inomhus (m^2 per djur)	Minsta utrymme utomhus (i rastgård, inte betesmark)(m^2 per djur)
Sinsugga, dräktig gylta		2,5 *(EU)*	1,9 *(EU)*
Galt för avel		7,0 *(SL)* (10 om boxar används för naturlig betäckning)	8,0 *(EU)*
Digivande suggor med smågrisar fram till avvänjning		7,5 *(EU)*	2,5 *(EU)*
Växande grisar	≤ 35	0,6 *(EU)*	0,4 *(EU)*
	< 50	0,8 *(EU)*	0,6 *(EU)*
	< 85	1,2 *(SL)**	0,8 *(EU)*
	< 110	1,5 *(SL)**	1,0 *(EU)*
	> 110	Enligt beräknings-modell för ströbäddsboxar*	1,2 *(EU)*

Du ska beräkna utrymmet i boxar för flera djur utifrån de största individerna i grupperna.
***Minimiarea för växande grisar i ströbäddsboxar som väger 10-130 kg beräknas enligt Jordbruksverkets föreskrifter om grishållning SJVFS 2019:20 enligt följande modell: 0,2 + vikt (kg)/84**

5.4.5.2 Stallbyggnader för grisar

Om du bygger nytt stall för grisar eller nyetablerar grisproduktion ska byggnaden planeras och sektioneras för bästa möjliga smittskydd. ***(K)***

5.4.5.3 Grisars ät-, ligg- och gödslingsplats

Du ska se till att grisar inomhus har tillgång till en avskild liggplats med ***djupströ*** och ett separat gödslingsutrymme. De ska också ha en väldefinierad

ätplats. Utrymmet ska vara luftigt och så pass stort att alla djur kan äta samtidigt eller vila samtidigt, utan att börja konkurrera. Grisar som får fri tillgång till ***kraftfoder*** behöver inte kunna äta alla samtidigt, men du ska se till att det finns tillräckligt med ätplatser så att alla grisar ges möjlighet att äta utan trängsel och konkurrens. ***(K)***

5.4.6 Självförsörjning och foder

5.4.6.1 Självförsörjningsgrad för grisar

Till en viss grad ska du producera fodret på din egen ***gård***, eller i samverkan med en annan gård. Självförsörjningsgraden för grisar ska vara minst 50 procent. ***(K)***

Du får en större avvikelse om du inte följer regeln.

5.4.6.2 Självförsörjning för gårdar i Norrland samt i skogs- och mellanbygd

Grisbesättningar i Norrland samt i skogs- och mellanbygd får undantas från självförsörjningskravet på 50 procent. Detta får då sänkas till en lägre nivå, dock lägst 30 procent ***(EU)***. Du ska sträva efter att successivt öka din självförsörjningsgrad ***(K)***.

Ditt certifieringsorgan bedömer vad som är en rimlig nivå för din gård.

5.4.6.3 Självförsörjning för gårdar med specialodlingar

Gårdar med grisuppfödning som även har specialodlingar, till exempel grönsaksodling, får undantas från självförsörjningskravet på 50 procent. Detta får då sänkas till en lägre nivå, dock lägst 30 procent. ***(EU)***

Undantaget gäller enbart om gödseln behövs i den egna odlingen. ***(K)***

Ditt certifieringsorgan bedömer vad som är en rimlig nivå för din gård i förhållande till gödselbehovet.

5.4.6.4 Maximalt 5 procent konventionellt foder per år

Du får ge 5 procent ***konventionellt*** proteinfoder av jordbruksursprung till grisar som väger upp till 35 kg fram till den 31 december 2026. ***(EU)***

Konventionella ***produkter*** från fiske och andra vattenlevande djur, till exempel fiskmjöl, får ingå i foderstaten till grisar ***(EU)***. Du får ge upp till 10 procent sådant konventionellt foder, beräknat på det årliga foderintaget ***(K)***. Proteinhydrolysat från fisk får dock endast ges till grisar som väger upp till 35 kg ***(EU)***.

Förutsättningen för att få ge konventionella fodermedel, oavsett ursprung, är att fodermedlen är nödvändiga för att ge en fullvärdig foderstat och att de är tillåtna i ***ekologisk*** djurhållning. ***(EU)***

Du ska beräkna foderandelarna per djur och år, inte per besättning och år. För djur med kortare levnadstid än ett år gäller konsumtionen för djurets livstid. ***(EU)***

De konventionella fodermedel som inte är av jordbruksursprung och som är tillåtna framgår av bilaga 1.

Du får en större avvikelse om du inte följer regeln.

5.4.6.5 Maximalt 15 procent konventionellt foder per dag

Om du ger ***konventionellt*** proteinfoder av jordbruksursprung till grisar som väger upp till 35 kg får det högst utgöra 15 procent av det dagliga foderintaget. ***(EU/K)***

5.4.6.6 Fri tillgång till grovfoder

Du ska ge grisarna fri tillgång till ***grovfoder*** av god kvalitet ***(EU)***. Bete, hö eller ensilage ska ingå i djurens foderstat ***(K)***.

Du får en större avvikelse om du inte följer regeln.

5.4.6.7 Foderåtgång i grisproduktion

Du ska årligen beräkna hur mycket ***kraftfoder*** som går åt per kilo slaktgris eller smågrisar som du säljer. Du väljer själv om du vill göra en särskild beräkning för smågrisdelen av din produktion och en annan för slaktgrisdelen. ***(K)***

5.4.7 Utfodring av smågrisar

5.4.7.1 Avvänjning av smågrisar

Du får avvänja smågrisar tidigast när de är 40 dagar gamla, om du har grupphållning i omgångsuppfödning ***(EU)***. Du ska då följa en ***hälsoplan***. Hälsoplanen ska hjälpa dig att upprätthålla ett bra smittskydd och en strikt grupphållning så att djuren är vid god hälsa ***(K)***.

Tillämpar du inte strikt grupphållning och omgångsuppfödning får smågrisarna avvänjas tidigast vid 49 dagars ålder. ***(K)***

Du får en större avvikelse om du inte följer regeln.

5.4.7.2 Järn till smågrisar

Du ska se till att smågrisar får tillräckligt med järn. De ska ha tillgång till jord eller järnberikad torv. Om du ger smågrisarna järnpasta inom 24 timmar från födseln ska du senast efter en vecka ge dem jord eller torv. ***(K)***

Du får berika jorden med till exempel järnsulfat. Du får inte använda järntillskott som innehåller otillåtna fodertillsatser. ***(EU)***

5.4.7.3 Utfodring med konventionell mjölk eller mjölkersättning

Du får inte utfodra smågrisar med ***konventionell*** mjölk eller mjölkersättning som innehåller kemiskt syntetiserade komponenter eller komponenter av vegetabiliskt ursprung. ***(EU)***

Om du föder upp djur med konventionell mjölk eller otillåten mjölkersättning gäller följande ***(EU)***:

- Djur som föds upp för slakt får inte bli KRAV-certifierade.
- Djur som behålls i besättningen för rekrytering får bli KRAV-certifierade efter en ***omställningstid*** på 6 månader.

5.4.8 Operativa ingrepp

5.4.8.1 Kastrering av grisar

Du får låta kastrera grisar som är yngre än 7 dagar ***(SL)***. Grisarna ska vara ***lokalbedövade (SL)*** och få ***smärtstillande medel*** vid ingreppet ***(K)***.

Du hittar mer information om lokalbedövning och smärtlindring på www.krav.se.

5.4.8.2 Tandslipning på smågrisar

Du får slipa tänderna på smågrisar som tillhör en stor kull om det utförs under grisens första levnadsdygn (innan tandemaljen hårdnat). Slipning får inte ske rutinmässigt utan bara om det erfarenhetsmässigt har visat sig uppkomma skador på andra djur som inte kan förebyggas på annat sätt. ***(SL/K)***

5.5 Fjäderfän

I detta avsnitt finns de djurslagsspecifika reglerna för KRAV-certifierade fjäderfän, som du ska följa och tillämpa tillsammans med avsnitt 5.1 (Gemensamma regler för alla djurslag). Avsnittet innehåller:

- 5.5.1 Regler för värphöns
- 5.5.2 Regler för slaktkyckling
- 5.5.3 Regler för övriga fjäderfän

5.5.1 Regler för värphöns

Detta kapitel gäller värphöns för produktion av konsumtionsägg samt föräldradjur för produktion av kläckägg till framtida värphöns och slaktkyckling (samtliga av arten Gallus gallus). Observera dock att det ännu inte finns krav på att föräldradjur ska vara ekologiska eller KRAV-certifierade. Efter godkännande från Jordbruksverket får du därför köpa in konventionella daggamla kycklingar till både värphönsproduktion och slaktkycklingproduktion.

5.5.1.1 Omställningstider vid inträde

Omställningstiderna för värphöns är ***(EU/K)***:

- 6 veckor för produktion av ägg från värphöns, om du ställer om en åldersblandad flock som finns på din ***gård*** sedan tidigare. Djuren ska dock ha införts i produktionen innan de är tre dagar gamla.
- 6 veckor för produktion av ägg från värphöns om du ställer om befintliga ***konventionella*** flockar i samband med att du köper in nya omgångar unghöns som är uppfödda enligt 5.5.1.2. De befintliga djuren ska dock ha införts i produktionen innan de är tre dagar gamla.

Om du startar äggproduktion med inköpta unghöns ska de vara uppfödda enligt regel 5.5.1.2, då krävs ingen omställningstid. ***(EU)***

Som alternativ kan du välja 24 månaders omställningstid för äggproduktion när mark och djur samtidigt läggs om till KRAV-certifierad produktion. Du ska då utfodra djuren huvudsakligen (till mer än 50 procent) med eget foder från den mark som ingår i ***omställningen***. ***(EU)***

Detta alternativ kan till exempel vara aktuellt om du lägger om flera djurslag på gården till KRAV-certifierad produktion samtidigt. Du behöver då inte ta hänsyn till reglerna för användning av eget omställningsfoder.

Observera att du behöver godkännande från Jordbruksverket för inköp av konventionella djur, se regel 5.1.5.3

! *Du får en större avvikelse om produkter eller djur sålts som KRAV-certifierade innan omställningstiden är över.*

5.5.1.2 Inköp av unghöns till din värphönsbesättning

När du köper unghöns ska de komma från ***EU-ekologisk*** uppfödning. Unghönsen ska vara högst 18 veckor gamla vid insättning i produktionen. ***(EU)***

EU-ekologiska unghöns (yngre än 18 veckor) ska följa kraven i EU-förordningen för ekologisk produktion (EU) 2018/848 och (EU) 2020/464. Produktion som varit certifierad från senast 1 december 2020 enligt kraven i Statens jordbruksverks föreskrifter om ekologisk produktion (SJVFS 2020:1), Kap 3. 5§, kan fortsatt ha den unghönsproduktionen fram till 31 december 2029. ***(EU)***

I Nationella riktlinjer för ekologisk produktion hittar du svenska riktlinjer för tillämpning av EU-förordningarna för ekologisk produktion.

Du får en större avvikelse om du inte följer regeln.

5.5.1.3 Tid för utevistelse

Du ska aktivt arbeta för att värphönsen ska vistas ute i rastgården under större delen av året. Du ska uppfylla följande krav:

- De ska kunna vistas ute större delen av dygnet under minst fyra sammanhängande månader mellan maj och september. Stallet ska vara öppet mer än 12 timmar varje dag. ***(K)***
- De ska kunna vistas ute från tidig vår till sen höst under en del av dagen, så länge väder- och markförhållanden är lämpliga. ***(K)***
- De ska kunna vistas ute under minst en tredjedel av sitt liv. ***(EU)***

Du får inte ersätta utevistelsen medvistelse på ***veranda*** eller i utomhustillbyggnad. Värphöns får hållas inne under natten. ***(EU)***

Du får en större avvikelse om du inte följer regeln.

5.5.1.4 Utevistelse efter insättning

Du ska ordna utevistelse för djuren så snart som möjligt, och allra senast 4 veckor efter insättning. Värphönskan vänjas vid utevistelsen successivt och behöver inte vistas ute större delen av dygnet inledningsvis, även om de sätts in under maj till september. Senast när de är 25 veckor gamla ska dock stallet vara öppet mer än 12 timmar varje dag. ***(K)***

5.5.1.5 Rastgårdar för värphöns

Du ska se till att rastgårdar och beten för värphöns uppfyller följande krav:

- De ska innehålla tillräckligt antal träd, buskar eller andra anordningar där djuren kan söka skydd och få trygghet. Du ska placera växter eller andra skydd så att det hjälper djuren att utnyttja hela rastgården. ***(EU)***
- De ska vara huvudsakligen beväxta under hela användningstiden och ha olika sorters växtlighet. ***(EU)***
- Växtligheten ska underhållas regelbundet för att motverka näringsöverskott. ***(EU)***
- De ska ge djuren både bete och rikliga tillfällen till sysselsättning. ***(EU)***
- De ska ge djuren lätt tillgång till tillräckligt många vattentråg. ***(EU)***
- De ska lämnas tomma minst 6 veckor mellan varje omgång. ***(EU)***
- De ska gränsas av mellan de olika flockarna så att grupperna inte blandas. ***(EU)***

- De får inte innehålla ***flaskhalsar***. Detta gäller om du bygger nytt hus eller nyansluter hus till certifieringen. ***(K)***

För befintliga hus som var KRAV-certifierade före 1 januari 2016 gäller att du ska åtgärda flaskhalsar som hindrar betesutnyttjandet. ***(K)***

Du får inte utfodra värphönsen utomhus med annat än ***grovfoder*** och vatten. ***(K)***

Du får en större avvikelse om din rastgård inte är rätt utformad.

5.5.1.6 Rastgårdsytans utsträckning

Varje värphöna ska ha tillgång till minst 4 kvadratmeter rastgårdsyta. ***(EU)***

Om du bygger nytt hus eller nyansluter hus till certifieringen ska rastgården finnas inom högst 150 meters avstånd från närmaste utgångshål i stallet. ***(EU/K)***

För befintliga hus som var KRAV-certifierade före den 1 januari 2016 får rastgården finnas inom högst 250 meters avstånd från närmaste utgångshål i stallet. Du får dock inte genom ombyggnation eller liknande öka den utsträckning av rastgården som du hade den 1 januari 2016 om den kommer att överstiga 150 meter. ***(EU/K)***

Du ska aktivt verka för att värphönsen utnyttjar en så stor del av rastgården som möjligt, genom att erbjuda en stimulerande och intressant miljö som lockar dem till vistelse utomhus. Du ska utföra åtgärder i din rastgård baserat på aktuella kunskapsrön och rådgivning. ***(EU/K)***

Exempel på möjliga åtgärder för att få ut hönsen är:

- *att unghönsen släpps ut så fort de kommer till gården*
- *fler tuppar i flocken*
- *plantering av träd eller buskar*
- *vatten på fler ställen i rastgården.*

På www.krav.se finns en checklista med fler förslag om åtgärder och stöd för att främja hönsens utevistelse under betesperioden.

Du får en större avvikelse om din rastgård inte är rätt utformad.

5.5.1.7 Tillfällig innevistelse för värphöns

Du får i vissa fall tillfälligt hålla värphöns inne under den tid då de ska ha tillgång till utevistelse. Detta gäller när myndighet beslutat om restriktioner, till exempel vid utbrott av smittsamma sjukdomar. Om utomhusbyggnaden eller ***verandan*** räknas in i den tillgängliga stallytan inomhus ska hönsen ha tillgång till denna. ***(K)***

5.5.1.8 Mått i stall och rastgård för värphöns

Det utrymme inomhus och utomhus som alltid ska vara tillgängligt för djuren finns specificerat i tabell 4a. För detaljer som inte anges i KRAVs regler gäller minimimått enligt svenska djurskyddsbestämmelser. ***(K)***

Utrymmeskraven är miniminivåer. Funktionskraven kan göra att större ytor behövs i ditt stall.

Tabell 4a. Antal höns per flock och stall samt utrymmen inomhus och utomhus

Maximalt antal höns per avdelning i stall (flockstorlek)	3 000	(EU)
Maximalt antal höns per stall	18 000	(K)
Maximalt antal höns per kvadratmeter	6	(EU)
Sittpinne inomhus (cm per höna)	18	(EU)
Rede	6 höns /rede (SL) eller vid gemensamt rede 120 cm2/ höna	(EU)
Utrymme utomhus (m2 per höna)	4	(EU)

5.5.1.9 Mått på öppningar i stallar, verandor och utomhustillbyggnader

Du ska anpassa den sammanlagda öppningslängden för utgångshålen i stallväggen respektive ***verandan*** eller utomhustillbyggnaden till tillgängliga minsta utrymmet inomhus enligt följande ***(EU)***:

- För stallbyggnader utan veranda eller utomhustillbyggnad ska den sammanlagda längden på öppningarna i stallväggen till rastgården vara 4 meter per 100 kvm tillgänglig minsta yta inomhus.
  Om du har en sluss påbyggd på öppningen i stallväggen till rastgården får du ha en mindre sammanlagd öppning i väggen (6 m/3000 höns) om själva slussen uppfyller måttet på den totala sammanlagda längden på öppningen.
  Möjligheten att använda slussar beror på hur tillämpningen av förordning (EU) 2020/464 kommer att formuleras, och kan därför behöva ändras.
- För stallbyggnader med veranda eller utomhustillbyggnad ska den sammanlagda längden på öppningarna i stallväggen vara 2 meter per 100 kvm tillgänglig minsta yta inomhus. Öppningen från verandan eller utomhustillbyggnaden till rastgården ska vara 4 meter per 100 kvm tillgänglig minsta yta inomhus.
  Om du har en sluss påbyggd på öppningen i stallväggen till verandan/ utomhustillbyggnaden får du ha en mindre sammanlagd öppning i väggen (6 m/3000 höns) om själva slussen uppfyller måttet på den totala sammanlagda längden på öppningen.
  Möjligheten att använda av slussar beror på hur tillämpningen av förordning (EU) 2020/464 kommer att formuleras, och kan därför behöva ändras.

För befintliga byggnader med veranda eller utomhustillbyggnad, KRAV-certifierade före 1 januari 2022, kan du behålla måtten för öppningslängden i stallväggen (kolumn 1) i tabell 4b till senast 31 december 2024. ***(EU)***

Utgångshålen ska vara av lämplig storlek för hönsen och jämnt fördelade längs de väggar som har kontakt med rastgården. Utgångshålens sammanlagda öppningsbredd per sida ska dock stå i proportion till hur stor andel av rastgården som finns utanför. Detta gäller om du bygger nytt hus eller nyansluter hus till certifieringen. För befintliga hus som var KRAV-certifierade före 1 januari 2016

gäller att utgångshålens jämna fördelning och proportionalitet i förhållande till rastgården ska eftersträvas i så stor utsträckning som möjligt, utan att äventyra byggnadssäkerheten. ***(EU/K)***

Tabell 4b. Öppningar i byggnader KRAV-certifierade före 1 januari 2022. Gäller som längst till 31 december 2024.

Antal värphöns i gruppen	1. Öppningar i stallvägg till veranda/utgångssluss (sammanlagd längd)	2. Öppningar i passage från utgångssluss vid stallvägg eller från veranda till rastgård/bete (sammanlagd längd)
Upp till 200	0,4 m	1,4 m
500	1 m	3,4 m
1000	2 m	6,7 m
2000	4 m	13,3 m
3000	6 m	20,0 m

5.5.1.10 Byggnader för värphöns

För värphöns ska du uppfylla följande krav för byggnader och inomhusmiljö:

- Du får maximalt hålla 18 000 djur i en sammanhängande byggnad. ***(K)***
- Du får maximalt ha en flockstorlek av 3 000 höns per avdelning. Om du har flera avdelningar under samma tak, ska du avgränsa varje avdelning med en tät eller halvtät skiljevägg eller med nät. ***(EU)***
- Redesytan får inte räknas in i den tillgängliga stallytan. ***(EU)***
- I flervåningssystem får högst tre våningar finnas, inklusive bottenvåningen (golv). Om du har byggnader med fler våningar som var KRAV-certifierade före den 31 december 2021, får du ha kvar befintligt antal våningar fram till den 31 december 2029. ***(EU)***

5.5.1.11 Veranda eller utomhustillbyggnad i stallbyggnader för värphöns

Om du bygger stall hus eller nyansluter stalltill certifieringen ska ***veranda*** eller utomhustillbyggnad finnas. Ytan ska förses med ljus och får inte vara mörklagd när den ska utnyttjas. ***(K)***

5.5.1.12 Utomhustillbyggnad som tillgänglig stallyta

Om du har en utomhustillbyggnad i anslutning till ditt stall får du räkna in dess yta i den tillgängliga stallytan om djuren alltid har tillgång till den, dygnet runt och året om och om ytan är isolerad på ett sådant sätt så att klimatet i utomhustillbyggnaden inte är detsamma som uteklimatet ***(EU)***. Den helisolerade stallytan inomhus ska dock ytmässigt uppfylla svenska djurskyddsbestämmelser för värphöns ***(K)***.

Utomhustillbyggnaden ska förses med ljus och får inte vara mörklagd när den ska utnyttjas. ***(K)***

5.5.1.13 Veranda som tillgänglig stallyta

Om du har ett befintligt stall med anslutande ***veranda*** som var KRAV-certifierat före 1 januari 2022 och har räknat verandan som tillgänglig stallyta kan du fortsätta att göra det under en övergångsperiod till senast 31 december 2024. ***(EU)***

Du får då räkna in verandans yta i den tillgängliga stallytan om djuren har tillgång till den under sin vakna tid, året om. Den isolerade stallytan ska dock ytmässigt uppfylla svenska djurskyddsbestämmelser för fjäderfän. Verandan får endast stängas när det är mörkt i stallet (nattvila). ***(K)***

Verandan ska förses med ljus och får inte vara mörklagd när den ska utnyttjas av fjäderfäna. ***(K)***

5.5.1.14 Tillgång till sandbad, sittpinnar och värpreden

Du ska se till att värphöns har tillgång till sandbad, sittpinnar och värpreden i sådan utsträckning att alla djur fritt och efter behov kan utnyttja dem. Sandbadet ska finnas inomhus eller på verandan eller i utomhustillbyggnaden, under förutsättning att hönsen har ständig tillgång till denna. Från maj till september får underlaget i rastgården ersätta sandbad inomhus, förutsatt att värphönsen sandbadar ute. ***(EU/K)***

I tabell 4a finns specifika krav på mått för sittpinnar och värpreden.

Du får en större avvikelse om du inte följer regeln.

5.5.1.15 Ströbädd

Du ska se till att minst en tredjedel av värphönsens inomhusyta är ***ströbädd***. ***(EU)***

Till ströbäddsytan räknas även sandbad. ***(K)***

Du får en större avvikelse om dina djur saknar tillräcklig ströbädd.

5.5.1.16 Dagsljusinsläpp för fjäderfän

Du ska se till att värphönsen har tillgång till dagsljus och belysning som stödjer deras dygnsrytm och beteendebehov. Ljusinsläppen ska ge dagsljus som är jämnt fördelat i hela stallet. ***(SL)***

Om du nyansluter stall till certifieringen, eller vid ny- och ombyggnad, ska dagsljuset släppas in genom en yta motsvarande minst 3 procent av golvytan. ***(K)***

I stallet bör du vid behov kunna reglera dagsljusinsläppet. Du får bara tillfälligt täcka fönster med material som inte släpper igenom ljus. Om det finns ett behov av att regelbundet begränsa den direkta solinstrålningen ska det ske på något annat sätt. Om du tillfälligt täcker dagsljusinsläppen ska du dokumentera det. ***(K)***

Exempel på sätt att begränsa direkt solinstrålning är att ändra fönstrens placering, använda markiser eller använda film som släpper igenom ljus.

5.5.1.17 Nattvila för värphöns

Du ska se till att värphönsen får minst 8 timmars nattvila utan artificiellt ljus. Under nattvilan ska stallet vara mörklagt, men detta gäller det elektriska ljuset. Under ljusa delar av året accepteras insläpp av naturligt ljus under nattvilan. ***(EU)***

Du ska dokumentera vilka tider belysningen är tänd i stallet under olika delar av året. ***(K)***

5.5.1.18 Självförsörjningsgrad

Till en viss grad ska du producera fodret på din egen ***gård***, eller i samverkan med en annan gård. Självförsörjningsgraden ska vara minst 50 procent. ***(K)***

Du får en större avvikelse om du inte följer regeln.

5.5.1.19 Självförsörjning för gårdar i Norrland samt i skogs- och mellanbygd

Värphönsbesättningar i Norrland, samt i skogs- och mellanbygd, får undantas från självförsörjningskravet på 50 procent. Detta får då sänkas till en lägre nivå, dock lägst 30 procent. ***(EU)***

Du ska sträva efter att successivt öka din självförsörjningsgrad. ***(K)***

Ditt certifieringsorgan bedömer vad som är en rimlig nivå för din gård.

5.5.1.20 Självförsörjning för gårdar med specialodlingar

Gårdar med värphönsbesättningar som även har specialodlingar, till exempel grönsaksodling, får undantas från självförsörjningskravet på 50 procent. Detta får då sänkas till en lägre nivå, dock lägst 30 procent. ***(EU)***

Undantaget gäller enbart om gödseln behövs i den egna odlingen. ***(K)***

Ditt certifieringsorgan bedömer vad som är en rimlig nivå för din gård i förhållande till gödselbehovet.

5.5.1.21 Konventionellt foder till fjäderfä

Du får ge unga fjäderfä upp till 5 procent ***konventionellt*** proteinfoder av jordbruksursprung fram till den 31 december 2026. ***(EU)***

Konventionella ***produkter*** från fiske och andra vattenlevande djur, till exempel fiskmjöl, får ingå i foderstaten till fjäderfän. Du får ge upp till 10 procent sådant konventionellt foder, beräknat på det årliga foderintaget ***(K)***. Proteinhydrolysat från fisk får dock endast ges till unga fjäderfä ***(EU)***.

Förutsättningen för att få ge konventionella fodermedel, oavsett ursprung, är att fodermedlen är nödvändiga för att ge en fullvärdig foderstat och att de är tillåtna i ***ekologisk*** djurhållning. ***(EU)***

Du ska beräkna foderandelarna per djur och år. ***(EU)***

De konventionella fodermedel som inte är av jordbruksursprung och som är tillåtna framgår av bilaga 1.

Du får en större avvikelse om du inte följer regeln.

5.5.1.22 Maximalt 15 procent konventionellt foder per dag

Om du ger dina värphöns ***konventionellt*** proteinfoder av jordbruksursprung får det högst utgöra 15 procent av det dagliga foderintaget. ***(K)***

5.5.1.23 Fri tillgång till grovfoder

Du ska ge dina värphöns fri tillgång till ***grovfoder*** ***(EU)***. Du kan utfodra med rotfrukter istället för grovfoder. Grovfodret ska finnas inomhus eller på ***verandan*** eller i utomhustillbyggnaden, under förutsättning att dina värphöns har ständig tillgång till denna. Från maj till september får betet på rastgården ersätta kravet om grovfoder inomhus, förutsatt att djuren betar ute ***(K)***.

Du får begränsa mängden grovfoder under uppvärpningen om detta behövs för att inte påverka den övriga foderkonsumtionen. ***(K)***

Grovfoderbriketter som är långstråiga behöver inte kompletteras med mer än 20 procent annat grovfoder. ***(EU)***

Du får en större avvikelse om du inte följer regeln.

5.5.1.24 Foderåtgång

Du ska årligen beräkna hur mycket ***kraftfoder*** som går åt per kilo ägg som du säljer. ***(K)***

5.5.1.25 Insamling av djur inför slakt

Insamling och placering av värphöns i transportmoduler inför slakt ska göras av erfarna personer, eller under handledning av erfarna personer. ***(K)***

KRAV rekommenderar att djuren samlas in enskilt genom att lyftas i kroppen runt vingarna och bärs samt hanteras upprätt. I annat fall ska de samlas in genom att varsamt fattas i bägge benen, och den som samlar in ska ha högst tre djur i varje hand. ***(K)***

Du ska kunna beskriva hur dina djur hanteras vid insamling. ***(K)***

5.5.2 Regler för slaktkyckling

5.5.2.1 Omställningstider vid inträde

Omställningstiden för slaktkyckling vid inträde i certifieringen är 10 veckor. Kycklingarna ska ha införts i produktionen innan de är tre dagar gamla. ***(EU)*** Som alternativ kan du välja 24 månaders omställningstid för kött när mark och djur samtidigt läggs om till KRAV-certifierad produktion. Du ska då utfodra djuren huvudsakligen (till mer än 50 procent) med eget foder från den mark som ingår i ***omställningen***. Du behöver då inte ta hänsyn till reglerna för användning av eget ***omställningsfoder***. ***(EU)***

Detta alternativ kan till exempel vara aktuellt när flera djurslag på gården läggs om till KRAV-certifierad produktion samtidigt.

Du får en större avvikelse om produkter eller djur sålts som KRAV-certifierade innan omställningsstiden är över.

5.5.2.2 Inköp av konventionella slaktkycklingar

Du ska i första hand välja KRAV-certifierade djur. Om dessa ej finns tillgängliga får du köpa in kycklingar från ***konventionella*** fjäderfän, efter godkännande av Jordbruksverket, om de förs in innan de är tre dagar gamla. ***(EU)***

De inköpta slaktkycklingarna ska genomgå en ***omställningstid*** på 10 veckor innan du får sälja köttet som KRAV-certifierat. ***(EU)***

Observera att du behöver godkännande från Jordbruksverket för inköp av konventionella djur, se regel 5.1.5.3.

Du får en större avvikelse om produkter eller djur sålts som KRAV-certifierade innan omställningstiden är över.

5.5.2.3 Slaktålder för icke långsamt växande raser

Slaktkycklingar som inte är av en ***långsamtväxande ras***, det vill säga raser där djuren i genomsnitt växer mer än 45 gram per dag, får slaktas först när de uppnått 81 dagars ålder, oavsett om de köps in när de är yngre än tre dygn eller föds upp på ***gården***. ***(EU)***

Observera att långsamtväxande ras från år 2032 kommer definieras som raser där djuren i genomsnitt växer maximalt 40 gram per dag.

5.5.2.4 Slaktålder för långsamt växande raser

Slaktkycklingar av ***långsamtväxande ras*** får slaktas ***(EU)***:

- tidigast efter 10 veckors ***omställningstid*** om kycklingarna är ***konventionellt*** kläckta
- oberoende av ålder om föräldradjuren är KRAV-certifierade.

5.5.2.5 Tid för utevistelse

Du ska aktivt arbeta för att slaktkycklingarna ska vistas ute i rastgården under större delen av året. Du ska uppfylla följande krav:

- De ska kunna vistas ute större delen av dygnet under minst fyra sammanhängande månader mellan maj och september. Stallet ska vara öppet mer än 12 timmar varje dag. ***(K)***
- De ska kunna vistas ute från tidig vår till sen höst under en del av dagen, så länge väder- och markförhållanden är lämpliga. ***(K)***
- De ska kunna vistas ute under minst en tredjedel av sitt liv. ***(EU)***

Du får inte ersätta utevistelsen med ***verandavistelse*** eller vistelse i utomhustillbyggnad. ***(EU)***

Slaktkyckling får hållas utan rastgård upp till en månads ålder. ***(K)*** Djuren får hållas inne under natten. ***(EU)***

Du får en större avvikelse om du inte följer regeln.

5.5.2.6 Rastgårdar för slaktkycklingar

Du ska se till att rastgårdar och beten uppfyller följande krav:

- De ska innehålla tillräckligt antal träd, buskar eller andra anordningar där djuren kan söka skydd och få trygghet. Du ska placera växter eller andra skydd så att det hjälper kycklingarna att utnyttja hela rastgården. ***(EU)***
- De ska vara huvudsakligen beväxta under hela användningstiden och ha olika sorters växtlighet. ***(EU)***

- Växtligheten ska underhållas regelbundet för att motverka näringsöverskott. ***(EU)***
- De ska ge djuren både bete och rikliga tillfällen till sysselsättning. ***(EU)***
- De ska ge slaktkycklingarna lätt tillgång till tillräckligt många vattentråg. ***(EU)***
- De ska lämnas tomma minst 2 veckor mellan varje omgång. ***(EU)***
- De ska gränsas av mellan de olika flockarna så att grupperna inte blandas. ***(EU)***
- De får inte innehålla ***flaskhalsar***. ***(K)***

Du får inte utfodra slaktkycklingar utomhus med annat än grovfoder och vatten. ***(K)***

Du får en större avvikelse om din rastgård inte är rätt utformad.

5.5.2.7 Rastgårdsytans utsträckning

Varje slaktkyckling ska ha tillgång till minst 4 kvadratmeter rastgårdsyta. ***(EU)***

Rastgården ska finnas inom högst 150 meters avstånd från närmaste utgångshål i stallet. Du ska aktivt verka för att slaktkycklingarna utnyttjar en så stor del av rastgården som möjligt, genom att erbjuda en stimulerande och intressant miljö som lockar dem till vistelse utomhus. Du ska utföra åtgärder i din rastgård baserat på aktuella kunskapsrön och rådgivning. ***(EU/K)***

Du får en större avvikelse om din rastgård inte är rätt utformad.

5.5.2.8 Tillfällig innevistelse för slaktkyckling

Du får i vissa fall tillfälligt hålla slaktkycklingar inne under den tid då de ska ha tillgång till utevistelse. Detta gäller när myndighet beslutat om restriktioner, till exempel vid utbrott av smittsamma sjukdomar. ***(EU)***

Om ***verandan*** eller utomhustillbyggnaden räknas in i den tillgängliga stallytan inomhus ska slaktkycklingarna ha tillgång till denna. ***(K)***

5.5.2.9 Mått i stall och rastgård för slaktkyckling

Det utrymme inomhus och utomhus som alltid ska vara tillgängligt för djuren finns specificerat i tabell 4c. För detaljer som inte anges i KRAVs regler gäller minimimått enligt svenska djurskyddsbestämmelser. ***(K)***

Utrymmeskraven är miniminivåer. Funktionskraven kan göra att större ytor behövs i ditt stall.

Fortsätt på nästa sidan

Tabell 4c. Beläggning, minsta avdelning samt byggnadsyta per stall

Maximalt antal kycklingar per avdelning i stall (flockstorlek)	4800 *(EU)*
Maximal tillgänglig byggnadsyta per stall:	1 600 m² *(EU)*
Djurtäthet inomhus (per m²)	20 kg *(SL/K)*
Utrymme utomhus (m² per kyckling)	4 *(EU)*
Slaktkyckling i mobila byggnader djurtäthet inomhus (per m²)	21 kg, kan utökas till 30 kg under om golvytan inte överstiger 150 m² *(EU)*
Slaktkyckling i mobila byggnader utrymme utomhus (m² per kyckling)	2,5 *(EU)*
Sittpinne/upphöjd yta (per kyckling)	Minst 5 cm sittpinne eller minst 25 cm² upphöjd sittyta eller alla kombinationer av dessa mått *(EU)*

5.5.2.10 Mått på öppningar i stallar för slaktkyckling

För stallbyggnader utan ***veranda*** eller utomhustillbyggnad ska den sammanlagda längden på öppningarna i stallväggen till rastgården vara 4 meter per 100 kvm tillgänglig minsta yta inomhus. ***(EU)***

För stallbyggnader med veranda eller utomhustillbyggnad ska den sammanlagda längden på öppningarna i stallväggen vara 2 meter per 100 kvm tillgänglig minsta yta inomhus. Öppningen från verandan eller utomhustillbyggnaden till rastgården ska vara 4 meter per 100 kvm tillgänglig minsta yta inomhus. ***(EU)***

Utgångshålen ska vara jämnt fördelade längs de väggar som har kontakt med rastgården. Utgångshålens sammanlagda öppningsbredd per sida ska dock stå i proportion till hur stor andel av rastgården som finns utanför. Detta gäller om du bygger nytt stall eller nyansluter stall till certifieringen. För befintliga stallsom var KRAV-certifierade före 1 januari 2016 gäller att utgångshålens jämna fördelning och proportionalitet i förhållande till rastgården ska eftersträvas i så stor utsträckning som möjligt, utan att äventyra byggnadssäkerheten. ***(K)***

5.5.2.11 Veranda eller utomhustillbyggnad i stallbyggnader för slaktkyckling

Om du bygger nytt stall eller nyansluter stall till certifieringen ska ***veranda*** eller utomhustillbyggnad finnas. Den ska förses med ljus och får inte vara mörklagd när den ska utnyttjas av kycklingarna. ***(K)***

5.5.2.12 Tillgång till sandbad, sittpinnar och upphöjda sittplatser för slaktkyckling

Du ska se till att slaktkycklingar har tillgång till sandbad i sådan utsträckning att alla djur fritt och efter behov kan utnyttja dem. Sandbaden ska finnas inomhus eller på ***verandan*** eller i utomhustillbyggnaden, under förutsättning att kycklingarna har ständig tillgång till denna. Från maj till september får

underlaget i rastgården ersätta sandbad inomhus, förutsatt att kycklingarna sandbadar ute. ***(K)***

Du ska också se till att det finns sittpinnar eller upphöjda sittplatser i kycklingarnas innemiljö som de kan hoppa upp på. I tabell 4c. finns specifika krav på mått för sittpinnar och sittplatser. Om du har stall med befintliga sittpinnar eller -platser som är KRAV-certifierade, eller som du certifierar senast den 31 december 2021, får du behålla ett lägre mått, men bara fram till 31 december 2024. ***(EU)***

Exempel på upphöjda sittplatser är halmbalar, hyllor eller dylikt.

Du får en större avvikelse om du inte följer regeln.

5.5.2.13 Ströbädd för slaktkyckling

Du ska se till att hela inomhusytan utgörs av ***ströbädd***. ***(SL)***
Till ströbäddsytan räknas även sandbad. ***(K)***

Du får en större avvikelse om dina djur saknar tillräcklig ströbädd.

5.5.2.14 Dagsljusinsläpp för slaktkyckling

Du ska se till att slaktkycklingar har tillgång till dagsljus och belysning som stödjer deras dygnsrytm och beteendebehov. Ljusinsläppen ska ge dagsljus som är jämnt fördelat i hela stallet. ***(SL)***

Om du nyansluter stall till certifieringen, eller vid ny- och ombyggnad, ska dagsljuset släppas in genom en yta motsvarande minst 3 procent av golvytan. ***(K)***

I slaktkycklingstallar bör du vid behov kunna reglera dagsljusinsläppet. Du får bara tillfälligt täcka fönster med material som inte släpper igenom ljus. Om det finns ett behov av att regelbundet begränsa den direkta solinstrålningen ska det ske på något annat sätt. Om du tillfälligt täcker dagsljusinsläppen ska du dokumentera det. ***(K)***

Exempel på sätt att begränsa direkt solinstrålning är att ändra fönstrens placering, använda markiser eller använda film som släpper igenom ljus.

5.5.2.15 Nattvila för slaktkyckling

Du ska se till att slaktkycklingar får minst 8 timmars nattvila utan artificiellt ljus. Under nattvilan ska stallet vara mörklagt, men detta gäller det elektriska ljuset. Under ljusa delar av året accepteras insläpp av naturligt ljus under nattvilan. ***(EU)***

Du ska dokumentera vilka tider belysningen är tänd i stallet under olika delar av året. ***(K)***

5.5.2.16 Självförsörjningsgrad för slaktkyckling

Till en viss grad ska du producera fodret på din egen ***gård,*** eller i samverkan med en annan gård. Självförsörjningsgraden ska vara minst 50 procent. ***(K)***

Du får en större avvikelse om du inte följer regeln.

5.5.2.17 Självförsörjning för gårdar i Norrland samt i skogs- och mellanbygd

Slaktkycklingbesättningar i Norrland, samt i skogs- och mellanbygd, får undantas från självförsörjningskravet på 50 procent. Detta får då sänkas till en lägre nivå, dock lägst 30 procent. ***(EU)***

Du ska sträva efter att successivt öka din självförsörjningsgrad. ***(K)***

Ditt certifieringsorgan bedömer vad som är en rimlig nivå för din gård.

5.5.2.18 Självförsörjning för gårdar med specialodlingar

Gårdar med slaktkycklingbesättningar som även har specialodlingar, till exempel grönsaksodling, får undantas från självförsörjningskravet på 50 procent. Detta får då sänkas till en lägre nivå, dock lägst 30 procent. ***(EU)***

Undantaget gäller enbart om gödseln behövs i den egna odlingen. ***(K)***

Ditt certifieringsorgan bedömer vad som är en rimlig nivå för din gård i förhållande till gödselbehovet.

5.5.2.19 Konventionellt foder till slaktkyckling

Du får ge unga fjäderfä upp till 5 procent ***konventionellt*** proteinfoder av jordbruksursprung fram till den 31 december 2026. ***(EU)***

Konventionella ***produkter*** från fiske och andra vattenlevande djur, till exempel fiskmjöl, får ingå i foderstaten till fjäderfän ***(EU)***. Du får ge upp till 10 procent sådant konventionellt foder, beräknat på det årliga foderintaget ***(K)***. Proteinhydrolysat från fisk får dock endast ges till unga fjäderfä ***(EU)***.

Förutsättningen för att få ge konventionella fodermedel, oavsett ursprung, är att fodermedlen är nödvändiga för att ge en fullvärdig foderstat och att de är tillåtna i ***ekologisk*** djurhållning. ***(EU)***

Du ska beräkna foderandelarna per djurens livstid och inte per år. ***(EU)***

De konventionella fodermedel som inte är av jordbruksursprung och som är tillåtna framgår av bilaga 1.

Du får en större avvikelse om du inte följer regeln.

5.5.2.20 Maximalt 15 procent konventionellt foder per dag

Om du ger dina slaktkycklingar ***konventionellt*** foder får det högst utgöra 15 procent av det dagliga foderintaget. ***(K)***

5.5.2.21 Fri tillgång till grovfoder

Du ska ge dina slaktkycklingar fri tillgång till ***grovfoder*** ***(EU)***. Du kan utfodra med rotfrukter istället för grovfoder. Grovfodret ska finnas inomhus eller på ***verandan*** eller i utomhustillbyggnad, under förutsättning att djuren har ständig tillgång till denna. Från maj till september får betet på rastgården ersätta kravet om grovfoder inomhus, förutsatt att djuren betar ute. ***(K)***

Grovfoderbriketter som är långstråiga behöver inte kompletteras med mer än 20 procent annat grovfoder. ***(EU)***

Du får en större avvikelse om du inte följer regeln.

5.5.2.22 Foderåtgång i slaktkycklingproduktion

Du ska årligen beräkna hur mycket ***kraftfoder*** som går åt per kilo kött som du säljer. ***(K)***

5.5.2.23 Insamling av slaktkyckling inför slakt

Insamling och placering av slaktkycklingar i transportmoduler inför slakt ska göras av erfarna personer, eller under handledning av erfarna personer. Djuren kan med fördel samlas in genom maskinell hantering. ***(K)***

Vid manuell insamling ska slaktkycklingar samlas enskilt genom att lyftas i kroppen runt vingarna och bäras samt hanteras upprätt. ***(K)***

Du ska kunna beskriva hur dina slaktkycklingar hanteras vid insamling. ***(K)***

+ 5.5.3 Regler för övriga fjäderfän

Observera att övriga fjäderfän är alla fjäderfä som kan certifieras enligt EU-förordningen för ***ekologisk*** produktion som inte tillhör arten Gallus gallus.

+ *5.5.3.1 Relevanta kapitel i KRAVs regler*

Du som är KRAV-certifierad för djurhållning av andra fjäderfän än värphöns och slaktkyckling ska följa de allmänna reglerna i kapitel 2, 3, 5.1 och 20. ***(K)***

+ *5.5.3.2 Produktionsspecifika regler för av andra fjäderfä än värphöns och kyckling*

Du som bedriver en KRAV-certifierad produktion av andra fjäderfän än värphöns och slaktkyckling (exempelvis kalkon, gäss, ankor) ska följa kraven i de för produktionen relevanta artiklarna i EU-förordningen för ***ekologisk*** produktion 2018/848 och 2020/464. ***(EU)***

I Nationella riktlinjer för ekologisk produktion hittar du svenska riktlinjer för tillämpning av EU-förordningen för ekologisk produktion.

Märkning och marknadsföring

20

KRAV-märket är registrerat varumärke hos Patent- och registreringsverket. Registreringen ger KRAV ekonomisk förening ensamrätt till varumärket KRAV. I detta kapitel finns regler om hur KRAVs namn och märken får användas, se även Bilaga 4.

Detta kapitel innehåller

- 20.1 Allmänna regler
- 20.2 Märkning med KRAVs namn eller märken
- 20.3 Övrig märkning på förpackningen
- 20.4 Marknadsföring
- 20.5 Märkning på följesedlar och fakturor (Flyttad till 2.3.5)
- 20.6 Utgått
- 20.7 Certifiering av marknadsförare

*KRAVs olika märken finns att ladda ner på **www.krav.se/ladda-ner-market**.*

Exempel på hur du får använda dig av KRAVs namn och märken intill förpackade samt oförpackade produkter finner du i KRAVs varumärkesmanual.

20.1 Allmänna regler

Reglerna i det här avsnittet handlar om KRAVs namn och märken och hur de får användas på ***produkter***, i marknadsföring samt i vilka verksamheter.

20.1.1 Vilka som omfattas av märkningen

Du får använda KRAVs namn eller märken i samband med märkning och marknadsföring av ***produkter*** som kommer från KRAV-certifierad ***produktion*** samt på verksamheter som är certifierade enligt KRAVs regler. ***(K)***

20.1.2 När avtal om certifiering krävs för att få använda KRAVs namn eller märken

Du har endast rätt att märka och marknadsföra ***produkter*** och marknadsföra verksamheter med KRAVs namn eller märken om du har ett avtal om certifiering med ett ***certifieringsorgan*** och certifieringsorganet har utfärdat ett giltigt ***certifikat*** för din produktion. ***(K)***

Om du är registrerad för varumärkesanvändning enligt regel 20.4.2 får du dock använda KRAVs namn och märke vid försäljning av oförpackade produkter direkt till konsument utan att vara certifierad.

20.1.3 Utformning av marknadsföring

Du får inte utforma marknadsföring så att den på något sätt är otillbörlig eller vilseledande eller så att den misskrediterar KRAV eller ***ekologisk*** produktion. ***(K)***

20.1.4 KRAV som avsändare

Du får inte använda KRAVs namn och märken på ett sätt som kan göra att

KRAV uppfattas som ***producent***, distributör, återförsäljare eller marknadsförare av ***produkten (K)***.

20.2 Märkning med KRAVs namn eller märken

Det här avsnittet reglerar i närmare detalj hur du får eller ska använda KRAVs namn och olika märken.

Riktlinjer och exempel på hur KRAVs namn och märken får användas kan du hitta i KRAVs varumärkesmanual.

20.2.1 Användning av KRAVs namn och märken

När du använder KRAVs namn och märken ska du se till att ***(K)***:

- använda rätt märke för angivet regelområde, se bilaga 4
- märkets storlek är minst 12 mm på de märken som inte inkluderar text. Märken med kompletterande text ska minst vara 18 mm. På förpackningar där minsta yta är mindre än 50 cm^2 får märket vara 9 mm.
- märket är minst lika framträdande som EU-logotypen
- märket har en friyta motsvarande halva höjden på texten ”KRAV”
- KRAV skrivs med versaler i all text.

20.2.2 Färger vid tryck

Du ska trycka KRAVs märken i grönt (PMS 342) eller svart, ytan inne i märket ska vara vit. I undantagsfall får du ***(K)***:

- spara ur märket mot en pappersfärgad bakgrund så att ytan inne i KRAV-märket har samma färg som papperet. Märket ska i så fall framställas i kontrast mot omgivande färg.
- trycka KRAV-märkets färg i samma färgnyans som ditt företags logotyp, om det trycks i en grön färgnyans som ligger mycket nära PMS 342.
- trycka märket i annan färg vid ***styckmärkning*** med laser eller liknande teknik, så länge märket har god läsbarhet.

Om du önskar annan färg än vit på ytan inne i märket eller önskar använda en inverterad variant av märket ska du samråda med KRAV för att få godkännande. ***(K)***

20.2.3 Användning av EU-logotypen

Du ska använda EU-logotypen på KRAV-certifierade färdigförpackade ***produkter*** som omfattas av förordning (EU) 2018/848 och är förpackade i Sverige eller i något annat EU-land. Detta ska du göra även om de innehåller ***råvaror*** från ett land utanför EU. På förpackade produkter som du ***importerar*** från ett land utanför EU och bara märker får du själv välja om du vill använda EU:s logotyp eller inte. När du använder EU-logotypen ska du ange den kod som hänvisar till ***certifieringsorganet*** i samma synfält. ***(EU)***

20.3 Övrig märkning på förpackningen

20.3.1 Hänvisning till certifieringsorgan

Du ska ange vilket ***certifieringsorgan*** som har certifierat din produktion ***(EU/K):***

- Om ***produkten*** är packad i Sverige ska du ange certifieringsorganets kod.
- Om produkten är packad utanför Sverige ska du använda koden för det certifieringsorgan som certifierat sista beredningsåtgärden enligt EU-förordningen, samt namnet på det certifieringsorgan som utfört KRAV-certifieringen.
- Om produkten är packad i tredje land ska du använda koden för det certifieringsorgan som certifierat den sista beredningsåtgärden enligt EU-förordningen, samt namnet på det certifieringsorgan som utfört KRAV-certifieringen. Detta gäller oavsett om du använder EU-logotypen eller inte.
- Om produkten kommer från produktion som certifierats enligt kapitel 12 (Produktionshjälpmedel), kapitel 17 (Fiske) eller avsnitt 11.5 (Foder till sällskapsdjur) ska du ange namnet på det certifieringsorgan som utfört KRAV-certifieringen.

Vid försäljning av oförpackade produkter ”business to business” kan du ange information om ditt certifieringsorgan, till exempel på en följesedel.

20.3.2 Angivande av produktionsplats

Du ska direkt under kodnumret ange ***produktionsplatsen*** för de ***ingredienser*** av jordbruksursprung som ingår i ***produkten*** ***(EU)***:

- ”EU-jordbruk” om jordbruksråvaran har ***producerats*** i EU.
- ”Icke-EU-jordbruk” om jordbruksråvaran har producerats utanför EU.
- ”EU/icke-EU-jordbruk” om en del av jordbruksråvarorna har producerats i EU och en del har producerats utanför EU.

Du får byta ”EU” eller ”Icke-EU” mot ett specifikt landsnamn eller mot ett landsnamn och regionsnamn om alla de jordbruksråvaror som produkten består av har producerats i det landet och i tillämpliga fall den regionen. ***(EU)***

Du behöver inte ange produktionsplatsen för små mängder ingredienser förutsatt att den totala mängden ingredienser från den aktuella produktionsplatsen inte överstiger 5 procent av den totala vikten hos de ***råvaror*** som är av jordbruksursprung. ***(EU)***

20.3.3 Ingrediensförteckning på KRAV-märkta produkter

När det finns en ingrediensförteckning ska du ange vilka ***ingredienser*** som är KRAV-ekologiska respektive ***EU-ekologiska***. ***(K)***

I ingrediensförteckningar som är skrivna på andra språk än svenska behöver du inte ange KRAV-ekologiskt.

20.3.4 Ingrediensförteckningen på produkter med råvaror från fiske

För som innehåller fisk eller skaldjur som certifierats enligt kapitel 17 (Fiske) gäller att ***ekologiska ingredienser*** får märkas ut i ingrediensförteckningen men produkten får inte anges vara ekologisk. ***(EU)***

När du använder någon av de ***tillsatser*** som endast får användas för vildfångad fisk och skaldjur enligt bilaga 2 i KRAVs regler får de KRAV-certifierade ingredienserna i en sådan produkt betecknas som ”KRAV-certifierade”, men inte som ”ekologiska”. ***(EU/K)***

20.3.5 Märkning av KRAV-certifierade ingredienser på icke KRAV-märkt produkt

För att du ska få ange att en KRAV-certifierad ***ingrediens*** ingår i en ***produkt,*** ska följande alltid vara uppfyllt ***(K)***:

- Samma slags ingrediens som inte är KRAV-certifierad får inte ingå i produkten.
- EU-förordningens regler om ***tillsatser, aromer*** och ***processhjälpmedel*** ska vara uppfyllda.
- ***Råvaror,*** tillsatser, aromer, bärare, lösningsmedel och processhjälpmedel får inte innehålla eller vara framställda av eller med GMO.

Du som är KRAV-certifierad får på färdigförpackade produkter märka upp KRAV-certifierade ingredienser på följande sätt:

- Produkter som innehåller minst 95 procent ***ekologiska*** råvaror av jordbruksursprung får kallas ekologisk och information om innehåll av KRAV-certifierad ingrediens får finnas på förpackningen och i marknadsföring av produkten. ***(K)***
- Produkter som innehåller mindre än 95 procent ekologiska råvaror får inte kallas ekologisk och innehållet av KRAV-certifierade ingredienser får endast anges i ingrediensförteckningen, inte i övrigt på förpackningen. ***(EU)***

Vid angivande av KRAV-certifierad ingrediens ska det tydligt framgå i ingrediensförteckningen vilka ingredienser som är KRAV-certifierade och hur stor viktprocent de utgör. ***(K)***

20.3.6 Informationsansvar för råvarors geografiska ursprung

Du ska kunna informera både konsument och andra köpare om från vilket land ***råvarorna*** i en ***produkt*** kommer. ***(K)***

Detta kan du till exempel göra på din webbplats.

20.4 Marknadsföring

Reglerna i det här avsnittet handlar om hur du får och ska använda KRAV-märket i din marknadsföring.

Du som inte är KRAV-certifierad och vill använda KRAVs namn eller märken kan registrera dig för varumärkesanvändning.

20.4.1 Marknadsföring av företag

Om du har en KRAV-certifierad verksamhet får du marknadsföra verksamheten som KRAV-certifierad. Detta gäller oavsett vilka medier du använder för din marknadsföring. Du får använda dig av KRAV-märket i din marknadsföring förutsatt att du följer anvisningarna i bilaga 4. ***(K)***

Om ditt företag marknadsför såväl KRAV-certifierade ***produkter*** som ej KRAV-certifierade produkter är det särskilt viktigt att dina kunder får tydlig information om vilka produkter eller vilken ***produktion*** som är KRAV-certifierad. ***(K)***

20.4.2 Registrering för varumärkesanvändning

Vid försäljning direkt till konsument får du använda KRAVs namn och märke i anslutning till KRAV-certifierade ***oförpackade produkter*** förutsatt att du är KRAV-certifierad eller registrerad för varumärkesanvändning. Om du säljer KRAV-märkta färdigförpackade produkter krävs dock ingen certifiering eller registrering, se regel 2.1.3. ***(K)***

20.4.3 Varumärkesanvändning på menyn

Du får använda KRAVs namn samt KRAV-märket i anslutning till KRAV-certifierade ***råvaror*** och ***produkter*** på menyn om du uppfyller reglerna i 20.4.2. ***(K)***

Du får inte använda KRAV-märket i menyn så att det kan tolkas som att en maträtt är KRAV-märkt. Om du vill KRAV-märka en maträtt ska din verksamhet vara certifierad enligt kapitel 9 (Livsmedelsförädling) och maträtten ska vara registrerad som en produkt. ***(K)***

20.4.4 Varumärkesanvändning vid självservering

Du får använda KRAVs namn samt KRAV-märket i anslutning till KRAV-certifierade ***råvaror*** och ***produkter*** vid självservering om du uppfyller reglerna i 20.4.2. Det gäller både produkter som exponeras i sin förpackning och produkter som är tagna ur sin förpackning. ***(K)***

Du får inte använda KRAV-märket så att det kan tolkas som att en hel maträtt eller produkt som du ***förädlat*** är KRAV-märkt. För att få göra detta ska din verksamhet vara certifierad enligt kapitel 9 (Livsmedelsförädling) och maträtten ska vara registrerad som en produkt. ***(K)***

20.4.5 Placering av certifikat i restaurangverksamhet

Du ska sätta upp restaurangens KRAV-certifikat på en plats som är väl synlig för gästerna. Vid servering som ej sker i anslutning till restaurangens lokaler, ska en kopia av restaurangens KRAV-certifikat finnas tillgänglig för kunden exempelvis på företagets hemsida eller bifogat med maten. ***(K)***

20.5 Märkning på följesedlar och fakturor

Flyttad till regel 2.3.5

20.6 Frivillig ursprungsmärkning

Utgått

20.7 Certifiering av marknadsförare

Certifiering av marknadsförare är ett eget regelområde som omfattar de företag som endast marknadsför ***produkter*** i eget namn eller varumärke, men som inte själva har någon ***produktion***. För att få en certifiering enligt 20.7 ska du följa reglerna i kapitel 2, 3 och 20.

20.7.1 Vem som ska vara certifierad

Du som endast marknadsför KRAV-certifierade ***produkter*** i eget namn eller varumärke, där annan aktör utfört ***produktionen***, ska vara certifierad enligt detta regelområde. ***(K)***

För alla KRAV-certifierade företag

KRAVs Marknadsföringslåda

Få hjälp med att kommunicera KRAV-märket så att konsumenter enklare kan göra hållbara val.

I KRAVs marknadsföringslåda finns material som:

- Textunderlag med budskap om KRAV-märkt
- Färdiga bilder och filmer att använda i sociala medier
- Trycksaker att beställa till just din verksamhet
- Inspiration och stöd kring hur du kan marknadsföra och berätta vad KRAV-märket står för och vilken nytta det gör när man väljer KRAV-märkt

Inloggning: *krav.se/toolbox* Mejla *info@krav.se* för lösenord

Folder som beskriver fördelarna med KRAV-märkt jämfört med EU-ekologisk och konventionell produktion.

Film, 15 s, som beskriver vad KRAV-märket står för, att använda i digitala kanaler.

Bilder som lyfter olika KRAV-märkta produkter samt förslag på inläggstexter, att använda i digitala kanaler.

Annons som lyfter fördelarna KRAV-märkt har för den biologiska mångfalden.

www.krav.se

KRAVs VISION

All produktion av livsmedel är ekonomiskt, ekologiskt och socialt hållbar och tillgodoser dagens behov utan att äventyra kommande generationers möjligheter att tillgodose sina behov.

KRAV ekonomisk förening
Box 1037, 751 40 Uppsala
www.krav.se info@krav.se
Tel 018- 15 89 00

/krav.eko /kravmedia /kravmarkt /kravmarkt